

**РОҶНАМОИ ФАНИИ МАТЕМАТИКА
БАРОИ СИНФИ 1-УМ**

**барои омӯзгорони синфҳои ибтидоии
муассисаҳои таҳсилоти умумӣ**

**ВАЗОРАТИ МАОРИФ ВА ИЛМИ
ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
ТАВСИЯ КАРДААСТ**

**Душанбе
Маориф
2016**

ББК я2 22.1+74.262я72
Р-84

Р-84. М.Нугмонов, Э.Ҷонмирзоев, Ф.Ниёзов, О.Шуайбова, М.Одилова.
Роҳнамои фанни математика барои синфи 1-ум барои омӯзгорони синфҳои
ибтидоии муассисаҳои таҳсилоти умумӣ. Душанбе, «Маориф», 2016, 200 саҳ.

ISBN 978-99947-1-391-2

© «Маориф», 2016

Мундариҷа

Муқаддима.....	5
I. 7 Мазмун ва мундариҷаи стандарти фанни математика барои синфи якум.....	5
1.1. Мафҳумҳои асосии стандарти фанни математика барои синфи якум.....	7
1.2. Заминаи меъёрии ҳуқуқии стандарти фанни математика барои синфи якум.....	8
1.3. Соҳаи истифодаи стандарти фанни математика барои синфи якум.....	8
1.4. Принсипҳои асосии стандарти фанни математика барои синфи якум.....	9
1.5. Мақсад ва вазифаҳои стандарти фанни математика барои синфи якум.....	11
II. Салоҳиятҳои фанни математика барои синфи якум.....	13
2.1. Салоҳиятҳои фаннӣ.....	13
2.2. Баҳодиҳии салоҳиятҳо	14
2.3. Салоҳиятҳои тарбиявӣ-ахлоқӣ.....	16
2.4. Нишондиҳандаҳои ҳислатҳо	17
2.5. Салоҳиятҳои омӯзгорон.....	18
III. Ташкили раванди таълими салоҳиятҳои аз фанни математика барои синфи якум.....	19
3.1. Ба хусусиятҳои фардии хонанда диққат додан.....	20
3.2. Принсипҳои таълими самаранок.....	20
3.3. Ташаққули малакаҳои фикрронии дараҷаи баланд.....	20
3.4. Алоқамандии байнифаннӣ.....	21
IV. Арзёбӣ.....	22
4.1. Принсипҳои арзёбӣ.....	22
Барномаи фанни математика барои синфи 1	24
Боби I. Давраи тайёрий. 8 соат.....	24
§ 1. Дунёи рангоранг – 1 соат	24
§ 2. Дар боло, дар поён – 1 соат.....	26
§ 3. Аз рост, аз чап – 1 соат.....	27
§ 4. Калон, хурд, якхела – 1 соат.....	30
§ 5. Дароз, кӯтоҳ, баланд ва паст – 1 соат.....	32
§ 6. Пеш аз, баъд аз, дар мобайн, дар паҳлу. Самти ҳаракат – 1 соат.....	34
§ 7. Ҷуфт ва тоқ. Зиёд, кам, баробар – 1 соат.....	38
§ 8. Шабонарӯз. Фаслҳои сол -1 соат.....	40
Боби II. Ададҳо аз 1 то 10. Ҷамъ ва тарҳ. Фигураҳои геометрӣ (56 соат).....	42
§ 1. Адад ва рақами 1 (2 соат).....	42
§ 2. Адад ва рақами 2 (2 соат).....	43
§ 3. Якум ва охири (2 соат).....	44
§ 4. Хатҳо. Хати рост. Хати қатъ. Хати шикаста. Порча, (2 соат).....	47
§ 5. Хати қатъ ва хати сарбаста (2 соат).....	49
§ 6. Адад ва рақами 0 (сифр). Нуру. Аломати «>, <, =» (2 соат).....	54
§ 7. Адад ва рақами 3 (2 соат).....	57
§ 8. Адад ва рақами 4 (2 соат).....	60
§ 9. Адад ва рақами 5 (2соат).....	64
§ 10. Ҷамъ, тарҳ ва аломати он “+”, “-” (2 соат).....	66
§ 11. Ҷамъшавандаҳо ва сумма. Ҷамъ ба адади 1 (2 соат).....	69
§ 12. Тарҳшаванда, тарҳкунанда ва фарқ. Тарҳи адади 1 (2 соат).....	71
§ 13. Адад ва рақами 6 (2 соат).....	74
§ 14. Ҷамъи адади 2. Тарҳи адади 2 (2 соат).....	79
§ 15. Адад ва рақами 7 (2 соат).....	82
§ 16. Адад ва рақами 8 (2 соат).....	86
§ 17. Фигураҳои геометрӣ (2 соат).....	91
§ 18. Адад ва рақами 9. (2 соат).....	94
§ 19. Ҷамъи адади 3. Тарҳи адади 3 (2 соат).....	104
§ 20. Ҷамъи адади 4. Тарҳи адади 4 (2 соат).....	106

§ 21. Чамъи адади 5. Тарҳи адади 5 (2 соат).....	108
§ 22. Чойивазкунии чамъшавандаҳо (2 соат).....	110
§ 23. Ҳамаи рақамҳо (2 соат).....	112
§ 24. Ченкунӣ ва муқоисакунӣ. (2 соат).....	122
§ 25. Ченкунии дарозии порча. Сантиметр (2 соат).....	123
§ 26. Адади 10 ва як даҳӣ (2 соат).....	125
§ 27. Ҳисоб то даҳӣ (2 соат).....	128
§ 28. Ададҳо аз 0 то 10 (2 соат).....	131
Боби III. Чадвали чамъ ва тарҳ дар доираи 10 (24 соат).....	134
§ 1. Чамъ ва тарҳи адади 1 (2 соат).....	134
§ 2. Чамъ ва тарҳи адади 2 (2 соат).....	134
§ 3. Ба адад чамъ кардани 0 ва аз адад тарҳ кардани 0 (2 соат).....	140
§ 4. Чамъ ва тарҳи адади 3 (2 соат).....	141
§ 5. Чамъ ва тарҳи адади 4 (2 соат).....	144
§ 6. Чамъ ва тарҳи адади 5 (2 соат).....	146
§ 7. Масъала. Ҳал ва навишти он (2 соат)	148
§ 8. Чамъ ва тарҳи адади 6 (2 соат).....	150
§ 9. Чамъ ва тарҳи адади 7 (2 соат).....	153
§ 10. Чамъ ва тарҳи адади 8 (2 соат).....	155
§ 11. Чамъ ва тарҳи адади 9 (2 соат).....	157
§ 12. Чадвали чамъ ва тарҳ дар доираи 10 (2 соат).....	159
Боби IV. Даҳии дуҷум. Ададҳо аз 11 то 20 (8 соат).....	163
§ 1. Нумератсия. Пайдарпайии ададҳо аз 11 то 20 (2 соат).....	163
§ 2. Муқоисаи ададҳо (2 соат).....	168
§ 4. Қиматтар ва арзонтар (2 соат).....	168
Боби V. Чамъ ва тарҳ дар доираи даҳии дуҷум (36 соат).....	174
§ 1. Аз даҳӣ нагузашта чамъ ва тарҳ дар доираи 20 (2 соат).....	174
§ 2. Якҷанд воҳид зиёд ва кам кардани адад. (2 соат).....	176
§ 3. Чамъи ададҳои дурақама ба адади якрақама (2 соат).....	178
§ 4. Аз адади дурақама тарҳ кардани адади якрақама (2 соат).....	180
§ 5. Аз даҳӣ гузашта чамъ кардан (2 соат).....	183
§ 6. Аз даҳӣ гузашта тарҳ кардан (2 соат).....	184
§ 7. Аз даҳӣ гузашта чамъ ва тарҳ кардани адади 2 (2 соат).....	187
§ 8. Аз даҳӣ гузашта чамъ ва тарҳ кардани адади 3 (2 соат).....	188
§ 9. Аз даҳӣ гузашта чамъ ва тарҳ кардани адади 4 (2 соат).....	190
§ 10. Аз даҳӣ гузашта чамъ ва тарҳ кардани адади 5 (2 соат).....	191
§ 11. Аз даҳӣ гузашта чамъ ва тарҳ кардани адади 6 - 7 (2 соат).....	193
§ 12. Аз даҳӣ гузашта чамъ ва тарҳ кардани адади 8 - 9 (2 соат).....	194
§ 13. Чадвали аз даҳӣ гузашта чамъ кардан (2 соат).....	195
§ 14. Чадвали аз даҳӣ гузашта тарҳ кардан (2 соат).....	196
§ 15. Истифодаи чадвали чамъ ва тарҳ (2 соат).....	197
§ 17. Дарси арзёбии салоҳиятнокии хонандагон дар охири сол (4 соат).....	198
Адабиёт.....	199

Муқаддима

Соҳаи маориф аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун яке аз самтҳои афзалиятноки рушди мамлакат эътироф гардида, дар ин самт ҳамасола тадбирҳои зиёд андешида мешаванд. Илова ба бунёди муассисаҳои таълимии нав, таҷдиди инфрасохтор, инчунин ба сифат, мазмуну самарабахшии мундариҷа ва ҷараёни таълим низ таваҷҷуҳи қобили назар зоҳир мегардад. Таҳияи стандарт ва барномаҳои нави таълимӣ метавонанд сатҳу сифати таҳсилоти миёнаи умумиро баланд бардоранд.

Дар татбиқи сиёсати давлатӣ дар соҳаи маориф омӯзгорон нақши калидӣ мебозанд. Ин нукта дар суҳанронии Асосгузори сулҳу ваҳдат,-- Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Пешвои миллат, – асосгузори сулҳу ваҳдат, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон дар мулоқот бо зиёиёни мамлакат (2015) хеле мушаххас баён гардидааст: "... калиди ҳама гуна дастоварду пешравӣ ва истиқлолияти фикрӣ омӯзгор ва ҳазинаи маънавияю илмӣ ӯ ба шумор меравад. Аз ин рӯ, самаранок ба роҳ мондани корҳои таълиму тарбия аз ҷониби омӯзгор имкон фароҳам меорад, ки сатҳи мафкура ва донишу ҷаҳонбинии толибилмон боло равад ва онҳо ҳамқадами замон гарданд".

Барои мо – олимон, кормандони соҳаи маориф, мутахассисон ва омӯзгорон ин таъкид беҳтарин дастури амал аст.

Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон бо мақсади баланд бардоштани сифати таълим ва натиҷабархшии раванди он таҳияи стандартҳои фанӣ ва роҳнамои омӯзгорро ба роҳ мондааст, ки Роҳнамои омӯзгор аз фанни математика барои синфи 1 аз ҷумлаи онҳост. Вазорати маориф ва илм натиҷа ва дастовардҳои ислоҳоти соҳаро, ки тайи солҳои охир татбиқ гаштаанд, эътироф карда, дар асоси ба эътибор гирифтани таҷрибаи ҷаҳонӣ стандарт ва барномаҳои навро ҳамчун як ҷузъи таркибии ислоҳоти пурраи мундариҷаи таҳсилот таҳия намудааст.

Роҳнамои омӯзгор аз фанни математика барои синфи 1 ҷузъи таркибии силсилаи стандартҳои фанни математика дар зинаи таҳсилоти ибтидоӣ аст. Роҳнамои мазкур дар асоси салоҳият таҳия шуда, талаботи Стандартҳои давлатии таҳсилоти миёнаи умумиро ба эътибор мегирад.

Сохтор ва услуби пешниҳоди роҳнамо тарзе интихоб шудааст, ки паҳлуҳои гуногуни раванди таълими фанни математикаро дар синфи якум муайян карда, ба ин васила ғайрияти омӯзгорро дар ҷараёни банақшагирӣ ва таълиму арзёбӣ осон мегардонад.

Тавре ки таҷрибаи байналмилалӣ ва шароити кунунии Тоҷикистон нишон медиҳад, вобаста ба талаботи бозори меҳнат ва инкишофи босуръати муносибатҳои иҷтимоӣ, иқтисодӣ ва фароғирии ҳар чӣ бештари воситаҳои иттилоот (интернет, телевизион ва ғайра) имрӯз танҳо бо дониш мусаллаҳ будан кифоя набуда, дар амал истифода бурдани донишу малакаҳои муҳимтарин роҳи иҷтимоишавии ҷавонон ва дастёбӣ ба натиҷаҳои дилхоҳ ба шумор меравад. Ин нуктаи муҳим асоси стандарти мазкурро ташкил медиҳад.

Дар ҷаҳони муосири зудтағйирёбанда ва пур аз тазодҳо шахрвандон бояд сифатҳои ташаббускорӣ, наоварӣ, амалигардонӣ, тағйирпазирӣ, уҳдабарорӣ, масъулиятшиносӣ ва созандагӣ бунёдкорӣ дошта бошанд. Онҳо бояд шахсони бомаърифати аз ҷиҳати маънавий-ахлоқӣ устувор ва қордон бошанд, ки роҳҳои дастрас кардани ахбор (маълумот)-ро тавассути воситаҳои гуногун интихоб намуда, онро таҳлилу таркиб ва арзёбӣ карда, масъалаҳои мураккаби олами атрофро дарк кунанд, мушкилиҳои гуногуни таълимиро ҳаётиро пешгӯӣ ва ҳал карда тавонанд, дар назди оила, аҳли ҷомеа ва кишвар масъулият дошта бошанд. Тавре маълум аст, ташаккули ин сифатҳо маҳз аз зинаи таҳсилоти ибтидоӣ шурӯъ мегардад.

Барои ноил гаштан ба ин вазифаҳо Вазорати маориф ва илм низоми нави таълимро дар амал татбиқ менамояд, ки он ба ташаккули рушди салоҳиятнокии хонандагон дар истифодаи амалии дониш, малака ва маҳорат мусоидат хоҳад кард.

Натиҷаҳои салоҳиятнокии хонандагон тавассути низоми миллии арзёбӣ санҷида, натиҷаҳои он барои дуруст ва самаранок ба роҳ мондани раванди таълим истифода мешавад.

Стандарти мазкур мазмуну мундариҷа, салоҳиятҳо, нишондиҳандаҳои салоҳиятноки ва воситаҳои арзёбиро муайян мекунад. Бо татбиқи низоми нави таълим натиҷаҳои таълимии хонанда (салоҳиятнокии ӯ) мақсади асосии санҷишу назорати сифати таҳсилот мегардад.

Бо татбиқи стандартҳои нав на танҳо малакаву маҳорати касбии омӯзгор, балки натиҷаи таълимии хонандагон низ ҳамчун нишондиҳандаи самаранокии раванди таълим шинохта мешавад. Дар низоми нави таълим масъулиятнокии омӯзгорон барои беҳтар гаштани натиҷаҳои таълимии хонандагон ба маротиб зиёд мегардад.

Дар ҷараёни татбиқи маҷмӯи стандартҳо ва барномаҳои фаннӣ омӯзгор шахси калидӣ аст. Аз ин рӯ, самаранокии татбиқи стандартҳои нав ва ҷараёнҳои ислохот маҳз ба дарки масъулият, ташаббусу эҷодкорӣ ва маҳорату малакаи омӯзгорон вобаста аст. Масъулияти омӯзгор дар ин ҷараён хеле зиёд буда, ҷанбаҳои зеринро дар бар мегирад:

- Таълим дар асоси стандартҳо ва барномаи нави фаннӣ;
- Муҳокимаи масъалаҳои умдатарини татбиқи ислохот бо ҳамкорон;
- Муҳокимаи мушқилот ва роҳҳои ҳалли онҳо дар ҳамкорӣ бо мудирияти муассисаи таълимӣ ва идораву шуъбаҳои маорифи шаҳру ноҳияҳо;
- Ба роҳ мондани ҳамкорӣ бо кормандони Барномаи глобалии ҳамкорӣ баҳри рушди маорифи Вазорати маориф ва илм (мо ба тавсия ва маслиҳатҳои шумо ниёз дорем);
- Таҳияи маводди иловагии таълимӣ ва истифодаи онҳо дар раванди таълим бо ҳамкорон.

Табиист, ки дар марҳалаи ибтидоӣ масъалаҳои зиёд пайдо мегарданд, ки ба истифодаи стандартҳо, барномаҳои таълим ва китобҳои дарсии нав алоқаманданд. Аммо мо бовар дорем, ки батадрич, бо роҳи фароҳам сохтани имкониятҳои хуби иштирок дар марҳалаи татбиқи ин ислохот дар сатҳи мамлакат омӯзгорони муассисаҳои таълимӣ пурра омода хоҳанд шуд.

Вазорати маориф ва илм ҳамаи омӯзгорон, сарварони муассисаҳои таълимӣ, кормандони раёсату шуъбаҳои маориф ва тамоми кормандони соҳаи маорифи ҷумҳуриро барои татбиқи ислохоти мазкур, ки самаранокӣ ва сифати таълимро барои хонандагон – фарзандони мо таъмин мекунад, даъват менамояд.

Стандарти фанни математика барои синфи якум

I. Мазмун ва мундариҷаи стандарти фанни математика барои синфи якум

1.1. Мафҳумҳои асосии стандарти фанни математика барои синфи якум

Арзёбӣ – Ҷараёни ҷамъоварии маълумот барои баҳодихӣ. Навъ ва воситаҳои гуногуни ташкили ҷараёни арзёбӣ вучуд доранд. Он барои муайян кардани дараҷаи дастовардҳои таълимии хонандагон имкон медиҳад. Маълумоте, ки тавассути арзёбӣ ҷамъ оварда мешавад, ҳам ба шахсони алоҳида ва ҳам ба муассисаҳои соҳа зарур аст. Маълумоти аз арзёбӣ ба даст омадари ба тарзи мухталиф ниҳодҳои ҳокимияти давлатӣ, шахсони алоҳида, волидон, хонандагон ва омӯзгорон истифода бурда метавонанд.

Баҳодихӣ– Ҷараёни натиҷагирӣ оид ба дараҷаи мувофиқати дониш, салоҳият, малака ва маҳорати хонанда ба талаботи муқарраркардаи стандарти фаннӣ буда, имкон медиҳад, ки дараҷаи азхудкунии салоҳиятҳо муайян карда шавад.

Дидактика – соҳаи илми педагогика, ки ба омӯхтани асосҳои назариявии таҳсилот, муайян намудани қонуният, принципҳои таълим, мазмуни таҳсилот, шакли усули таълим ва назорати раванди таълим машғул аст

Иттиҳодияи методӣ – яке аз шаклҳои ташкили кори методӣ, паҳн намудани таҷрибаи пешқадам ва тақмили ихтисоси омӯзгорони муассисаҳои таҳсилоти умумӣ мебошад.

Кори лоиҳавӣ – машғулияти мушаккilonаи гурӯҳи хонандагон буда, берун аз дарс таҳия карда мешавад. Он дар асоси маълумот ва донишу малакаи ҳосилкардаи хонандагон дар марҳилаи муайяни таълим гузаронида мешавад.

Лавҳаи дарсхона – «тахтаи синф»; лавҳ – ҳар чизи сатҳаш паҳни сангӣ, ҷӯбин, филизӣ ва ғайра, ки ба рӯи он хат менависанд ё нақшу нигор мекашанд;

Мақсади таълим – асоси натиҷаҳои таълими дарс таҳия карда мешавад. Натиҷаҳои таълим ба қисмҳои хурдтар (мақсади таълим) ҷудо мешаванд, ки ҳамчун зина барои расидан ба натиҷаҳои таълим хизмат мекунанд.

Малака – қудрат ва тавоноӣ дар иҷрои коре, ки дар натиҷаи машқу тамрин дар табиати инсон пайдо мешавад.

Маҳорат – фаъолият, ки дар инсон дар натиҷаи таълим ва такрори бисёрқарата ҳосил шуда, баъд ба раванди бошуурона табдил меёбад ва инсон минбаъд ҳар як кори ҳурро доништа иҷро мекунад; моҳирӣ, устодӣ, забардастӣ, ҳунармандӣ ва ғайра маҳорат аст.

Машқ – барои ба даст овардани малака ва маҳорат пай дар пай иҷрои ин ё он фаъолият аст.

Метод (юн. methodos-роҳ, тарз, усул, восита, назария, таълимот) - усули назариявӣ ва амалии донишҷӯи воқеият; маҷмӯи амалиёт; ташкили бонизомии фаъолияти одамон дар ҳалли масъалаҳои гузошташуда аст.

Меёр – нишонае, ки дар асоси он баҳодихӣ, муайянкунӣ ё таснифи чизе анҷом дода мешавад.

Нақшаи таълим – ҳуҷҷатест, ки омӯзиши фанҳои таълимӣ ва тақсими солони онҳоро барои тамоми давраи таҳсил дар муассисаҳои таълимӣ муайян менамояд.

Низомии таълими ба ташаккули шахсияти хонанда нигаронидашуда – низомии таълиме, ки дар он қобилияти фардӣ ва таҷрибаи қаблии хонанда ҳамчун меҳвар (тири асосӣ) барои омӯзиши минбаъда заминаи асосӣ нигаронида шудааст.

Нишондиҳанда – нишондиҳандаҳо маҷмӯи дониш, малака ва маҳоратҳои мебошанд, ки аз ноил шудан ба салоҳиятҳо дарак медиҳанд.

Портфолио – аз калимаи италийӣ, маънояш ҳуҷҷатҳо, ҳуҷҷатҳои мутахассис аст.

Портфолиои хонанда – маҷмӯи корҳо ва фаъолияти хонанда, ки саъю кӯшиши ӯро ҳангоми иҷрои корҳо ва пешрафту дастовардҳо аз рӯйи як ё якчанд фан нишон медиҳад.

Принсип – қоидаҳои асосии таълим, ки мазмун, шаклҳои ташкилӣ ва усули таълимро дар алоқамандӣ бо мақсадҳои умумии тарбия ва меъёрҳои раванди таълим муайян менамояд.

Раванди таълим – раванди мақсаднок ва муташаққилонаи ҳосил намудани дониш, маҳорат ва малакаҳо аст.

Роҳнамои фанӣ барои татбиқи стандартҳо – роҳнамои омӯзгор оид ба татбиқи стандартҳо маводди иловагии методӣ мебошад. Он тавсияҳо ва намунаҳоро оид ба тарзи ташкили чараҳои таълим фаро гирифта, ба омӯзгор дар самти ташаккули салоҳиятҳои хонандагон ёрӣ мерасонад.

Савод – маҳорати қор кардан бо маълумот, аз ҷумла маҳорати иҷрои амалҳои зарурии риёзӣ, дарки иттилоотии маводди ҷопӣ, адабиёти илмӣ, инчунин маҳорату малакаи навиштан, дониш омӯختан аз матни шифоҳию хаттӣ мебошад.

Саводноқӣ – хондан, навиштан ва мазмуни ягон матни одиро баён карда тавонистани шахс аст.

Салоҳият – маҷмӯи дониш, малака ва маҳоратҳои ба ҳам пайвандест, ки ба мақсади ҳалли масъалаҳои мушаххаси ҳаётӣ (иҷтимоӣ, иқтисодӣ, сиёсӣ), маърифатӣ ва касбӣ равона карда мешавад.

Стандарти фанӣ – санадест, ки дар он меъёри дониш, малака, маҳорати хонандагон, мазмуну муҳтавои фанӣ, методикаи таълими фан, роҳу усули самаранок истифода бурдани вақти ба омӯзиши фан ҷадоғардида ва талабот ба тарзи санҷиши дониш аз фанни мазкур ифода гардидааст.

Стратегия – роҳу усулҳои ноил гардидан ба мақсад. Роҳ (усул)-и алтернативӣ (ҷойгузин), интиҳоб, таҳия ва татбиқи барномаҳо дар назар дорад.

Таҳлил – яке аз усули таълим, ки тавассути он омӯзгору хонандагон маводди омӯхташавандаро ба қисмҳои асосӣ ҷудо карда, хусусиятҳои ҳар яке онро дар алоҳидагӣ баррасӣ мекунанд.

1.2. Заминаи меъёрии ҳуқуқии стандарти фанни математика барои синфи якум

Стандарти фанни математика барои хонандагони синфи 1-ум дар асоси Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф» ва сарҳати 6 банди 7 Низомномаи Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 3 март соли 2014, №145 тасдиқ шудааст, инчунин дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи маориф таҳия гардида, минбаъд барои расонидани ёрии таълимию методӣ барои омӯзгорон ва хонандагони муассисаҳои таҳсилоти умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон хизмат менамояд.

1.3. Соҳаи истифодаи стандарти фанни математика барои синфи якум

Доираи татбиқи стандарти фанни математика дар синфи 1 – ум хеле васеъ аст. Истифодабарандагони бевоситаи стандартҳо омӯзгорони синфҳои ибтидоӣ буда, дар марҳилаи банақшагирӣ, таълим ва арзёбии салоҳиятҳои хонандагон онро ҳамчун ҳуҷҷати асосӣ истифода мебаранд. Инчунин, мутахассисони зинаи таҳсилоти ибтидоии муассисаҳои дахлдори соҳаи маориф, ки барои расонидани ёрии таълимию методӣ масъуланд, дар банақшагирӣ ва татбиқи чорабиниҳо дар самти расонидани ёрии методӣ ба омӯзгорони зинаи таҳсилоти ибтидоӣ стандарти мазкурро истифода мебаранд.

Стандарти мазкур дар донишгоҳ ва коллеҷҳои омӯзгорӣ ҳамчун ҳуҷҷати асосии муайянкунандаи мундариҷаи барномаи таълимии курси методикаи таълими фанҳои зинаи таҳсилоти ибтидоӣ истифода мешавад.

Донишкада ва марказҳои тақмили ихтисос ва бозомӯзии кормандони маориф, махсусан шуъба - кафедраи таҳсилоти ибтидоӣ омӯзиши стандарти мазкурро дар курсҳои тақмили ихтисоси омӯзгорони синфҳои ибтидоӣ ташкил мекунад.

Минбаъд арзёбии салоҳиятҳо (дониш, малака ва маҳорат)-и хонандагонии синфи якум дар асоси талаботи стандарти мазкур ба роҳ монда мешавад. Саволу масъалаҳои санҷишии нимсола, солона ва аз синф ба синфгузаронӣ дар асоси салоҳиятҳои дар стандарт ва барномаи таълим муқарраршуда таҳия карда мешаванд.

1.4. Принсипҳои асосии стандарти фанни математика барои синфи 1-ум

Стандарти фанни математика барои синфи 1-ум дар асоси принсипҳои таълимии зерин таҳия шудааст:

- баробарҳукукии шахрвандон дар гирифтани таҳсилоти босифат;
- қонуният, эҳтироми ҳукуку озодиҳои инсон ва шахрванд;
- ҳатмӣ будани таҳсилоти таълими умумии асосӣ;
- дастрасии таҳсилоти миёнаи умумӣ ва идомаи таҳсил дар зинаҳои минбаъдаи таҳсилот дар асоси озмун;
- бартарии арзишҳои миллию умумибашарӣ, моҳияти башардӯстонаи мазмуни таҳсилот, рушди озодонаи шахс;
- муҳаббат ба Ватан, оила ва муҳити зист;
- ҷанбаи илмӣ, дунявӣ ва башардӯстонаи таълиму тарбия дар муассисаҳои таълимӣ;
- ягонагии фазои маърифатӣ фарҳангӣ, рушди фарҳанг ва ҳифзи анъанаҳои милли;
- ҷанбаи инсондӯстӣ, демократӣ ва давлатӣ ҷамъиятии идоракунии соҳаи маориф ва шаффофият дар фаъолияти он;
- раванди муттасили таҳсил;
- ҳавасмандгардонии маърифатнокшавии шахс ва инкишофи истеъдоди ӯ;
- пайдарҳамии раванди таҳсилот, ки алоқамандии зинаҳои таҳсилот ва ягонагии таълиму тарбияро таъмин месозад;
- ҳамгироии таҳсилот, илм ва истеҳсолот.
- Қобилияти фардӣ хонанда. Раванди таълим дар асоси дониш, малака ва маҳорати базавӣ (асосӣ)-и хонанда ба роҳ монда шуда, бояд талаботи маърифатӣ ўро қонеъ намояд. Ба эътибор гирифтани қобилияти хонандагон дар иҷрои фаъолиятҳои таълимӣ ва дар заминаи он тақмил додани малакаву маҳорати онҳо. Ҳар як хонанда ба дарс бо дараҷаҳои гуногуни салоҳият меояд. Аз ин лиҳоз, омӯзгор бояд қобилияти муайян кардани сатҳи салоҳиятнокии хонандаро дошта бошад. Омӯзгор барои ташаккули натиҷаҳои таълими ҳар як хонанда аз лиҳози касбӣ ва ахлоқӣ низ масъул аст.

Таълим ҳамон вақт самаранок мегардад, агар:

- *хонандагон дар заминаи дониш ва малакаи базавиашон таълим гиранд;*
- *хонандагон мақсаду вазифаҳои таълимии гузошташударо дарк ва иҷро карда тавонанд;*
- *раванди азхудкунии маводди таълим барои хонандагон шавқовар ва ҷолиб бошад;*
- *барои азхудкунии маводди нави таълим ё малакаи нав ба хонандагон имконияти мувофиқи машқ кардан дода шавад;*
- *ҳам омӯзгор ва ҳам хонанда барои таълим масъуланд;*
- *омӯзгорон усулҳои гуногуни таълимро бо мақсади таҳким ва мустаҳкам гардонидани донишу малакаи нав истифода баранд;*
- *ба хонандагон ҳангоми ҳалли масъалаҳои таълимӣ ва ташаккули малакаи имконияти ҳамкорӣ дода шавад;*
- *раванди таълим ба “чӣ тавр фикр кардан” равона гардад, на ба “оид ба чӣ фикр кардан”;*

- *ҳама оид ба ҷиҳатҳои сусти ва қавии донишу малакаишон ростқавл бошанд;*
- *нокомӣ дар чараёни таълим ҳамчун қисми таркибии он шинохта шавад.*
- ба эътибор гирифтани гуногунзехнии хонандагон. Баъзе хонандагон тавассути амалан иҷро намудан кореро аз худ мекунанд ва баъзеи онҳо тавассути мушоҳида дониш мегиранд. Ба баъзеи хонандагон машғулияти серҳаракат, ба дигарон бошад, баръакс, оромӣ барои таълим гирифтани мусоидат мекунад. Омӯзгорон бояд ба ҳама баробар диққат диҳанд, ёрӣ расонанд ва мувофиқи шавқу завқашон нақшаи фаъолият матраҳ намоянд.
- ҷанбаи башардӯстӣ доштани раванди таълим. Вазифаи омӯзгор танҳо аз донишдихӣ ва аз бар кунонидани салоҳиятҳо иборат нест. Ӯ барои фароҳам овардани фазои мусоиди таълим, барои ҳамкорию ҳамдигарфаҳмӣ низ масъул аст.
- инкишофи арзишҳо. Стандарти мазкур дар баробари салоҳиятҳои таълимӣ инкишофи арзишҳоро ба роҳ мемонад. Ин арзишҳо на танҳо барои аз худ кардани салоҳиятҳои таълимӣ, балки барои тарбияи шаъну шарафи шаҳрвандӣ низ заруранд.
- алоқамандии таълим бо ҳаёт. Стандарти нав ташаккули дониш, малакаву маҳоратҳои барои имрӯз ва ояндаи Тоҷикистон заруриро таъмин намуда, таълимро ҳамчун раванди омӯзиш дар тӯли ҳаёт таъкид мекунанд. Низомии нави таълим низ бо мақсади мутобиқ сохтани натиҷаҳои таълим равона мегардад. Яъне дар натиҷаи таълим хонанда дониш, малака ва маҳораташро дар амал барои ҳалли масъалаҳои ҳаётӣ истифода мебарад.
- омӯзиш дар тӯли ҳаёт. Раванди таълим ва инкишоф беохир аст. Шояд барои пурра аз худ кардани баъзе салоҳиятҳо як умр сарф карда шавад ва баъзеашон мумкин аст тамоман аз худ карда нашаванд. Аз ин лиҳоз, “Низомии таълими салоҳиятнокии хонандагон” раванди омӯзишро дар тӯли ҳаёт тақозо мекунад.
- ташаккули малакаи баланди фикрронӣ. Ҳадафи ниҳии раванди таълим ташаккули малакаи баланди фикрронӣ мебошад. Раванди таълим бо тартиби зерин сурат мегирад:
  - *таҳияи ақида дар асоси унсурҳои санҷидашуда ва боваринок, арзёбӣ ва ҷавоб додан ба ақидаҳои дигарон;*
  - *санҷидани ақидаҳо ё вазъиятҳо аз нигоҳҳои гуногун, аз ҷумла таҳлили назарҳои фарҳангҳои мухталиф;*
  - *таҳқиқи омилҳо ва ақидаҳо бо мақсади дарёфти хулосаи мувофиқ;*
  - *истифодаи усулҳои мухталифи таҳайюлотӣ барои ҳалли масъалаҳо, махсусан масъалаҳои ношинос ва мураккаб;*
  - *таҳия ва пурсиши саволҳои мантиқию таҳлилӣ.*
- арзёбӣ ба мақсади таълим. Мо бояд мунтазам натиҷаҳои таълимии хонандагонро арзёбӣ намоем, то тавонем усули таълимро тағйир дода, раванди таълимро самараноктар гардонем.

1.5. Мақсад ва вазифаҳои стандарти фанни математика барои якум

Стандарти мазкур бо мақсади татбиқи талаботи Стандарти давлатии таҳсилоти миёнаи умумӣ ва Стратегияи миллии рушди маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон то соли 2020 таҳия шудааст.

Мақсад ва вазифаҳои стандарти фанни математика дар синфи якум:

- муайян ва муқаррар кардани маҷмӯи салоҳият (меъёри дониш, малака ва маҳорат)-и хонандагони синфи якум аз фанни математика
- ба низом даровардани мазмун, мундариҷа ва раванди банақшагирӣ, таълим ва арзёбии фанни математика дар синфи якум;
- муқаррар намудани доираи мавзӯҳо ва бобҳои таълими фанни математика мувофиқи талаботи илми математика ва мувофиқат ба инкишофи синнусолии хонандагони синфи якум.
- мазмун, мундариҷа ва фаъолиятҳои таълим барои аз ташаккули салоҳиятнокии равонашуда, байни онҳо робитаи қавӣ барқарор гардонидани шавад;
- бояд малакаҳои гуногуни фаннӣ ба таври мушаххас ва фарогир пешниҳод гардад. Нишондиҳандаҳои азхудкунии ҳар як салоҳият оварда мешаванд;
- бо вучуди фаро гирифтани самтҳои гуногуни таълими фанни математика, стандарти мазкур фаъолияти эҷодии омӯзгорро маҳдуд накарда, бояд ўро барои дуруст ва самаранок ба роҳ мондани раванди таълим ҳидоят намояд;
- мазмуну мундариҷа ва миқдори салоҳиятҳо бояд мувофиқи сарбории фан, ки нақшаи таълим муқаррар кардааст, пешниҳод гарданд.

Фанни математика барои синфи 1 дар нақшаи таълими асосӣ ҳамчун фанни ҳатмии таълим дар таркиби маҷмуи фанҳои математика ҷойгир шуда, ҳаҷми сарбории хонандагон дар давоми соли таҳсили зинаи ибтидоӣ 132 соатро ташкил медиҳад:

Синф	Миқдори ҳафтаҳои соли таҳсил	Миқдори соатҳои ҳафтаина	Миқдори соатҳо дар давоми соли таҳсил
1	33	4	132

Аҳамияти таълими фанни математика, аз ҷумла дар синфҳои ибтидоӣ ва нақшу маҷмуи он, пеш аз ҳама, барои ҳаёти ҳамаҷуз одам, дар омӯхтани фанҳои дигари таълимӣ ва рушди тамаддун ифода меёбад. Бинобар ин, маълумоти ибтидоии математикӣ дорои ду вазифаи асосӣ – амалӣ ва маънавию маърифатӣ мебошанд.

Аҳамияти амалии таълими фанни математика дар синфҳои ибтидоӣ дар фаҳмиши олами воқеӣ, унсурҳои шаклҳои муносибатҳои фазоӣ ва миқдорӣ ифода меёбад. Таълими математика дар синфҳои ибтидоӣ имконият медиҳад, ки дар хонандагон қобилияти ақлӣ, мантиқӣ ташаккул дода шавад, ки маърифат ва сифатҳои дигари воқеии шахсиятро ифода мекунанд.

Курси математикаи мактаби таҳсилоти ибтидоӣ хусусиятҳои ба худ хос дошта, масъалаҳоро ҳаллу фасл мекунад, ки пайдарҳамии чараёни таълим ва дурнамои онро бояд таъмин кунанд.

Масъалаҳои асосии курси математикаи мактаби ибтидоӣ аз инҳо иборатанд:

- ташаккул додани тасаввурот оид ба ададҳои натуралӣ, малакаҳои устувори ҳисоб бо ададҳои натуралӣ ва сифр, таълими татбиқи ададҳои натуралӣ дар ҳалли масъалаҳои амалӣ;
- фарогирии таҷрибаҳои аввалини амалиёти геометрӣ ва алгебравӣ, ки ба шаклҳои геометрӣ, тасвири онҳо, ҷенкунии бузургҳои геометрӣ ва муодилаю нобаробарӣ вобастаанд;

- ташаккул додани малакаҳои ибтидоии шарҳи амалиёти фардӣ ва инкишофи малакаҳои шифоӣ, таълими истифодаи аломатҳо ва номҳои асосӣ;
- мусоидат ба инкишофи шахсияти кӯдак, рушди тафаккур, ташаккули ғаволии зеҳнӣ ва иртиботии хонандагон;
- ёрӣ ба ташаккули тасаввурот оид ба математика ҳамчун илм, ба ҷамъбасти ҳодисаҳои воқеӣ ва дарки муҳити воқеӣ;
- инкишофи дониш, маҳорат ва малакаҳое, ки барои хонанда дар ҳаёт ва давом додани таҳсил дар мактаби асосӣ заруранд.

Мақсади умумии таълими ин фан дар зинаи таҳсилоти ибтидоӣ (ҳарчанд, чунин мақсадҳо ҳосил дигар зинаҳои таҳсилот низ ба шумор мераванд):

- ташаккули шахсияти кӯдак ба воситаи мазмунҳои курси математика, ғаволияти идрок ва робитаӣ, инчунин тайёри ба мустақилона аз бар намудани дониш, меҳнат, фарҳанг ва таърихи ҷомеа;
- инкишофи тафаккури математикӣ, сифатҳои маънавӣ ва инсонии хонандагон;
- тайёрии ҳамаҷарафаи хонандагон барои давом додани таҳсил дар мактаби асосӣ ва истифодаи донишҳои математикӣ дар ҳаёт;
- фарогирии донишҳои мушаххаси математикӣ, ки дар ғаволияти амалӣ татбиқ меёбанд, барои омӯзиши фанҳои дигари таълимӣ ва таҳсили давомнок зарур мешаванд;
- инкишофи маърифати хонандагон, ташаккули сифатҳои беҳтарини тафаккур, ки тавассути ғаволияти математикӣ низ амалӣ мегарданд, барои ғаволияти комил дар ҷомеа заруранд;
- ташаккули тасаввурот оид ба ғояҳо ва методҳои математика, дар бораи математика ҳамчун шакли тасвир ва методи дарки ҳақиқӣ;
- ташаккули тасаввурот дар бораи математика ҳамчун қисми таркибии фарҳанги умумибашарӣ, ҳақиқати моҳияти математика барои инкишофи ҷомеаи инсонӣ.

II. Салоҳиятҳои фанни математика барои синфи якум

Фасли мазкур дар стандарти фанни математика барои синфи якум хеле муҳим аст. Дар ин фасл салоҳиятҳои фанни математика мувофиқи самтҳои таълим оварда мешаванд, ки дорои хусусиятҳои зеринанд:

- аз рӯи принсипи аз сода ба мураккаб тартиб дода шудаанд. Омӯзгорон метавонанд салоҳиятҳои синфи пешина ва баъдинаро мушоҳида карда, мутаносибан раванди таълимиро аз оғоз то анҷом ба нақша гиранд. Ин муносибати спиралии татбиқи барномаи таълим мебошад, яъне салоҳиятҳои, ки дар як синф муаррифӣ шудаанд, дар синфҳои минбаъда такмил дода мешаванд. Дар сатҳи ҳар як синф талабот ба салоҳиятҳои мураккабтар мегардад.
- мувофиқи самтҳои асосии таълимии фанҳо гурӯҳбандӣ шудаанд. Аз ин лиҳоз тартиби пешниҳоди салоҳиятҳо (малака ва маҳоратҳо) ба тартиби маводди китобҳои дарсӣ мувофиқат мекунад.
- хусусияти арзёбӣ дошта, мушоҳида мешаванд ва азхудкунии салоҳиятҳо тавассути нишондиҳандаҳо муайян мегардад.
- дар таҳияи салоҳиятҳо усули спиралӣ истифода шудааст, яъне омӯзгор барои хонандагон имконияти салоҳиятнок шуданро фароҳам оварда, дар синфҳои минбаъда ба хонанда имконияти бештар дода мешавад. Ҳамин тавр, хонанда дараҷаи баландтари салоҳиятнокиро аз худ карда, инкишоф меёбад.

2.1. Салоҳиятҳои фанӣ

1. Донистани ададҳо ва рамзҳои математикӣ

Рақамҳоро аз 1 то 9 меҳонад, менависад ва муқоиса мекунад; 1.1.1

Ададҳоро аз 1 то 20 меҳонад, менависад ва муқоиса мекунад; 1.1.2

Разрядҳои воҳид ва даҳиро муайян карда метавонад; 1.1.3

Рамзҳои одии математикӣ (+ - < > =) ва маънои онҳоро муайян ва дар амалҳо истифода карда метавонад. 1.1.4

2. Амалҳои арифметикӣ ва ҳалли масъала

Ададҳоро дар доираи аз 1 то 20 ҷамъ ва тарҳ карда, масъалаҳои содаро бо амалҳои ҷамъ ва тарҳ ҳал карда метавонад. 1.2.1

Стратегияҳои зехнӣ дар амалҳои одии ҷамъ истифода карда метавонад. 1.2.2

Муодилаҳои одиро бо ҷамъшавандаи номаълум ҳал карда метавонад. 1.2.3.

3. Маводди геометрӣ

Намудҳои одии хатҳо, шаклҳои доира, росткунҷа, квадрат ва секунҷаро мешиносад, аз ҳамдигар фарқ мекунад ва тасвир карда метавонад. 1.3.1

Барои тасвири ҳаракат ва мавқеъ аз истилоҳоти одӣ истифода карда метавонад. 1.3.2

4. Бузургӣҳо

1.4.1. Арзишҳои (купюраи) пулро мешиносад ва барои пардохти маблағи аниқ комбинатсияи пулҳоро муайян карда метавонад. 1.4.1

Истилоҳоти одиро муайян намуда, барои тасвири дарозӣ ва масса истифода карда метавонад. 1.4.2

Аз истилоҳоти сода истифода карда, вақтҳои гуногун ва асосиро муайян карда метавонад. 1.4.3

5. Коркарди маълумот

Маълумот ё ашёро бо роҳи сода ба навъҳо ҷудо карда метавонад. 1.5.1

2.2. Баҳодиҳии салоҳиятҳо

1. Донистани ададҳо ва рамзҳои математикӣ

Ададҳоро аз 1 то 20 меҳонад, менависад ва муқоиса мекунад; 1.1.1

Нишондиҳандаҳои салоҳиятнокӣ:

- ададҳои аз 1 то 20-ро хонда ва навишта тавонад;
- рақамҳоро дар катакҳо дуруст навишта тавонад;
- қатори ададҳои аз 1 то 18 –ро бо дигар ададҳо ҷамъ карда тавонад;
- якто зиёдати, якто ва ягонто ҳам нестро фаҳмида тавонад;
- хондан ва навиштани ададҳои аз 1 то 20-ро тавонад;
- тарзи дуруст навиштани рақамҳоро дар катакҳо тавонад;
- ададҳои як ва якҷандторо фарқ карда тавонад;
- дар вақти ҷамъ ва тарҳ аз ҷӯбҷаҳо истифода бурда тавонад;
- якто зиёдати, якто ва ягонто ҳам нестро фарқ карда тавонад;
- қатори ададҳоро бо тартиби зиёдшавиашон дуруст ҳисоб карда тавонад;
- ададҳои пешоянд ва пасояндро ҳосил карда тавонад;
- даҳӣро ва воҳидҳоро фарқ карда тавонад;
- ададҳои ҷуфт ва тоқро фарқ карда тавонад;
- даҳиро ба воҳидҳо ҷудо карда тавонад;
- бо мисолҳо аз ҷамъи ду адади тоқ адади ҷуфт ҳосил шуданаширо нишон дода тавонад.

Нишондиҳандаҳои салоҳиятнокӣ:

Рамзҳои одии математикӣ (+ - < > =) ва маънои онҳоро муайян ва дар амалҳо истифода карда метавонад. 1.1.2

Нишондиҳандаҳои салоҳиятнокӣ:

- рамзҳои математикӣ (+ - < > =) шинос ва дар амалҳо истифода бурда тавонад;
- маънои аломатҳои +, - ва = -ро муайян карда тавонад;
- ададҳои якҷамъро бо якҷамъ ва дуҷамъро бо дуҷамъ муқоиса карда тавонад;
- ифодаҳои ададӣ тартиб дода тавонад;
- қоидаҳои муқоисаи ифодаҳои ададиро донанд;
- қимати ифодаҳои ададиро ёфта, онҳоро муқоиса карда тавонад.

2. Амалҳои арифметикӣ ва ҳалли масъала

Ададҳоро дар доираи аз 1 то 20 ҷамъ ва тарҳ карда, масъалаҳои содара бо амалҳои ҷамъ ва тарҳ ҳал карда метавонад. 1.2.1

Нишондиҳандаҳои салоҳиятнокӣ:

- ашёи дар синф бударо ҳисоб карда, муқоиса карда тавонад;
- ашёро аз ҳамдигар фарқ карда тавонад;
- ашёи ҳисобкардаашро ҷамъ карда тавонад;
- ба таври осон ҷамъ карданро тавонад;
- адади 2-ро дар доираи ададҳои аз 1 то 20 ҷамъ карда тавонад;
- адади 3-ро дар доираи ададҳои аз 1 то 20 ҷамъ карда тавонад;

- адади 4 ва ғайраҳоро (то 18) дар доираи ададҳои аз 1 то 20 ҷамъ карда тавонад;
- адади якҷамамаро бо якҷамама ҷамъ карда тавонад;
- ададҳои якҷамамаро бо ададҳои дуҷамама ҷамъ карда тавонад;
- ҷадвали ададҳои якҷелаи якҷамамаро истифода бурда тавонад;

Стратегияҳои зеҳниро дар амалҳои одии ҷамъ истифода карда метавонад. 1.2.3

Нишондиҳандаҳои салоҳиятнокӣ:

- ашӯро шумурда, бо ададҳо мувофиқ карда тавонад;
- ашӯро аз ҷиҳати шакл, миқдор, ранг фарқ карда, онҳоро муқоиса карда тавонад;
- барои ҳалли масъала ифода тартиб дода, онро ҳал кунад;
- аз ифодаҳо масъала тартиб дода тавонад;
- ададҳои дуҷамамаро ба суммаи дақиқо ва воҳидҳо навишта тавонад;
- усулҳои ҷамъу тарҳ бо маводди мушаххас ва ҳосил кардани ифодаҳо (7+1+1, 9-3 ва ғайра), зиёду кам кардани ададҳо донад ва истифода барад.

Муодилаҳои одиро бо ҷамъшавандаи номаълум ҳал карда метавонад. 1.2.4

Нишондиҳандаҳои салоҳиятнокӣ:

- тарзи ҷенкунӣ ва муқоисакуниро дар амал иҷро карда тавонад;
- ба мақсади талаботи масъала сарфаҳм равад;
- шарт ва саволи масъаларо дуруст тартиб дода тавонад;
- масъаларо дуруст ҳал карда тавонад;
- ҳал ва ҷавоби масъаларо дуруст навишта тавонад;
- матни масъаларо аз рӯйи расм тартиб дода тавонад;
- дар вақти ҳисоби мисолу масъалаҳо ҷандто зиёд ва ҷандто камро муайян карда тавонад;
- адади номаълумро дар вақти ҳалли мисолу масъалаҳо ёфта тавонад;
- ададҳои калон ва хурдро фарқ карда тавонад;
- ҷамъшавандаро аз ҷамъкунанда ва тарҳшавандаро аз тарҳкунанда фарқ карда тавонад;
- рамзҳои калон ва хурдро дар вақти ҳалли мисолҳо дуруст гузошта тавонад.

3. Маводди геометрӣ

Намудҳои одии хатҳо, шаклҳои доира, росткунҷа, квадрат ва секунҷаро шиносад, аз ҳамдигар фарқ кунад ва тасвир карда тавонад. 1.3.1

Нишондиҳандаҳои салоҳиятнокӣ:

- хатҳо, хати рост, порча, хати қаср, хати шикаста, хати сарбастаро фарқ кунад ва тасвир карда тавонад;
- бо хаткашак қор карда тавонад;
- ҷенаки дарозӣ: сантиметрро донад ва онро мухтасар навишта тавонад (см).
- дарозии порчаҳоро ҷен ва муқоиса карда тавонад;
- порчаҳои дарозиаш додашударо ҷен карда тавонад;
- секунҷа ва қоркунҷаро шиносад, ҷен кунад ва тасвир карда тавонад.

1.3.2 Барои тасвири ҳаракат ва мавҷе аз истилоҳоти одӣ истифода карда метавонад.

Нишондиҳандаҳои салоҳиятнокӣ:

- ном, ранг, теъдоди ашё, шакли онҳоро гуфта тавонад ва гурӯҳи ашёро аз рӯйи андоза, шакл ва миқдор: калон – хурд, баланд – паст, дароз – кӯтоҳ, лӯндашакл, кулӯлашакл, доирашакл, зиёд – кам муқоиса карда тавонад;
- ашёи ҷуфт ва тоқро аз ҳамдигар фарқ карда тавонад;
- ҷойгиршавии ашё нисбат ба ҳамдигар: дар боло, дар поён, баланд, паст, аз рост, аз чап, дар тарафи рост, дар тарафи чап (росттар, чаптар), пеш аз, баъд аз, дар байн (мобайн), дар паҳлу гуфта тавонад;
- мафҳумҳои васеъ, танг, дароз, кӯтоҳ ва амсоли онро донанд ва истифода бурда тавонад;
- самти ҳаракат аз рост ба чап, аз чап ба рост, аз поён ба боло, аз боло ба поёнро донанд ва нишон дода тавонад.

4. Бузургихо

1.4.1. Арзишҳои (купюра) пулро мешиносад ва барои пардохти маблағи аниқ комбинатсияи пулҳоро муайян карда метавонад.

Нишондиҳандаҳои салоҳиятнокӣ:

- асъори миллиро шиносад ва амалҳои одии арифметикиро бо онҳо иҷро карда тавонад;
- масъалаҳои содаро бо истифодаи асъор ҳал карда тавонад.

1.4.2. Истилоҳоти одиро муайян намуда, барои тасвири дарозӣ ва масса истифода карда метавонад.

Нишондиҳандаҳои салоҳиятнокӣ:

- ченаки дарозӣ – сантиметрро донанд ва онро мухтасар навишта тавонад.

1.4.3. Аз истилоҳоти сода истифода карда, вақтҳои гуногун ва асосиро муайян карда метавонад.

Нишондиҳандаҳои салоҳиятнокӣ:

- мафҳумҳои “пештар, баъдтар, субҳ (сахар), пешин (нимрӯзӣ), чошт, бегоҳ (бегоҳӣ), шаб, имрӯз, пагоҳ, фардо, ҳафта”-ро донанд ва аз ҳамдигар фарқ карда тавонад;
- рӯзҳои ҳафтара донанд ва гуфта тавонад;
- фаслҳои солро донанд ва гуфта тавонад;
- моҳҳои солро донанд ва гуфта тавонад.

5. Коркарди маълумот

1.5.1. Маълумот ё ашёро бо роҳи сода ба навъҳо ҷудо карда метавонанд.

Нишондиҳандаҳои салоҳиятнокӣ:

- ашёи алоҳида ва гурӯҳи ашёро ҳисоб карда тавонад;
- ном, ранг, теъдоди ашё, шакли онҳоро гуфта тавонад ва гурӯҳи ашёро аз рӯйи андоза, шакл ва миқдор: калон – хурд, баланд – паст, дароз – кӯтоҳ, лӯндашакл, кулӯлашакл, доирашакл, зиёд – кам муқоиса карда тавонад;
- ашёи ҷуфт ва тоқро аз ҳамдигар фарқ карда тавонад.

2.3. Салоҳиятҳои тарбиявӣ-ахлоқӣ

Таълиму тарбия дар зинаи таҳсилоти ибтидоӣ. Азбаски хонандагон қобилиятҳои гуногун доранд, мо бояд пешрафти хонандаро берун аз салоҳиятҳои фанӣ низ эътироф намоем. Дар намунаи ҳисоботи дар поён омада сутуне барои нишон додани кӯшишу

ғайрати хонанда омадааст. Кӯшишу ғайрат ҳам бо низоми 6 (10, 20, 100)-балла баҳогузорӣ карда мешавад.

Барои қайди муносибати хонанда ба омӯзиш корти ҳисоботи хонанда истифода карда мешавад, ки қисмҳои зеринро дарбар мегирад.

Дар омӯзиши ҳар фан хислатҳои зерин нақши асосиро мебозанд.

Худро идора карда тавоништан	м	о	б	мунтазам одатан баъзан
Мустақилият нишон медиҳад				
Сабру таҳаммул дорад				
Барои таваккал кардан омода аст				
Тобовар аст				
Муносибат бо дигарон				
Аҳамият медиҳад				
Таҳаммулпазир аст				
Ҳамкорӣ мекунад				
Иштирок ва саҳмгузорӣ				
Эътимод нишон медиҳад				
Масъулиятшинос аст				
Фаъол аст				
Мақсаднок ба коре ҷалб мегардад				
Андешаронӣ				
Фикрронии дараҷаи баланд дорад				
Эҷодкор аст				

2.4. Нишондиҳандаҳои хислатҳо

Дар ҷадвали зер нишондиҳандаҳои оварда шудаанд, ки хонандагони болаёқатро тавсиф менамоянд. Ин нишондиҳандаҳо то андозаи муайяне хусусияти инфиродӣ доранд. Ҳангоми арзёбӣ омӯзгор нишондиҳандаҳои зеринро ба эътибор мегирад.

Хислат	Нишондиҳанда (ё муайянкунанда) – Хонанда
Худро идора намудан	
Мустақилият нишон додан	Бе ёрии дигарон кор мекунад ва агар ёрӣ лозим шавад, пеш аз кӯмак пурсидан барои ҳалли ҳама гуна мушкилӣ аввал худ кӯшиш ба харҷ медиҳад.
Сабру таҳаммул дорад	Ҳангоми иҷрои супорише ҳадаф мегузорад, ки натиҷааш босифат бошад бо интизории он, ки меёрҳои баходиҳиро аз худ менамояд ва ба натиҷаи аз он ҳам болотар ноил мешавад. Агар вазифа ё супориш аз тарафи омӯзгор арзёбӣ нашавад ҳам, хонанда дар пеши худ меёрҳои баланд мегузорад, то кори ӯ ҳамчун як муваффақият арзёбӣ шавад.
Ба таваккал (дар омӯзиш) кардан омода аст.	Зарурати таҷриба намудани ашро эътироф менамояд, ҳарчанд он қисман ба нокомӣ ё танқид мебарад. Аммо ин хавфҳо хавфҳои асосноке бошанд, ки ба бехатарии шахсӣ мушкилӣ эҷод накунанд.
Тобовар аст	Бо вучуди мушкilot, ноумед намешавад ва кӯшиш мекунад, ки вазифахоро ба анҷом расонад.

Бовичдон аст	Арзишҳои худро ҳамеша, новобаста аз вазъият ҳифз менамояд, ки чунинанд: <ul style="list-style-type: none"> – дар амалҳои росткрав аст; – меҳрубонӣ зоҳир мекунад; – адолатро риоя мекунад; – ҳақгӯ аст; – дар рафтору амал масъулиятшинос аст; – дар амалҳои шаффофири риоя мекунад (ба истисноӣ ҳолатҳои номутобик); – дар саҳтӣ тобовар буда, далерӣ нишон медиҳад; – фарҳанги худ ва дигаронро эҳтиром мекунад.
Муносибат бо дигарон	
Аҳамият медиҳад	Вакте ки бо дигарон кор мекунад, ба нӣзҳои онҳо аҳамият медиҳад (масалан дигаронро гӯш мекунад, сухани онҳоро намебурад).
Таҳаммулпазир аст	Ақида ва фарҳанги шахси гуногунро қабул мекунад (ин маъноӣ онро надорад, ки мо аз ин сӯиистифода кунем).
Ҳамкорӣ мекунад	Барои саҳм гузоштан дар иҷрои супоришҳо бо дигарон ҳамкорӣ мекунад.
Иштирок ва саҳмгузори	
Эътимод нишон медиҳад	Ҳангоми пурсиш ақидаашро иброз медорад ва барои иҷрои супориш на ҳамеша аз дигарон мадад меҷӯяд.
Масъулиятшинос аст	Ҳангоми иҷрои фаъолиятҳо оқибатҳои онҳоро ба зимма мегирад. Агар аз ӯ хоҳиш кунанд, масъулиятро ба дӯш мегирад.
Фаъол аст	Ғайрифавол нест, баръакс кӯшиш мекунад, ки саҳм гузорад.
Мақсаднок ба коре ҷалб мегардад	Пеш аз ҳар гуна фаъолият мақсад мегузорад.
Андешаронӣ	
Фикрронии дараҷаи баланд	Барои анҷом додани вазифаҳо малакаҳои фикрронии баландро истифода мебарад.
Эҷодкорӣ	Фикрҳои тоза пешниҳод мекунад.

2.5. Салоҳиятнокии омӯзгорон

Барои татбиқи стандарт ва барномаи нави фанни математика омӯзгор бояд дониш, малака ва маҳорати зеринро дошта бошад:

- назария ва принсипҳои низомии таълими салоҳиятнокиро донанд ва ҷанбаҳои татбиқи амалии онро дар раванди таълим шарҳ дода тавонанд;
- тарзи банақшагири ва арзёбии салоҳиятнокии хонандагонро донанд ва ҳангоми раванди таълим истифода барад;
- усулҳои таълимиро, ки барои ташаккули салоҳиятнокии хонанда мусоидат мекунанд, донанд ва усули мувофиқро интихоб карда тавонанд;
- усул ва воситаҳои арзёбии ташаккулдиҳандаро барои муайян кардани сатҳи азхудкунии салоҳиятҳо истифода бурда тавонанд;
- натиҷаҳои арзёбии ташаккулдиҳандаро бо мақсади қабули қарори мувофиқ истифода бурда тавонанд;
- роҳи воситаҳои самараноки ба хонандагон барои салоҳиятнок шудан ёри расониданро донанд ва дар раванди таълим истифода барад.

III. Ташкили раванди таълими салоҳиятнокӣ аз фанни математика барои синфи 1 – ум

Аксар низомҳои таълими анъанавӣ ба азхудкунии мавзӯи нигаронида шудаанд, яъне омӯзгорон хонандагонро ба аз худ кардани мавзӯи ва аз ёд кардани маълумот водор менамоянд. Чунин муносибат ба таълим дар гузашта мутобиқ буд, аммо дар замони ҳозира, ки андозаи дониш босуръат зиёд мегардад, дар раванди таълим диққати асосӣ бояд ба ташаккули малакаҳои омӯзишии хонанда равона гардад, то онҳо тавонанд дониши зарурӣ ва маълумоти мушаххасро интихоб ва истифода баранд. Дар стандартҳои фанни математика ба истифодаи дуруст ва моҳиронаи дониши математикӣ, ҳалли масъалаҳои ҳаётан зарур, диққати махсус дода мешавад.

Акнун барои омӯзгорон “хонанда чиро меомӯзад?” ва “чӣ тавр меомӯзад?” аз “ба хонанда чихоро меомӯзонанд?” муҳимтар аст. Барои баъзеҳо омӯзондан ва омӯхтан (аз худ кардан) як маъно дорад, аммо бояд дар хотир дошт, ки агар омӯзгор нодуруст дарс диҳад, ҳатто дар ҳолати дарси зиёд додан ҳам, азхудкунии наметавонад самарабахш бошад.

Дар низоми таълим ва арзёбии салоҳиятнокӣ ба дониш, малака ва маҳоратҳои воқеии хонандагон диққати махсус дода мешавад. Салоҳиятҳо фаъолиятҳои, ки хонандагон дар натиҷаи омӯхтан аз худ мекунанд, нишон медиҳанд. Масалан, дар синфи якум салоҳияти *“Ададҳои дар доираи аз 1 то 20 ҷамъ ва тарҳ карда, масъалаҳои содара бо амалҳои ҷамъ ва тарҳ ҳал карда метавонад”* натиҷаи омӯхтани хонанда аст. Яъне, хонанда на танҳо тарзи иҷрои амалро медонад, балки онро ба мақсади ҳалли масъалаҳо ва ҳуҷҷаи баровардан истифода мебарад. Ин маънои онро надорад, ки мавзӯҳои муҳим нестанд. Мавзӯҳои ҳамчун восита барои ноил шудан ба салоҳият хизмат мекунанд.

Барои муайян кардани он ки оё хонанда салоҳиятҳои аз худ кардааст ё не, барои ҳар салоҳият нишондиҳандаҳои он оварда мешавад. Нишондиҳандаҳо маҷмӯи дониш, малака ва маҳоратҳои мебошанд, ки аз ноил шудан ба салоҳиятҳо дараҷа медиҳанд. Онҳо ба Шумо имкони мушоҳида ва арзёбии карданро фароҳам оварда, нишон медиҳанд, ки то кадом андоза хонанда салоҳиятро аз худ кардааст. Тартиб додани рӯйхати пурраи нишондиҳандаҳо барои баъзе салоҳиятҳо имконнопазир аст, шояд шумораи онҳо ба садҳо нишондиҳанда расад ва миқдори онҳо вобаста ба нуқтаи оғози инкишофи салоҳиятнокӣ ва вобаста ба синф фарқ кунад.

Дар гузашта самтҳои гуногуни раванди таълим (таҳия ва татбиқи нақшаи тақвим) бештар назорат ва мушоҳида карда мешуд. Акнун натиҷаҳои таълимии хонанда ва раванди омӯзишии онҳо бештар назорат карда мешаванд. Аз байн бурдани навъҳои дигари назорат дар ҳолати амалӣ мегардад, ки агар:

- 1) муассисаи таълимӣ ва омӯзгорон самаранок ба низоми таълими салоҳиятнокии хонандагон гузаранд.
- 2) тартиби ҷамъоварии маълумоти дуруст, ки дараҷаи азхудкунии салоҳиятҳои нишон медиҳад, ба роҳ монда шавад.

Ба омӯзгорон озодии бештар дода, ҳамзамон масъулияти онҳо барои бештар шудани дастовардҳои таълимии хонандагон зиёд мегардад. Ин чунин маъно дорад, ки арзёбии салоҳиятҳо қисми асосии ислоҳот махсус меёбад.

Акнун барои омӯзгор танҳо донишдони мундариҷаи фан кифоя нест. Омӯзгор бояд дар асоси таҷриба, омӯзиши методикаи таълим, азхудкунии назарияи таълим ва маълумот оид ба ҳар як хонандаи синф барои инкишоф додани салоҳиятҳои он ва таъмини пешравӣ чараҳои таълимиро ба роҳ монад.

3.1. Ба хусусиятҳои фардии хонанда диққат додан

Стандарту барномаҳои нави таълим ташаккули натиҷаҳои таълимии ҳамаи хонандагонро новобаста аз қобилият ва вазъи иҷтимоӣ дастгирӣ менамояд. Стандарт ва барномаи мазкур ақидаеро, ки тибқи он ба ҳамаи хонандагон талаботи ягона гузошта

шавад, дастгирӣ намекунад. Он ақидаеро дастгирӣ менамояд, ки дар он ҳар як хонанда дорои маҷмӯи таҷрибаи мушаххас, инчунин дараҷаҳои гуногуни салоҳият аст. Омӯзгорон барои ташаккули натиҷаҳои таълими ҳар як хонанда аз лиҳози касбӣ ва ахлоқӣ масъуланд.

Самаранокии таълим тавассути ташаккули натиҷаҳои таълимии тамоми аҳли синф муайян карда мешавад, на дастовардҳои таълимии якчанд хонанда. Барои амалӣ сохтани мақсади мазкур омӯзгор бояд тарзи муайян намудани сатҳи дониши мавҷудаи хонанда ва сатҳи ниҳои азхудкунии салоҳиятҳои ҳар як хонандаро истифода бурда тавонад.

3.2. Принсипҳои таълими самаранок

Таълим ҳамон вақт самаранок мегардад, ки агар:

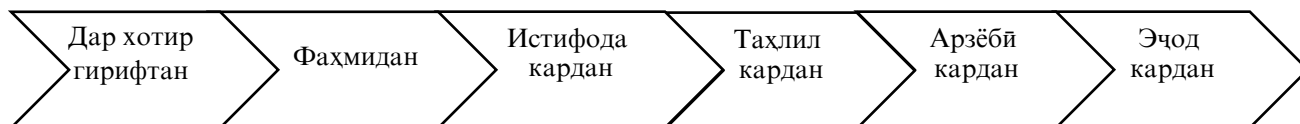
- хонандагон дар заминаи дониш ва малакаи заминавиашон инкишоф ёбанд;
- хонандагон мақсади вазифаҳои таълимии гузошташударо дарк кунанд;
- мақсади таълим барои хонандагон фаҳмо бошад;
- вазифаҳои таълим мувофиқи қобилияти хонандагон таҳия шавад;
- раванди азхудкунии маводди таълим барои хонандагон шавқовар ва ҷолиб бошад;
- барои азхудкунии маводди нави таълим ё малакаи нав ба хонандагон имконияти хуби машқ кардан дода шавад;
- омӯзгорон усулҳои гуногуни таълимро бо мақсади таҳким ва мустаҳкам гардонидани донишу малакаи нав истифода баранд;
- ҳам омӯзгор ва ҳам хонанда барои таълим масъулият дошта бошанд;
- омӯзгорон усулҳои гуногунро бо мақсади такрор ва дар хотир нигоҳ доштани донишу малака истифода баранд;
- ба хонандагон ҳангоми ҳалли масъалаҳои таълимӣ ва ташаккули малака имконияти ҳамкорӣ кардан диҳанд;
- раванди таълим ба “чӣ тавр фикр кардан” равона гардад, на ба “оид ба чӣ фикр кардан”;
- ҳама оид ба ҳаҷми донишу малакаашон ростқавл бошанд;
- нокомӣ дар раванди таълим ҳамчун қисми таркибии он шинохта шавад;
- омӯзгор раванди омӯзишро дарк кунад ва донанд, ки таълим чӣ тавр бояд ба роҳ монда шавад ва онро доимо назорат кунад.

3.3. Ташаккули малакаҳои фикрронии дараҷаи баланд

Дар низоми анъанавии таълим диққати асосӣ ба бозгӯйии дониш равона гардида, ба дарку таҳлили он вақти кам чудо мешуд.

Низоми нави таълим диққати асосиро ба ташаккули фикрронии дараҷаи баланд равона мекунад.

Мо дараҷабандии қобилиятҳои маърифатиро дар нақшаи зерин мушоҳида карда метавонем.

Фикрронии дараҷаи баланд пурра тафаккурро фаро мегирад, аз ҷумлаи намунаҳои зерин:

- таҳияи ақида дар асоси унсурҳои санҷидашуда ва боваринок, арзёбӣ ва ҷавоб додан ба ақидаҳои дигарон;
- санҷидани ақидаҳо ё вазъиятҳо аз нигоҳҳои гуногун, аз ҷумла таҳлили назарҳои фарҳангҳои мухталиф;
- таҳқиқи омилҳо ва ақидаҳо бо мақсади дарёфти хулосаи мувофиқ;

- истифодаи усулҳои мухталифи тахайюлотӣ барои ҳалли масъалаҳо, махсусан масъалаҳои ношинос ва мураккаб;
- таҳия ва пурсидани саволҳои мантиқӣ ва таҳлилий;
- муайян намудани мавзӯҳо ё ҳодисаҳо ва алоқаманд намудани донишҳои фанӣ.

Оид ба фикрронии дараҷаи баланд якҷанд нуктаро бояд дар хотир гирифт:

1. Бо вучуди барои хонандагон муҳим будани малакаҳои фикрронии дараҷаи баланд арзёбӣ ва санҷиши ин малакаҳо хеле мушкил аст. Аз ин лиҳоз, системаи арзёбии мо бояд пурра тағйир ёбад.
2. Таҳқиқот нишон медиҳад, ки малакаи дараҷаи баланди фикрронӣ маъноӣ дар хотир нигоҳ доштани маълумотро надорад. Мақсади асосӣ таҳқиқи амиқи маълумот аст.

3.4. Алоқамандии байнифанӣ

Худудҳое, ки байни фанҳои синфҳои ибтидоӣ эҷод шудаанд, қисман сунъиянд, аммо барои ташкили ҷараёни таълим заруранд. Дар асл шахс дар ҳолате, ки агар якҷанд фанро дар як замон омӯзад, таълими хубтар мегирад. Бо дарназардошти ин ва ғойдае, ки аз истифодаи алоқамандии фанҳо ба даст меояд (асосан алоқамандии байнифанӣ ном бурда мешавад), Вазорати маориф ва илм онро ҳамаҷониба дастгирӣ менамояд.

Намунаи алоқамандии байнифанӣ дар синфҳои ибтидоӣ чунин аст: омӯзгор дар синф “дӯкони фурӯши маҳсулот” ташкил карда, аз хонандагон хоҳиш мекунад, ки бо “маблағи шартӣ” маҳсулот харанд. Онҳо бо навбат нақши фурӯшанда ва харидорро иҷро карда метавонанд. Аз хонандагон хоҳиш карда мешавад, ки маблағи доштаашонро сарф карда, маҳсулот харанд ва оид ба амали иҷрокардаашон иншо нависанд.

Хонандагон дар самтҳои зерин салоҳият пайдо мекунанд:

- 1) Истифодаи пул/маблағ (математика)
- 2) Ҳисоб кардани нарх ва бақия (математика)
- 3) Муқоисаи нарх ва андоза (математика)
- 4) Пурсидани маҳсулот (забони тоҷикӣ – пурсидан)
- 5) Муайян кардани сифат ва макони истеҳсоли мол (табиатшиносӣ)
- 6) Оид ба маҳсулот маълумоти пурра пайдо кунанд (забони тоҷикӣ – гуфтан)
- 7) Оид ба вазъият навиштан (забони тоҷикӣ – навиштан)
- 8) Навбати худро интизор шудан (малакаи иҷтимоӣ)

Дар асл ҳангоми таълими ҳама гуна мавзӯ мо ҳамеша якҷанд салоҳияти фанҳои мухталифро ташаккул медиҳем. Омӯзгори соҳибтаҷриба инро дарк карда, кӯшиш мекунад, ки мавзӯҳоеро фаро гирад, ки салоҳиятҳои якҷанд фанро дар як вақт машқ ва ташаккул диҳад. Аммо чунин нави таълим мавзӯ ва усули мухталифи банақшагириро тақозо мекунад.

IV. Арзёбӣ

4.1. Принципиҳои арзёбӣ

Арзёбӣ унсури доимии раванди таълиму омӯзиш аст. Таълиму арзёбиро аз ҳам ҷудо кардан имконнопазир аст. Таҳқиқоти зиёди олимони мамлакатҳои мутараққӣ нишон медиҳад, ки арзёбӣ ба раванди азхудкунӣ ва татбиқи донишу малакаҳои хонандагон таъсир мерасонад.

Дар илми педагогикаи муосир навҳои гуногуни арзёбӣ маъмул буда, мавриди истифода қарор гирифтаанд. Мафҳуми арзёбӣ дар адабиёти илмҳои педагогӣ ба таври гуногун номбар шудааст. Аз ҷумла, дар адабиёти соҳавӣ чунин мафҳумҳо истифода шудаанд: «арзёбии анъанавӣ», «арзёбии алтернативӣ», «арзёбии фаъолият» (Сюзан М. Батлер ва Нэнси Д. Мак Мунн), «арзёбии ташхисӣ», «арзёбии ташаккулдиҳанда», «арзёбии ҷамъбасти» ва ғайра.

Арзёбии ташаккулдиханда барои беҳбудии таълим ва баландшавии маърифати хонанда ёрӣ мерасонад. Он имкон медиҳад, ки дастоварди хонандагон таҳти назорат бошад. Арзёбии ташаккулдиханда аз методҳои баҳодихии мавҷуда фарқ мекунад. Пеш аз ҳама, дар ин низом омӯзгор имконияти бо хонанда ба таври инфиродӣ кор карданро дорад. Омӯзгор метавонад дар асоси чунин арзёбӣ дониши азхудкардаи хонандагонро ташхис кунад, дар давраи аввал ёрӣ расонад ва раванди таълимо дуруст ба роҳ монад. Хонанда дар ин маврид масъулияти худро барои таҳсил бештар ҳис мекунад.

Арзёбии ташаккулдиханда хусусияту принципҳои худро дорад. Принципиҳои мазкур аз тарафи гурӯҳи кор оид ба арзёбӣ (аз тарафи Асосиатсияи бритонии пажӯҳишҳои маърифатӣ) дар асоси таҳқиқот муқаррар шудаанд:

Арзёбӣ ҷузъи асосии банақшагирии дарс бояд бошад. Омӯзгор ҳангоми банақшагирии дарс бояд фаъолиятҳои ба эътибор гирад, ки ҳам ба ӯ ва ҳам ба хонанда имконияти назорати раванди таълимо фароҳам оранд. Мувофиқи принципи мазкур восита ва усулҳои арзёбӣ баъди муайян кардани мақсад ва методикаи таълим тарҳрезӣ карда мешаванд. Мақсад он аст, ки дар марҳилаи банақшагирии роҳи воситаҳои арзёбӣ муайян карда шуда, дараҷаи эътимоднокии онҳо таҳлил гарданд.

Арзёбии ташаккулдиханда барои таҳлили раванди омӯзиш бояд нигаронида шуда бошад. Яъне, ҳангоми арзёбӣ хонандагон бояд ба саволҳои “Чӣ тарз ба ин натиҷа ноил гаштанд?”, “Чӣ душворӣ кашиданд?” ва “Барои чӣ муваффақ шуданд?” ҷавоб диҳанд. Ин хонандагонро водор менамояд, ки раванди таълимо таҳлил карда, боварӣ ҳосил намоянд. Пас аз иҷрои ҳар як методи таълим омӯзгор тавассути воситаҳои арзёбӣ, хонандагонро вазифадор менамояд, то раванди иҷрои он фаъолиятро таҳлил кунанд, ҳулоса бароранд ва фаолияти минбаъдиро мушаххас гардонанд.

Арзёбии ташаккулдиханда ҳамчун меҳвари дарс шинохта шавад. Аксари методҳои таълимӣ, ки дар дарс иҷро карда мешаванд, бояд хусусияти арзёбӣ (таҳлилӣ) дошта бошанд. Масъала, савол ва дигар масъалаҳои таълим тарзе тарҳрезӣ гарданд, ки ба хонанда имконияти таҳлили раванди омӯзишро фароҳам оранд.

Арзёбии ташаккулдиханда ҳамчун рукни асосии омодагии касбии омӯзгор шинохта шавад. Омӯзгор бояд малакаву маҳорати истифодаи воситаҳои арзёбии ташаккулдихандаро дошта бошад. Ин малакаву маҳорат дар донишгоҳҳо, коллеҷҳо ва курсҳои такмили ихтисос ва ё ба таври худомӯзӣ ҳосил карда мешаванд. Омӯзгор бояд тарзи банақшагирии, ташкил ва таҳлили воситаҳои арзёбӣ, пешниҳоди тавсияҳо, саволу масъалаҳоро дуруст ба роҳ монад.

Арзёбӣ бояд асоснок ва қобили қабул бошад. Ҳангоми пешниҳоди тавсияву натиҷаҳои арзёбӣ омӯзгор бояд ҷи гуна таъсир доштани онро ба ҳисоб бигирад. Яъне, то кадом андоза тавсияҳо ба хонанда таъсири манфӣ ва ё мусбӣ мерасонанд. Тавсия, шарҳу эзоҳҳо бояд ба натиҷаи таълимии хонанда нигаронида шуда бошад, на ба шахсияти ӯ. Тавсияву тақризҳо бояд асоснок бошанд, то барои зинаҳои дигари инкишоф ноил гаштани хонанда мусоидат кунанд.

Арзёбии ташаккулдиханда бояд вачҳиётии (мотиватсия) хонандагонро нисбат ба таълим ба эътибор гирад. Барои баланд бардоштани вачҳиётии хонандагон арзёбӣ нақши муассир дорад. Дар ин асно аввал ба дастовардҳои хуби хонанда диққат дода, сипас фаъолиятҳои дигар, аз ҷумла ислоҳи ғалатҳо, имлои калимаҳо ва ғайра ба роҳ монда мешаванд. Тавсия карда мешавад, ки омӯзгор ҳангоми матраҳ сохтани муколама бо хонанда дар қадами аввал ақалан се ҷиҳати хуби корро бояд баррасӣ кунад, сипас роҳи

усулҳои тақмилдиҳӣ пешниҳод мешаванд. Дар ин ҳолат хонанда ҳавасмандии омӯзишро гум намекунад.

Арзёбии ташаккулдиҳанда ба фаҳмидани мақсади таълим ва меъёрҳои арзёбӣ бояд мусоидат намояд. Хонанда бояд аз мақсади дарс оғох буда, моҳияти онро дарк намояд. Зиёда аз он мақсадҳоро баррасӣ карда, барои таълим гирифтани масъулият ҳис кунад. Омӯзгор дар оғози дарс ба хонандагон мақсадҳоро муаррифӣ карда, натиҷаи ниҳии таълимиро муҳокима мекунад. Хонанда бояд донанд, ки барои чӣ имрӯз масъалаи мазкур мавриди омӯзишу таҳлил қарор мегирад ва он ба донишу малакаи пешинааш чӣ алоқамандӣ дорад. Донистани меъёрҳои арзёбӣ ба хонанда имконият медиҳад, ки тамоми усули таълимиашро ба тартиб дарорад ва онро барои ба даст овардани мақсаду натиҷаҳо равона созад. Ҳангоми баррасии меъёрҳои арзёбӣ иштироки хонандагон ҳатмист.

Тавассути воситаҳои арзёбӣ барои рушди минбаъдаи хонанда тавсияҳои мушаххас дода шавад ва ин тавсияҳо самтҳои рушди минбаъдаи хонандаро фаро бигирад. Тавсияҳо дар навбати худ бояд мушаххас, иҷрошаванда, мувофиқ ва саривақтӣ бошанд. Тавсияҳо ҳамчун дастур пешниҳод карда мешаванд, то хонанда самти тақмилталабро пурра дарк кунад.

Арзёбии ташаккулдиҳанда малакаи ба худ баҳо додани хонандагонро тақмил диҳад. Омӯзгор бояд дар ниҳоди хонанда малакаи назорат кардани стратегияи таълимии худро тарбият мекунад. Хонанда объекти асосии раванди таълим маҳсуб ёфта, аз ин лиҳоз омӯзгор ба ӯ дар ин самт роҳнамоӣ мекунад. Таълим гирифтани ва маърифатноку лаёқатманд шудан асосан ба худӣ хонанда вобаста аст. Инро метавон тавассути таҳлили раванди иҷрои масъалаи таълим собит намуд. Чӣ тарз? Қадом воситаҳо ҳангоми ҳалли масъала истифода шудаанд? Ба қадом мушқилот дучор шуданд? Чӣ гуна он мушқилотро паси сар карданд? Ин саволҳо хонандагонро водор менамоянд, ки раванди таълимиро таҳлил кунанд.

Арзёбӣ ҳамаи дастовардҳои таълимии хонандаро бояд ба эътибор гирад. Омӯзгор ҳангоми арзёбӣ бояд тамоми дастовардҳои таълимии хонандаро ба эътибор гирифта, онро қадрдонӣ кунад. Ҳар як хонанда бояд имконияти гирифтани тавсия, тақриз ва таҳлили стратегияи таълимии худро дошта бошад. Аз эътибор дур сохтани дастовардҳои таълимии хонанда ҳавасмандии маърифатҷӯйии ӯро паст мегардонад. Аз ин лиҳоз, тавсия дода мешавад, ки ҳар як дастоварди хонанда дар доираи имкон қадрдонӣ гардад.

Барномаи фанни математика барои синфи 1

Боби I. Давраи тайёри (8 соат)

§ 1. Дунёи рангоранг (1 соат)

Барнома. Шиносӣ бо мактаб ва ашёи синфхона. Шиносӣ бо фанни математика ва китоби дарсии математика. Шиносӣ бо рангҳои табиат ва ашёи муҳити зист (сафед, сӣҳ, сурх, зард, кабуд, сабз, норинҷӣ).

Салоҳиятҳо: Дарси мазкур ба ташаккули салоҳияти зерин равона мегардад:

Рақамҳоро аз 1 то 9 меҳонад, менависад ва муқоиса мекунад;

Маълумот ё ашёро бо роҳи сода ба навъҳо ҷудо карда метавонад.

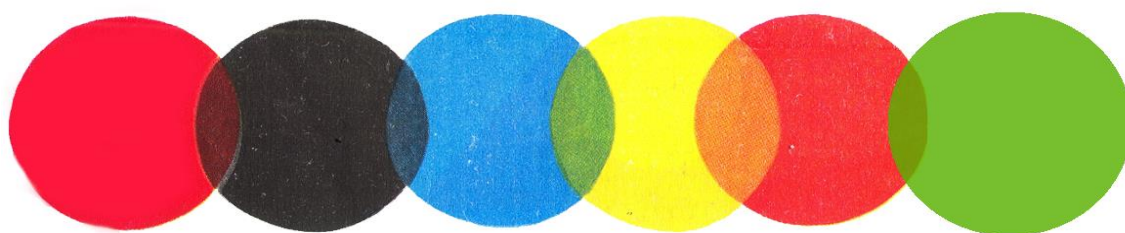
Мақсади таълим. Хонандагон бояд:

- ранги ашёро шиносанд ва гуфта тавонанд;
- ашёро аз рӯи рангашон фарқ карда тавонанд;

- бо олами атроф, ки рангоранг аст, шинос шаванд;
- ба таври шифоҳӣ аз рӯйи ашё ё ранг то 3 шуморанд.

Методикаи таълим. Бо мақсади расонидани ёрии методӣ якчанд усулро пешкаши шумо мегардонем. Ҳангоми банақшагирии дарс аз тавсияҳои мазкур истифода бурда метавонед.

- 1) Хонандагонро ба дарс хайрамақдам гуфта, ба онҳо доир ба фанни математика ва аҳамияти он дар ҳаёт фаҳмонед. Гӯед, ки математика тамоми ҷанбаҳои ҳаётро фаро мегирад, масалан, ҳангоми ба мағоза ва бозор барои харид рафтан, сохтани хона, ҷен кардани ашё, ҳисоб кардан ва амсоли он. Якчанд мисоли дигар оред ва аз хонандагон хоҳиш кунед, ки мисолҳои дигар гӯянд.
- 2) Расми якчанд ашёи гуногунро ба хонандагон нишон диҳед. Аз онҳо хоҳиш кунед, ки ранги ҳар як ашёро гӯянд. Ин корро аввал якҷоя бо аҳли синф иҷро намоед.
- 3) Ба ҳар ашё бо ангушт ишора карда, аз аҳли синф хоҳиш кунед, ки рангҳои ашёро гӯянд.

- 4) Дар охир аз якчанд хонанда хоҳиш кунед, ки мустакилона бо овози баланд ранги ҳар як ашёро гӯянд.
- 5) Акнун аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ранги ашёро аз охир номбар кунанд:
Намуна: сабз, сурх, зард, нилобӣ, сиёҳ ва сурх.
- 6) Ин тарзи баёнро бо хонандагон машқ кунед. Аз хонандагон пурсед, ки вақте ки аз охир номбар кардани ранги ашёро сар кардед, ягон тағйирот рӯй дод? Бале, тағйир ёфт.
- 7) Якчанд тартиби ҳисоб карданро бо хонандагон машқ кунед. Нигаред ба намунаҳои поён.

1 2 3

4 5 6

7 8 9

1

2

3

4

5

6

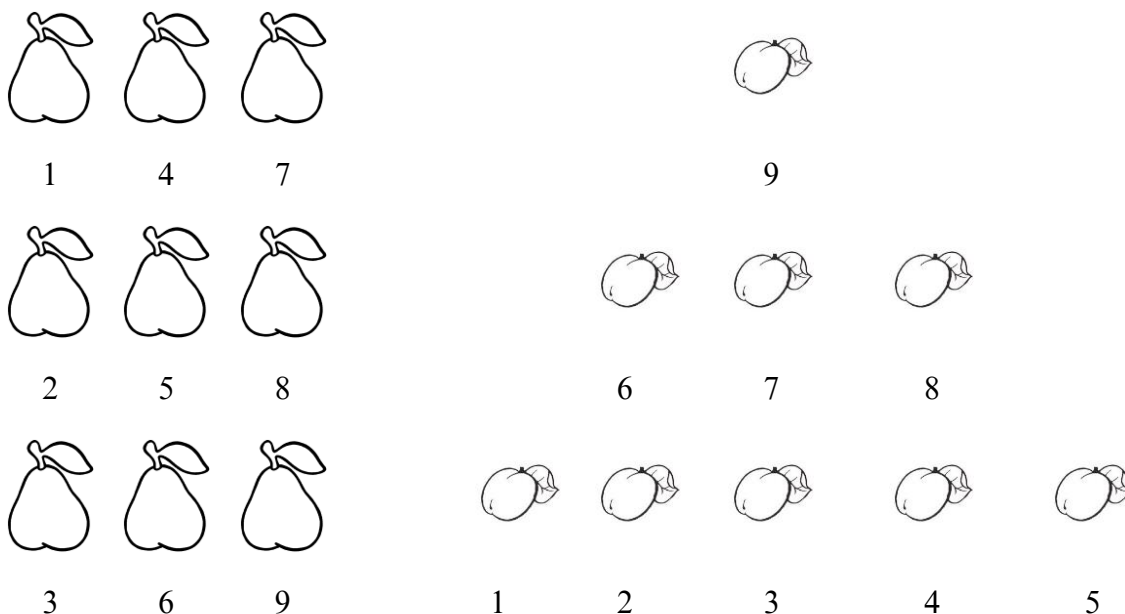
7

8

9

8) Якчоя бо хонандагон тарзи гуногуни ҳисоб кардани ашёро машқ кунед.

Арзёбӣ. Дар синфи якум асосан арзёбии ташаккулдиҳанда гузаронда мешавад. Омӯзгор сатҳи азхудкунии маводди таълимиро санчида, дар бораи инкишофи ҳар як хонанда дар дафтари махсуси арзёбӣ қайдҳо мекунад ва вобаста ба дастовардҳои таълимии ҳар як хонанда ё гуруҳи хонандагон аз усулҳои гуногун истифода мебарад. Расмеро, ки дар он ашёи гуногунранг тасвир шудааст, ба хонанда нишон диҳед. Аз ӯ пурсед, ки ранги ашёро номбар кунад. Минбаъд ба хонанда супориш диҳед, ки ӯ ранги ашёро аз дигарон пурсад. Мисол: Ранги офтоб чӣ гуна аст? Ранги қисми поёни парчам чӣ гуна аст?

§ 2. Дар боло, дар поён (1 соат)

Барнома: мафҳумҳои “дар боло”, “дар поён”. Ҳисоб кардани ашёи дар боло ва дар поён.

Салоҳиятҳо: дарси мазкур ба ташаккули салоҳияти зерин равона мегардад:

Маълумот ё ашёро бо роҳи сода ба навъҳо ҷудо карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- барои гуфтани мавқеи ашё мафҳуми “дар боло”-ро донанд ва дуруст истифода бурда тавонанд;
- барои гуфтани мавқеи ашё мафҳуми “дар поён”-ро донанд ва дуруст истифода бурда тавонанд;
- ашёро дуруст шуморида тавонанд;

Методикаи таълим:

1. Дар назди тахтаи синф мизи хурдERO гузоред. Ашёи гуногун, аз ҷумла қалам, хаткашак, дафтар, китоб (дигар ашё)-ро дар боло ва дар поёни миз гузоред. Аввал боварӣ ҳосил намоед, ки хонандагон номи ин ашёро медонанд. Аз хонандагон пурсед, ки дар болои миз кадом ашё ҳаст, дар поён чӣ? Номбар кунанд. Як мисол гӯед: Дар болои миз қалам ҳаст. Дар поёни миз дафтар аст. Ба хонандагон муроҷиат кунед: Дар болои миз боз чӣ ҳаст? Дар поёни миз-чӣ? Хонандагон ҷавоб мегардонанд: Дар поёни миз ... ҳаст. Ҳамин тавр ашёи дигари дар боло ва поёни миз бударо номбар кунанд ва хонандагон гӯянд, ки чӣ дар кучо воқеъ гаштааст.

2. Як нафар хонандаро ба назди миз даъват намоед. Аз ӯ пурсед: Замирахон, дар болои миз чӣ ҳаст? Дар поёни миз-чӣ? Ҳамин тавр, якчанд ашёро пурсед.
3. Хонандаи дигарро даъват карда, аз аҳли синф хоҳиш кунед, ки ба ӯ савол диҳанд. Нигаред ба намунаи боло.
4. Пеш аз дарс барои ҳар як хонанда даҳ сангча чамъ оваред. Сангчаҳоро тоза шӯед. Ба ҳар хонанда даҳ сангча диҳед. Расми одии мизро дар тахтаи синф кашед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки дар дафтари расм як мизро кашанд. Ба онҳо барои кашидани миз ёрӣ расонед. Мизи кашадаи хонандагон хеле одӣ буда метавонад.

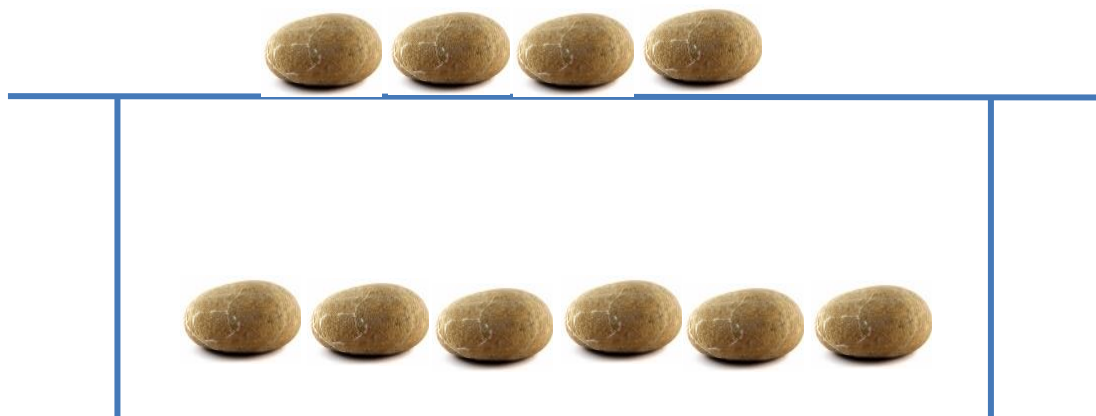
Намуна:

6. Ба хонандагон фаҳмонед, ки ҳоло шумо мисоле мегӯед ва хонандагон сангчаҳоро мувофиқи мисоли шумо дар боло ё поёни расми миз мегузоранд. Ба монанди намуна якчанд мисол гӯед. Пас аз ҳар мисоли гуфтаатон кори хонандагонро санҷед. Оё хонандагон миқдор ва мавқеи сангчаҳоро дуруст интихоб кардаанд ё не. Агар не, тарзи дурустро ба хонандагон фаҳмонед.

Намуна:

Дар болои миз 4 сангча ва дар поёни миз шаш сангча ҳаст.

7. Ин машқро якчанд маротиба гузаронед. Хонандагонро ба гурӯҳҳои дунафарӣ муттаҳид намоед. Аз онҳо хоҳиш кунед, ки бонавбат ба ҳамдигар мисолҳо гӯянд ва сангчаҳоро мувофиқи он дар болои расм гузоранд. Ба хонандагон имконият диҳед, ки ин машқро якчанд маротиба иҷро намоянд.
8. Машқҳо барои мустаҳкамкунии донишу малака. Аз китоби дарсӣ якчанд расмро интихоб намоед, ки дар он ашё, ҳайвонот, парандаҳои гуногун дар ҷои поёни ашёи дигар ҷойгир шудаанд. Миқдори умумии ашё набояд аз даҳ зиёд бошад. Хонандагон дар боло ва дар поён ҷойгиршавии ашёро мегӯянд.
9. Мувофиқи талаботи қисми арзёбии машғулияти мазкур (нигаред ба қисми поён) хонандагонро арзёбӣ кунед.
10. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки машғулияти оянда аз чор навъи ашё (лӯбиё, чормағз, тугма ва амсоли ин) дахдонагӣ оранд. Инчунин ҳар як хонанда 5 зарфи пластикии 0.5 л ҳолӣ меорад.

Арзёбӣ. Расми афсонаеро, ки дар он симоҳои афсона дар мавқеъҳои гуногун ҷойгиранд, ба хонанда нишон диҳед. Аз ӯ пурсед, ки дар боло ва дар поён расми чӣ тасвир шудааст?

§ 3. Аз рост, аз чап (1 соат)

Барнома. Ба таври шифоҳӣ шуморидан аз 1 то 10 ва баръакс. Ҷойгиршавии ашё нисбат ба ҳамдигар: дар боло, дар поён, дар тарафи рост, дар тарафи чап.

Салоҳиятҳо:

Маълумот ё ашёро бо роҳи сода ба навъҳо ҷудо карда метавонад.

Рақамҳоро аз 1 то 9 меҳонад, менависад ва муқоиса карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- барои гуфтани мавқеи ашё мафҳумҳои “дар тарафи рост” ва “дар тарафи чап”-ро донанд ва дуруст истифода баранд;
- рақамҳоро аз 1 то 9 донанд ва шуморида тавонанд.

Методикаи таълим. Дар раванди машғулияти мазкур хонандагон ба таври шифоҳӣ аз 1 то 10 ҳисоб карданро идома дода, мавқеи ҷойгиршавии ашёро муайян менамоянд. Фаъолиятҳоро зуд-зуд иваз намоед. Дар поён барои самаранок ва шавқовар гузаронидани машғулият якчанд тавсияҳои методиро пешкаши шумо мегардонем.

- 1) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ашёи овардаашонро ба рӯи миз гузоранд. Ҳар як зарфи пластикро буранд. Нигаред ба намунаи поён:

- 2) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ашёро ба ҳар як зарфи алоҳида гузоранд. (1) сангчаҳо, (2) лӯбиё, (3) чормағз, (4) ва (5) дигар ашё.
- 3) Аз хонандагон хоҳиш намоед, дунафара машғул шуда ашёро бо таври гуногун гузоред. Масалан, *Дар болои миз ду лӯбиё ва дар поёни миз се сангча ҳаст.*
- 4) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки дасти рост ва дасти чапашонро нишон диҳанд. Боварӣ ҳосил намоед, ки ҳамаи хонандагон дасти ростро аз чап фарқ мекунанд.
- 5) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ҷумлаҳои гуфтаи шуморо иҷро кунанд. Намуна: *Дар дасти рост зарфи лӯбиёдорро ва дар дасти чап зарфи сангчадорро ғиред.* Натиҷаро санҷед, ки оё хонандагон дуруст иҷро карданд ё не. Чунин машқро бо иваз кардани зарфҳо якчанд маротиба гузаронед.
- 6) Дар тахтаи синф як чадвалеро тасвир кунед, ки чунин шакл дошта бошад:

--	--

- 7) Тарафи рост ва чапи онро муайян кунед. Расми як ашёро дар тарафи рост ё чапи чадвал кашед. Аз хонандагон пурсед, ки ашё дар кадом тараф ҷойгир аст? Хонандагон мегӯянд, ки ашё дар тарафи рост/чап воқеъ аст.

Масалан:

	
--	---

Омӯзгор: Себ дар кадом тараф ҷойгир шудааст? Хонандагон: Себ дар тарафи рост воқеъ гаштааст.

- 8) Ҳамин тавр машқро мураккабтар гардонед. *Дар тарафи рост расми чӣ тасвир шудааст? Дар тарафи чап-чӣ? Амсоли он.*
- 9) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки дафтарашонро кушоянд. Дафтарро ба ду қисм ҷудо кунанд: тарафи рост ва тарафи чап. Ба хонандагон супориш диҳед. Намуна: *Дар тарафи чапи дафтар бодом ва дар тарафи рост он чормағз гузоред.* Ба онҳо тарзи иҷрои ин амалро фаҳмонед. Кори хонандагонро санҷед ва барои дуруст иҷро кардани супориш ёрӣ расонед.
- 10) Ин амалро мураккабтар сохта, ашёро иваз намуда, аз хонандагон хоҳиш кунед, ки супоришро иҷро кунанд. Пас аз ҳар супориш кори хонандагонро санҷед. Ин амалро якчанд маротиба иҷро намоед.
- 11) Акнун чадвали дар тахтаи синф бударо ба чор тақсим кунед. Тарафи боло ва поёни онро ба хонандагон фаҳмонед. *Аз боло дар тарафи чап. Аз поён дар тарафи рост.*

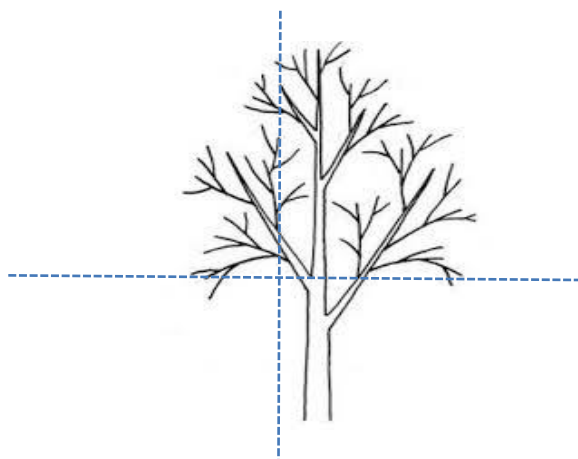
Намуна:

Аз боло дар тарафи чап 	Аз боло дар тарафи рост
Аз поён дар тарафи чап	Аз поён дар тарафи рост

- 12) Бо расми як ашё ба хонандагон самт ва мавқеи ҷойгиршавии онро фаҳмонед. Якчанд маротиба машқ кунед. Масалан, *Себ аз боло дар тарафи рост аст. Себ аз поён дар тарафи чап аст. Амсоли ин.* Хонандагон дунафарӣ ва гурӯҳӣ ин амалро иҷро карда метавонанд.
- 13) Дафтари хонандагонро ба чор қисм тақсим кунед. Аввал аз онҳо хоҳиш кунед, ки бо ангушташон тарафхоро нишон диҳанд. Масалан, *Аз боло тарафи чап.* Хонандагон ангушташонро дар тарафи чапи болои дафтар мегузоранд. Ин амалро якчанд маротиба иҷро намоед.
- 14) Бо истифода аз ашёи дар зарф буда, ба хонандагон якчанд мисол гӯед. Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки ашёро дар тарафи мувофиқ гузоранд. Масалан, *Тугма аз боло дар тарафи рост дафтар воқеъ аст.* Ҳамин гуна мисолҳо гӯед ва хонандагон мувофиқи он амалро иҷро мекунанд. Пас аз ҳар як амал кори хонандагонро санҷед ва ба онҳо ёрӣ расонед.
- 15) Дар тахтаи синф расми дарахтеро кашед. Онро ба чор қисм тақсим кунед.

Намуна:

16) Расми ашёи гуногунро дар тарафҳои мухталифи дарахт часпонед. Аз хонандагон пурсед, ки чӣ дар кадом тарафи дарахт аст? Масалан: *Дар тарафи рост гунҷишк ҳаст. Аз боло дар тарафи чап-чӣ ҳаст?*

Арзёбӣ. Ҳангоми иҷрои қадами 16-уми машғулият ба донишу малакаи хонандагон диққат дода, онҳоро арзёбӣ кунед. Ба саволҳои “Оё хонанда тарафи ростро аз чап фарқ мекунад? Боло ва поёнро фарқ карда метавонад? Аз 1 то 10 шифохӣ шуморида метавонад?” Агар ба яке ин саволҳо ҷавоби не гиред, он гоҳ бо ин хонанда (ё гурӯҳи хонандагон) мустакилона кор карда ба онҳо фаҳмонед. Дар машғулиятҳои оянда ба ин ҷанбаҳо диққат диҳед.

§ 4. Калон, хурд, якхела (1 соат)

Барнома. Шуморидан. Баён кардани ном, ранг, теъдоди ашё, шакли онҳо, муқоисаи гурӯҳи ашё аз рӯи андоза, шакл ва миқдор: калон – хурд, баланд – паст, якхела. Ҷойгиршавии ашё нисбат ба ҳамдигар: дар боло, дар поён, дар тарафи рост, дар тарафи чап.

Салоҳиятҳо:

а) маълумот ё ашёро бо роҳи сода ба навъҳо ҷудо карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- аз 1 то 10 ба таври шифохӣ шумурда тавонанд;
- ашёи алоҳида ва гурӯҳи ашёро ҳисоб карда тавонанд;
- ном, ранг, теъдоди ашё ва шакли онҳоро донанд ва гуфта тавонанд;
- гурӯҳи ашёро аз рӯи андоза, шакл ва миқдор: калон – хурд, баланд – паст, дароз – кӯтоҳ муқоиса карда тавонанд;
- барои гуфтани мавқеъ ва ҷойгиршавии ашё мафҳумҳои “дар боло”, “дар поён”, “дар тарафи рост” ва “дар тарафи чап”-ро донанд ва дуруст истифода баранд.

Методикаи таълим. Ҳангоми банақшагирии ин дарс кӯшиш кунед, ки фаъолиятҳои таълимиро зуд-зуд иваз карда, лаҳзаҳои дамгирӣ гузаронед. Методҳои зерин тавсиявӣ буда, ҳангоми банақшагирии дарс онҳоро истифода бурда метавонед.

- 1) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки вараки дафтарашонро (албомашонро) ба чор қисм тақсим кунанд. Бори дигар тарафҳоро ба хоҳири хонандагон расонед.

Аз боло дар тарафи чап	Аз боло дар тарафи рост
Аз поён дар тарафи чап	Аз поён дар тарафи рост

- 2) Ба хонандагон гӯед: *Аз боло дар тарафи чап чормағз ва чор лӯбиё ҳаст. Хонандагон ин амалро иҷро мекунанд. Кори хонандагонро санҷед. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки миқдори чормағзҳо ва лӯбиёро шуморанд. Пурсед, Аз боло дар тарафи чап чанд чормағз ҳаст? Дар ҳамаи ҷо чанд лӯбиё ҳаст? Кадомиш бисёртар аст? Чормағз ё лӯбиё? Чормағз калон аст ё лӯбиё?*
- 3) Ин амалро бо дигар ашё (миқдор ва андозаи гуногун) якчанд маротиба иҷро намоед. Саволҳои болоро истифода баред. Кӯшиш кунед, ки ҳамаи хонандагонро пурсида тавонед.
- 4) Амалро мураккабтар кунед. Гӯед: *Аз боло дар тарафи рост се лубиё, ду сангча, се чормағз ҳаст. Аз поён дар тарафи чап панҷ лӯбиё, чор сангча ва ду чормағз ҳаст. Кори хонандагонро санҷед. Аз онҳо хоҳиш кунед, ки миқдори ашёро шуморанд. Пурсед: Дар кадом тараф чормағз зиёдтар аст? Дар тарафи рост чанд чормағз аст? Дар тарафи чап чӣ? Дар кадом тараф лӯбиё камтар аст? Сангча калон аст ё чормағз? Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки сангчаро бо чормағз муқоиса кунанд ва ба ин савол ҷавоб диҳанд. Ашёи дигарро байни худ муқоиса кунед. Инчунин миқдори умумии ашёро байни ҳам муқоиса кунед. Дар кадом тараф чӣ зиёдтар аст?*
- 5) Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки ба расми китоби дарсӣ нигаранд. Бо воситаи саволу ҷавоб аз онҳо пурсед, ки кадом ашё аз дигараш калон ё хурд аст. Ашёи якхеларо муайян кунанд. Масалан: Лола калон аз Азиз. Азиз чӣ? *Арчаи якум калон аст. Арчаи дуюм хурд аст. Косаҳо, гурбаҳо ва тӯбҳо чӣ монандӣ ва чӣ фарқ доранд?*
- 6) Ба болои миз якчанд ашёи гуногунҳаҷмро гузоред. Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки ашёи дар болои миз бударо бодиккат аз назар гузаронанд. Баъд як нафар хонандаро ба назди миз даъват карда, чашми ӯро бо пораи матое бандед. Аз ӯ хоҳиш кунед, ки ду ашёро аз болои миз гирад ва дар бораи калон, хурд ё якхела будани ашёи интиҳобкардааш маълумот диҳад. Масалан: *Ин тӯби калон аст. Ин ..... хурд аст. Ҳамин тавр, якчанд хонандаи синф ин амалро иҷро мекунанд.*
- 7) Якҷоя бо аҳли синф сабзавот ва меваҳоро ҳисоб карда, ба гурӯҳҳо ҷудо кунед. Масалан, *чор картошкаи калон ва чор картошкаи хурд, шаби себи калон, шаби себи хурд.* Миқдор ва шумораи ашёро байни ҳамдигар муқоиса кунед. (Омӯзгор барои ин амал аз шароити синф истифода бурда метавонад)
- 8) Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки ба атрофи синфхона назар кунанд. Аз синф ашёи якхеларо муайян намуда, номбар кунанд. Масалан: Мизи ману Азиз якхела аст. Дафтари Анвару Лола якхела аст...
- 9) Шумурдан аз 1 то 10. Дар машғулиятҳои пешин хонандагон аз 1 то 10 шумориданро машқ намудаанд. Акнун ба таври шифоҳӣ аз 1 то 10 ҳисоб карданро машқ кунед. Шумо метавонед аз методҳои машғулияти 1 истифода баред. Инчунин “шумурдани занҷирвор”-ро истифода бурда метавонед. Барои ин шумо шумурданро оғоз карда, аз хонандаи қатори якум хоҳиш кунед, ки шумурданро идома диҳад, ҳамин тавр то хонандаи даҳум, хонандаи навабтӣ шумурданро боз аз як оғоз менамояд.

Арзёбӣ. Қадами 11-уми машғулиятро ҳамчун воситаи арзёбӣ истифода баред. Фаъолияти хонандагонро мушоҳида карда, сатҳи азхудкунии онҳоро ба қайд гиред.
А. Намунаи машқ барои дарки маънии “калон, хурд ва якхела”

Кадом ашё калон ва кадом ашё хурд аст? Кадом ашё якхела?

 <p>Чойник –пиёла</p>	 <p>Хона – мошин</p>	 <p>гов - гусфанд</p>
 <p>Кӯҳ - теппа</p>	 <p>Дарахти себ – дарахти чанор</p>	 <p>Падар – писар</p>

§ 5. Дароз, кӯтоҳ, баланд ва паст (1 соат)

Барнома: Шуморидан. Баён кардани ном, ранг, теъдоди ашё, шакли онҳо, муқоисаи гурӯҳи ашё аз рӯйи андоза, шакл ва миқдор: калон – хурд, баланд – паст, якхела.

Чойгиршавии ашё нисбат ба ҳамдигар: дар боло, дар поён, дар тарафи рост, дар тарафи чап. Мафҳумҳои дароз, кӯтоҳ, баланд, паст.

Салоҳиятҳо:

а) маълумот ё ашёро бо роҳи сода ба навъҳо ҷудо карда метавонанд.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- аз 1 то 10 ба таври шифохӣ шумурда тавонанд;
- ашёи алоҳида ва гурӯҳи ашёро шуморида тавонанд;
- ном, ранг, теъдоди ашё ва шакли онҳоро донанд ва гуфта тавонанд;
- гурӯҳи ашёро аз рӯйи андоза, шакл ва миқдор: калон – хурд, якхела, баланд – паст, дароз – кӯтоҳ муқоиса карда тавонанд;
- барои гуфтани мавқеъ ва чойгиршавии ашё мафҳумҳои “дар боло”, “дар поён”, “дар тарафи рост” ва “дар тарафи чап”-ро донанд ва дуруст истифода баранд.

Методикаи таълим: Ҳангоми банақшагирии ин дарс кӯшиш кунед, ки фаъолиятҳои таълимиро зуд-зуд иваз карда, лаҳзаҳои дамгирӣ гузаронед. Методҳои зерин тавсиявӣ буда, ҳангоми банақшагирии дарс онҳоро истифода бурда метавонед.

- 1) Мафҳумҳои “дароз” ва “кӯтоҳ”-ро ба хонандагон муаррифӣ намоед. Дар ин марҳала хонандагон ҳоло ҳанда наметавонанд, барои ҳамин ҳамаи амалҳо ба таври шифохӣ ва бо истифодаи расмҳои сурат мегирад. Якчанд ашёро, ки аз ҳамдигар бо дарозӣ фарқ мекунанд, ба хонандагон намоиш дода, аз онҳо пурсед, ки кадомаш дароз ва кадомаш кӯтоҳ аст? Ин амалро якчанд маротиба такроран иҷро кунед, боварӣ ҳосил намоед, ки ҳамаи хонандагон синф фарқи байни дароз ва кӯтохро медонанд ва дар мисоли ашё гуфта метавонанд. Инчунин шумо метавонед якчанд маҷмӯи машқҳо барои хонандагон омода намуда, дониши онҳоро мустақкам намоед. Нигаред ба намунаи расмҳои китоби дарсӣ.

- 2) Мафҳумҳои “баланд” ва “паст”-ро ба хонандагон муаррифӣ намоед. Дар ин марҳала хонандагон ҳоло хонда наметавонанд, барои ҳамин ҳамаи амалҳо ба таври шифохӣ ва бо истифодаи расмҳо сурат мегирад. Якчанд ашёро, ки аз ҳамдигар бо баландии қад фарқ мекунанд, ба хонандагон намоиш дода, аз онҳо пурсед, ки кадомаш баланд ва кадомаш паст аст? Ин амалро якчанд маротиба такроран иҷро кунед, боварӣ ҳосил намоед, ки ҳамаи хонандагони синф фарқи байни баланд ва пастро медонанд ва дар мисоли ашё гуфта метавонанд. Инчунин шумо метавонед якчанд маҷмӯи машқҳоро барои хонандагон омода сохта, дониши онҳоро мустаҳкам намоед. Нигаред ба намунаи расмҳои китоби дарсӣ.
- 3) Фарқи байни “баланд”, “паст”, “дароз” ва “кӯтоҳ”-ро ба хонандагон фаҳмонед. Инро дар мисоли ду чӯбча гузаронда метавонед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ду чӯбча гиранд. Як чӯбчаро назар ба дигар кӯтоҳтар кунанд. Агар чӯбчаҳоро ба таври амудӣ гузоранд, баландиро ифода мекунад, агар чӯбчаҳоро ба таври уфуқӣ гузоранд, дарозиро ифода мекунад.

Намуна:

(Ба ҷойи гӯгирд чӯбча гузошта шавад)

- 4) Ба хонандагон 10 чӯбча диҳед. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки 5 чӯбчаро кӯтоҳтар кунанд. Бо ҷадвали қадами 1 машқ кунед. Ба хонандагон супориш диҳед, ки якчанд чӯбчаи калон ва хурдро дар тарафи мувофиқ гузоранд. Масалан, *се чӯбчаи кӯтоҳ дар тарафи рост аз боло. Ду чӯбчаи баланд дар тарафи чап аз поён*. Пас аз ҳар супориш кори хонандагонро санҷед.

Намуна:

	 <p>(Ба ҷойи гӯгирд чӯбчаҳо истифода шаванд.)</p>
	

- 5) Ба ашёи синф ва атроф ишора карда аз хонандагон пурсед, ки чӣ баланд, паст ё дарозу кӯтоҳ аст. Аз хонандагон пурсед, ки ашёи дар хона будаашонро ба хотир

оранд ва гӯянд, ки чӣ баланд аст ва чӣ паст. Ё кадом ашё дарозу кадомаш кӯтоҳ? Аксари хонандагонро пурсед.

- 6) Ҳисоб кардани гурӯҳи ашё. Як мизро дар назди тахтаи синф гузоред. Ашёи гуногунро бо миқдори мухталиф дар боло ва поёни он гузоред. Ашёи аз лиҳози миқдор ва андоза гуногунро дар болои миз гузоред. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ашёи болои мизро мушоҳида кунанд. Дар болои миз чӣ ҳаст? Чандто аст? Чанд ашёи дароз? Чанд ашёи кӯтоҳ? Чанд ашёи баланд ё паст ҳаст?
- 7) Як хонандаро ба назди миз даъват намоед. Аз ӯ хоҳиш кунед, ки гурӯҳи ашёро ҳисоб кунад. Масалан, *Дар болои миз 4 қалами ранга, ду қалами кӯтоҳ ва ду қалами дароз ҳаст.* Ин амалро бо 8-10 нафар хонанда гузаронед. Хонандагон мафҳумҳои *дар болои, дар поён, калон, хурд, дароз, кӯтоҳ, баланд ва пастро* истифода мебаранд. (ба салоҳияти синф ва қобилияти азхудкунии хонандагон така карда фаъолиятҳоро метавонед зиёд ё кам кунед.)

Арзёбӣ. Қадами дигари машғулиятро ҳамчун воситаи арзёбӣ истифода баред. Фаъолияти хонандагонро мушоҳида карда, сатҳи азхудкунии онҳоро ба қайд гиред.

А. Намунаи машқ барои дарки маънии калон, хурд ва яхеларо метавонед барои дарки маънии “баланд – паст” низ истифода баред.

Кадам ашё баланд ва кадом ашё паст аст?

 <p>Чойник –пиёла</p>	 <p>Хона – мошин</p>	 <p>гов - гусфанд</p>
 <p>Кӯҳ - теппа</p>	<p>Дарахти себ – дарахти чанор</p> 	 <p>Падар – писар</p>

Б. Намунаи машқ барои дарки маънии “дароз – кӯтоҳ”

<p>Кадам ашё дароз ва кадом ашё кӯтоҳ аст?</p> <p>Мор –кирм</p>	 <p>дум –гӯш</p>	 <p>Гардан</p>
---	---	--

 <p>Қалами кабуд – қалами сурх</p>		 <p>Автобус – поезд</p>
---	---	---

§ 6. Пеш аз, баъд аз, дар мобайн, дар паҳлӯ. Самти ҳаракат (1 соат)

Барнома. Шумурдан аз 1 то 10. **Тасаввуроти фазо:** Ҷойгиршавии ашё нисбат ба ҳамдигар: дар боло, дар поён, баланд, паст, аз рост, аз чап, дар тарафи рост, дар тарафи чап (росттар, чаптар), пеш аз, баъд аз, дар байн (мобайн), дар паҳлӯ. **Самти ҳаракат:** Аз рост ба чап, аз чап ба рост, аз поён ба боло, аз боло ба поён.

Салоҳиятҳо:

а) маълумот ё ашёро бо роҳи сода ба навъҳо ҷудо карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- аз 1 то 10 ва баръакс шумурда тавонанд;
- мафҳумҳои “дар боло, дар поён, баланд, паст, аз рост, аз чап, дар тарафи рост, дар тарафи чап, пеш аз, баъд аз, дар байн (мобайн), дар паҳлӯ, аз рост ба чап, аз чап ба рост, аз поён ба боло, аз боло ба поён, аввал, баъд, пеш аз, баъд аз”-ро донанд ва дар амал истифода бурда тавонанд.

Методикаи таълим: Дар поён якчанд усули таълими мафҳумҳо пешкаши шумо гардонда мешавад. Шумо метавонед тавсияҳои мазкурро ҳангоми таҳияи нақшаи дарс ба эътибор гиред.

- 1) Омӯзиши мафҳумҳои “пеш аз, баъд аз, дар байн (мобайн), дар паҳлӯ”. Аз чор нафар хонанда хоҳиш намоед, ки ба назди тахтаи синф бароянд. Се нафари онҳоро ба як қатор гузошта, хонандаи чорумро дар паҳлуи яке аз онҳо гузоред. Мафҳуми “пеш аз”-ро фаҳмонед. Масалан, *Замира пеш аз Ҳалим истодааст*. Ба хонандагон савол диҳед. Замира дар кучо аст? Хонандагон мегӯянд. Мафҳуми “баъд аз”-ро фаҳмонед. Масалан, *Ҳалим баъд аз Замира истодааст*. Ба хонандагон савол диҳед. Ҳалим дар кучо аст? Хонандагон мегӯянд. *Ҳалим баъд аз Замира ва пеш аз Сухроб истодааст*. Ба хонандагон савол диҳед. Сухроб дар кучо аст? Хонандагон мегӯянд: Сухроб аз паси Ҳалим истодааст. Мафҳуми “дар байни”-ро фаҳмонед. Масалан, *Ҳалим дар байни Замира ва Сухроб истодааст*. Ба хонандагон савол диҳед. Ҳалим дар кучо аст? Хонандагон мегӯянд. Мафҳуми “дар паҳлу”-ро фаҳмонед. Масалан, *Гулчехра дар паҳлуи Ҳалим истодааст*. Ба хонандагон савол диҳед. Гулчехра дар кучо аст? Хонандагон мегӯянд. Ҷойи хонандагонро иваз намоед ва ба ахли синф саволҳо диҳед. Хонандагон ба саволҳо ҷавоб мегӯянд.
- 2) Машқ ва мустақамкунӣ. Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки ду ашёро гиранд. (Ҳама ду ашёи яхеларо мегиранд). Ба хонандагон супориш диҳед: “Хатпокунак пеш аз китоб аст.” Хонандагон хатпокунакро дар ҷойи мувофиқ мегузоранд. Амалро бо иваз кардани мавқеи ҷойгиршавӣ иваз намоед. Ин амалро на камтар аз ҳашт

маротиба такрор кунед. Инчунин мафҳумҳои дар боло, дар поён, дар тарафи рост ва дар тарафи чапро истифода бурда метавонед.

- 3) Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки ба расми 1-и китоб нигаранд. Бо чунин саволҳо метавонед аз хонандагон пурсед: Дар пеш кӣ меравад? Дар қафо-чӣ? Дар мобайн-чӣ?
- 4) Як ашёи (ё хонандаи) синфро ном гиред. Аз аҳли синф пурсед, ки ин ашё (хонанда) дар кучо аст? Масалан, *гулдони кабуд. Гулдони кабуд дар болои китобмонак аст. Гуландом. Гуландом дар паси Дӯстмурод нишастааст. Ё Гуландом дар паҳлуи Рустам нишастааст.* Ин бозиро якчанд маротиба гузаронед.
- 5) Шиносӣ ва машқи мафҳумҳои “аз рост ба чап, аз чап ба рост”. (нигаред ба намунаи расмҳои китоб) Мафҳумҳои “аз рост ба чап, аз чап ба рост”-ро ба хонандагон фаҳмонед.
- 6) Барои пурра дарк кардану дар амал истифода бурдани мафҳумҳои “аз рост ба чап, аз чап ба рост” якчанд машқҳои гуногун гузаронед.
- 7) Шиносӣ ва машқи шумурдан аз 1 то 10 ва аз 10 то 1. Дар тахтаи синф нақшае кашед, дар он рақамҳоро аз 1 то 10 гузоред. (аз рақамҳои бурида истифода баред) Ё чунин ҷадвал каша метавонед.

0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

- 8) Ҳар як ададро нишон дода, онро номбар кунед. Ба хонандагон фармод, ки пас аз шумо такрор кунанд: 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10. Ду маротиба якҷоя бо аҳли синф ададҳоро хонед. Дафъаи сеюм ҳар як ададро бонавбат нишон диҳед, хонандагон мехонанд. Се ё чор маротиба ба ҳамин тартиб машқ кунед. Баъд ададҳоро аз охир хонед ва ҳангоми хондан ададҳоро нишон диҳед: 10, 9, 8, 7, 6, 5, 4, 3, 2, 1, 0. Ин корро аз рӯйи нақшаи кашадаатон иҷро карда метавонед.
- 9) Хонандагонро ба гурӯҳҳои дунафарӣ муттаҳид кунед. Аз онҳо хоҳиш кунед, ки дунафарӣ бонавбат аз 1 то 10 хонанд. Баъд онҳо баръакс хонанд.
- 10) Хонандагонро ба гурӯҳҳои панҷнафара муттаҳид кунед, аз онҳо хоҳиш намод, ки бонавбат аз 1 то 10 ва баръакс аз 10 то 1 хонанд. Кори гурӯҳҳоро назорат кунед, ба онҳо ёрӣ расонед.
- 11) Дар синф аз қоғазҳои картонӣ доирачаҳо буред. Ба ҳар хонанда 10 доирача тақсим кунед. Ба ҳар як доирача ададҳои аз 1 то 10-ро часпонед (ё нависед).
- 12) Ба хонандагон ду дақиқа вақт диҳед, аз онҳо хоҳиш кунед, ки ададҳоро батартиб гузоранд. Ададҳо аз 1 то 10. Баъд доирачаҳоро омехта созед ва аз хонандагон хоҳиш кунед, ки ададҳоро аз 10 то 1 гузоранд. Ин амалро дар гурӯҳҳои дунафара ва чорнафара иҷро карда метавонед. Рафти кори бачаҳоро мушоҳида кунед ва ғалатҳоро ислоҳ намод.
- 13) Бозии “Тӯбча”. Як тӯбчаи мулоимро гиред. Хуб мешавад, аз қоғазҳои нодаркор тӯбчае омода намод. Адади “як”-ро гуфта, ба тарафи хонандае тӯбчаро партоед. Хонандаи тӯбчаро гирифта, “ду” мегуяд ва тӯбчаро ба тарафи хонандаи дигар мепартояд. Хонандаи навбатӣ адади минбаъдаро гуфта, тӯбчаро ба тарафи хонандаи дигар мепартояд. Ҳамин тавр, то даҳ мешуморанд.
- 14) Шиносӣ ва машқи мафҳумҳои самти ҳаракат: “аз чап ба рост, аз рост ба чап, аз поён ба боло, аз боло ба поён”. Бо истифодаи намунаи расмҳо мафҳуми самтҳои ҳаракат: “аз чап ба рост, аз рост ба чап, аз поён ба боло, аз боло ба поён”-ро ба

хонандагон фаҳмонед. Хонандагонро ба гурӯҳҳои дунафарӣ муттаҳид карда, аз онҳо хоҳиш намоед, ки як нафар ба расми бозии “Рустшавакон”-и китоби дарсӣ нишон дода, аз нафари дигар пурсад: “аз чап ба рост ..., аз рост ба чап..., аз поён ба боло..., ё аз боло ба поён...” чӣ ҳаракат мекунад? Ин машқро якчанд маротиба иҷро намоед.

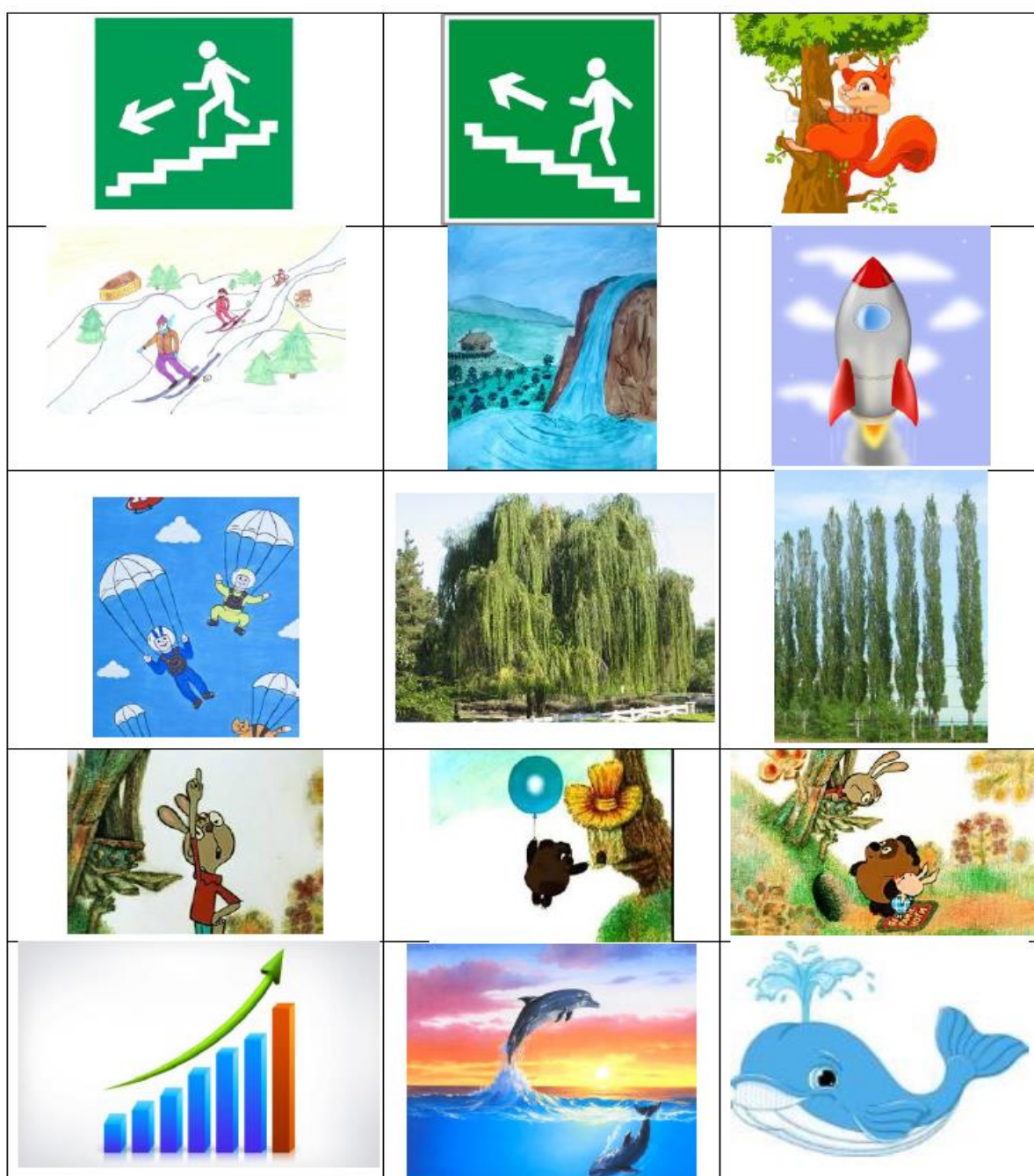
- 15) Шиносоӣ ва машқи мафҳумҳои “аввал, баъд, пеш аз, баъд аз”. Бо истифодаи намунаи расмҳои мафҳумҳои “аввал, баъд, пеш аз, баъд аз”-ро ба хонандагон фаҳмонед. Расмҳои китобро истифода баред. Ин машқро якчанд маротиба иҷро намоед.

Арзёбӣ. Ҳангоми иҷрои машқҳои фаъолияти ҳар як хонандаро мушоҳида кунед. Ҳангоми мушоҳида ба саволҳои зерин ҷавоб диҳед:

- Оё хонанда аз аз 1 то 10 ва баръакс шумурда метавонад ё не? Дар кучо мушкилӣ мекашад? Чӣ бояд кард?
- Оё хонанда мафҳумҳои “дар боло, дар поён”- ро мефаҳмад ё не? Дар кучо мушкилӣ мекашад? Чӣ бояд кард?
- Оё хонанда мафҳумҳои “баланд, паст”- ро мефаҳмад ё не? Дар кучо мушкилӣ мекашад? Чӣ бояд кард?
- Оё хонанда мафҳумҳои “аз рост, аз чап, дар тарафи рост, дар тарафи чап”- ро мефаҳмад ё не? Дар кучо мушкилӣ мекашад? Чӣ бояд кард?
- Оё хонанда мафҳумҳои “пеш аз, баъд аз, дар байн (мобайн), дар паҳлу”- ро мефаҳмад ё не? Дар кучо мушкилӣ мекашад? Чӣ бояд кард?
- Оё хонанда мафҳумҳои “аз рост ба чап, аз чап ба рост”- ро мефаҳмад ё не? Дар кучо мушкилӣ мекашад? Чӣ бояд кард?
- Оё хонанда мафҳумҳои “аз поён ба боло, аз боло ба поён”- ро мефаҳмад ё не? Дар кучо мушкилӣ мекашад? Чӣ бояд кард?
- Оё хонанда мафҳумҳои “аввал, баъд, пеш аз, баъд аз”- ро мефаҳмад ё не? Дар кучо мушкилӣ мекашад? Чӣ бояд кард?

Намуна барои муаррифии мафҳумҳои “ба боло” ва “ба поён”

- 2) Машки мафҳумҳои тоқ ва чуфт. Ададҳои аз 1 то 10-ро дар кассаи (кассаи) ҳарфҳо гузоред. Адади тоқ ва чуфти онро яқоя бо хонандагон муайян кунед. Баъд аз хонандагон хоҳиш намоед, ки доирачаҳоро, ки дар онҳо ададҳои аз 1 то 10 нишон дода шудааст гиранд. Як адад гӯед, хонандагон он ададро мебардоранд. Аз хонандагон пурсед, ки ин адад тоқ аст ё чуфт. Пурсед: “Чаро?” хонандагон шарҳ медиҳанд. Ин амалро бо ҳамаи ададҳо иҷро намоед.
- 3) Хонандагонро ба гурӯҳҳои дунафара муттаҳид намоед, аз онҳо хоҳиш кунед, ки ададҳоро ба ду гурӯҳ ҷудо кунанд: ададҳои тоқ ва ададҳои чуфт. 1, 3, 5, 7, 9 ва 2, 4, 6, 8, 10.
- 4) Ба хонандагон расмҳои ашӣи тоқ ва чуфтро нишон диҳед, аз онҳо хоҳиш кунед, ки гӯянд - ашӣи тоқ аст ё чуфт. Чаро? Ин амалро якчанд маротиба такрор кунед.
- 5) Муаррифии шаклҳои “лӯндашакл, кулӯлашакл, доирашакл”. Ба хонандагон расми ашӣеро, ки лӯндашакл, кулӯлашакл, доирашакланд, нишон диҳед, ҳар яки онро ба хонандагон фаҳмонед. Даври дуюм ашӣро ба хонандагон нишон дода, аз онҳо пурсед, ки онҳо кадом шакл доранд.
- 6) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ба ашӣи атроф нигаранд ва муайян кунанд, ки кадоми онҳо лӯндашакл, кулӯлашакл ва доирашакланд. Инчунин шумо метавонед, якчанд ашӣро ном гиред ва хонандагон шакли онро гӯянд. Масалан, тарбуз, офтоб, харбуза, тухм, доира ва амсоли он.
- 7) Муаррифии мафҳумҳои “зиёд ва кам”. Ба хонандагон ду расмро нишон диҳед, ки дар якеи он ашӣи зиёд ва дар дигараш ашӣи кам нишон дода шуда бошад. Аз хонандагон пурсед, ки дар кадом расм ашӣи зиёд ва дар кадом расм ашӣи кам тасвир шудааст. Хонандагон расмҳоро муқоиса карда, кам ва зиёд будани ашӣро мегӯянд. Ин амалро бо якчанд расми дигар иҷро намоед. Нигаред ба расмҳои китоби дарсӣ.
- 8) Дар пештоки синф мизеро ниҳода, дар боло ва поёни он ашӣи гуногунро бо миқдори мухталиф гузоред. Аз хонандае хоҳиш кунед, ки ба назди ин миз омада, гӯяд, ки дар боло ва поёни он чӣ ва чӣ қадар (кам, зиёд ё баробар) аст. Масалан, *Дар болои миз қалам кам аст. Дар поёни миз қалам зиёд аст. Дар ду дастӣ ман қаламҳо баробаранд.* Ин машкро бо якчанд хонанда иҷро кунанд. Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки ба ашӣи синф ва атрофи он назар кунанд. Гӯянд, ки чӣ зиёд аст, чӣ кам аст ва чӣ баробар аст. Масалан, *Дар синф курсӣ зиёд аст. Дар синф ҷевон кам аст. Дар синф шумораи духтарон бо шумораи писарон баробар аст.* Кӯшиш кунед, ки аксари хонандагонро барои иҷрои ин фаъолият ҷалб намоед.
- 9) Расми ду кубуреро, ки яке васеъ ва дигараш танг аст, ба хонандагон нишон диҳед. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки гӯянд - кадом кубур танг ва кадомаш васеъ аст. Мафҳуми танг ва васеъро бо мисолу намунаҳои дигар, аз ҷумла куртаи танг, куртаи васеъ (кушод), роҳи танг, роҳи васеъ (кушод) фаҳмонед. Ин мафҳумро бо пешниҳоди якчанд расм машқ кунед. Баъд аз ин машқ муҳокимаи умумӣ гузаронед.
- 10) Хонандагонро ба гурӯҳҳои дунафарӣ муттаҳид намоед. Аз онҳо хоҳиш кунед, ки дунафарӣ бонавбат аз 1 то 10 шуморанд. Баъд онҳо аз 10 то 1 мешуморанд. Кори гурӯҳҳоро назорат кунед, ба онҳо ёрӣ расонед.

Арзёбӣ. Ҳангоми иҷрои машқҳо фаъолияти ҳар як хонандаро мушоҳида кунед. Ҳангоми мушоҳида ба саволҳои зерин ҷавоб диҳед ва дар ҷадвал нависед:

Саволҳо	нишондиҳанда	
	ҳа	не
Оё хонанда аз 1 то 10 ва баръакс шумурда метавонад?		
Оё хонанда мафҳумҳои “кам ва зиёд”-ро мефаҳмад?		
Оё хонанда мафҳумҳои “танг ва васеъ (кушод)”-ро мефаҳмад?		
Оё хонанда мафҳумҳои “тоқ ва чуфт”-ро мефаҳмад?		
Оё хонанда мафҳумҳои “лӯндашакл, кулӯлашакл ва доирашакл”-ро мефаҳмад?		

– Дар кучо мушкилӣ мекашад? Чӣ бояд кард?

§ 8. Қисмҳои шабонарӯз. Фаслҳои сол (1 соат)

Барнома. Шуморидан. Тасаввуроти вақт: пештар, баъдтар, субҳ, сахар, пешин, чошт, бегоҳ (бегоҳӣ), шом, имрӯз, пагоҳ, фардо, ҳафта, рӯзҳои ҳафта, фаслҳои сол.

Салоҳиятҳо:

а) аз истилоҳоти сода истифода карда, вақтҳои гуногун ва асосиро муайян карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- мафҳумҳои “пештар, баъдтар, субҳ (сахар), пешин (нимрӯзӣ), чошт, бегоҳ (бегоҳӣ), шаб, имрӯз, пагоҳ, фардо, ҳафта”-ро донанд ва аз ҳамдигар фарқ карда тавонанд;
- рӯзҳои ҳафтара донанд ва гуфта тавонанд;
- фаслҳои солро донанд ва гуфта тавонанд;
- номи моҳҳои солро донанд ва гуфта тавонанд.

Методикаи таълим. Дар раванди машғулиятҳои мазкур диққати асосӣ ба ташаккули тасаввуроти вақт равона мегардад. Дар поён якчанд намунаи методҳои таълим пешкаши шумо гардонда мешавад. Боварӣ дорем, ки ҳангоми таҳияи нақшаи дарс онҳоро истифода мебаред. Гузаронидани лаҳзаҳои дамгириро фаромӯш накунед!

- 1) Муаррифии мафҳумҳои “пештар, баъдтар”. Дар асоси расмҳое, ки мафҳумҳои “пештар, баъдтар”-ро ифода мекунанд, муаррифи роҳ монда, хонандагонро ба муайян кардани амале ё ҳолате, ки пештар ё баъдтар рух додааст, ҷалб намоед. Инро бо якчанд намуна ё мисолҳо ба хонандагон фаҳмонед. Баъд ба онҳо қори мустақилона супоред, то онҳо ин мафҳумҳоро бо мисолҳо мувофиқ гузоранд. Дар ҷараёни муаррифӣ ва машқ аз саволҳои зерин истифода намоед: “Кӣ пештар омад? Кӣ баъдтар омад? Чӣ ҳодиса пештар рух дод? Чӣ ҳодиса баъдтар рух дод?..”. Инчунин дар ин ҷо ба хонандагон мафҳумҳои аввал, баъд, сонӣ, дертарро машқ карда метавонед. Аз расмҳои китоб ва аёниятиҳои дар синфбуда истифода баред.
- 2) Расми қисмҳои рӯзро ба хонандагон нишон дода, мафҳумҳои “сахар, пешин, бегоҳ ва шаб”-ро муаррифӣ кунед. Як бозӣ гузаронед. Ба расми қисмҳои рӯз нишон дода пурсед: Аз боло, дар тарафи рост чӣ тасвир шудааст? Хонандагон ҷавоб мегардонанд. Ин амалро якчанд маротиба такрор намоед.
- 3) Саволу ҷавоб. Аз хонандагон пурсед: Шумо одатан сахар чӣ кор мекунед? Пешин чӣ? Бегоҳӣ чӣ кор мекунед? Шаб чӣ? Аксари хонандагонро ба ҷавоб додан водор намоед. Ба онҳо фаҳмонед, ки натарсида ба саволҳо ҷавоб диҳанд. Ба онҳо барои ҷавоб додан ёрӣ расонед. Ҷавобашонро қадр кунед.
- 4) Рӯзҳои ҳафта. Аз хонандагон пурсед, ки рӯзҳои ҳафтара гӯянд. Боварӣ ҳосил намоед, ки ҳамаи хонандагон рӯзҳои ҳафтара медонанд. Ба таври занҷирвор аз хонандагон хоҳиш намоед, ки рӯзҳои ҳафтара гӯянд. Масалан, як хонанда душанбе, хонандаи дар бараш буда сешанбе ва ҳамин тавр, то якшанбе рафта мерасанд ва хонандаи навбатӣ гуфтанро аз душанбе сар мекунанд.
- 5) Саволу ҷавоб. Аз хонандагон пурсед: Имрӯз кадом рӯз аст? Душанбе. Дирӯз чӣ? Якшанбе. Пагоҳ кадом рӯз аст? Сешанбе. Ҳамин тавр ба хонандагон машқҳои иловагӣ кунед. Масалан: Агар имрӯз сешанбе бошад, пагоҳ чандшанбе аст? Чоршанбе аст. Дирӯз чӣ? Душанбе. Ҳамин тавр рӯзҳои эҳтимолиро иваз карда, бо хонандагон саволу ҷавоб кунед. Мафҳумҳои “дирӯз, имрӯз ва фардо”-ро машқ кунед. Ҳамин фаъолиятро якчанд маротиба иҷро намоед, кӯшиш кунед, ки аксари хонандагонро ба он ҷалб намоед.
- 6) Расми фаслҳои солро ба хонандагон нишон диҳед. Аз онҳо хоҳиш кунед, ки гӯянд - дар расм кадом фаслҳо нишон дода шудаанд. Аз онҳо пурсед, ки барои муайян кардани фасли сол дар расм чӣ ба онҳо ёрӣ расонд.

- 7) Машқ. Расми фаслҳои солро нишон дода пурсед: Аз боло дар тарафи рост кадом фасл тасвир шудааст? Хонандагон ҷавоб мегардонанд. Ин амалро якчанд маротиба такрор намоед.
- 8) Саволу ҷавоб. Аз хонандагон пурсед: Шумо одатан дар фасли баҳор чӣ кор мекунед? Дар тобистон-чӣ? Дар тирамоҳ чӣ кор мекунед? Дар фасли зимистон чӣ? Аксари хонандагонро ба ҷавоб додан водор намоед. Ба онҳо фаҳмонед, ки натарсида ба саволҳо ҷавоб диҳанд. Ба онҳо барои ҷавоб додан ёрӣ расонед. Ҷавобашонро кадр кунед.
- 9) Агар имконият дошта бошед, расмҳои (дигар) фаслҳои солро дар алоҳидагӣ нишон дода, аз хонандагон пурсед, ки ин расми кадом фасли сол аст?
- 10) Моҳҳо. Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки моҳҳои солро гӯянд. Агар хонандагон гуфта натавонанд, он гоҳ шумо гӯед, онҳо аз паси шумо якчанд маротиба такрор кунанд. Азбаски дар ин давра хонандагон хонда наметавонанд, омӯзгор бояд дар натиҷаи такрор кунонидан номи моҳҳои фаслҳои солро ба хонандагон аз ёд кунонад. Барои фарқ кардани фаслҳои сол аз ҷадвали фаслҳои сол истифода мешавад.

Арзёбӣ. Хангоми иҷрои машқҳо фаъолияти ҳар як хонандаро мушоҳида кунед. Хангоми мушоҳида ба саволҳои зерин ҷавоб диҳед:

- Оё хонанда мафҳумҳои “пештар, баъдтар, субҳ, сахар, пешин, чошт, бегоҳ (бегоҳӣ), шом, имрӯз, пагоҳ, фардо, ҳафта”-ро медонад ва аз ҳамдигар фарқ карда метавонад?
- Оё хонанда рӯзҳои ҳафтaro медонад ва гуфта метавонад?
- Оё хонанда фаслҳои солро медонад ва гуфта метавонад?
- Оё хонанда номи моҳҳои солро медонад ва гуфта метавонад?

Расм барои муаррифии рӯз

Ҷадвал барои муаррифии фаслҳои сол

Боби II. Ададҳо аз 1 то 10. Ҷамъ ва тарҳ. Фигураҳои геометрии (56 соат)

§ 1. Адад ва рақами 1 (2 соат)

Барнома. Маънои адади як. Номи адади 1. Ишораи адади 1. Тарзи навиштани адади 1. адади 1 ва мавқеи он. Машқи навиштани адади 1.

Салоҳиятҳо:

а) адад ва рақами 1-ро меҳонад, менависад ва муқоиса мекунад;

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- маънои адад ва рақами якро донанд ва шарҳ дода тавонанд;
- номи адади 1-ро донанд ва шиносанд;
- рақами 1-ро навишта тавонанд.

Методикаи таълим. Аз машғулияти мазкур сар карда, раванди аз худ кардани маъно, ном, ишораи ададҳо ва тарзи навиштани онҳо ба роҳ монда мешавад. Диққати асосӣ бояд ба он равона гардад, ки хонанда маънои ададро сарфаҳм равад. Барои ин мо бояд аввал таълимиро аз маънои адад сар кунем. Дар поён якчанд намунаи усулҳои таълим пешкаши шумо гардонда мешаванд. Ҳангоми таҳияи нақшаи дарс аз тавсияҳои мазкур истифода бурда метавонед. Ташкил намудани лаҳзаҳои дамгириро фаромӯш накунад.

- 1) Маҷмӯаи қортхоро, ки дар онҳо як ашё (ё шакл, нуқта) тасвир шудааст омода намоед. Нигаред ба намунаҳое, ки ба машғулияти мазкур замима шудаанд. Як қортеро, ки дар он як ашё (ё шакл, нуқта) тасвир шудааст, ба хонандагон нишон диҳед, аз онҳо пурсед: Дар расм чанд ашё тасвир шудааст? Хонандагон ҷавоб медиҳанд: як. Аз расмҳои китоби дарсӣ низ истифода баред.
- 2) Ба хонандагон мурочиат карда пурсед: Маънои як чист? Хонандагон фикрашонро мегӯянд. Ба хонандагон маънои якро фаҳмонед: “Як ин якто будани ашёро мефаҳмонад.”
- 3) Аз як нафар хонанда хоҳиш кунед, ки аз кисаи (кассаи) харфҳо адади 1-ро ёфта ба аҳли синф нишон диҳад. Ин ададро ба ҳама нишон диҳед. Аз хонандагони дигар хоҳиш намоед, ки адади 1-ро аз байни ададҳои дар дасташон буда, нишон диҳанд. Бори дигар ба хонандагон шакл ва маънои адади 1-ро фаҳмонед.
- 4) Аз онҳо хоҳиш намоед, ки ба расмҳои китоби дарсӣ нигаранд ва гӯянд, ки кадом ашё, чандто тасвир шудааст?
- 5) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ба ҳаракати дастони шумо (навиштани шумо) диққат диҳанд. Дар тахтаи синф рақами 1-ро нависед.

Намуна:

- 6) Барои навишти рақами 1 машқҳои гуногун гузаронед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки тарзи навиштани рақами якро дар фазо нишон диҳанд. Инчунин шумо метавонед дар катаки тахтаи синф тарзи навишти рақами якро нишон диҳед ва хонандаеро даъват карда, хоҳиш намоед, ки аз болои навиштаатон бо бўр хат кашад. Ин амалро якчанд маротиба иҷро намоед.
- 7) Тарзи навиштани рақамро бо истифодаи дафтари машқи хат ба хонандагон ёд диҳед. Агар хонандагон дафтари хат надошта бошанд, ба дафтари ҳар як хонанда рақами 1-ро нависед. Дасти хонандагонро гирифта, тарзи навиштани рақами якро

машқ кунед. Аз хонандагон хошиш намоед, ки навиштани рақами якро давом додан гиранд. Ба назди ҳар як хонанда рафта, ба онҳо ёрӣ расонед. (Вобаста ба салоҳият ва қобилияти азхудкунии хонандагони синф омӯзгор метавонад фаъолиятҳоро кам ва ё зиёд намояд.)

Арзёбӣ. Фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида карда, натиҷаи мушоҳидаатонро ба қайд гиред. Ҳангоми мушоҳида ва баровардани хулоса оид ба фаъолияти таълимии ҳар як хонанда ба саволҳои зерин ҷавоб гардонед. Дар машғулиятҳои минбаъда ба хонандагоне, ки доир ба ин масъалаҳо мушкилӣ мекашанд, вазифаҳои мушаххас супоред.

Хонанда маънои адади якро медонад ва шарҳ дода метавонад?	Ҳа	Не
Хонанда номи адади 1-ро медонад ва мешиносад?	Ҳа	Не
Хонанда рақами 1-ро навишта метавонад?	Ҳа	Не

§ 2. Адад ва рақами 2 (2 соат)

Барнома. Маънои адади ду. Номи адади 2. Ишораи адади 2. Тарзи навиштани адади 2. Адади 2 ва мавқеи он. Машқи навиштани адади 2.

Салоҳият:

а) Ададҳоро аз 1 то 20 меҳонад, менависад ва муқоиса мекунад;

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- маънои адади дуру донанд ва шарҳ дода тавонанд;
- номи адади 2-ро донанд ва шиносанд;
- адади 2-ро навишта тавонанд.

Методикаи таълим: Дар машғулияти мазкур низ раванди аз худ кардани маъно, ном, ишораи адади 2 ва тарзи навиштани он ба роҳ монда мешавад. Диққати асосӣ бояд ба он равона гардад, ки хонанда маънои ададро сарфаҳм меравад. Барои ин мо бояд аввал таълимиро аз маънои адад сар кунем. Дар поён якчанд намунаи усулҳои таълим пешкаши шумо гардонда мешавад. Ҳангоми таҳияи нақшаи дарс аз тавсияҳои мазкур истифода бурда метавонед. Ташкил намудани лаҳзаҳои дамгириро фаромӯш накунад.

- 1) Маҷмӯаи қортҳоеро, ки дар онҳо ду ашё (ё шакл, нукта) тасвир шудааст, омода намоед. Як қортеро, ки дар он 2-то ашё (ё шакл, нукта) тасвир шудааст, ба хонандагон нишон диҳед, аз онҳо пурсед: Дар расм чанд ашё тасвир шудааст? Хонандагон ҷавоб медиҳанд: “2” (ду). Аз расмҳои китоби дарсӣ низ истифода баред.
- 2) Ба хонандагон мурочиат карда пурсед: Маънои ду чист? Хонандагон фикрашонро меҷӯянд. Ба хонандагон маънои дуру фаҳмонед: “Ду ин дуто будани ашёро мефаҳмонад.”
- 3) Аз як нафар хонанда хошиш кунед, ки аз кассаи (кассаи) харфҳои адади 2-ро ёфта ба аҳли синф нишон диҳад. Ин ададро ба ҳама нишон диҳед. Ба хонандагони дигар

фармояд, ки адади 2-ро аз байни ададҳои дар дасташон буда, нишон диҳанд. Бори дигар ба хонандагон шакл ва маънои адади 2-ро фаҳмонед.

- 4) Аз онҳо хоҳиш намояд, ки ба расмҳои китоби дарсӣ нигаранд ва гуянд, ки кадом ашё, чандто тасвир шудааст? Ба болои расмҳои тасвиршуда мувофиқи миқдорашон муҳра гузоранд. Кори хонандагонро назорат кунед, агар ғалат карда бошанд, ислоҳ кунед.
- 5) Аз хонандагон хоҳиш намояд, ки ба ҳаракати дастони шумо (навиштани шумо) диққат диҳанд. Дар тахтаи синф рақами 2-ро нависед.

- 6) Барои навишти рақами 2 машқҳои гуногун гузаронед. Аз хонандагон хоҳиш намояд, ки тарзи навиштани рақами дуру дар фазо нишон диҳанд. Инчунин шумо метавонед дар катаки тахтаи синф тарзи навишти рақами дуру нишон диҳед ва хонандаеро даъват карда, хоҳиш намояд, ки аз болои навиштаатон бо бўр хат кашад. Ин амалро якчанд маротиба иҷро намояд.
- 7) Тарзи навиштани рақамро бо истифодаи дафтари машқи хат ба хонандагон ёд диҳед. Агар хонандагон дафтари хат надошта бошанд, ба дафтари ҳар як хонанда рақами 2-ро нависед. Дастӣ хонандагонро гирифта, тарзи навиштани рақами дуру машқ кунед. Аз хонандагон хоҳиш намояд, ки навиштани рақами дуру давом додан гиранд. Ба назди ҳар як хонанда рафта, ба онҳо ёрӣ расонед. (Вобаста ба салоҳият ва қобилияти азхудкунии хонандагони синф омӯзгор метавонад фаъолиятҳоро кам ва ё зиёд намояд.)

Арзёбӣ. Фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида карда, натиҷаи мушоҳидаатонро ба қайд гиред. Ҳангоми мушоҳида ва баровардани хулоса оид ба фаъолияти таълимии ҳар як хонанда ба саволҳои зерин ҷавоб гардонед. Дар машғулиятҳои минбаъда бо хонандагоне, ки доир ба ин масъалаҳо мушкилӣ мекашанд, вазифаҳои мушаххас супоред.

Хонанда маънои адади дуру медонад ва шарҳ дода метавонад?	Ҳа	Не
Хонанда номи адади 2-ро медонад ва мешиносад?	Ҳа	Не
Хонанда рақами 2-ро навишта метавонад?	Ҳа	Не

§ 3. Якум ва охирин. (1 соат)

Барнома: Шинохти ададҳои 1 ва 2. Мафҳумҳои “якум” ва “охирин”. Ашёи чуфт ва тоқ. Машқи навишти ададҳои 1 ва 2.

Салоҳиятҳо:

- а) ададҳоро аз 1 то 20 меҳонад, менависад ва муқоиса мекунад;
- б) бо мафҳуми якум ва охирин сарфаҳм меравад ва моҳияти истилоҳи тартибро аз худ мекунад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- маъноӣ ададҳои як ва ду ро даронанд ва шарҳ дода тавонанд;
- номи ададҳои 1 ва 2-ро даронанд ва гуянд;
- рақамҳои 1 ва 2-ро навишта тавонанд;
- мафҳумҳои якҷуғ ва охириро шарҳ дода тавонанд;
- ададҳои тоқ ва ҷуғтро номбар карда тавонанд.

Методикаи таълим: Машғулияти мазкур ба такрори ададҳои 1 ва 2 бахшида мешавад. Инчунин хонандагон бо мафҳумҳои “якҷуғ” ва “охирин” шинос мешаванд. Диққати асосӣ бояд ба он равона гардад, ки хонанда маъноӣ “якҷуғ”, “охирин”, “ҷуғт” ва “тоқ”-ро сарфаҳм равад. Дар поён якҷуғ намонаи фаъолиятҳои таълим пешкаши шумо гардонда мешаванд. Ҳангоми таҳияи нақшаи дарс аз тавсияҳои мазкур истифода бурда метавонед. Ташкил намудани лаҳзаҳои дамгирӣро фаромӯш накунад.

- 1) Маҷмӯаи қортҷуғро, ки дар онҳо як ва ду ашё (ё шакл, нукта) тасвир шудаанд, омода намоед. Нигаред ба намунаҳое, ки ба машғулияти мазкур замиа шудаанд. Бо воситаи саволу ҷавоб хонандагонро водор кунед, ки ададҳои 1 ва 2-ро шиносанд ва нишон диҳанд. Масалан: Шумо қорт расми як ашё тасвир шударо нишон диҳед, хонандагон доирачаи 1 навишташударо бардоранд. Расми ду ашё тасвиршударо нишон диҳед, хонандагон доирачаи адади 2 навишташударо мебардоранд. Ин машқро якҷуғ маротиба такрор кунед. Назорат кунед, ки ҳамаи хонандагон амалро дуруст иҷро намоянд.
- 2) Мафҳумҳои “якҷуғ ва охири”-ро ба хонандагон шарҳ диҳед. Шумо метавонед, якҷуғ хонандаро ба назди тахтаи синф бароварда, дар як қатор саф кашонед. Баъд гуед, ки Анвар дар қатор якҷуғ аст, Лола охири. Ҷӯи хонандагонро иваз намуда, аз хонандагон пурсед, ки акнун якҷуғ кӣ истодааст ва охири кӣ?
- 3) Аз расми қитоб истифода бурда, ба хонандагон оид ба мафҳумҳои “якҷуғ” ва “охирин” саволҳо пешниҳод кунед. Ин қадом афсона аст? Кӣ якҷуғ шалғамро кашидани шуд? Охири чӣ ба ёрӣ омад? (Кӯшиш кунед, ки хонандагон ҳангоми ҷавоб мафҳумҳои “якҷуғ” ва “охирин”-ро истифода баранд.)
- 4) Лаҳзаи дамгирӣ. Қистон:
“Ин қадом ду бародаранд, ки якдигарро намебинанд.” (ҷашм)
- 5) Мафҳумҳои “ҷуғт” ва “тоқ”-ро ба хотир оварда таъкид кунед, ки 1 адади тоқ ва 2 адади ҷуғт аст. Барои машқ қардани ин мафҳумҳо метавонед аз расмҳо ё ашё истифода бурда, аз хонандагон пурсед, ки дар расм қанд ҷуғт ашё тасвир шудааст. Ба болои ашёи ҷуғт ду муҳра ва ашёи тоқ як муҳра гузоранд.
- 6) Барои навиштани ададҳои 1 ва 2 ба хонандагон машқ супоред. Қори хонандагонро назорат қарда, ба онҳо ёрӣ расонед.

Арзёбӣ. Дониш, малақа ва маҳорати хонандагонро дар асоси “Ҷадвал барои машқи шинохти ададҳои 1 ва 2” ва “Маҷмӯи расмҳо барои машқи навиштани ададҳои 1 ва 2” арзёбӣ намоед. Ҳангоми мушоҳида ва баровардани ҳулоса оид ба фаъолияти таълимии ҳар як хонанда ба саволҳои зерин ҷавоб гардонед. Дар машғулиятҳои минбаъда бо хонандагоне, ки доир ба ин масъалаҳо мушкилӣ мекашанд, вазифаҳои мушаххас супоред.

Хонанда маънои ададҳои як ва ду медонад ва шарҳ дода метавонад?	Ҳа	Не
Хонанда номи ададҳои 1 ва 2-ро медонад ва мешиносад?	Ҳа	Не
Хонанда ададҳои 1 ва 2-ро навишта метавонад?	Ҳа	Не
Хонанда мафҳумҳои чуфт ва тоқро фарқ карда метавонад?	Ҳа	Не
Хонанда мавқеи якум ва охиринро муайян карда метавонад.	Ҳа	Не

Ҷадвал барои машқи шинохти ададҳои 1 ва 2

Маҷмӯи расмҳо барои машқи навиштани ададҳои 1 ва 2

§ 4. Хатҳо. Хати рост. Хати қач. Хати шикаста. Порча. (2 соат)

Барнома. Хатҳо, хати рост, хати шикаста, хати қач ва порча. Кашидани хатҳо. Фарқи байни хатҳо. Тасвири кардани хатҳо: хати рост, хати қач, хати шикаста ва порча.

Салоҳиятҳо:

а) намудҳои одии хатҳо, хати рост, хати шикаста ва порчаро мешиносад, аз ҳамдигар фарқ мекунад ва тасвир карда метавонад.

б) барои тасвири ҳаракат ва мавқеъ аз истилоҳоти одӣ истифода карда метавонад.

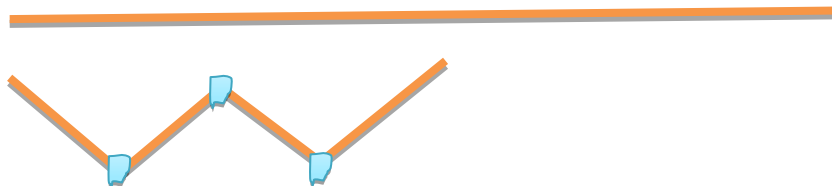
Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- хати ростро шиносанд ва тасвир карда тавонанд;
- порчаро шиносанд ва тасвир карда тавонанд;
- хати шикастаро шиносанд ва тасвир карда тавонанд;
- хати қачро шиносанд ва тасвир карда тавонанд.

Методикаи таълим: Дар раванди дарсҳои мазкур хонандагон бо хатҳо, хати рост, порча ва хати шикаста шинос шуда, тарзи кашидани онҳоро машқ мекунанд. Дар поён якҷанд тавсияҳои методӣ пешкаши шумо гардонда мешавад. Боварӣ дорем, ки шумо ҳангоми таҳияи нақшаи дарс аз тавсияҳои мазкур истифода мебаред. Дар хотир дошта бошед, ки дарси мазкур ба ташаккули салоҳияти зерин равона мегардад: *Намудҳои одии хатҳо, шаклҳои доира, росткунҷа, чоркунҷа ва секунҷаро шиносанд, аз ҳамдигар фарқ кунанд ва тасвир карда тавонанд.* Ташаккули салоҳиятҳои мазкур то охири соли таҳсил ба нақша гирифта шудааст. Дар раванди ин дарсҳо хонандагон намудҳои одии хат – хати рост, порча ва хати шикастаро меомӯзанд. Дар хотир дошта бошед, ки мавзӯи мазкур дар чараёни таҳсил якҷанд маротиба такрор мешавад, то мо тавонем ба ҳамаи хонандагон имконияти ташаккули салоҳияти банақшагирифташударо фароҳам оварда тавонем. Дар поён якҷанд тавсияҳои методӣ пешкаши шумо гардонда мешавад. Боварӣ дорем, ки шумо ҳангоми таҳияи нақшаи дарс аз тавсияҳои мазкур истифода мебаред.

- 1) Пеш аз дарс як баста макарон дастрас намоед. Ба ҳар хонанда ду макарони дароз диҳед. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки макаронро дар болои миз монанд. Як дона макаронро ба аҳли синф намоиш дода, пурсед, ки макарон чӣ гуна шакл дорад? Ба чӣ монанд аст? Дар тахтаи синф як хати рост кашед. Ба хонандагон фаҳмонед, ки ин

хати рост аст. Хати рост шаклест, ки на аввал дорад на охир. Аммо макарони мо ҳам аввал дорад ва ҳам охир. Тасаввур кунед, ки ин қисме аз хати беохир аст. Қисми хатти беохирро порча мегӯянд. Биёед макаронро боз ба ду порча чудо мекунем. Макаронро шиканед ва ба ду қисм чудо кунед. Ба хонандагон муроҷиат намоед: Ба фикри шумо чӣ ҳосил шуд? Бале, ду порча. Акнун ҳар як порчаро ба ду порчаи дигар чудо кунед (шиканед). Чанд порча шуд? Бале чор порча. Акнун порчаҳоро ба ҳамдигар бо пластилин пайваست кунед ва порчаҳои пайваст кардaro дар бари макарони дуум (нашикаста) гузоред.

- 2) Ба хонандагон савол диҳед: Хати дуум аз хатти якум чӣ фарқ дорад? Хонандагон: он шикастагӣ аст. Бале, аммо мо онро хатти шикаста меномем. Хати шикастай мо аз чанд нуқта иборат аст? Онро хати рост гуфта метавонем? Не. Бале, ин дигар хати рост нест. Нигаред ба макарони якум. Он хатти рост аст. Агар ба ду тарафи макарони якум мо нуқта гузорем (аз хонандагон хоҷиш намоед, ки ду пора пластилинро дар ду тарафи макарон гузоранд) он порча мешавад. Зеро он аз ду тараф бо нуқта маҳдуд гаштааст. Мо аввалу охири онро дида метавонем.

- 3) Дар тахтаи синф якчанд намунаи хати рост, порча ва хати шикаста кашед. Ба хатҳо ишора карда, номи онҳоро гӯед. Аз хонандагон хоҷиш намоед, ки онҳоро пас аз шумо такрор намоянд.
- 4) Тарзи кор бо хаткашакро ба хонандагон намоиш диҳед. Дар тахтаи синф як нуқта гузоред. Аз хонандагон пурсед, ки шумо чӣ кор кардед? Нуқта гузоштед. Сипас бо хаткашак аз нуқта оғоз карда, хат кашед. Дар охири хат нуқта гузоред. Боз аз хонандагон пурсед, ки чӣ кор кардед? Хонандагон ҷавоб медиҳанд. Баъд як маротиба амали иҷро кардаатонро ба хонандагон гӯед. Аз онҳо пурсед, ки шумо чӣ кашидед? Хати рост, порча ё хати шикаста? Агар хонандагон дуруст гӯянд, аз онҳо пурсед, ки чаро хати кашадаи шуморо порча меноманд?
- 5) Ба хонандагон супориш диҳед, ки хаткашак ва қаламро гиранд. Ду нуқта гузоранд. Аз нуқтаи аввал то нуқтаи дуум хати рост кашанд. Ба назди хонандагон рафта, ба онҳо ёрӣ расонед.
- 6) Аз хонандагон хоҷиш намоед, ки дунафара машғул шуда тугмачаҳоро дар ду шакл гузоранд. Хати рост ва хати шикаста. Нигаред ба намуна.

- 7) Фарқи байни хати рост, порча ва хати шикастаро ба хонандагон бори дигар фаҳмонед.
- 8) Ба хонандагон муаммои хатҳоро (нигаред ба намуна) супоред. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки расмро бодикқат мушоҳида карда, муайян кунанд, ки чанд хати рост, порча ва хати шикаста ниҳон шудааст. Ба хонандагон барои муайян кардани хатҳо ёрӣ расонед.
- 9) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ду хати рост, ду порча ва ду хати шикаста кашанд. Дар чараёни кор ба назди хонандагон рафта, ба онҳо ёрӣ расонед.
- 10) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ба атрофи синф ва ба ҳавлии мактаб нигаранд ва хатҳои рост, порча ва хати шикаста ёбанд.
- 11) Маводди таълимии машғулиятро бо хонандагон муҳокима ва арзёбӣ кунед. Чиро аз худ карданд? Барои чӣ лозим аст?

Арзёбӣ. Фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида карда, натиҷаи мушоҳидаатонро ба қайд гиред. Ҳангоми мушоҳида ва баровардани хулоса оид ба фаъолияти таълимии ҳар як хонанда ба саволҳои зерин ҷавоб гардонед. Дар машғулиятҳои минбаъда бо хонандагоне, ки доир ба ин масъалаҳо мушкилӣ мекашанд, вазифаҳои мушаххас супоред.

Хонанда хати ростро мешиносад ва тасвир карда метавонад?	Ҳа	Не
Хонанда порчаро мешиносад ва тасвир карда метавонад?	Ҳа	Не
Хонанда хати шикастаро мешиносад ва тасвир карда метавонад?	Ҳа	Не

§ 5. Хати қач ва хати сарбаста (2 соат)

Барнома. Хати қач ва хати сарбаста. Кашидани хатҳо. Фарқи байни хатҳо. Тасвир кардани хатҳо: хати шикаста, хати қач ва хати сарбаста.

Салоҳиятҳо:

- а) намудҳои одии хатҳо, хати рост, хати қач ва хати сарбастаро мешиносад, аз ҳамдигар фарқ мекунад ва тасвир карда метавонад.
- б) барои тасвири ҳаракат ва мавқеъ аз истилоҳоти одӣ истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

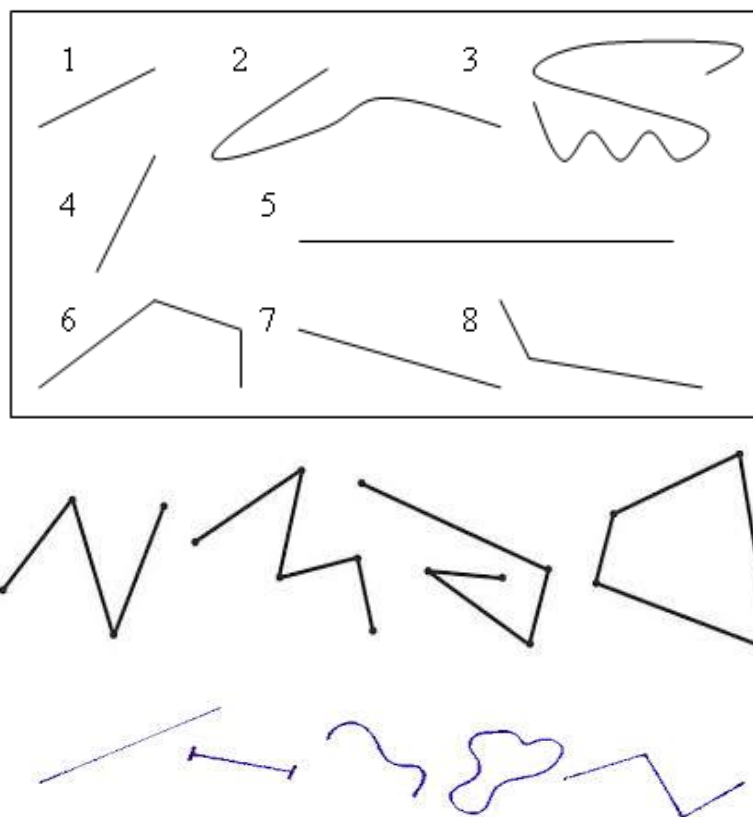
- хати қач ва хати сарбастаро шиносанд ва тасвир карда тавонанд;
- дигар намуди хатҳо: хати рост, хати шикаста ва сарбастаро шиносанд ва тасвир карда тавонанд;

Методикаи таълим: Дар раванди дарси мазкур хонандагон бо хати қач ва хати сарбаста шинос шуда, тарзи кашидани онҳоро машқ мекунанд. Дар поён якчанд тавсияҳои методӣ пешкаши шумо гардонда мешавад. Боварӣ дорем, ки шумо ҳангоми таҳияи нақшаи дарс аз тавсияҳои мазкур истифода мебаред. Дар хотир дошта бошед, ки дарси мазкур ба ташаккули салоҳияти зерин равона мегардад: *Намудҳои одии хатҳо, шаклҳои доира, росткунҷа, чоркунҷа ва секунҷаро шиносанд, аз ҳамдигар фарқ кунанд ва тасвир карда тавонанд.* Ташаккули салоҳияти мазкур то охири соли таҳсил ба нақша гирифта шудааст. Дар раванди ин дарс хонандагон намудҳои дигари хат – хати қач ва хати сарбастаро меомӯзанд. Дар хотир дошта бошед, ки мавзӯи мазкур дар чараёни таҳсил якчанд маротиба такрор мешавад, то мо тавонем ба ҳамаи хонандагон имконияти ташаккули

салоҳияти банақшагирифташударо фароҳам оварда тавонем. Дар поён якчанд тавсияҳои методӣ пешкаши шумо гардонда мешавад. Боварӣ дорем, ки шумо ҳангоми таҳияи нақшаи дарс аз тавсияҳои мазкур истифода мебаред.

- 1) Хатҳо: Ба хонандагон намунаи расмҳои гуногун доранд, намоиш диҳед. Аз онҳо хоҳиш кунед, ки дар расмҳо хати рост, порча ва хати шикастаро нишон диҳанд. Нигаред ба варақаи машқи хатҳо. (Ба монанди ин намунаҳо худатон мавод омода карда метавонед.) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки хатҳои нави иловашударо ёбанд ва гуянд, ки он чӣ ном дорад. Шояд хонандагон хатҳои навро муайян карда, нишон диҳанд, аммо шояд номи он хатҳоро надонанд. Он гоҳ худатон гуед, ин хатҳо хати қач ва хати сарбаста мебошанд.

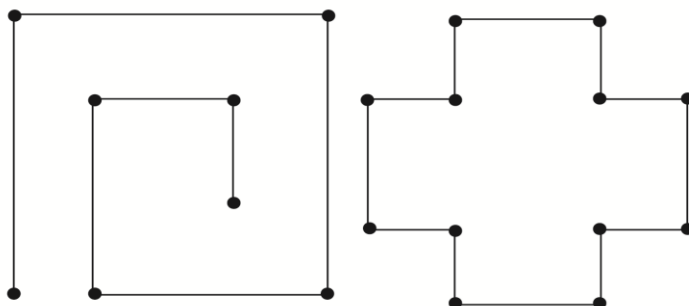
Намуна:

- 2) Хати қачро ба хонандагон шарҳ диҳед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки як порча ришта гиранд. Онро ба болои миз партоянд. Ришта ба замин ба таври қач хоб меравад. Ин хати қач аст. Хати қачро ба осонӣ кашидан мумкин аст. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки дар фазо бо ангушт тарзи кашидани хати қачро нишон диҳанд.
- 3) Аз хонандагон пурсед, ки хатҳои қачро дар кучо дидан мумкин аст?

- 4) Кори амалӣ: Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки аз ду тарафи ришта кашанд. Ришта рост мешавад. Аз хонандагон пурсед, акнун хат чӣ гуна шуд? Рост.
- 5) Маънои хати сарбастаро ба хонандагон фаҳмонед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки як порча ришта гиранд. Хати қач ҳосил кунанд. Ду нӯги хати қачро бо ҳам сар ба сар монанд ё ки нӯги риштаҳоро бо ҳам банданд. Ана ҳамин хати сарбаста мешавад, ки аз хати қач ҳосил шуд. Боз хати сарбастаро аз хати шикаста низ ҳосил кардан мумкин аст. Бо онҳо тарзи кашидани хати қач ва хати сарбастаро машқ кунед.

- 6) Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки ба расм нигаранд ва муайян кунед, ки сагча бо кадом духтар хати сарбастаро пайдо карда метавонад.

- 7) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки аз ҳар намууди хат яктогӣ кашанд ва номи онҳоро гӯянд.

Арзёбӣ. Фаъолияти таълимии хонандагонро мушоҳида карда, натиҷаи мушоҳидаатонро ба қайд гиред. Ҳангоми мушоҳида ва баровардани хулоса оид ба фаъолияти таълимии ҳар як хонанда ба саволҳои зерин ҷавоб гардонед. Дар машғулиятҳои минбаъда бо хонандагоне, ки доир ба ин масъалаҳо мушкилӣ мекашанд, вазифаҳои мушаххас супоред.

Хонанда хати қачро мешиносад ва тасвир карда метавонад?	Ҳа	Не
Хонанда хати сарбастаро мешиносад ва тасвир карда метавонад?	Ҳа	Не
Хонанда хати шикастаро мешиносад ва тасвир карда метавонад?	Ҳа	Не

Арзёбӣ. Ҳангоми иҷрои машқҳо фаъолияти ҳар як хонандаро мушоҳида кунед. Ҳангоми мушоҳида ба саволҳои қадвали зерин ҷавоб диҳед. Хулосаатонро оид ба ҳар як хонанда ба таври кӯтоҳ дар дафтари арзёбӣ нависед ва барои ташаккул додани донишу малакаи хонанда нақша кашед.

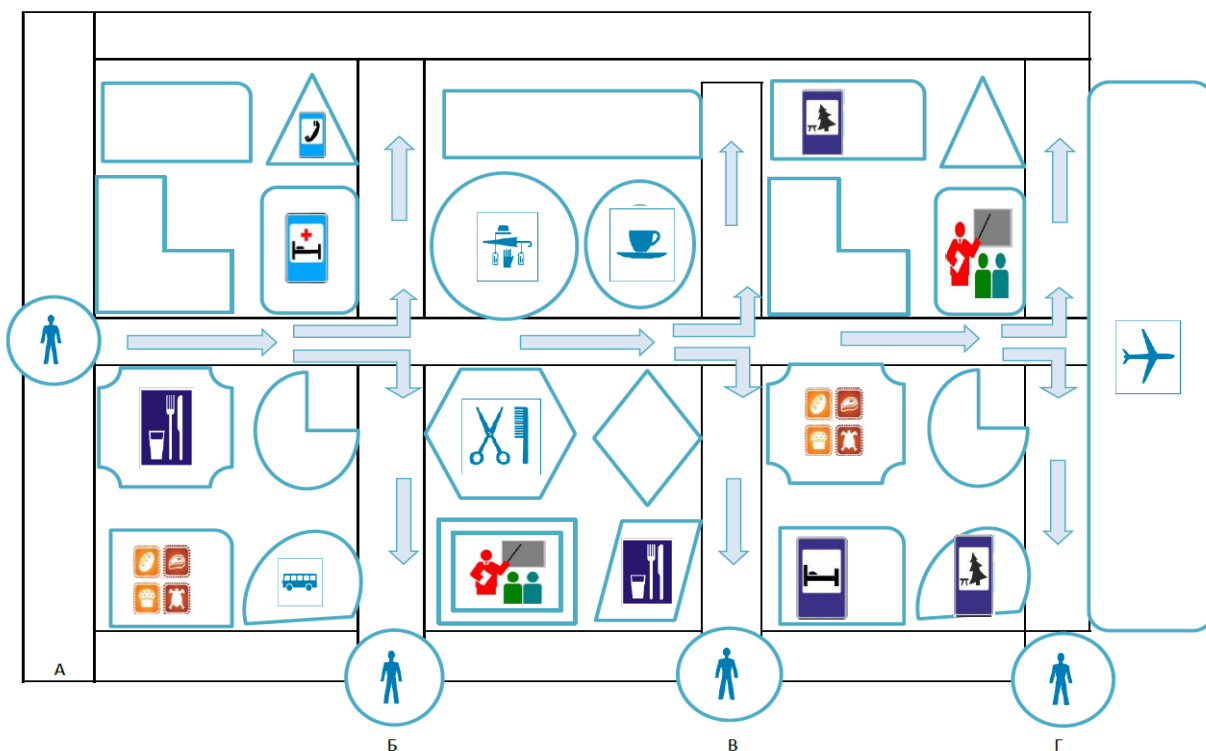
Саволҳо	Не	Қисман	Пурра
Оё хонанда аз 1 то 10 ва баръакс шуморида метавонад?			
Оё хонанда ашёи алоҳида ва гурӯҳи ашёро фарқ карда метавонад?			
Оё хонанда ном, ранг, теъдоди ашё, шакли онҳоро гуфта тавонад ва гурӯҳи ашё аз рӯи андоза, шакл ва миқдор: калон – хурд, баланд – паст, дароз – кӯтоҳ, лӯндашакл, кулӯлашакл, доирашакл, зиёд – кам муқоиса карда метавонад?			
Оё хонанда ашёи чуфт ва тоқро аз ҳамдигар фарқ карда метавонад?			
Оё хонанда ҷойгиршавии ашёро нисбат ба ҳамдигар: дар боло, дар поён, баланд, паст, аз рост, аз чап, дар тарафи рост, дар тарафи чап (росттар, чаптар), пеш аз, баъд аз, дар байн (мобайн), дар паҳлӯ гуфта метавонад?			
Оё хонанда мафҳумҳои васеъ, танг, дароз, кӯтоҳ ва амсоли онро медонад ва истифода бурда метавонад?			
Оё хонанда самти ҳаракат аз рост ба чап, аз чап ба рост, аз поён ба боло, аз боло ба поёнро медонад ва нишон дода метавонад?			
Оё хонанда мафҳумҳои “пештар, баъдтар, субҳ, сахар, пешин, чошт, бегоҳ (бегоҳӣ), шом, имрӯз, пагоҳ, фардо, ҳафта”-ро медонад ва аз ҳамдигар фарқ карда метавонад?			
Оё хонанда рӯзҳои ҳафтарао медонад ва гуфта метавонад?			
Оё хонанда фаслҳои солро медонад ва гуфта метавонад?			
Оё хонанда номи моҳҳои солро медонад ва гуфта метавонад?			

Барои арзёбии дониш, малака ва маҳорати хонандагон оид ба самти ҳаракат аз расмҳои зерин истифода баред:

Нишонаҳо

		
Ошхона	Беморхона	Телефон
		
Меҳмонхона	Саргарошхона	Мағозаи либос
		
Фурудгоҳ	Мактаб	Мағозаи хӯрокворӣ
		
Истгоҳи автобус	Чойхона	Боғи истироҳатӣ

§ 6. Адад ва рақами 0 (сифр). Нур. Аломати «>, <, =» (2 соат)

Барнома. Адад ва рақами 0. Навиштани рақами 0. Мафҳумҳои якто кам ва якто зиёд. Аломати «>, <» ва навишти онҳо.

Салоҳиятҳо:

Рақамҳоро аз 1 то 9 меҳонад, менависад ва муқоиса мекунад;

Ададҳоро аз 1 то 20 меҳонад, менависад ва муқоиса мекунад;

Намудҳои одии хатҳо, шаклҳои доира, росткунҷа, квадрат ва секунҷаро шиносад, аз ҳамдигар фарқ кунад ва тасвир карда тавонад.

рамзҳои одии математикӣ «>, <, =» ва маънои онҳоро муайян ва дар амалҳо истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

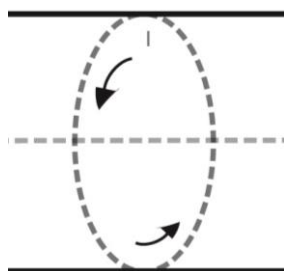
- ададҳоро аз 0 то 2 хонанд, нависанд ва муқоиса кунанд;
- намудҳои одии хатҳо: хати рост, порча, нурро муайян ва тасвир карда тавонанд;
- рамзҳои одии математикӣ (>, <, =) ва маънои онҳоро муайян ва дар ҳаёт истифода карда тавонанд;
- барои тасвири ҳаракат ва мавқеъ аз истилоҳоти одӣ (якто кам ва якто зиёд, якто ва ягонто ҳам нест) истифода карда тавонанд.
- намудҳои хати қач, хати шикаста ва хати сарбастаро фарқ кунанд ва тасвир карда тавонанд.

Методикаи таълим: Дар раванди дарси мазкур хонандагон адад ва рақами 0-ро аз худ мекунанд. Ба моҳияти он сарфаҳм мераванд ва бо адади 1 ва 2 муқоиса мекунанд. Инчунин мафҳумҳои якто кам ва якто зиёд, якто ва ягонто ҳам нест ва аломати «>, <»-ро машқ карда, дар амал истифода мебаранд. Ҳангоми таҳияи нақшаи дарс ба нақша гирифтани лаҳзаҳои дамириро фаромӯш накунад. Пеш аз банақшагирии дарс ба салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълиме, ки дар қисми поён оварда шудаанд, диққат диҳед.

- 1) Се табақчаро омода намоед. Дар табақчаи якум ягонто ашё нагузоред, дар табақчаи дуюм якто ва дар табақчаи сеюм дуто ашё гузоред. Табақчаҳоро тарзе гузоред, ки

ҳамаи хонандагони синф онҳоро дида тавонанд. Ба табакчаи якум ишора карда пурсед: Дар табакча ягон ашё ҳаст? Не. Ба табакчаи дуюм ишора карда пурсед: Дар табакча чандто ашё ҳаст? Якто ашё ҳаст. Ба табакчаи сеюм ишора карда пурсед: Дар табакча ягон ашё ҳаст? Дуто ашё ҳаст.

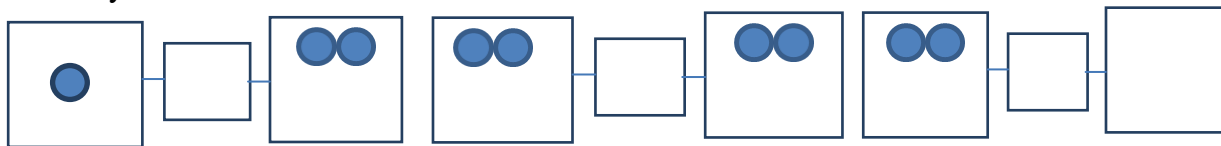
- 2) Кортҳои рақамҳои 0, 1 ва 2-дорро, ки пешакӣ омода кардаед, мувофиқи табакчаҳо гузоред. Ба хонандагон фаҳмонед, ки адади 0 набудани ашёро ифода мекунад, адади 1 як ашёро ва адади 2 ду ашёро. Ҳангоми фаҳмондан ба ададҳо ва ашёи болои табакчаҳо ишора кунед.
- 3) Ба адади 0 ишора карда, аз хонандагон пурсед, ки он ба чӣ монанд аст? Фикри хонандагонро ғуш кунед, онҳоро ба тасаввур кардан водор намоед.
- 4) Сухбат аз рӯйи расмҳои китоб. Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки ба расми китоб назар кунанд. Ба расми якум ишора карда пурсед: Дар кафас як паранда буд. Парида рафт. Дар кафас чанд паранда монд? Расми дуюм: Дар кадом раф китоб нест? Расми сеюмро ишора карда пурсед: Кадом гахворача ҳолӣ?
- 5) Тарзи навиштани адади 0-ро ба хонандагон нишон диҳед. Нигаред ба намуна:

- 6) Ба монанди машқҳои тарзи навиштани ададҳои 1 ва 2 (машғулияти пешин) тарзи навиштани рақмҳои 0-ро машқ кунед.
- 7) Дар тахтаи синф ададҳои 0, 1, 2-ро навишта, тарзи хондани онҳоро бо хонандагон машқ кунед.
- 8) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки доираҳои рақамдори (дарсҳои пешин омода кардаанд) 0, 1 ва 2-ро ба болои миз гузоранд. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки ба рӯйи ҳар як доирача чӯбча (ё дигар ашё) гузоранд. Дар болои адади 0 ҳеҷ чиз намегузоранд, ба болои адади 1 - як чӯбча ва ба болои адади 2 - ду чӯбча мегузоранд.
- 9) Як маротиба бо хонандагон аз 1 то 10 ва баръакс шуморед.
- 10) Муаррифии аломатҳои «>, < ва =». Табақчаҳои ҳолӣ, як ашёдор ва ду ашёдорро дар мизи назди тахтаи синф гузоред. Аввал табакчаи як ва ду ашёдоштаро ба хонандагон нишон диҳед. Пурсед, ки дар кадом табакча ашё зиёдтар аст? Хонандагон ба табакчаи ду ашёдошта ишора мекунанд. Пурсед, ки дар кадом табакча ашё камтар аст? Хонандагон ба табакчаи як ашёдошта ишора мекунанд. Баъд ду табакчаеро, ки дар ҳар дуи онҳо ду ашё гузошта шудааст, ба хонандагон нишон диҳед. Аз онҳо пурсед: дар кадом табакча ашё камтар ё зиёдтар аст? Хонандагон мегӯянд, ки ҳар ду як хел. Шумо илова кунед, онҳо баробаранд.
- 11) Баъд аломатҳои «>, < ва =»-ро ба хонандагон фаҳмонед. Шумо метавонед дар мисоли варакаи машқ фаҳмонед. Боварӣ ҳосил кунед, ки хонандагон маънои аломатҳои «>, < ва =»-ро дарк мекунанд.
- 12) Якчанд намунаро ба хонандагон ба ададҳо ё ашёи гуногун намоиш диҳед.
- 13) Тарзи навиштани аломатҳои «>, < ва =»-ро ба хонандагон намоиш диҳед. Барои машқ кардани тарзи навиштани ин аломатҳо аз тавсияҳои методӣ оид ба ададҳои 0, 1 ва 2 истифода баред. Ба хонандагон барои мустақилона машқ кардани тарзи навиштани ин аломатҳо вақт ва имконияти бештар диҳед.
- 14) Ҳангоми навиштан ба назди хонандагон рафта, корашонро мушоҳида кунед ва ба онҳо ёрӣ расонед.

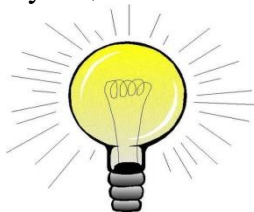
- 15) Барои мустаҳкам намудани дониши хонандагон оид ба аломатҳои «>, < ва =» машқҳои гуногун гузаронед. Боварӣ ҳосил намоед, ки ҳамаи хонандагон аломатҳоро дуруст фаҳмидаанд ва истифода бурда метавонанд. Инчунин онҳо ду гурӯҳи ашӯро ба таври биноӣ муқоиса карда, фарқи онҳоро гуфта метавонанд.

Намунаҳо:

- 16) Ба хонандагон хатҳоеро, ки дар дарси пеш кашида буданд, ба хотир оред. Якчанд хат кашед ва аз хонандагон пурсед, ки кадоми онҳо хати рост, хати шикаста ва порча мебошад. Се ё чор маротиба ин амалро иҷро кунед.
- 17) Баъд ба хонандагон расми нурҳои офтоб, шамъ ва лампаҳоро нишон диҳед. Ба нурҳо ишора карда, гуед, ки нурҳо оғоз доранд, аммо охир не. Нигаред, оғози ин нур офтоб аст, аммо охираш маълум нест. Оғози нури дигар шамъ аст, аммо охири ин нур низ маълум нест.

Намунаҳо:

- 18) Ба хонандагон муроҷиат кунед: Медонед, бачаҳо чӣ тавр нурро кашидан мумкин аст? Мо нуқтаи оғози нурро мегузорем. Тасаввур кунед, ин нуқта офтоб аст (дар тахтаи синф нуқта гузоред). Акнун ман нурро мекашам (аз нуқта хати рост кашед).
Намуна:

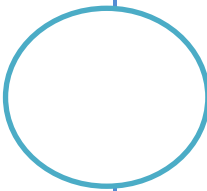

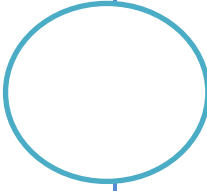

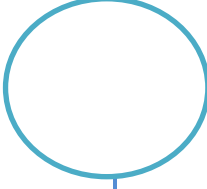

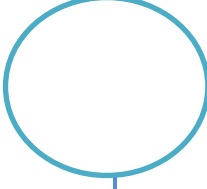

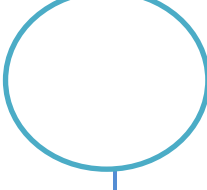

- 19) Аз хонандагон пурсед: Бачаҳо фарқ байни хати рост, порча ва нур чист? Бале, хати рост аввал ва охир надорад, нур аввал дорад, аммо охир надорад, порча ҳам аввал ва ҳам охир дорад. Гуфтаҳои худро бо мисолҳо шарҳ диҳед.
- 20) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки дар дафтар як хати рост, як хати шикаста, як нур ва як порча кашанд. Ба назди хонандагон рафта, ба онҳо барои дуруст истифода бурдани хаткашак ва қалам ёрӣ расонед. Инчунин шумо метавонед аз мақарон ё чӯбча ва пластилин истифода баред.

Арзёбӣ. Дар раванди машғулият фаъолияти хонандагонро мушоҳида карда, натиҷаи мушоҳидаатонро ба қайд гиред, барои хонандагоне, ки дар татбиқи салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълим мушкилӣ мекашанд, машқҳои иловагӣ таҳия намоед.

Варақаи машқи мафҳумҳои “зиёд, кам ва баробар”

Муайян кунед, ки кадом тараф (рост ё чап) зиёд, кам ва баробаранд.

§ 7. Адад ва рақами 3 (2 соат)

Барнома. Маънои адади се. Номи адади 3. Ишораи адади 3. Тарзи навиштани рақами 3. Адади 3 ва мавқеи он. Машқи навиштани рақами 3. Аломатҳои «>, <, =» ва навишти онҳо.

Салоҳиятҳо:

- адад ва рақамҳоро аз 0 то 3 меҳонад, менависад ва муқоиса мекунад;
- рамзҳои одии математикӣ «>, <, =» ва маънои онҳоро муайян ва дар амалҳо истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- маънои адади серо донанд;
- номи адади 3-ро гуфта тавонанд;

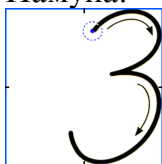

- ишораи адади 3-ро шиносанд;
- рақами 3-ро навишта тавонанд;
- аломатҳои «=», «>», «<»-ро шиносанд ва навишта тавонанд;

Методикаи таълим. Дар ҷараёни дарсҳои мазкур хонандагон адад ва рақами 3-ро аз худ меkunанд. Диққати асосӣ бояд ба он равона гардад, ки хонанда маънои ададро сарфаҳм равад. Барои ин мо бояд аввал таълимиро аз маънои адад сар кунем. Инчунин аломатҳои «>», «<», «=» ва навишти онҳо низ омӯхта мешавад. Дар поён якчанд намунаи усулҳои таълим пешкаши шумо гардонда мешаванд. Ҳангоми таҳияи нақшаи дарс аз тавсияҳои мазкур истифода бурда метавонед. Ташкил намудани лаҳзаҳои дамгириро фаромӯш наkunед.

- 1) Маҷмӯаи қортҳои, ки дар онҳо се ашё (ё шакл, нукта) тасвир шудаанд, омода намоед. Як қортро, ки дар он се ашё (ё шакл, нукта) тасвир шудааст, ба хонандагон нишон диҳед, аз онҳо пурсед: Дар расм чанд ашё тасвир шудааст? Хонандагон ҷавоб медиҳанд: се. Баъд қортро, ки дар он расми чор ашё тасвир шудааст, нишон диҳед ва пурсед, ки дар ин расм чанд ашё тасвир шудааст? Чор ашё. Ба хонандагон муҷриат карда пурсед: Маънои се чист? Хонандагон фикрашонро меҷуянд. Ба онҳо маънои адади се ро фаҳмонед.
- 2) Акнун дар тахтаи синф ададҳои аз 0 то 3 хоно ва зебо (ба таври омехта) нависед. Аз хонандагон хоҷиш намоед, ки ададҳои 3-ро аз байни ададҳо нишон диҳанд. Ин ададро ба давра гиред. Бори дигар ба хонандагон шакл ва маънои адади се ро (инчунин ададҳои 0, 1, 2) фаҳмонед.
- 3) Аз хонандагон хоҷиш намоед, ки муҳра (лӯбиё) ё дигар ашёро дар рӯи миз гузоранд. Як бозӣ гузаронед. Шумо ба рақами 0, 1, 2 ва 3 ишора меkunед, хонандагон бояд миқдори ашёи мувофиқро гиранд ва ба шумо нишон диҳанд. Ин амалро шаш ё ҳашт маротиба такрор намоед. Аз хонандагон хоҷиш намоед, ки танҳо се дона ашёро дар болои миз гузоранд. Ҳангоме ки ба адади як ишора меkunед, хонандагон як ашёро ба зарфи дар пешашон буда мегузоранд. Вақте ки ду ро нишон медиҳед, онҳо як ашёи гирифташонро ба ашёи болои миз илова меkunанд. Ин амалро якчанд маротиба такрор намоед.
- 4) Ҷадвали зеринро ба хонандагон супоред, аз онҳо хоҷиш намоед, ки дар ҳар як расм адади 1, 2, 3-ро ёбанд ва дар болои он расм миқдори муайяни мӯҳра (туғмача ё лӯбиё) гузоранд. Ба назди хонандагон рафта, кори онҳоро мушоҳида кунед ва ба онҳо ёрӣ расонед.
- 5) Аз хонандагон пурсед, ки дар ҷадвал чанд адади 1, 2 ва 3 ҳаст?
- 6) Аз хонандагон хоҷиш намоед, ки ба ҳаракати дастони шумо (навиштани шумо) диққат диҳанд. Дар тахтаи синф рақами 3-ро нависед.

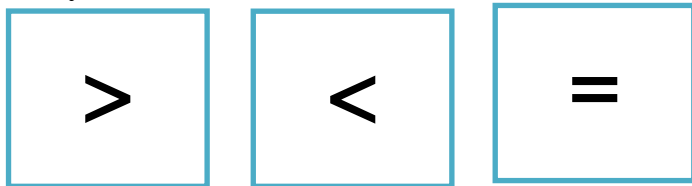
Намуна:

- 7) Аз хонандагон хоҷиш намоед, ки тарзи навиштани рақами 3-ро дар фазо нишон диҳанд. Инчунин шумо метавонед намунаи рақами се ро дар тахтаи синф нависед ва хонандагоне даъват карда, хоҷиш намоед, ки аз болои навиштаатон бо бўр хат кашад. Ин амалро якчанд маротиба иҷро намоед.
- 8) Тарзи навиштани рақамро бо истифодаи дафтари машқи хат ба хонандагон ёд диҳед. Агар хонандагон дафтари хат надошта бошанд, ба дафтари ҳар як хонанда рақами 3 нависед. Дастии хонандагонро гирифта, тарзи навиштани рақами 3-ро машқ кунед. Аз хонандагон хоҷиш намоед, ки навиштани рақами 3-ро давом додан гиранд. Ба назди ҳар як хонанда рафта, ба онҳо ёрӣ расонед.
- 9) Намунаи расмҳои, ки дар он 1, 2, 3 ашё тасвир шудаанд, ба хонандагон супоред. Аз онҳо хоҷиш намоед, ки дар зерӣ ҳар як расм адади 1, 2 ё 3-ро нависанд. Нигаред ба намунаи маҷмӯи расмҳо.
- 10) Барои навиштани рақами 3 ба хонандагон машқ супоред. Хонандагонро назорат карда, кори онҳоро санҷед ва ба онҳо ёрӣ расонед.

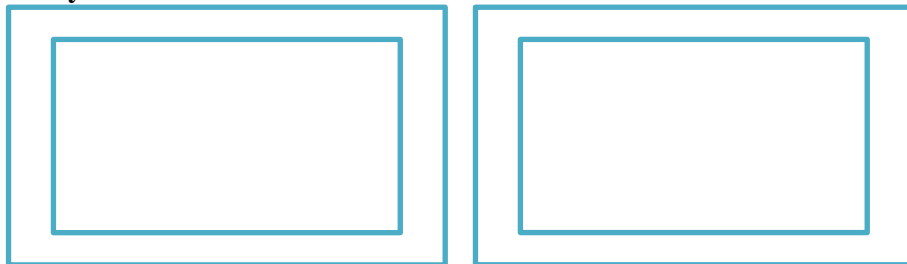
- 11) Машқи аломатҳои «>, < ва =» бо ададҳои нав. Дар тахтаи синф аломатҳои «>, < ва =»-ро кашед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки се порчаи қоғаз гиранд. Дар ҳар як порча як аломат нависанд. Нигаред ба намуна.

Намуна:

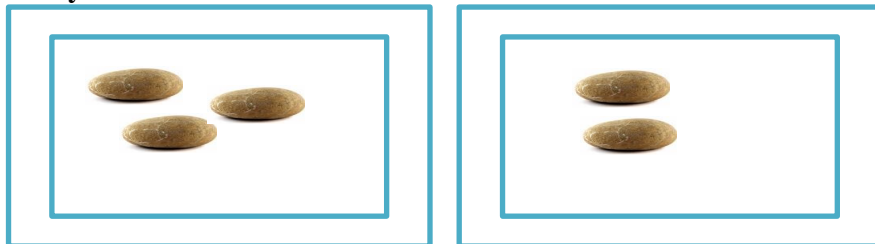
- 12) Аз онҳо хоҳиш намоед, ки дар вараки албом ба монанди намуна ҷадвал кашанд

Намуна:

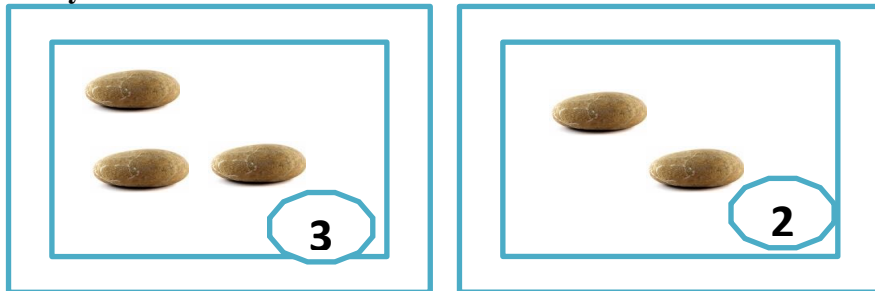
- 13) Ба хонандагон супориш диҳед: Ба хоначаи тарафи рост 2 сангча ва ба хоначаи тарафи чап 3 сангча гузоред. Хонандагон мегузоранд. Ба ҷойи сангчаҳо мӯҳрачаҳо ё тугмачаҳо истифода бурдан мумкин.

Намуна:

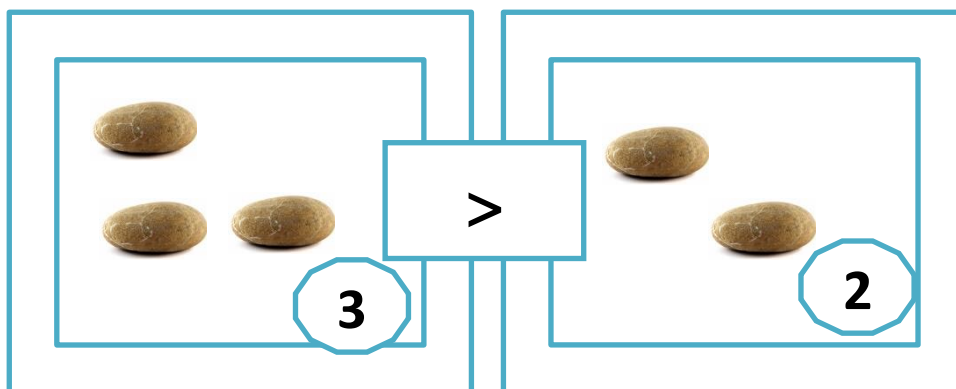
- 14) Акнун ба болои ҳар як хонача рақами мувофиқро гузоред (рақамҳоро онҳо дар варақчаҳои алоҳида дар қадамҳои пештар навиштаанд).

Намуна:

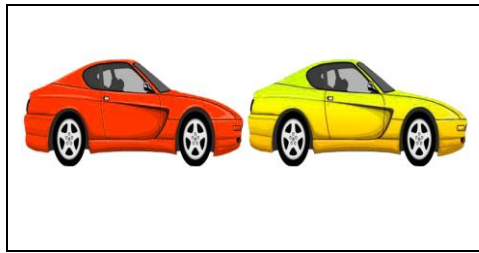
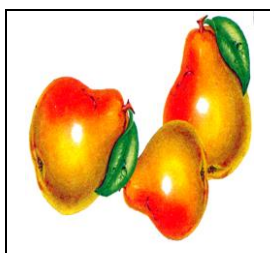
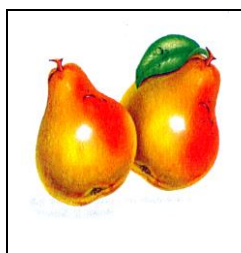
- 15) Акнун аз хонандагон хоҳиш намоед, ки аломати хурд, калон ё баробарро байни ҳар ду хонача гузоранд.

Намуна:

- 16) Ин машқро якчанд маротиба иҷро намоед. Ҳангоми иҷрои ҳар як супориш натиҷаи кори хонандагонро санҷед. Ба онҳо ёрӣ расонед. Агар хонандагони синф ба кори дунафара одат карда бошанд, он гоҳ хонандагон ин амалро барои мустаҳкам кардани донишу малака дунафара иҷро карда метавонанд.
- 17) Ба хонандагон варақаи шинохти хатҳоро супоред. Аз онҳо хоҳиш кунед, ки номҳои хатҳоро гуянд.
- 18) Тарзи кашидани хати рост, хати шикаста, нур, порча ва хати қачро бо хонандагон машқ кунед. Ҳангоми иҷрои машқ ба назди ҳар хонанда рафта, ба онҳо ёрӣ расонед.

Арзёбӣ. Дар раванди машғулият фаъолияти хонандагонро мушоҳида карда, натиҷаи мушоҳидаатонро ба қайд гиред, барои хонандагоне, ки дар татбиқи салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълим мушкилӣ мекашанд, машқҳои иловагӣ таҳия намоед.

Ребусро хонед:

§ 8. Адад ва рақами 4 (2 соат)

Барнома. Маънои адади чор. Номи адади 4. Ишораи адади 4. Тарзи навиштани рақами 4. Адади 4 ва мавқеи он. Машқи навиштани адади 4. Муқоисаи ададҳои 0 то 4.

Салоҳиятҳо:

а) адад ва рақамҳоро аз 0 то 4 меҳонад, менависад ва муқоиса мекунад;

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- маънои адади чорро донанд;
- номи адади 4-ро гуфта тавонанд;
- ишораи адади 4-ро шиносанд;
- рақами 4-ро навишта тавонанд;

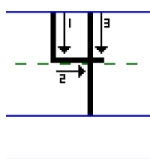
Методикаи таълим. Дар чараёни дарсҳои мазкур хонандагон адад ва рақами 4-ро аз худ меkunанд. Диққати асосӣ бояд ба он равона гардад, ки хонанда маънои ададро сарфаҳм меравад. Барои ин мо бояд аввал таълимиро аз маънои адад сар кунем. Инчунин аломатҳои «=», «>», «<» ва навишти онҳо низ омӯхта мешавад. Дар поён якчанд намунаи усулҳои таълим пешкаши шумо гардонда мешаванд. Ҳангоми таҳияи нақшаи дарс аз тавсияҳои мазкур истифода бурда метавонед. Ташкил намудани лаҳзаҳои дамириро фаромӯш наkunед.

- 1) Маҷмӯаи қортхоро, ки дар онҳо чор ашё (ё шакл, нукта) тасвир шудаанд, омода намоед. Як қортро, ки дар он чор ашё (ё шакл, нукта) тасвир шудааст, ба хонандагон нишон диҳед, аз онҳо пурсед: Дар ин расм чанд ашё тасвир шудааст? Чор ашё. Ба хонандагон муроҷиат карда пурсед: Маънои чор чист? Чор чанд ашёро ифода мекунад? Чор дар худ чанд адади як дорад? Чанд адади ду дорад? Маънои чорро шарҳ диҳед.
- 2) Акнун дар тахтаи синф ададхоро аз 0 то 4 хоно ва зебо (ба таври омехта) нависед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки адади 4-ро аз байни ададҳо нишон диҳанд. Ин ададро ба давра гиред. Бори дигар ба хонандагон шакл ва маънои адади чорро (инчунин ададҳои 0, 1, 2, 3-ро) фаҳмонед.
- 3) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки чӯбча (лӯбиё) ё дигар ашёро дар рӯи миз гузоранд. Як бозӣ гузаронед. Шумо ба рақами 0, 1, 2, 3 ва 4 ишора мекунад, хонандагон бояд миқдори ашёи мувофиқро гиранд ва ба шумо нишон диҳанд. Ин амалро шаш ё ҳашт маротиба такрор намоед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки танҳо чор дона ашёро дар болои миз гузоранд. Ҳангоме ки ба адади як ишора мекунад, хонандагон як ашёро ба зарфи дар пешашон буда мегузоранд. Вақте ки дуру нишон медиҳед, онҳо як ашёи гирифтаашонро ба ашёи болои миз илова меkunанд. Адади се ро нишон диҳед, ба зарф боз як ашё илова меkunанд ва адади 4-ро нишон диҳед, як ашёи дигар зам меkunанд ва ҳамин тавр, адади 4 ҳосил мешавад. Ин амалро якчанд маротиба такрор намоед.
- 4) Чадвалеро ба хонандагон супоред, аз онҳо хоҳиш намоед, ки дар ҳар як хонача адади 0, 1, 2, 3 ва 4-ро ёбанд ва дар болои он хонача миқдори муайяни лӯбиё (сангча, тугмача ё мӯҳра) гузоранд. Ба назди хонандагон рафта, қори онҳоро мушоҳида кунед ва ба онҳо ёрӣ расонед.

1	4	2	0	3
4	0	3	1	2
0	3	4	2	1
2	1	0	3	4

- 5) Аз хонандагон пурсед, ки дар чадвал чанд адади 0, 1, 2, 3 ва 4 ҳаст?
- 6) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ба ҳаракати дастони шумо (навиштани шумо) диққат диҳанд. Дар тахтаи синф рақами 4-ро нависед.

Намуна:

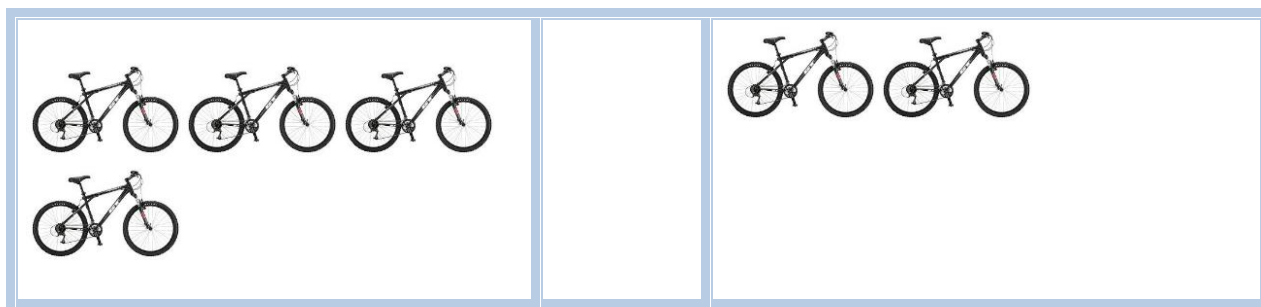
- 7) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки бо ишора тарзи навиштани адади чорро дар фазо нишон диҳанд. Инчунин шумо метавонед намунаи рақами чорро дар тахтаи синф

нависед ва хонандаеро даъват карда, хоҳиш намоед, ки аз болои навиштаатон бо бӯр хат кашад. Ин амалро якчанд маротиба иҷро намоед.

- 8) Тарзи навиштани ададро бо истифодаи дафтари машқи хат ба хонандагон ёд диҳед. Агар хонандагон дафтари машқи хат надошта бошанд, ба дафтари ҳар як хонанда рақами 4 нависед. Дастӣ хонандагонро гирифта, тарзи навиштани адади чорро машқ кунед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки навиштани рақами чорро давом диҳанд. Ба назди ҳар як хонанда рафта, ба онҳо ёрӣ расонед.
- 9) Ба хонандагон намунаи расмҳои, ки дар онҳо 1, 2, 3 ва 4 ашё тасвир шудаанд, супоред. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки дар зери ҳар як расм адади 1, 2, 3 ё 4-ро нависанд. Нигаред, ба намунаи маҷмӯи расмҳо.
- 10) Барои навиштани ададҳои 4 ба хонандагон машқ супоред. Хонандагонро назорат карда, кори онҳоро санҷед ва ба онҳо ёрӣ расонед.
- 11) Кори дунафарӣ. Варақа барои машқи аломатҳои «>, < ва = » супоред. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки байни ашё ё маҷмӯи ашё аломатҳои «>, < ва = » гузоранд..
- 12) Пеш аз муаррифии маводди нави таълим, боварӣ ҳосил намоед, ки хонандагон ададҳои 0, 1, 2, 3 ва 4, аломатҳои «>, < ва = »-ро мешиносанд ва маънои онҳоро пурра сарфаҳм мекунанд. Барои ин як супориши санҷишӣ гузаронед.

Варақа барои машқи аломатҳои «>, < ва = ». Аломати мувофиқ гузоред:

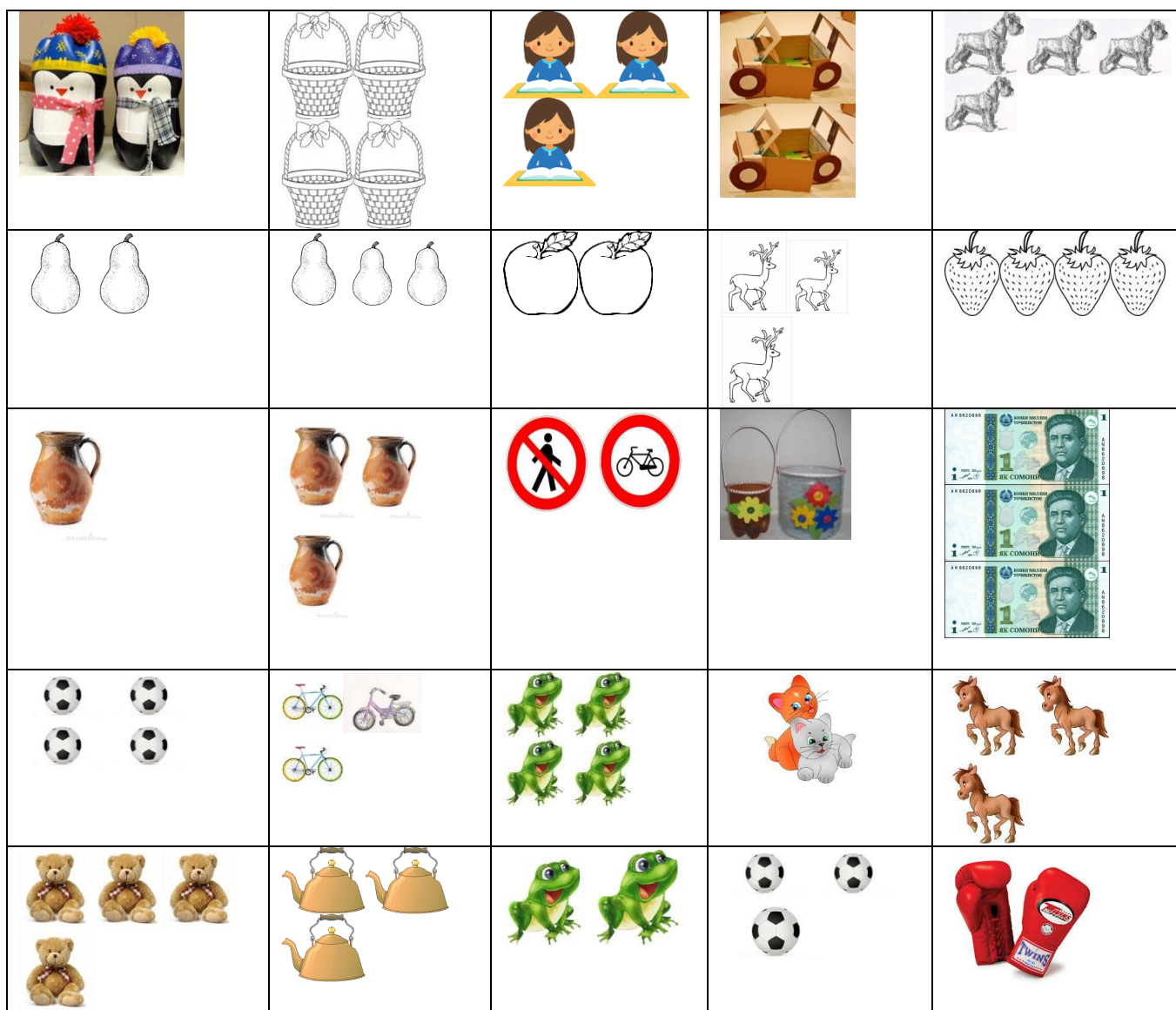

13) Ба хонандагон варакаи шинохти хатро супоред. Аз онҳо пурсед, ки кадом намуди хатҳо тасвир шудааст.

14) Тарзи кашидани хати рост, хати шикаста, нур, порча ва хати качро бо хонандагон машқ кунед. Ҳангоми иҷрои машқ ба назди ҳар хонанда рафта, ба онҳо ёрӣ расонед.

Арзёбӣ. Дар раванди машғулият фаъолияти хонандагонро мушоҳида карда, натиҷаи мушоҳидаатонро ба қайд гиред, барои хонандагоне, ки дар татбиқи салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълим мушкилӣ мекашанд, машқҳои иловагӣ таҳия намоед.

Мачмӯи расмҳо барои машқи навиштани ададҳои 3 ва 4

§ 9. Адад ва рақами 5 (2 соат)

Барнома. Маънои адади панҷ. Номи адади 5. Ишораи адади 5. Тарзи навиштани рақами 5. Адади 5 ва мавқеи он. Машқи навиштани рақами 5. Аломатҳои «+», «-», «=», «>», «<» ва навишти онҳо. Усулҳои ҷамъ ва тарҳ бо маводди мушаххас ва ҳосил кардани ифодаҳо ($5+1$, $5-1$ ва ғайра), зиёд ва кам кардани ададҳо. Муқоисаи ададҳо. Таркиби ададҳои 1, 2, 3, 4, 5.

Салоҳиятҳо:

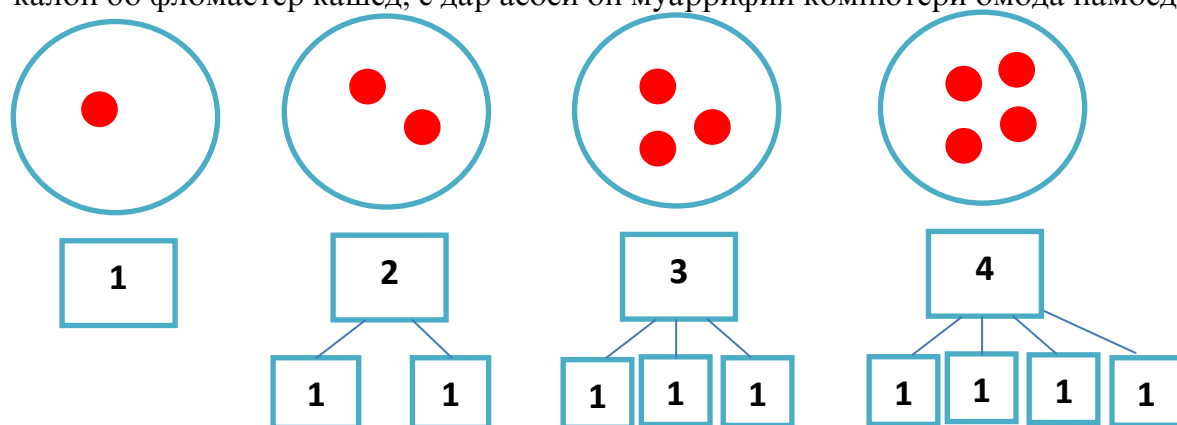
- адад ва рақамҳоро аз 0 то 5 меҳонад, менависад ва муқоиса мекунад;
- рамзҳои одии математикӣ «+», «-», «=», «>», «<» ва маънои онҳоро муайян ва дар амалҳо истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- маънои адади 5-ро донанд;
- номи адади 5-ро гуфта тавонанд;
- ишораи адади 5-ро шиносанд;
- рақами 5-ро навишта тавонанд;
- аломатҳои «+», «-», «=», «>», «<»-ро шиносанд ва навишта тавонанд;
- амали ҷамъ ва тарҳ бо маводди мушаххас ҳосил карда тавонанд;
- зиёд ва кам кардани ададҳоро донанд;

Методикаи таълим. Дар ҷараёни дарси мазкур хонандагон адад ва рақами 5-ро аз худ мекунанд. Диққати асосӣ бояд ба он равона гардад, ки хонанда маънои ададҳоро сарфаҳм менамояд. Барои ин мо бояд аввал таълимиро аз маънои адад сар кунем. Инчунин аломатҳои «+», «-», «=», «>», «<» ва навишти онҳо низ омӯхта мешавад. Дар поён якчанд намунаи усулҳои таълим пешкаши шумо гардонда мешаванд. Ҳангоми таҳияи нақшаи дарс аз тавсияҳои мазкур истифода бурда метавонед. Ташкил намудани лаҳзаҳои дамириро фаромӯш накунад.

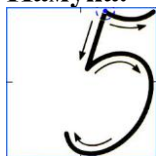
- 1) Нақшаи зеринро дар тахтаи синф кашед (агар имконият дошта бошед, дар вараки калон бо фломастер кашед, ё дар асоси он муаррифии компютерӣ омода намоед).

- 2) Таркиби ададҳоро фаҳмонед. Ба хонандагон фаҳмонед, ки адади ду чиро мефаҳмонад ва аз чӣ таркиб ёфтааст. Дар мисоли нақшаи боло ба хонандагон таркиби ададҳои дигарро фаҳмонед.
- 3) Баъд инро бо аломати ҷамъ фаҳмонед. Масалан, $1+1=2$, $1+1+1=3$, $1+1+1+1=4$.
- 4) Тартиби адад ва рақамҳои азхудкардари ба аҳли синф такрор кунед: 0, 1, 2, 3, 4. Тарзи навиштани ин ададҳоро санҷед. Ба хонандагоне, ки ин ададҳоро навишта наметавонанд, вазифаи иловагӣ супоред ва ба онҳо ёрӣ расонед.

- 5) Мачмӯаи кортҳоеро, ки дар онҳо панҷ ашё (ё шакл, нукта) тасвир шудаанд, омода намоед. Як кортеро, ки дар он панҷ ашё (ё шакл, нукта) тасвир шудааст, ба хонандагон нишон диҳед, аз онҳо пурсед: Дар расм чанд ашё тасвир шудааст? Хонандагон ҷавоб медиҳанд: панҷ. Ба хонандагон мурочиат карда пурсед: Маънои панҷ чист? Хонандагон фикрашонро мегӯянд. Ба хонандагон маънои адади панҷро фаҳмонед.
- 6) Акнун дар тахтаи синф ададҳоро аз 0 то 9 (ба таври омехта) гузоред. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки адади 5-ро аз байни ададҳо нишон диҳанд. Ин ададҳоро ба давра гиред. Бори дигар ба хонандагон шакл ва маънои ин адад, (инчунин ададҳои 0, 1, 2, 3, 4)-ро фаҳмонед.
- 7) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки сангча-ашёро дар рӯи миз гузоранд. Як бозӣ гузаронед. Шумо ба рақами 0, 1, 2, 3, 4, 5 ишора мекунед, хонандагон бояд миқдори ашёи мувофиқро гиранд ва ба шумо нишон диҳанд. Ин амалро шаш ё ҳашт маротиба такрор намоед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки танҳо 5 дона ашёро дар болои миз гузоранд. Ҳангоме ки ба адади 4 ишора мекунед, хонандагон чор ашёро ба зарфи дар пешашон буда мегузоранд. Вақте ки 5-ро нишон медиҳед, онҳо ба зарф як ашёи дигар мегузоранд. Ҳамин тавр адади 5 ҳосил шуд. Ин амалро якчанд маротиба (бо ададҳои гуногун) такрор кунед.
- 8) Чадвалеро ба хонандагон супоред, аз онҳо хоҳиш намоед, ки дар ҳар як хонача адади 0, 1, 2, 3, 4, 5-ро ёбанд ва дар болои он рақам миқдори муайяни лӯбиё (ё мӯҳра) гузоранд. Ба назди хонандагон рафта, кори онҳоро мушоҳида кунед ва ба онҳо ёрӣ расонед.
- 9) Аз хонандагон пурсед, ки дар чадвал чанд адади 1, 2, 3, 4, 5 ҳаст?
- 10) Холо тарзи навишти рақами 5-ро машқ мекунем. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ба ҳаракати дастони шумо (навиштани шумо) диққат диҳанд. Дар тахтаи синф рақами 5-ро нависед.

Намуна:

- 11) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки бо ишора тарзи навиштани рақами панҷро дар фазо нишон диҳанд. Инчунин шумо метавонед, якчанд хонандаро ба назди тахтаи синф даъват кунед, то ки онҳо аз намунаи шумо нигоҳ карда, рақами 5-ро нависанд.
- 12) Тарзи навиштани рақамро бо истифодаи дафтари машқи хат ба хонандагон ёд диҳед. Агар хонандагон дафтари машқи хат надошта бошанд, ба дафтари ҳар як хонанда рақами 5 нависед. Дастӣ хонандагонро гирифта, тарзи навиштани рақами 5-ро машқ кунед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки навиштани рақами 5-ро давом додан гиранд. Ба назди ҳар як хонанда рафта, ба онҳо ёрӣ расонед.
- 13) Оид ба шинохти хатҳо кори дунафара гузаронед. (Ҳар як омӯзгор метавонад мувофиқи салоҳият ва қобилияти азхудкунии хонандагонаш фаъолиятҳоро зиёд ва кам намояд.)

Арзёбӣ. Дар раванди машғулият фаъолияти хонандагонро мушоҳида карда, натиҷаи мушоҳидашонро ба қайд гиред, барои хонандагоне, ки дар татбиқи салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълим мушкилӣ мекашанд, машқҳои иловагӣ таҳия намоед.

§10. Чамъ ва аломати он. Тарҳ ва аломати он (2 соат)

Барнома. Шиносой бо амали чамъ ва тарҳ. Такрори ададҳои 0, 1, 2, 3 ва 4. Мафхуми чамъ ва тарҳ. Аломатҳои «+», «-», «=», «>», «<» ва навишти онҳо. Чамъ ва тарҳ бо маводди мушаххас ва ҳосил кардани ифодаҳо (2+1, 2-1) ва ғайра. Зиёд ва кам кардани ададҳо.

Салоҳиятҳо:

- а) адад ва рақамҳоро аз 0 то 4 меҳонад, менависад ва муқоиса мекунад;
б) Рамзҳои одии математикӣ (+; -; =) ва маънои онҳоро муайян ва дар амалҳо истифода карда метавонад.

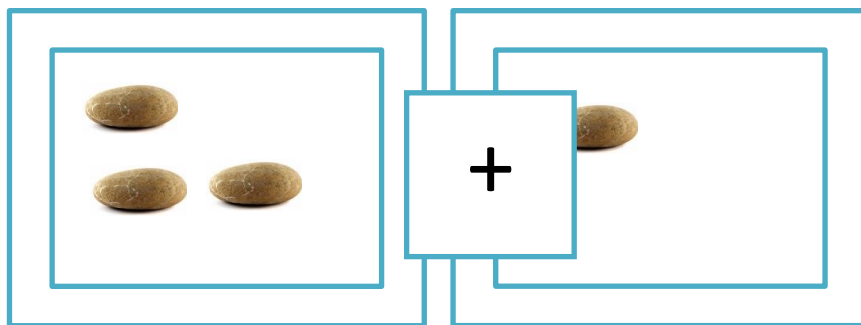
Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- аломатҳои «+», «-», «=», «>», «<» -ро шиносанд ва навишта тавонанд;
- номи ададҳои 0 ва 4-ро гуфта тавонанд;
- чамъ ва тарҳро бо маводди мушаххас ва ҳосил кардани ифодаҳои (2+1, 2-1, 3+1) ва ғайра донанд;
- зиёд ва кам кардани ададҳоро донанд ва истифода бурда тавонанд.

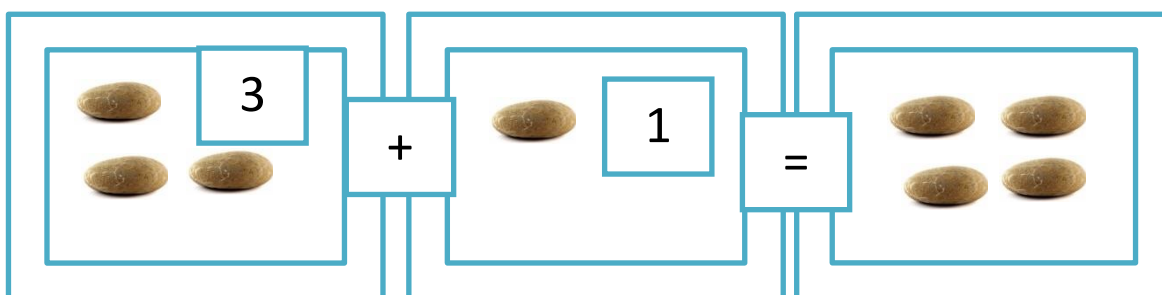
Методикаи таълим. Дар чараёни дарсҳои мазкур хонандагон адад ва рақамҳои 0, 1, 2, 3 ва 4-ро такрор мекунад. Инчунин мафхумҳои “чамъ” ва “тарҳ”-ро дарк кунанд. Аломатҳои «+», «-», «=», «>», «<» ва навишти онҳо низ омӯхта мешавад. Дар поён якчанд намунаи усулҳои таълим пешкаши шумо гардонда мешаванд. Ҳангоми таҳияи нақшаи дарс аз тавсияҳои мазкур истифода бурда метавонед. Ташкил намудани лаҳзаҳои дамгириро фаромӯш накунад.

- 1) Дарсро бо саволу ҷавоб оид ба шинохти адад ва рақамҳои омӯхташуда оғоз кунед. Аз рақамҳои бурида ва аёнӣҳо истифода баред.
- 2) Муаррифӣ ва машқи усули чамъ ва тарҳ бо маводди мушаххас ва ҳосил кардани ифодаҳо (2+1, 2-1 ва ғайра), зиёд ва кам кардани ададҳо. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ду зарфи ҳолӣ гиранд (дар машғулиятҳои гузашта онҳо зарфи пластикро барои гирифтани сангча ва дигар ашё омода карда буданд). Ба онҳо супориш диҳед, ки чор дона чӯбча (ё дигар ашё) гиранд. Дар зарфи тарафи рост ду дона ва дар зарфи тарафи чап ду дона чӯбчаро гузоранд. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки аз зарфи тарафи рост як дона чӯбчаро гирифта, ба зарфи тарафи чап андозанд. Аз онҳо пурсед, ки акнун дар зарфи тарафи чап чанд чӯбча шуд? Дар зарфи тарафи рост чанд чӯбча монд? Мо ҳоло чӣ кор кардем? Бале, аз як зарф ба зарфи дигар илова кардем. Аз як зарф чӯбчаҳоро кам кардем. Боз ба ҳамин тавр якчанд маротиба бо миқдори чӯбчаҳои гуногун машқро такрор намоед. Аз хонандагон пурсед, боварӣ ҳосил намоед, ки хонандагон амалро фаҳмиданд.
- 3) Аломати “+”-ро дар тахтаи синф нависед, аз хонандагон пурсед, ки оё ин аломатро дар ягон ҷо вохӯрдаанд? Ба фикри онҳо ин аломат чӣ маъно дорад? Ин аломатро кай истифода мебарем? Ҳангоми илова кардан, зиёд кардан аз хонандагон хоҳиш намоед, ҷадвалеро, ки пештар барои машқи аломатҳои дигар истифода бурдаанд, гиранд. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки дар ду нақша ду ё се ашё (муҳра ё сангча) гузоранд. Ба онҳо гӯед, агар мо ин ашёро чамъ кунем (якҷоя кунем), чанд ашё ҳосил мешавад? Бале, чор ашё. Биёед аломати чамъро дар байни хонаҷаҳо мегузорем.

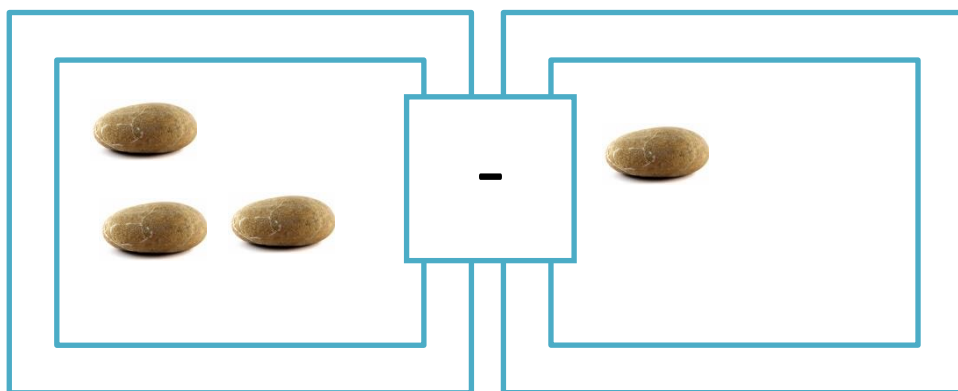

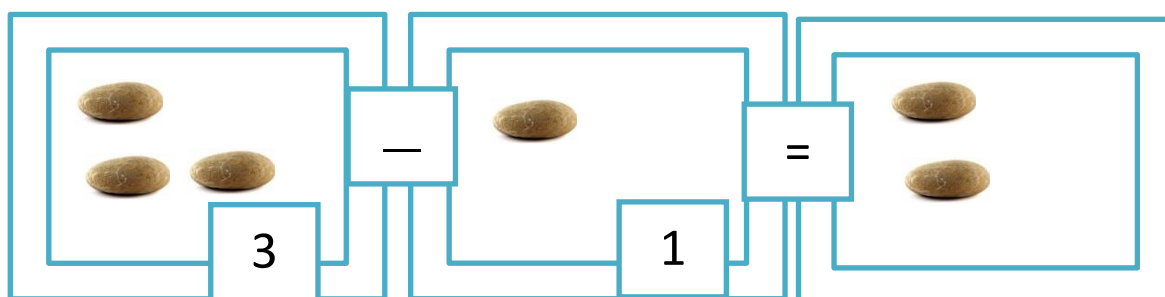
- 4) Якчоя кардани гурӯҳи ашёро “чамъ кардан” мегӯянд. Онро бо аломати “+” ишора мекунанд.
- 5) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ба нақшаи зерин нигаранд. Чӣ илова шудааст? Ин чӣ маъно дорад?

- 6) Тарзи чамъ карданро фаҳмонед. Аломати чамъ ва баробарро ба хонандагон шарҳ диҳед. Тарзи навишти аломатҳоро нишон дода, барои машқ кардани он ба хонандагон вазифа супоред.
- 7) Тарзи хондани амал ва аломатро шарҳ диҳед:
Ин тавр хонда мешавад: $1+1=2$ як чамъи як баробари ду.
“+” ин аломати чамъ ва амали чамъ аст.
Ин тарзи хонданро бо якчанд мисолҳо машқ кунед.
- 8) Машқи чамъ кардани ашё дар доираи 4. Оҳиста-оҳиста ашёро бо рақамҳо иваз намоед. Боварӣ ҳосил намоед, ки хонандагон мефаҳманд, ки рақамҳо ашёро ифода мекунанд. Шумо метавонед тартиби гуногуни мисолҳоро ба хонандагон пешниҳод намоед. Масалан: $3+1=4$, $2+1=3$ ва ғайра.
- 9) Баъд аз муаррифӣ ва шиносоии тарзи чамъ кардани ашё, кам кардани ашёро ба хонандагон муаррифӣ намоед. Аломати “-”-ро дар тахтаи синф нависед, аз онҳо хоҳиш кунед, ки гӯянд, оё ин аломатро дар ягон ҷо вохӯрдаанд? Ба фикри онҳо ин аломат чӣ маъно дорад? Ин аломатро кай истифода мебарем? Ҳангоми кам кардан аз хонандагон хоҳиш намоед, чадвалеро, ки пештар барои машқи аломатҳои дигар истифода бурдаанд, гиранд. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки дар хоначаи тарафи чап се ашё гузоранд. Ба онҳо гӯед, агар мо аз ин хонача як ашёро гирифта, ба хоначаи тарафи рост гузорем, дар хоначаи аввал чанд ашё боқӣ мемонад? Бале, ду ашё. Биёед, аломати тархро дар байни хоначаҳо мегузорем.

- 10) Аз гурӯҳи ашё кам кардани ашёро “тарҳ кардан” мегӯянд. Онро бо аломати “-” ишора мекунанд.
- 11) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ба нақшаи зерин нигаранд. Чӣ илова шудааст? Ин чӣ маъно дорад?

- 12) Тарзи тарҳ карданро фаҳмонед. Аломати тарҳ ва баробарро ба хонандагон фаҳмонед.
- 13) Тарзи хондани амал ва аломати “-” (тарҳ)
 $2-1=1$ Ду тарҳи як баробари як
 “-” ин аломати тарҳ аст.
 Тарзи навишти амал ва аломати “-”ро ба хонандагон нишон дода, барои машқ кардани он вазифа супоред.
- 14) Машқи тарҳ кардани ашё дар доираи 4. Охиста-охиста ашёро бо рақамҳо иваз намоед. Боварӣ ҳосил намоед, ки хонандагон мефаҳманд, ки рақамҳо ашёро ифода мекунанд. Шумо метавонед тартиби гуногуни мисолҳоро ба хонандагон пешниҳод намоед. Масалан: $3-1=2$, $2-1=1$, $2-2=0$ ва ғайра.
- 15) Дар охири машғулият якчанд мисолҳоро барои мустаҳкам кардани донишу малака ба хонандагон супоред. Шумо метавонед ҳамчунин намунаҳои зерин мисолҳо навишта, аз хонандагон хоҳиш кунед, ки аломати мувофиқро гузоранд.

Намуна:

$$2 \square 2 = 4; 4 \square 2 = 2$$

- 16) Намунаҳои мисолҳои бештарро дар тахтаи синф навишта, бо аҳли синф кор кунед. Тарзу усулҳои (комбинатсияҳои) гуногун пешниҳод кунед, то хонандагон имконияти бештари машқ ва дарки тартиби иҷрои амали тарҳ ва ҷамъро дошта бошанд.

Арзёбӣ. Дар раванди машғулият фаъолияти хонандагонро мушоҳида карда, натиҷаи мушоҳидаатонро ба қайд гиред, барои хонандагоне, ки дар татбиқи салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълим мушкิลӣ мекашанд, машқҳои иловагӣ таҳия намоед.

Машқҳо оид ба ҷамъ, тарҳ ва муқоисаи ададҳои омӯхташуда:

$$\begin{array}{cccccc} 2+1 & 3+1 & 1+1 & 4-2 & 4-3 & 4-1 \\ 2*1 & 3*4 & 4*4 & 2*3 & 3*1 & 0*4 \end{array}$$

§ 11. Чамъшавандаҳо ва сумма. Чамъ ба адади 1 (2 соат)

Барнома: Номи компонентҳо (ададҳо) дар амали чамъ. Чамъшавандаҳо. Сумма (ҳосили чамъ). Ададҳои 0, 1, 2, 3, 4 ва 5. Таркиби ададҳои 1, 2, 3, 4 ва 5. Усулҳои чамъ ва тарҳ бо маводди мушаххас ва ҳосил кардани ифодаҳо ($4+1$, $5-1$ ва ғайра), зиёд ва кам кардани ададҳо. Муқоисаи ададҳо.

Салоҳиятҳо:

- а) адад ва рақамҳоро аз 0 то 5 меҳонад, менависад ва муқоиса мекунад;
- б) рамзҳои одии математикӣ (+; -; =) ва маънои онҳоро муайян карда метавонад;
- в) амалҳоро иҷро ва истифода карда метавонад;
- г) стратегияҳои зехнро дар амалҳои одии чамъ истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- номи компонентҳо (ададҳо) дар амали чамъ (чамъшавандаҳо, ҳосили чамъ ё сумма)-ро донанд ва гуфта тавонанд;
- аломатҳои «+», «-», «=», «>», «<» -ро шиносанд ва навишта тавонанд;
- усулҳои чамъ ва тарҳ бо маводди мушаххас ва ҳосил кардани ифодаҳо, зиёд ва кам кардани ададҳоро донанд ва истифода баранд;
- чамъи адади якро донанд;

Методикаи таълимӣ: Дар чараёни дарси мазкур хонандагон маводро оид ба чамъшавандаҳо, сумма (ҳосили чамъ) ва чамъи 1 аз худ мекунанд. Дикқати асосӣ бояд ба он равона гардад, ки хонанда маънои номи компонентҳои амали чамъ (чамъшавандаҳо, сумма ё ҳосили чамъ)-ро сарфаҳм меравад. Ҳолатҳои чамъ ва мавқеи адади 1 дар чамъи адади 1 низ ҷой дорад. Мақсади асосӣ тайёр намудани хонандагон ба омӯзиши ҳосилшавии адади 6 мебошад, ки мавзӯи оянда аст ва асоси иҷро суммаи $5+1$ мебошад. Барои ин мо бояд аввал таълимро аз маънои мафҳумҳои компонентҳо дар амали чамъ сар кунем. Инчунин аломатҳои «+», «-», «=», «>», «<» ва навишти онҳо низ омӯхта мешавад. Дар поён якчанд намунаи усулҳои таълим пешкаши шумо гардонда мешаванд. Барои банақшагирии марҳалаи мазкур ва муайян кардани натиҷаҳои таълим, нигаред ба бахши салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълими машғулиятҳои мазкур. Шумо тавсияҳои зеринро ҳангоми таҳияи нақшаҳои дарси яксоата истифода бурда метавонед, инчунин усул ва мисолу масъалаҳои гуногунро барои расидан ба ҳадафҳои гузошташуда истифода бурда метавонед. Ташкил намудани лаҳзаҳои дамгироро фаромӯш накунад.

- 1) Чамъшавандаҳо ва сумма. Дар тахтаи синф як ифодаро нависед. Ҳар як ҷузъи ададҳоро дар амали чамъ фаҳмонед. Чор ё панҷ намунаро фаҳмонед.

Намуна:

$$4+1=5$$

4 – чамъшавандаи якум

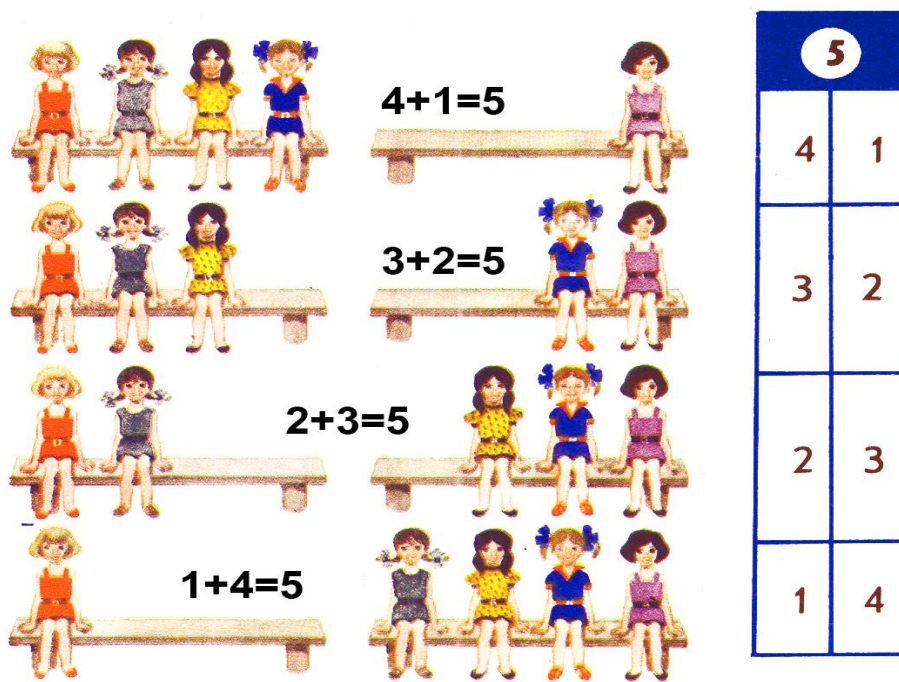
1 – чамъшавандаи дуюм

5 – сумма (ҳосили чамъ)

- 2) Дар тахтаи синф якчанд ифода нависед ва онҳоро ҳисоб кунед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ҷузъҳои ададҳоро дар амали чамъ гӯянд. Ба хонандагон ёрӣ расонед.

$$4+1= \quad 2+3= \quad 1+1= \quad 2+1= \quad 1+4= \quad 5+0= \quad 3+1=$$

3) Кор бо китоби дарсӣ. Бо ёрии расм шарҳ диҳед:

4) Ба хонандагон ҳалли мисолҳоро бо чамъ дар доираи 5 супоред. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки мисолҳоро ҳисоб кунанд. Баъд аз хонандагон хоҳиш кунед, ки чузъҳои ададҳоро дар амали чамъ гӯянд.

5) Дар асоси расму нақшаҳо чамъи адади 1-ро шарҳ диҳед. Нигаред ба китоби дарсӣ. Суммаи кадом чамъшавандаҳо ба 1 баробар аст? Мувофиқи зиёдшавии чамъшавандаи якум суммаҳоро дар шакли сутун нависед. Суммаро бо чамъшавандаи якум муқоиса намоед.

0+1=1	0+0=
1+1=2	0+1=
2+1=3	2+1=
3+1=4	<div style="display: inline-block; width: 15px; height: 15px; border: 1px solid black; margin-right: 5px;"></div> <div style="display: inline-block; width: 15px; height: 15px; border: 1px solid black; margin-right: 5px;"></div> <div style="display: inline-block; width: 15px; height: 15px; border: 1px solid black;"></div>
4+1=5	<div style="display: inline-block; width: 15px; height: 15px; border: 1px solid black; margin-right: 5px;"></div> <div style="display: inline-block; width: 15px; height: 15px; border: 1px solid black; margin-right: 5px;"></div> <div style="display: inline-block; width: 15px; height: 15px; border: 1px solid black;"></div>

6) Оид ба таркиби ададҳои 1, 2, 3, 4, 5 кори дунафарӣ гузаронед.

7) Оид ба муқоисаи ададҳо ва шинохти хатҳо якҷанд машқ пешниҳод кунед. Кори хонандагонро назорат кунед ва ба онҳо агар лозим шавад, кӯмак намоед.

Арзёбӣ. Дар раванди машғулият фаъолияти хонандагонро мушоҳида карда, натиҷаи мушоҳидаатонро ба қайд гиред, барои хонандагоне, ки дар татбиқи салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълим мушкилӣ мекашанд, машқҳои иловагӣ таҳия намоед.

0+1=	0+0=
1+1=	0+1=
2+1=	2+1=
3+1=	<div style="display: inline-block; width: 15px; height: 15px; border: 1px solid black; margin-right: 5px;"></div> + <div style="display: inline-block; width: 15px; height: 15px; border: 1px solid black; margin-right: 5px;"></div> = <div style="display: inline-block; width: 15px; height: 15px; border: 1px solid black;"></div>
4+1=	<div style="display: inline-block; width: 15px; height: 15px; border: 1px solid black; margin-right: 5px;"></div> + <div style="display: inline-block; width: 15px; height: 15px; border: 1px solid black; margin-right: 5px;"></div> = <div style="display: inline-block; width: 15px; height: 15px; border: 1px solid black;"></div>

§ 12. Тарҳшаванда, тарҳкунанда ва фарқ. Тарҳи адади 1 (2 соат)

Барнома: Номи компонентҳо (ададҳо) дар амали тарҳ. Тарҳшаванда. Тарҳкунанда. Фарқ ё ҳосили тарҳ. Ададҳои 0, 1, 2, 3, 4 ва 5. Таркиби ададҳои 1, 2, 3, 4 ва 5. Усулҳои чамъ ва

тарҳ бо маводди мушаххас ва ҳосил кардани ифодаҳо (4-1, 5-1 ва ғайра), зиёд ва кам кардани ададҳо. Муқоисаи ададҳо.

Салоҳиятҳо:

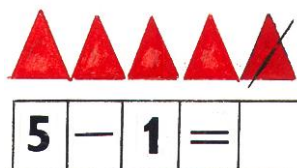
- а) адад ва рақамҳоро аз 0 то 5 меҳонад, менависад ва муқоиса мекунад;
- б) рамзҳои одии математикӣ (+; -; =) ва маънои онҳоро муайян ва дар амалҳои истифода карда метавонад;
- в) стратегияҳои зехиро дар амалҳои одии тарҳ истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- номи компонентҳо (ададҳо) дар амали тарҳ (тарҳшаванда, тарҳкунанда, ҳосили тарҳ ё фарқ)-ро донанд ва гуфта тавонанд;
- аломатҳои «+», «-», «=», «>», «<»-ро шиносанд ва навишта тавонанд;
- тарҳи адади 1-ро донанд;
- ҷамъи адади 1-ро донанд;

Методикаи таълимӣ: Дар ҷараёни дарси мазкур хонандагон маводҳоро оид ба тарҳшаванда, тарҳкунанда, фарқ (ҳосили тарҳ) ва тарҳи 1 аз худ мекунад. Диққати асосӣ бояд ба он равона гардад, ки хонанда маънои номи компонентҳои амали тарҳ (тарҳшаванда, тарҳкунанда, фарқ ё ҳосили тарҳ)-ро сарфаҳм меавад. Ҳолатҳои тарҳ ва мавқеи адади 1 дар тарҳи адади 1 низ ҷой дорад. Барои ин мо бояд аввал таълимиро аз маънои мафҳумҳои компонентҳо дар амали тарҳ сар кунем. Инчунин аломатҳои «+», «-», «=», «>», «<» ва навишти онҳо низ омӯхта мешавад. Дар поён якчанд намунаи усулҳои таълим пешкаши шумо гардонда мешаванд. Барои банақшагирии марҳалаи мазкур ва муайян кардани натиҷаҳои таълим, нигаред ба бахши салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълими машғулиятҳои мазкур. Шумо тавсияҳои зеринро ҳангоми таҳияи нақшаҳои дарси яксоата истифода бурда метавонед, инчунин усул ва мисолу масъалаҳои гуногунро барои расидан ба ҳадафҳои гузошташуда истифода бурда метавонед. Ташкил намудани лаҳзаҳои дамгириро фаромӯш накунад.

- 1) Тарҳшаванда, тарҳкунанда ва фарқ. Дар тахтаи синф як ифодаро нависед. Ҳар як ҷузъи ададҳоро дар амали тарҳ фаҳмонед. Чор ё панҷ намунаро фаҳмонед.

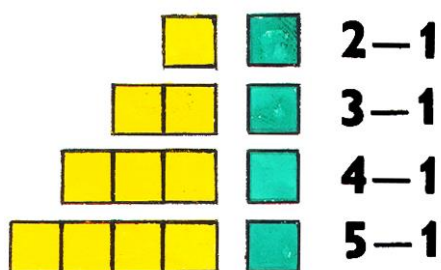
$$5 - 4 = 1$$

5 – тарҳшавандаи якум

4 – тарҳкунандаи дуюм

1 – ҳосили тарҳ ё фарқ

- 2) Дар тахтаи синф якчанд ифода нависед ва онҳоро ҳисоб кунед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ҷузъҳои ададҳоро дар амали тарҳ гӯянд. Ба хонандагон ёрӣ расонед. $4-1=3$ $3-2=1$ $2-2=0$ $5-1=4$
- 3) Ба хонандагон ҳалли мисолҳоро бо амали тарҳ дар доираи адади 5 супоред. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки мисолҳоро ҳисоб кунанд. Баъд аз хонандагон хоҳиш кунед, ки компонентҳои амали тарҳро гӯянд.

- 4) Барои мустаҳкам намудани донишу малакаи хонандагон оид ба тарҳ (кам) кардани ададҳо ба онҳо аломати тарҳро шарҳ диҳед. Тавассути расмҳои гуногун ва овардани мисолҳо аз вазъиятҳои ҳаётии амали тарҳро ба хонандагон фаҳмонед. Аз расмҳои китоби дарсӣ истифода баред. Мисол: а) модар аз 3 пора тарбуз 1 пораашро ба Умед дод. Чанд пора тарбуз монд? б) Умед нонро 5 пора кард ва аз он се пораашро гирифт. Чанд пора нон монд? Хонандагон низ метавонанд ба ин монанд масъалаҳои ҳаётии оид ба кам кардани ашё гуянд.

- 5) Тарҳи адади 1. Расмҳо, аёнӣҳо ва маводди китоби дарсиро истифода бурда тарҳи адади 1-ро шарҳ диҳед:

$5 + 1 = \square$	
	$6 - \square = 5$

1-1=1	1□ □=
2-1=1	2□ □=
3-1=2	3□ □=
4-1=3	4□ □=
5-1=4	5□ □=

- б) Оид ба муқоисаи ададҳо ва шинохти хатҳо якҷанд машқҳо пешниҳод кунед. Кори хонандагонро назорат кунед ва ба онҳо агар лозим шавад, кӯмак намоед.

Арзёбӣ. Дар раванди машғулият фаъолияти хонандагонро мушоҳида карда, натиҷаи мушоҳидаатонро ба қайд гиред, барои хонандагоне, ки дар татбиқи салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълим мушкилӣ мекашанд, машқҳои иловагӣ таҳия намоед.

§ 13. Адад ва рақами 6 (2 соат)

Барнома. Маънои адади шаш. Номи адади 6. Ишораи адади 6. Тарзи навиштани рақами 6. Адади 6 ва мавқеи он. Машқи навиштани рақами 6. Аломатҳои «+», «-», «=», «>», «<» ва навишти онҳо. Усулҳои ҷамъ ва тарҳ бо маводди мушаххас ва ҳосил кардани ифодаҳо ($5+1$, $6-1$ ва ғайра), зиёд ва кам кардани ададҳо. Муқоисаи ададҳо. Таркиби ададҳои 2, 3, 4, 5, 6.

Салоҳиятҳо:

- а) адад ва рақамҳоро аз 0 то 6 меҳонад, менависад ва муқоиса мекунад;
 б) рамзҳои одии математикӣ (+; -; =) ва маънои онҳоро муайян ва дар амалҳо истифода карда метавонад.
 в) стратегияҳои зеҳнӣ дар амалҳои одии ҷамъ ва тарҳ истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- маънои адади шашро донанд;
- номи адади 6-ро гуфта тавонанд;
- ишораи адади 6-ро шиносанд;
- рақами 6-ро навишта тавонанд;
- аломатҳои «+», «-», «=», «>», «<» -ро шиносанд ва навишта тавонанд;
- усулҳои ҷамъ ва тарҳ бо маводди мушаххас ва ҳосил кардани ифодаҳои ($5+1$, $6-1$)-ро донанд;
- зиёд ва кам кардани ададҳоро донанд ва истифода карда тавонанд.

Методикаи таълим. Дар ҷараёни дарсҳои мазкур хонандагон адад ва рақами 6-ро аз худ мекунанд. Дикқати асосӣ бояд ба он равона гардад, ки хонанда маънои ададҳоро сарфаҳм меравад. Барои ин мо бояд аввал таълимиро аз маънои адад сар кунем. Инчунин аломатҳои «+», «-», «=», «>», «<» ва навишти онҳо низ омӯхта мешавад. Дар поён якҷанд намунаи усулҳои таълим пешкаши шумо гардонда мешаванд. Ҳангоми таҳияи нақшаи дарс аз тавсияҳои мазкур истифода бурда метавонед. Ташкил намудани лаҳзаҳои дамгириро фаромӯш накунад.

- 1) Маҷмӯаи қортҳоеро, ки дар онҳо шаш ашё (ё шакл, нукта) тасвир шудаанд, омода намоед. Як қортро, ки дар он 6 ашё (ё шакл, нукта) тасвир шудааст, ба хонандагон нишон диҳед аз онҳо пурсед: Дар расм чанд ашё тасвир шудааст? Хонандагон ҷавоб медиҳанд: шаш ашё. Ба хонандагон муроҷиат карда пурсед: Маънои шаш чист? Шаш чанд ашёро ифода мекунад? Шаш дар худ чанд адади як дорад? Маънои шашро шарҳ диҳед.
- 2) Акнун дар кассаи (қассаи) ҳарфҳо ададҳоро аз 0 то 6 (ба таври омехта) гузоред. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки адади 6-ро аз байни ададҳо нишон диҳанд. Ин ададро ба аҳли синф нишон диҳед ва аз онҳо хоҳиш кунед, ки аз дохили қортҳои

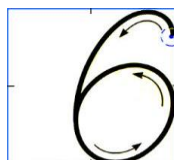
рақамдорашон адади 6-ро дар рӯйи миз гузоранд. Бори дигар ба хонандагон шакл ва маънои ду адад 6-ро (инчунин ададҳои 0, 1, 2, 3, 4, 5) фаҳмонед.

- 3) Аз хонандае хоҳиш намоед, ки ададҳои кассаро бо тартиби зиёдшавӣ ҷо ба ҷо гузоранд.
- 4) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки мӯҳра ё дигар ашёро дар рӯйи миз гузоранд. Як бозӣ гузаронед. Шумо ба рақами 0, 1, 2, 3, 4, 5 ва 6 ишора мекунед, хонандагон бояд миқдори ашёи мувофиқро гиранд ва ба шумо нишон диҳанд. Ин амалро шаш ё ҳашт маротиба такрор намоед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки танҳо шаш дона ашёро дар болои миз гузоранд. Ҳангоме ки ба адади 5 ишора мекунед, хонандагон панҷ ашёро ба зарфи дар пешашон буда мегузоранд. Вақте ки шашро нишон медиҳед, онҳо ба зарф як ашёи дигар мегузоранд. Ин амалро якчанд маротиба (бо ададҳои гуногун) такрор намоед.
- 5) Ҷадвали зеринро ба хонандагон супоред, аз онҳо хоҳиш намоед, ки дар ҳар як расм адади 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6-ро ёбанд ва дар болои он расм миқдори муайяни лӯбиё (сангча, тугмача ё мӯҳра) гузоранд. Ба назди хонандагон рафта, кори онҳоро мушоҳида кунед ва ба онҳо ёрӣ расонед.
- 6) Аз хонандагон пурсед, ки дар ҷадвал чанд адади 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6 ҳаст?

1	4	2	6	5
4	5	3	1	2
0	3	6	2	1
2	6	0	5	4

- 7) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ба ҳаракати дастони шумо (навиштани шумо) диққат диҳанд. Дар тахтаи синф рақами 6-ро нависед.

Намуна:

- 8) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки тарзи навиштани рақами шашро дар фазо нишон диҳанд. Инчунин шумо метавонед дар тахтаи синф нависед ва хонандаеро даъват карда, хоҳиш намоед, ки аз болои навиштаатон бо бўр хат кашад. Ин амалро якчанд маротиба иҷро намоед.
  - 9) Тарзи навиштани рақамро бо истифодаи дафтари машқи хат ба хонандагон ёд диҳед. Агар хонандагон дафтари машқи хат надошта бошанд, ба дафтари ҳар як хонанда рақами 6 нависед. Дастӣ хонандагонро гирифта, тарзи навиштани адади шашро машқ кунед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки навиштани рақами шашро давом диҳанд. Ба назди ҳар як хонанда рафта, ба онҳо ёрӣ расонед.
  - 10) Ба хонандагон намунаи расмҳои, ки дар он 1, 2, 3, 4, 5 ва 6 ашё тасвир шудаанд, супоред. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки дар зерӣ ҳар як расм адади 1, 2, 3, 4, 5 ва 6-ро нависанд. Нигаред, ба намунаи маҷмӯи расмҳо.
  - 11) Барои навиштани рақамҳои 5 ва 6 ба хонандагон машқ супоред. Хонандагонро назорат карда, кори онҳоро санҷед ва ба онҳо ёрӣ расонед.
  - 12) Таркиби ададҳо. Таркиби ададҳо ба хонандагон фаҳмонед. Барои фаҳмондан аз намунаи зерин истифода баред.
- Намуна:

13) Якчанд мисол оид ба машқи аломатҳои $>$, $<$, $=$ таҳия кунед ва бо хонандагон иҷро намоед. Намунаҳо: $5-0$ $3-2$ $5-6$ ва амсоли он. То даҳ намунаи мисолҳоро бо хонандагон ҳисоб кунед.

14) Ба монанди намуна мисол омода намуда, тарзи ҷамъ ва тарҳ кардани ашёро бо хонандагон машқ кунед.

Намуна:

	+	 	=					 	=		
 	+	 	=			 	-	 	=		
  	+	 	=			 	-	 	=		
   	+	 	=			 	-	 	=		
    	+	 	=								

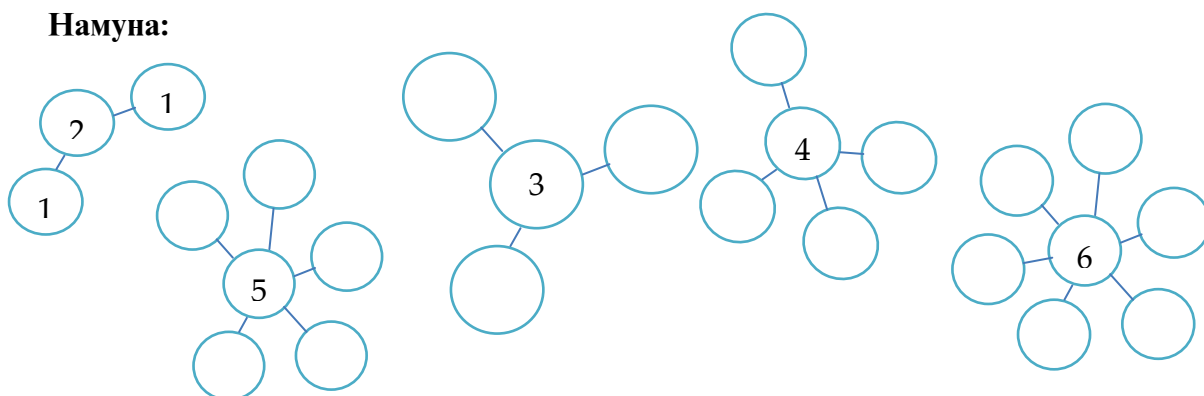
15) Баъд аз иҷрои мисоли боло, тўбчаҳоро ба рақам иваз намоед. Нигаред ба намуна.

Намуна:

1	+	2	=			3	-	2	=		
2	+	2	=			4	-	2	=		
3	+	2	=			5	-	2	=		
4	+	2	=			6	-	2	=		
5	+	2	=								

16) Хонандагонро ба гурӯҳҳои ҷорнафарӣ муттаҳид намоед. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки аз ҷанд як иборат будани ададҳоро ба монанди намуна нависанд.

Намуна:

17) Хатҳо: Ба хонандагон намунаи расмҳои ро, ки хатҳои гуногун доранд, намоиш диҳед. Аз онҳо хоҳиш кунед, ки дар расмҳо хати рост, нур, порча, хати шикаста ва хати қачро нишон диҳанд. Нигаред, ба варақаи машқи хатҳо. (Ба монанди ин намунаҳо худатон мавод омода карда метавонед.)

18) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки аз ҳар намуди хат яктогӣ кашанд.

Арзёбӣ. Дар раванди машғулият фаъолияти хонандагонро мушоҳида карда, натиҷаи мушоҳидаатонро ба қайд гиред, барои хонандагоне, ки дар татбиқи салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълим мушқилӣ мекашанд, машқҳои иловагӣ таҳия намоед.

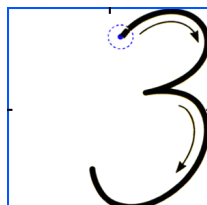
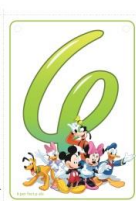
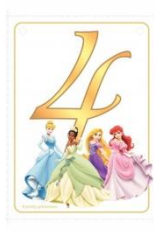
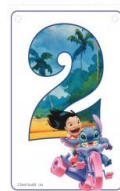
Варақаи муаррифии мазмуни ададҳои 5 ва 6.

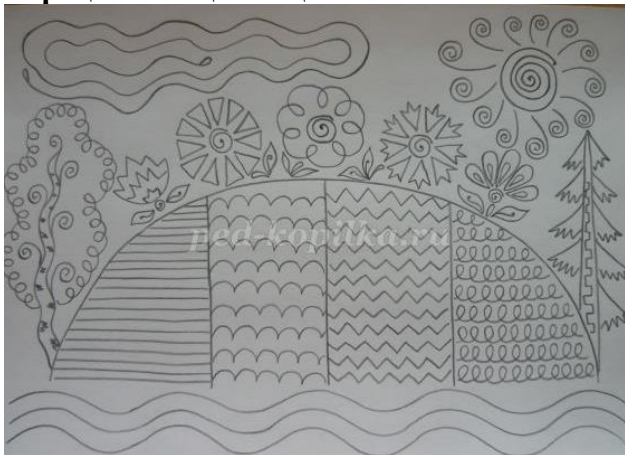
Варакаи муаррифийи шакли ададҳои 5 ва 6.

Намунаҳои машқҳо барои дарки маънии ададҳо

Варақаи машқи хатҳо

§ 14. Чамъи адади 2. Тарҳи адади 2 (2 соат)

Барнома: Чамъи адади 2. Тарҳи адади 2. Номи компонентҳо (ададҳо) дар амали чамъ. Чамъшавандаҳо. Сумма (ҳосили чамъ). Номи компонентҳо (ададҳо) дар амали тарҳ. Тарҳшаванда. Тарҳкунанда. Фарқ ё ҳосили тарҳ. Ададҳои 0, 1, 2, 3, 4, 5 ва 6. Таркиби ададҳои 1, 2, 3, 4, 5 ва 6. Муқоисаи ададҳо.

Салоҳиятҳо:

- а) адад ва рақамҳоро аз 0 то 6 меҳонад, менависад ва муқоиса мекунад;
- б) рамзҳои одии математикӣ (+; -; =) ва маънои онҳоро муайян ва дар амалҳо истифода карда метавонад;
- в) стратегияҳои зехнро дар амалҳои одии чамъ ва тарҳ истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- бо ёрии расмҳо, амалҳо ва адади ду ҳосил кардани ададҳоро тавонанд;
- чамъ ва тарҳи адади дуру донанд ва истифода карда тавонанд;
- номи компонентҳо (ададҳо) дар амали чамъ (чамъшавандаҳо, ҳосили чамъ ё сумма)-ро донанд ва гуфта тавонанд;
- номи компонентҳо (ададҳо) дар амали тарҳ (тарҳшаванда, тарҳкунанда, ҳосили тарҳ ё фарқ)-ро донанд ва гуфта тавонанд.

Методикаи таълимӣ: Маводди мавзӯи мазкур хонандагонро ба омӯختани адад ва рақами 7 омода месозад. Инчунин маводро оид ба чамъшавандаҳо, сумма (ҳосили чамъ) ва чамъ ва тарҳи 2 аз худ мекунад. Чунин муносибат дар усули таълим $5 + 2 = 7$ мебошад. Аввало ҳолатҳои чамъи 2-ро ба танзиму тартиб даровардан лозим аст. Дар поён якчанд намунаи усулҳои таълим пешкаши шумо гардонда мешаванд. Барои банақшагирии марҳалаи мазкур ва муайян кардани натиҷаҳои таълим, нигаред ба бахши салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълими машғулиятҳои мазкур. Шумо тавсияҳои зеринро ҳангоми таҳияи нақшаҳои дарси яксоата истифода бурда метавонед, инчунин усул ва мисолу масъалаҳои гуногунро барои расидан ба ҳадафҳои гузошташуда истифода бурда метавонед. Ташкил намудани лаҳзаҳои дамгириро фаромӯш накунад.

- 1) Чамъи адади 2. Ду ҳолати чамъи адади 2-ро бо хонандагон муҳокима кунед: а) яктоӣ ду маротиба чамъ кардан. б) якбора чамъ кардани 2 ба адади дигар.

Хонандагон навиштаҳои зери расмҳоро муқоисакунон сабаби гуногунии навиштаҷотро муайян мекунанд. Дар расми аввал ба 4 ситораҷа ду ситораҷа яктогӣ, дар расми дуюм ба 4 ситораҷа ду ситораҷа якбора илова карда шудааст.

Намуна:

$$4 + 1 + 1$$

$$4 + 2$$

- 2) Аз китоби дарсӣ истифода баред. Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки ба расми меваҳо нигаранд. Ба онҳо чунин саволҳо пешниҳод намоед: Барои чӣ дар зери расм навиштаҳои гуногунро овардаанд? Фикри аксари хонандагонро гӯш кунед.
- 3) Диққати хонандагонро ба ҷадвале, ки пешакӣ оид ба ҷамъи 2 омода кардаед, равона созед:

$$0 + 2 = 2$$

$$1 + 2 = \square$$

$$2 + 2 = \square$$

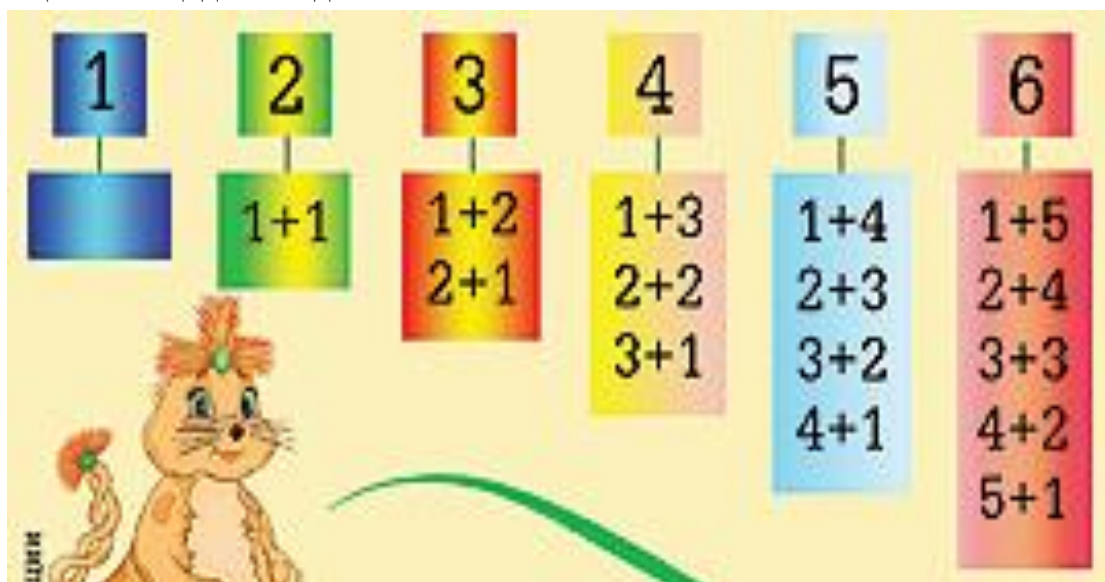
$$3 + 2 = \square$$

$$4 + 2 = \square$$

- 4) Ба хонандагон ҳалли мисолҳоро бо ҷамъ дар доираи 5 супоред. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки мисолҳоро ҳал кунанд. Амалҳоро ба дафтар нависед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ҷузъҳои ададҳоро дар амали ҷамъ гӯянд. Ба хонандагон ёрӣ расонед.

$$4 + 2 = \quad 2 + 3 = \quad 2 + 1 = \quad 2 + 2 = \quad 2 + 4 = \quad 5 + 0 = \quad 3 + 2 =$$

- 5) Оид ба таркиби ададҳои 1, 2, 3, 4, 5 ва 6 кори дунафарӣ гузаронед. Намунаро ба онҳо пешниҳод намоед:

- 6) Оид ба муқоисаи ададҳо ва шинохти хатҳо якҷанд машқ пешниҳод кунед. Кори хонандагонро назорат кунед ва ба онҳо агар лозим шавад, кӯмак намоед.
- 7) Тарҳи адади 2. Аз расми китоб истифода бурда, бо хонандагон суҳбат гузаронед. Дар тоқ 5 сар ангур буд. Аҳмад 2 сар ангур канд. Дар тоқ чанд сар ангур монд?

$$5 - 2 = \square$$

- 8) Оид ба дуто кам шудани ашё метавонед дигар аёниятҳо ва ашёро низ истифода бурда, ду се масъалаи шифоҳӣ бо хонандагон ҳал намоед.
- 9) Дар тахтаи синф якчанд ифода нависед ва онҳоро ҳал кунед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки чузъҳои ададҳоро дар амали тарҳ гӯянд. Ба хонандагон ёрӣ расонед:
 $4 - 2 = 2$ $3 - 2 = 1$ $2 - 2 = 0$ $5 - 2 = 3$ $2 - 1 = 1$
- 10) Ба хонандагон ҳалли мисолҳоро бо амали тарҳ дар доираи адади 6 супоред. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки мисолҳоро ҳал кунанд. Баъд аз онҳо хоҳиш кунед, ки компонентҳои ададҳоро дар амали тарҳ гӯянд: $2 - 2 =$ $4 - 2 =$ $6 - 2 =$ $3 - 2 =$
- 11) Тарҳи адади 2. Бо ёрии расмҳо, аёниятҳо ва маводди китоби дарсӣ истифода бурда тарҳи адади 2-ро шарҳ диҳед:.

$$\begin{array}{rcl} 2 - 2 & = & \square \\ 3 - 2 & = & \square \\ 4 - 2 & = & \square \\ 5 - 2 & = & \square \\ 6 - 2 & = & \square \end{array}$$

- 12) Оид ба муқоисаи ададҳо ва шинохти хатҳо якчанд машқ пешниҳод кунед. Кори хонандагонро назорат кунед ва агар лозим шавад, ба онҳо кумак намоед.

Арзёбӣ. Дар раванди машғулият фаъолияти хонандагонро мушоҳида карда, натиҷаи мушоҳидаатонро ба қайд гиред, барои хонандагоне, ки дар татбиқи салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълим мушкิลӣ мекашанд, машқҳои иловагӣ таҳия намоед.

$$\begin{array}{rcl} 2 - 2 & = & \square \quad 0 + 2 = \\ 3 - 2 & = & \square \quad 1 + 2 = \\ 4 - 2 & = & \square \quad 2 + 2 = \\ 5 - 2 & = & \square \quad 3 + 2 = \\ 6 - 2 & = & \square \quad 4 + 2 = \end{array}$$

§ 15. Адад ва рақами 7 (2 соат)

Барнома. Маънои адади ҳафт. Номии адади 7. Ишораи адади 7. Тарзи навиштани рақами 7. Адади 7 ва мавқеи он. Машқи навиштани рақами 7. Аломатҳои «+», «-», «=», «>», «<» ва навишти онҳо. Усулҳои ҷамъ ва тарҳ бо маводди мушаххас ва ҳосил кардани ифодаҳо ($6+1$, $7-1$ ва ғайра), зиёд ва кам кардани ададҳо. Муқоисаи ададҳо. Ҳосил кардани ададҳои пешоянд ва пасоянд. Ададҳои ҷуфт ва тоқ. Таркиби ададҳо.

Салоҳиятҳо:

- а) адад ва рақамҳоро аз 0 то 7 меҳонад, менависад ва муқоиса мекунад;
 б) рамзҳои одии математикӣ (+; -; =) ва маънои онҳоро муайян ва дар амалҳо истифода карда метавонад.
 в) стратегияҳои зехнро дар амалҳои одии ҷамъ ва тарҳ истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- маънои адади ҳафтро донанд;
- номи адади 7-ро гуфта тавонанд;
- ишораи адади 7-ро шиносанд;
- рақами 7-ро навишта тавонанд;
- аломатҳои «+», «-», «=», «>», «<» -ро шиносанд ва навишта тавонанд;
- усулҳои ҷамъ ва тарҳ бо маводди мушаххас ва ҳосил кардани ифодаҳои $5+1$, $6-1$ -ро донанд;
- зиёд ва кам кардани ададҳоро донанд ва истифода карда тавонанд.

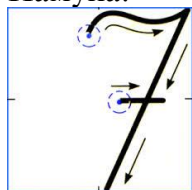
Методикаи таълим. Дар чараёни дарсҳои мазкур хонандагон адад ва рақами 7-ро аз худ меkunанд. Диккати асосӣ бояд ба он равона гардад, ки хонанда маънои ададро сарфаҳм меравад. Барои ин мо бояд аввал таълимиро аз маънои адад сар кунем. Инчунин аломатҳои «+», «-», «=», «>», «<» ва навишти онҳо низ омӯхта мешавад. Дар поён якчанд намунаи усулҳои таълим пешкаши шумо гардонда мешаванд. Ҳангоми таҳияи нақшаи дарс аз тавсияҳои мазкур истифода бурда метавонед. Ташкил намудани лаҳзаҳои дамириро фаромӯш наkunед.

- 1) Ададҳои омӯхтаи хонандагонро дар тахтаи синф нависед: 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6. Ба ададҳо ишора кунед, хонандагон онҳоро гӯянд. Барои муайян кардани ададҳои пешоянд ва пасоянд якчанд савол диҳед, хонандагон ҷавоб гардонанд. Масалан: Пеш аз адади 2 кадом адад меояд? Як. Пас аз адади 5 кадом адад меояд? Шаш. Тартиб ва ададҳои пешоянд ва пасояндро ба хонандагон фаҳмонед. Якчанд маротиба машқ кунед.
- 2) Маҷмӯаи қортҳоеро, ки дар онҳо ҳафт ашё (ё шакл, нукта) тасвир шудаанд, омода намоед. Як қортеро, ки дар он ҳафт ашё (ё шакл, нукта) тасвир шудааст, ба хонандагон нишон диҳед, аз онҳо пурсед: Дар расм чанд ашё тасвир шудааст? Хонандагон ҷавоб медиҳанд: ҳафт. Ба хонандагон мурочиат карда пурсед: Маънои ҳафт чист? Хонандагон фикрашонро мегӯянд. Ба хонандагон маънои адади ҳафтро фаҳмонед.
- 3) Акнун дар тахтаи синф рақамҳоро аз 0 то 7 хоно ва зебо (ба таври омехта) нависед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки адади 7-ро аз байни ададҳо нишон диҳанд. Ин ададро ба давра гиред. Бори дигар ба хонандагон шакл ва маънои 7-ро фаҳмонед. Инчунин маънои ададҳои 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6 ба хотир оред.
- 4) Кори амалӣ (кор бо чӯбчаҳо): Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки 7 чӯбчаро дар рӯи миз гузоранд. Ду зарфи пластикиро низ дар наздашон гузоранд. Аз онҳо хоҳиш кунед, ки ба зарфи аввал 6 чӯбча, ба зарфи дуюм 1 чӯбча гузоранд. Ба муқобили зарфҳо ададҳои мувофиқ гузоранд. Аз хонандагон пурсед: адади 7-ро ба кадом ду адад ҷудо кардаед? Ҷавоби онҳо чунин хоҳад буд: 6 ва 1. Аз онҳо хоҳиш кунед, ки чӯбчаҳоро якҷоя намуда, аз он ба зарфи якум акнун 5 чӯбча ва ба зарфи дуюм ду чӯбча гузоранд. Аз хонандагон пурсед: акнун адади 7-ро ба кадом ду адад ҷудо кардед? 5 ва 2. Ҳамин тавр ин амалро бо дигар ададҳои таркиби адади 7 якчанд маротиба иҷро намоед. Ададҳои ҷопиро дар лавҳаи синф ин тавр ҷойгир кунед ва чунин хулосаро баён намоед: Ҳафт аз ададҳои 6 ва 1, 5 ва 2, 4 ва 3 ҳосил карда шуд.

6	1	5	2	4	3
7		7		7	

- 5) Биёед, тарзи навишти рақами 7-ро машқ мекунем. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ба ҳаракати дастони шумо (навиштани шумо) диққат диҳанд. Дар тахтаи синф рақами 7-ро нависед.

Намуна:

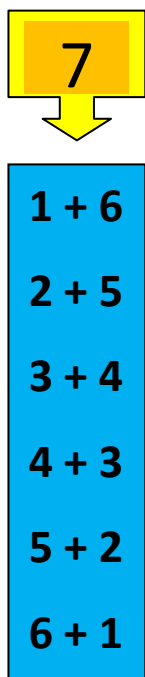
- 6) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки тарзи навиштани рақами ҳафтро дар фазо нишон диҳанд. Инчунин шумо метавонед дар тахтаи синф 7-ро ба таври нуктагузорӣ нависед ва хонандаеро даъват карда, хоҳиш намоед, ки аз болои навиштаатон бо бўр хат кашад. Ин амалро якчанд маротиба иҷро намоед.
- 7) Тарзи навиштани ададро бо истифодаи дафтари машқи хат ба хонандагон ёд диҳед. Агар хонандагон дафтари машқи хат надошта бошанд, ба дафтари ҳар як хонанда рақами 7 нависед. Дастӣ хонандагонро гирифта, тарзи навиштани адади ҳафтро

машқ кунед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки навиштани рақами ҳафтро давом додан гиранд. Ба назди ҳар як хонанда рафта, ба онҳо ёрӣ расонед.

- 8) Ба хонандагон намунаи расмҳоеро, ки дар он 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ашё тасвир шудаанд, супоред. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки дар зери ҳар як расм адади 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7-ро нависанд. Нигаред, ба намунаи маҷмӯи расмҳо.
- 9) Барои навиштани рақами 7 ба хонандагон машқ супоред. Хонандагонро назорат карда, кори онҳоро санҷед ва ба онҳо ёрӣ расонед.
- 10) Таркиби ададҳо. Таркиби ададҳоро ба хонандагон фаҳмонед. Барои фаҳмондан аз намунаи зерин истифода баред.

Намуна:

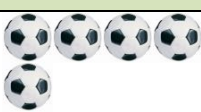

- 11) Намунаи машқҳо барои мустаҳкам кардани дарки маънои ададҳои аз 1 то 7. Шумо метавонед мустақилона барои дарси мазкур маводди таълим омода намоед. Як намунаро дар поён нишон медиҳем:

1							
2							
3							
4							
5							
6							
7							
	7	6	5	4	3	2	1

- 12) Якчанд мисолҳо оид ба машқи аломатҳои $>$, $<$, $=$ ва муқоисаи ададҳо таҳия кунед ва бо хонандагон иҷро намоед. Намунаҳо: $5 < 7$ $6 > 3$ $7 > 4$ $7 > 7$ $2 < 7$ Шумо метавонед то даҳ намунаи мисолҳоро бо хонандагон ҳал кунед.
- 13) Дарси дуҷум. Баъд аз ба хотир овардани маъно, тарзи навишт ва таркиби адади 7 Шумо метавонед оид ба тарзи ҷамъ ва тарҳ кардани ашё дар доираи ададҳои омӯхташуда мисолҳо таҳия кунед ва тарзи ҳисоб кардани онро бо хонандагон машқ кунед.

Намуна:

	+		=	
	+		=	
	+		=	
	+		=	
	+		=	

			=	
	-		=	
	-		=	
	-		=	

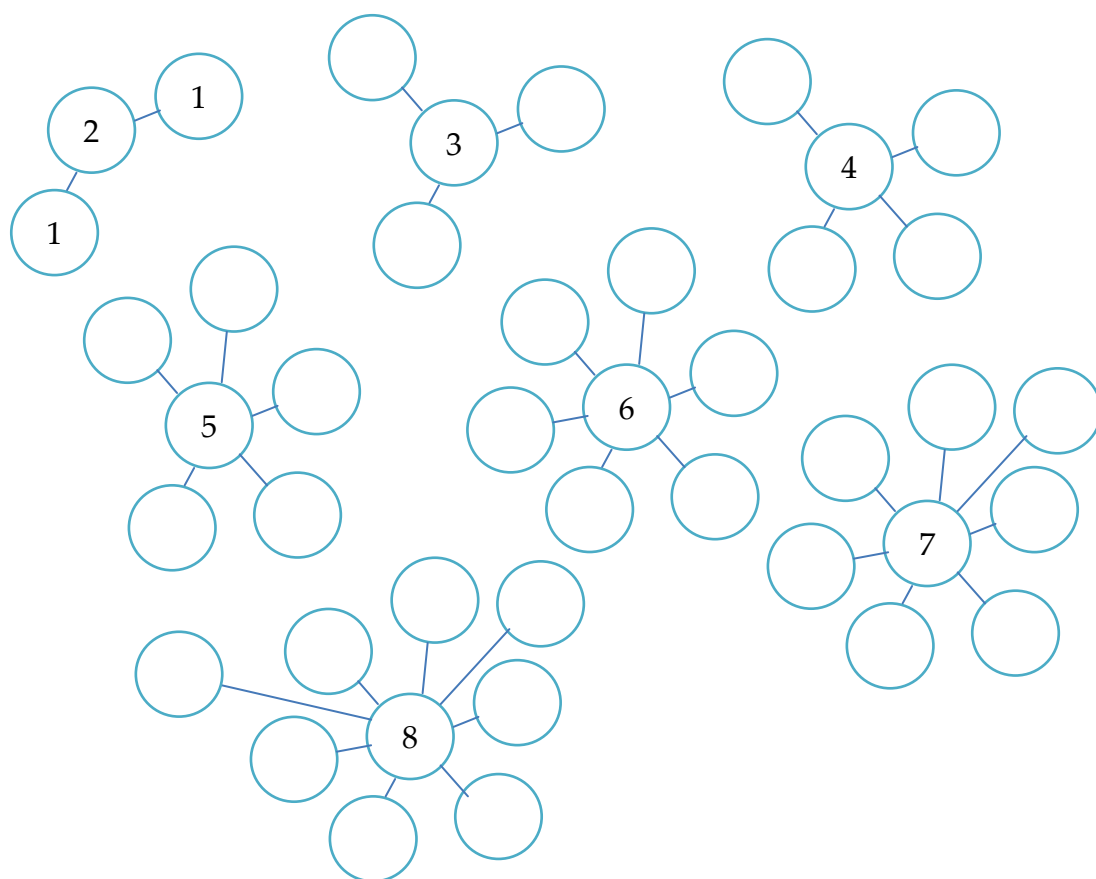
14) Баъд аз иҷрои мисоли боло, тўбчаҳоро ба рақам иваз намоед. Нигаред ба намуна.

Намуна:

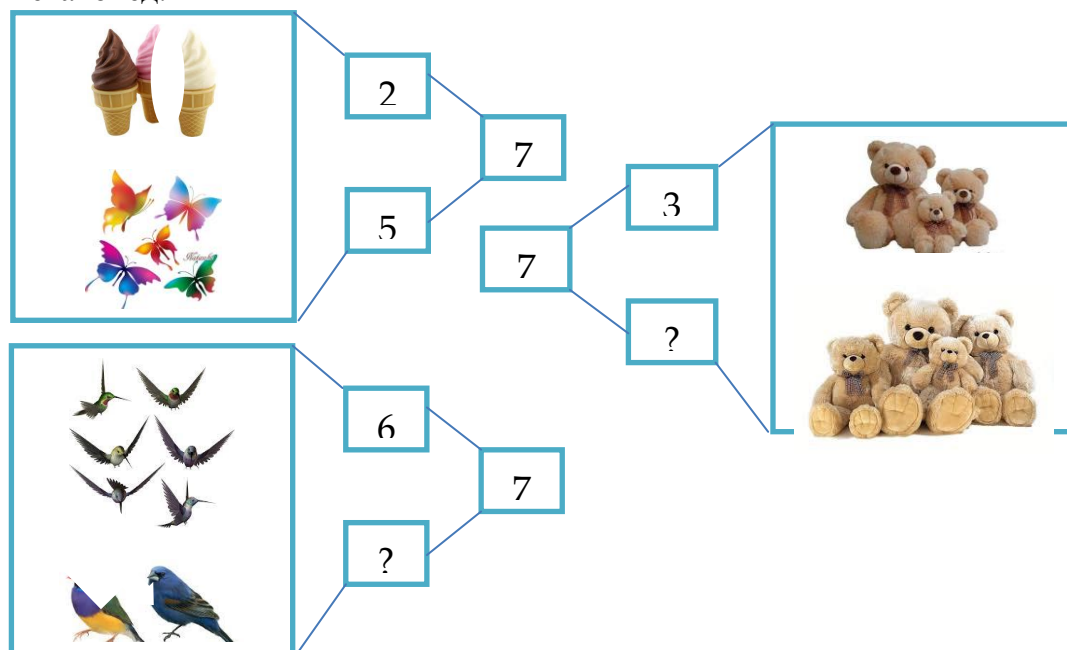
1	+	3	=		3	-	3	=	
2	+	3	=		4	-	3	=	
3	+	3	=		6	-	3	=	
4	+	3	=		8	-	3	=	
5	+	3	=						

15) Хонандагонро ба гурӯҳҳои чорнафарӣ муттаҳид намоед. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки аз чанд як иборат будани ададҳоро ба монанди намуна нависанд.

Намуна:

16) Тавассути намунаҳои мисолҳои зерин таркиби ададҳоро бо хонандагон машқ карда метавонед.

17) Бо мақсади мустаҳкам кардани донишу малакаи хонандагон намунаҳои зиёди мисолҳоро ба онҳо пешниҳод намоед ва барои иҷрояшон ёрӣ расонед.

18) Барои навиштани ададҳои 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ба хонандагон вақт ва имконият диҳед.

Арзёбӣ. Дар раванди машғулият фаъолияти хонандагонро мушоҳида карда, натиҷаи мушоҳидаатонро ба қайд гиред, барои хонандагоне, ки дар татбиқи салоҳиятҳо ва

натиҷаҳои таълим мушкилӣ мекашанд, машқҳои иловагӣ таҳия намоед. Инчунин метавонед аз варакаҳои дастисохт ва расмҳои ба маводди машғулият мувофиқ худ истифода баред.

§ 16. Адад ва рақами 8 (2 соат)

Барнома. Маънои адади ҳашт. Номи адади 8. Ишораи адади 8. Тарзи навиштани рақами 8. Адади 8 ва мавқеи он. Машқи навиштани рақами 8. Аломатҳои «+», «-», «=», «>», «<» ва навишти онҳо. Усулҳои ҷамъу тарҳ бо маводди мушаххас ва ҳосил кардани ифодаҳо ($7+1$, $8-1$ ва ғайра), зиёд ва кам кардани ададҳо. Муқоисаи ададҳо. Ҳосил кардани ададҳои пешоянд ва пасоянд. Ададҳои ҷуфт ва тоқ. Таркиби пасоянд. Таркиби ададҳои 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8.

Салоҳиятҳо:

а) ададҳоро аз 1 то 20 меҳонад, менависад ва муқоиса мекунад; разрядҳои воҳид ва даҳиро муайян карда метавонад.

б) рамзҳои одии математикӣ (+; -; =) ва маънои онҳоро муайян ва дар амалҳо истифода карда метавонад.

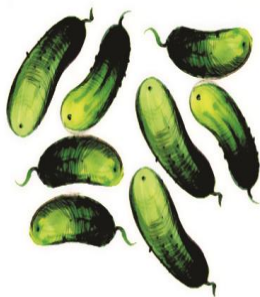
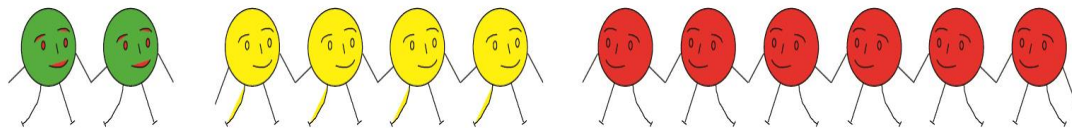
в) стратегияҳои зехнро дар амалҳои одии ҷамъ ва тарҳ истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим.Хонандагон бояд:

- маънои адади ҳаштро донанд;
- номи адади 8-ро гуфта тавонанд;
- ишораи адади 8-ро шиносанд;
- рақами 8-ро навишта тавонанд;
- аломатҳои «+», «-», «=», «>», «<» -ро шиносанд ва навишта тавонанд;
- усулҳои ҷамъу тарҳ бо маводди мушаххас ва ҳосил кардани ифодаҳо ($7+1$, $8-2$ ва ғайра), зиёд ва кам кардани ададҳоро донанд ва истифода баранд.

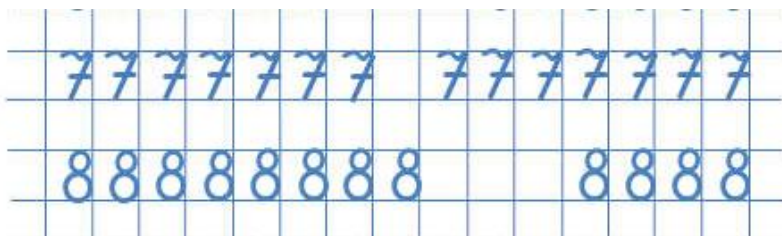
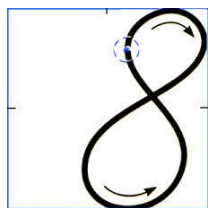
Методикаи таълим. Дар ҷараёни дарсҳои мазкур хонандагон адад ва рақами 8-ро аз худ мекунанд. Диккати асосӣ бояд ба он равона гардад, ки хонанда маънои ададҳоро сарфаҳм менамояд. Барои ин мо бояд аввал таълимиро аз маънои адад сар кунем. Инчунин аломатҳои «+», «-», «=», «>», «<» ва навишти онҳо, дар доираи адади 8 ҷамъ, тарҳ ва муқоисаи ададҳо низ омӯхта мешавад. Дар поён якчанд намунаи усулҳои таълим пешкаши шумо гардонда мешаванд. Ҳангоми таҳияи нақшаи дарс аз тавсияҳои мазкур истифода бурда метавонед. Ташкил намудани лаҳзаҳои дамгириро фаромӯш накунад.

- 1) Ададҳои омӯхтаи хонандагонро дар тахтаи синф нависед: 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7. Ба ададҳо ишора кунед, хонандагон онҳоро гӯянд. Барои муайян кардани ададҳои пешоянд ва пасоянд якчанд савол диҳед, хонандагон ҷавоб гардонанд. Масалан, пеш аз адади 3 кадом адад меояд? Ду. Пас аз адади шаш кадом адад меояд? Ҳафт. Тартиб ва ададҳои пешоянд ва пасояндро ба хонандагон фаҳмонед. Якчанд маротиба машқ кунед.
- 2) Маҷмӯаи қортҳоеро, ки дар онҳо ҳашт ашё (ё шакл, нукта) тасвир шудаанд, омода намоед. Як қортеро, ки дар он ҳашт ашё (ё шакл, нукта) тасвир шудааст, ба хонандагон нишон диҳед, аз онҳо пурсед: Дар расм чанд ашё тасвир шудааст? Хонандагон ҷавоб медиҳанд: Ҳашт. Ба хонандагон мурочиат карда пурсед: Ҳашт чанд ашёро ифода мекунад? Ҳашт дар худ чанд адади як дорад? Ҳашт дар худ чанд адади ду дорад? Маънои ҳаштро шарҳ диҳед. Маънои ададҳои 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7-ро аз хонандагон пурсед:

- 3) Акнун дар тахтаи синф ададхоро аз 0 то 8 хоно ва зебо (ба таври омехта) нависед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки адади 8-ро аз байни ададҳо нишон диҳанд. Ин ададро ба давра гиред. Бори дигар ба хонандагон шакл ва маънои ин ду ададро, инчунин ададҳои 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 –ро ёдовар шавед.
- 4) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки чӯбча ё дигар ашёро дар рӯи миз гузоранд. Шумо ба рақами 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ва 8 ишора мекунед, хонандагон бояд миқдори ашёи мувофиқро гиранд ва ба шумо нишон диҳанд. Ин амалро шаш ё ҳашт маротиба такрор намоед.
- 5) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки танҳо ҳашт дона ашёро дар болои миз гузоранд. Ҳангоме ки ба адади 7 ишора мекунед, хонандагон ҳафт ашёро ба зарфи дар пешашон буда мегузоранд. Вақте ки ҳаштро нишон медиҳед, онҳо ба зарф як ашёи дигар мегузоранд. Ин амалро якчанд маротиба (бо ададҳои гуногун 5 ва 3, 6 ва 2, 4 ва 4) такрор намоед.
- 6) Барои тарзи навишти машқи рақами 8 чунин фаъолият гузаронед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ба ҳаракати дастони шумо (навиштани шумо) диққат диҳанд. Дар тахтаи синф адади 8-ро нависед.

Намуна:

- 7) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки бо ишора тарзи навиштани адади ҳаштро дар фазо нишон диҳанд. Инчунин шумо метавонед дар тахтаи синф нависед ва хонандаеро

даъват карда, хоҳиш намоед, ки аз болои навиштаатон бо бўр хат кашад. Ин амалро якчанд маротиба иҷро намоед.

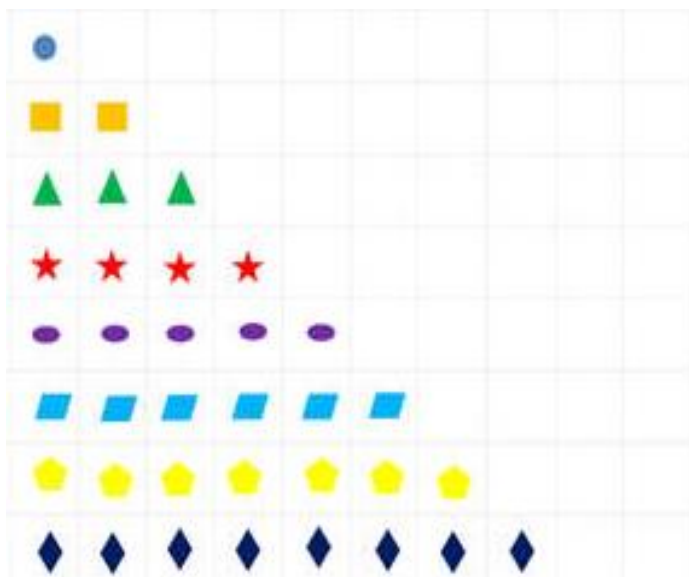
- 8) Тарзи навиштани ададро бо истифодаи дафтари машқи хат ба хонандагон ёд диҳед. Агар хонандагон дафтари машқи хат надошта бошанд, ба дафтари ҳар як хонанда адади 8 нависед. Дастӣ хонандагонро гирифта, тарзи навиштани адади ҳаштро машқ кунед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки навиштани рақами ҳаштро давом диҳанд. Ба назди ҳар як хонанда рафта, ба онҳо ёрӣ расонед.
- 9) Ба хонандагон намунаи расмҳоро, ки дар он 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ва 8 ашё тасвир шудаанд, супоред. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки дар зерӣ ҳар як расм адади 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ва 8-ро нависанд. Нигаред ба намунаи маҷмӯи расмҳо.
- 10) Барои навиштани адади 8 ба хонандагон машқ супоред. Хонандагонро назорат карда, қори онҳоро санҷед ва ба онҳо ёрӣ расонед.
- 11) Дарси оянда. Таркиби адади 8. Таркиби ададҳоро ба хонандагон фаҳмонед. Барои фаҳмондан аз намунаи зерин истифода баред.

Намуна:

7	8
1+6	1+7
2+5	2+6
3+4	3+5
4+3	4+4
5+2	5+3
6+1	6+2
	7+1

- 12) Инчунин бо чунин намунаҳо бо хонандагон кор карда метавонед.

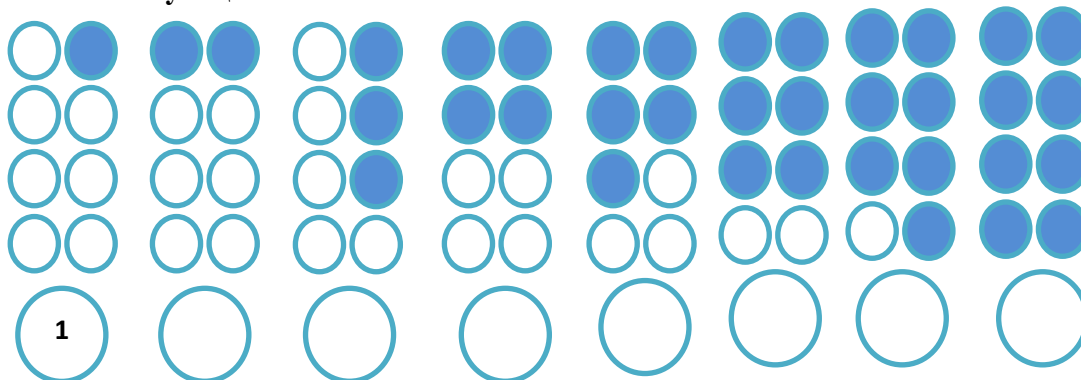
Намунаҳо:

0	1	2	3	4	5	6	7	8
	•	••	•••	••••	•••••	••••••	•••••••	••••••••

- 13) Намунаи машқҳо барои мустаҳкам кардани дарки маънои ададҳои аз 1 то 8. Шумо метавонед мустақилона барои дарси мазкур маводди таълим омода намоед. Якчанд намунаро дар поён нишон медиҳем.

Намунаҳо:

1	•							
2	•	•						
3	•	•	•					
4	•	•	•	•				
5	•	•	•	•	•			
6	•	•	•	•	•	•		
7	•	•	•	•	•	•	•	
8	•	•	•	•	•	•	•	•
	8	7	6	5	4	3	2	1

- 14) Якчанд мисолҳо оид ба машқи аломатҳои $>$, $<$, $=$ таҳия кунед ва бо хонандагон иҷро намоед. Намунаҳо: $8 > 7$, $6 < 3$, $8 > 4$ ва монанди онҳо. То даҳ намунаи мисолҳоро бо хонандагон ҳал кунед.
- 15) Ба монанди намуна мисол омода намуда, тарзи ҷамъ ва тарҳ кардани ашёро бо хонандагон машқ кунед.

Намуна:

•	+	•••	=	
••	+	•••	=	
•••	+	•••	=	

		•••	=	
•	-	•••	=	
•••	-	•••	=	

	+		=		
	+		=		

	-		=		

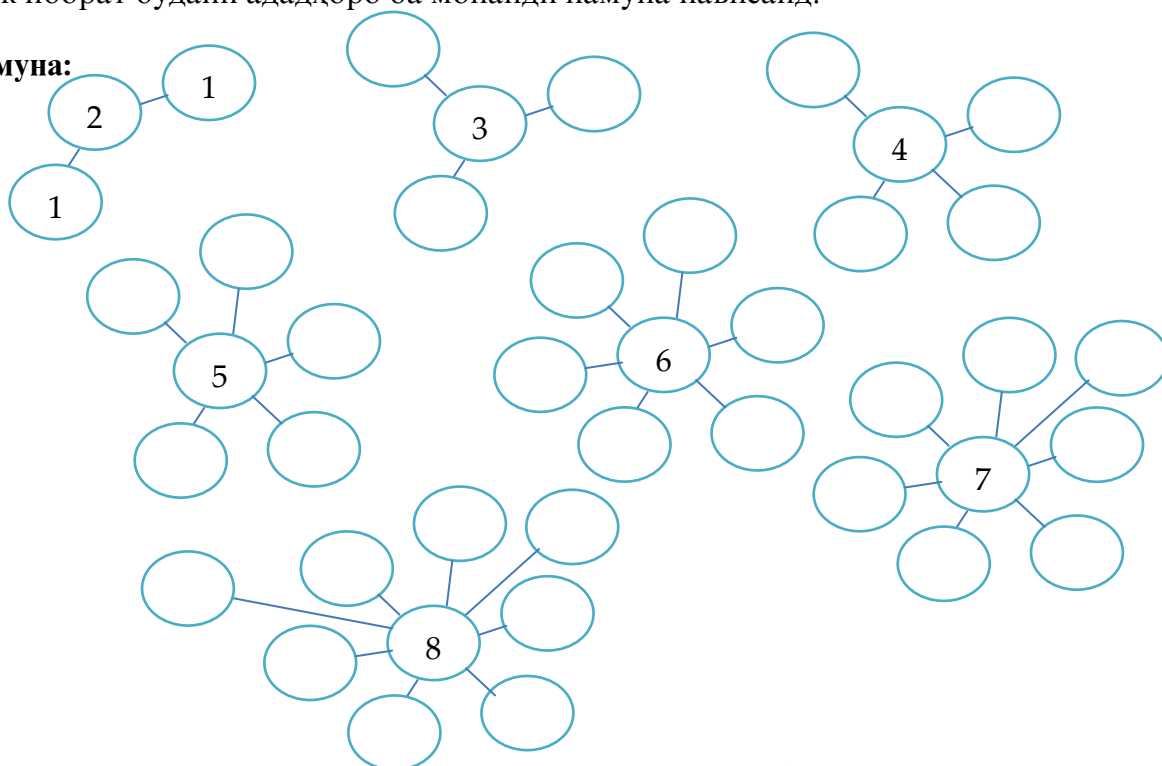
16) Баъд аз иҷрои мисоли боло, тӯбчаҳоро ба рақам иваз намоед. Нигаред ба намуна.

Намуна:

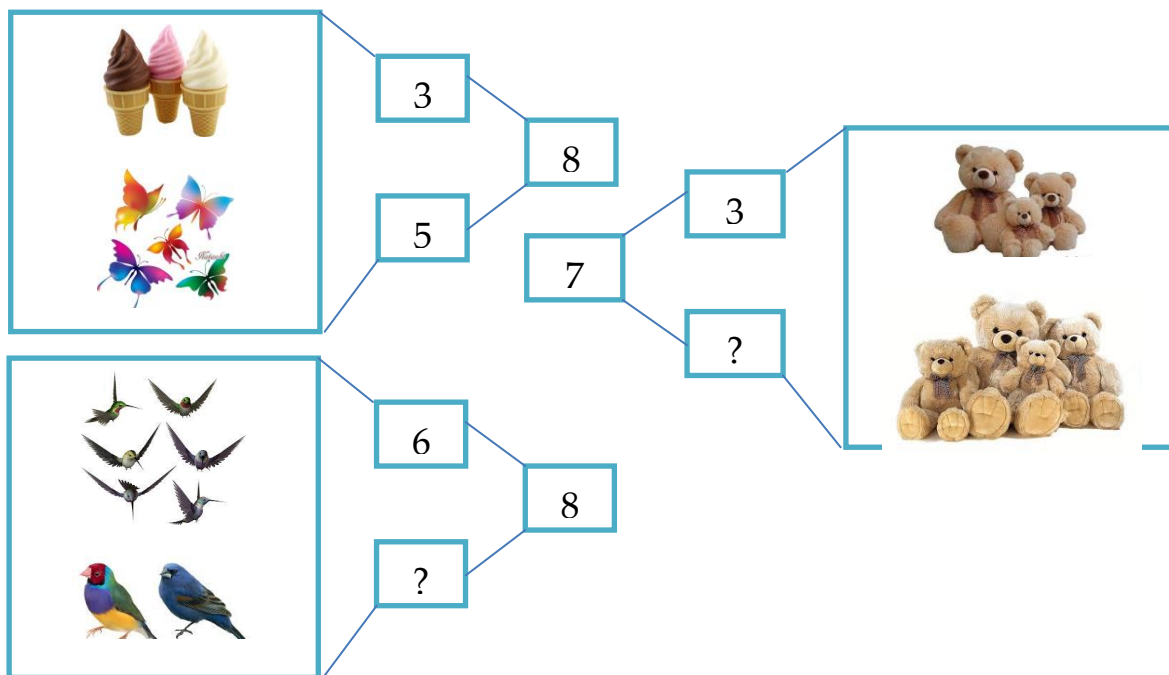
1	+	3	=		3	-	3	=	
2	+	3	=		4	-	3	=	
3	+	3	=		6	-	3	=	
4	+	3	=		8	-	3	=	
5	+	3	=						

17) Хонандагонро ба гурӯҳҳои чорнафарӣ муттаҳид намоед. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки аз чанд як иборат будани ададҳоро ба монанди намуна нависанд.

Намуна:

18) Тавассути намунаҳои мисолҳои зерин таркиби ададҳоро бо хонандагон машқ карда метавонед.

19) Бо мақсади мустаҳкам кардани донишу малакаи хонандагон намунаҳои зиёди мисолҳоро ба хонандагон пешниҳод намоед ва барои иҷрои онҳо ёрӣ расонед.

20) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки аз ҳар намуди хат яктогӣ кашанд ва номи онҳоро гӯянд.

21) Барои навиштани ададҳои 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ва 8 вазифа супоред.

Арзёбӣ. Дар раванди машғулият фаъолияти хонандагонро мушоҳида карда, натиҷаи мушоҳидаатонро ба қайд гиред, барои хонандагоне, ки дар татбиқи салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълим мушкилӣ мекашанд, машқҳои иловагӣ таҳия намоед.

§ 17. Фигураҳои геометрӣ (2 соат)

Барнома. Шиносӣ бо шаклҳои геометрӣ. Кори амалӣ. Сохтани порчаҳо, секунча, чоркунча, доирачаҳо ва ғайра.

Салоҳиятҳо:

а) намудҳои одии хатҳо, шаклҳои доира, росткунча, квадрат ва секунчаро мешиносанд, аз ҳамдигар фарқ мекунанд ва тасвир карда метавонанд.

б) барои тасвири ҳаракат ва мавқеъ аз истилоҳоти одӣ истифода карда метавонанд.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- шаклҳои геометрӣ: секунча, чоркунча, доираро шиносанд ва фарқ кунанд;
- хатҳо, хати рост, порча, хати қач, хати шикаста, хати сарбастаро фарқ кунанд ва тасвир карда тавонанд.

Методикаи таълим. Такроран машқ кардан ва тадричан илова кардани дониш ва малакаи нав ҳоси таълим дар синфи якум аст. Дар чараёни дарсҳои мазкур хонандагон бо шаклҳои геометрӣ шинос мешаванд. Онҳо аз макарон истифода бурда, амалан шаклҳои секунча ва чоркунчаро месозанд.

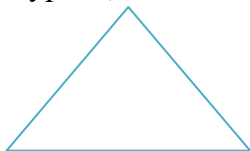
Дарси 1. Секунча.

- 1) Кори амалӣ: Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки макарони дарозро ба се порча ҷудо кунанд. Баъд порчаҳоро бо пластилин часпонанд:

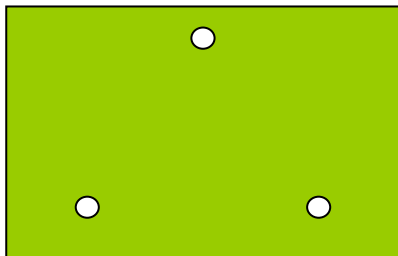
Намуна:

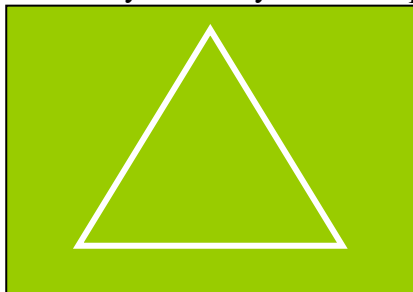
- 2) Пурсед, ки кадом навъи хат ҳосил шуд? Хати шикаста. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки аз хати шикаста, хати сарбаста ҳосил кунанд. Яъне нуқтаҳои хатро бо ҳам часпонанд. Пурсед, ки чӣ ҳосил мешавад? Хатти сарбаста. Секунча.

- 3) Барои чӣ ин шаклро секунча мегӯем? Барои он ки се кунҷ дорад. Канӣ, кунҷҳои секунҷаро нишон диҳед. Хонандагон нишон медиҳанд.
- 4) Дар тахтаи синф як нуқта гузошта, аз нуқтаи боло бо хаткашак чен карда, дар поёнтар нуқта гузошта, сипас аз нуқтаи поён мувофиқи андозаи байни ду нуқтаи пешина нуқтаи дигар гузоред.

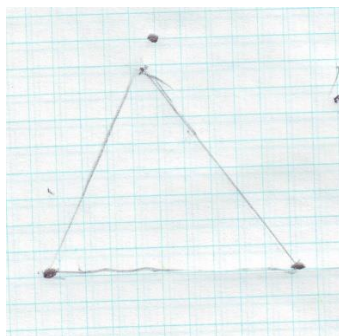
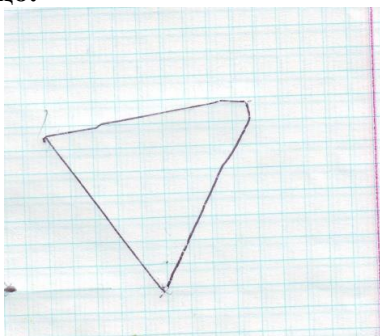

- 5) Бо хаткашак аз як нуқта то нуқтаи дигар хат кашед.

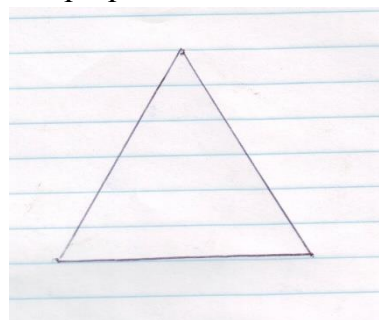
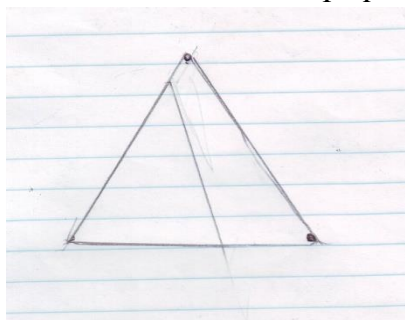
- 6) Баъди анҷоми ин амал аз хонандагон пурсед: Барои кашидани секунча мо чӣ кор кардем? Хонандагон мегӯянд: нуқта мондем, бо хаткашак чен кардем, аз як нуқта ба нуқтаи дигар хат кашидем.
- 7) Якчанд намунаи кори хонандагонро ба аҳли синф намоиш дода, дуруст ва нодуруст кашидани секунҷаро муҳокима намоед.

Намунаҳо:

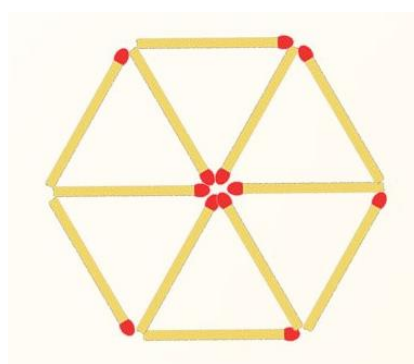
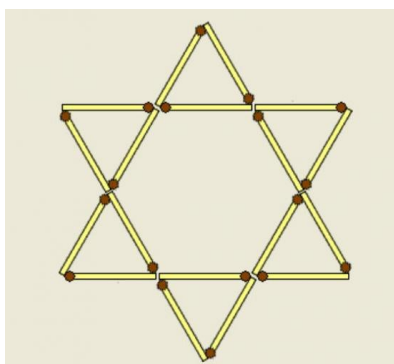

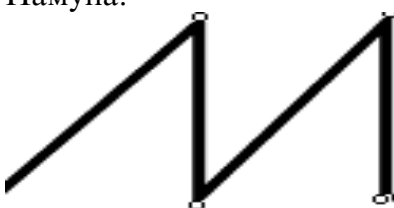
- 8) Пас аз таҳлил аз хонандагон хоҳиш намоед, ки секунҷа кашанд. Ҳангоми иҷрои вазифа ба назди хонандагон рафта, ба онҳо ёрӣ расонед.

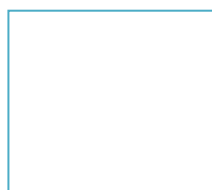
- 9) Секунҷаро ёбед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ба ашёи атроф нигаранд ва шаклҳои секунҷаро ёбанд.
10) Инчунин метавонед расмҳои гуногунро ба хонандагон пешниҳод карда, аз онҳо хоҳиш намоед, ки шакли секунҷаро ёбанд.

- 11) Тарзи аз қоғаз буридани секунҷахоро бо хонандагон машқ кунед.
Дарси 2. Чоркунча ва доира (1 соат)
12) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки сими дарозро ба чор порчаи баробар ҷудо кунанд.
Баъд порчаҳоро бо пластилин часпонанд:
Намуна:

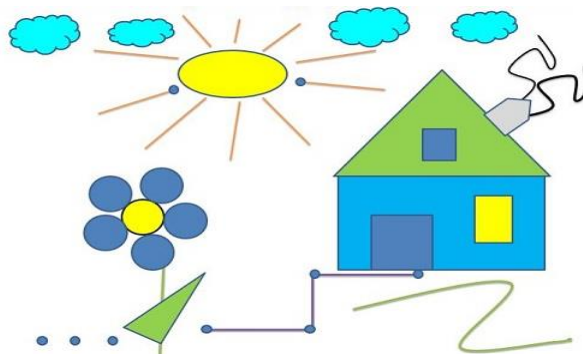
- 13) Пурсед, ки кадом навъи хат ҳосил шуд? Хати шикаста. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки аз хати шикаста, хати сарбаста ҳосил кунанд. Яъне, нуктаҳои хатро бо ҳам часпонанд.
Пурсед, ки чӣ ҳосил мешавад? Хатти сарбаста. Чоркунча.

- 14) Барои чӣ ин шаклро чоркунча мегӯем? Барои он ки чор кунҷ дорад. Кани, кунҷҳои чоркунчаро нишон диҳед. Хонандагон нишон медиҳанд.
- 15) Машқи ёфтани чоркунча ва секунҷаҳо. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ба ашёи атроф нигаранд ва шаклҳои секунҷа ва чоркунчаро ёбанд ва гуянд.
- 16) Тарзи кашидани доирачаро низ ба хонандагон омӯзонед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки дар дафтарашон доирача кашанд.
- 17) Ба хонандагон расмҳои гуногунро намоиш диҳед ва хоҳиш кунед, ки дар расм шаклҳои чоркунча, секунҷа, доирача, инчунин хатҳои дигар (шикаста, сарбаста, рост, қач, нур)-ро ёбанд.

Намунаҳо:

- 18) Акнун тарзи кашидани чоркунчаро ба хонандагон омӯзонед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки дар дафтар чоркунча кашанд. Ба назди хонандагон рафта, ба онҳо ёрӣ расонед. Дар дарсҳои санҷат ва меҳнат бо хонандагон тарзи кашидан ва буридани чоркунчаю секунҷаро бештар машқ кунед. Тарзи буридани доирачаро низ ба хонандагон омӯзонед. Хонандагон метавонанд расми хонаро кашанд ё ба монанди расмҳои боло расм кашанд.

Арзёбӣ. Дар раванди машғулият фаъолияти хонандагонро мушоҳида карда, натиҷаи мушоҳидаатонро ба қайд гиред, барои хонандагоне, ки дар татбиқи салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълим мушкилӣ мекашанд, машқҳои иловагӣ таҳия намоед. Объекти арзёбӣ: секунҷа, чоркунча ва доирача кашида метавонанд; намуди хатҳоро аз ҳамдигар фарқ карда метавонанд. Ба ин ҷанбаҳо диққати махсус диҳед.

§ 18. Адад ва рақами 9. (2 соат)

Барнома. Маънои адади нӯх. Номи адади 9. Ишораи адади 9. Тарзи навиштани рақами 9. Адади 9 ва мавқеи он. Машқи навиштани рақами 9. Аломатҳои «+», «-», «=», «>», «<» ва навишти онҳо. Усулҳои ҷамъ ва тарҳ бо маводди мушаххас ва ҳосил кардани ифодаҳо ($8+1$, $9-1$ ва ғайра), зиёд ва кам кардани ададҳо. Номи амалҳо (ҷамъ ва тарҳ) аз худ намудани маънои онҳо. Муқоисаи ададҳо. Ҳосил кардани ададҳои пешоянд ва пасоянд. Ададҳои ҷуфт ва тоқ. Таркиби пасоянд. Таркиби ададҳои 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9.

Салоҳиятҳо:

- а) рақамҳоро аз 0 то 9 меҳонад, менависад ва муқоиса мекунад;
- б) рамзҳои одии математикӣ (+; -; =) ва маънои онҳоро муайян ва дар амалҳо истифода карда метавонад.
- в) стратегияҳои зеҳнӣ дар амалҳои одии ҷамъ ва тарҳ истифода карда метавонад.

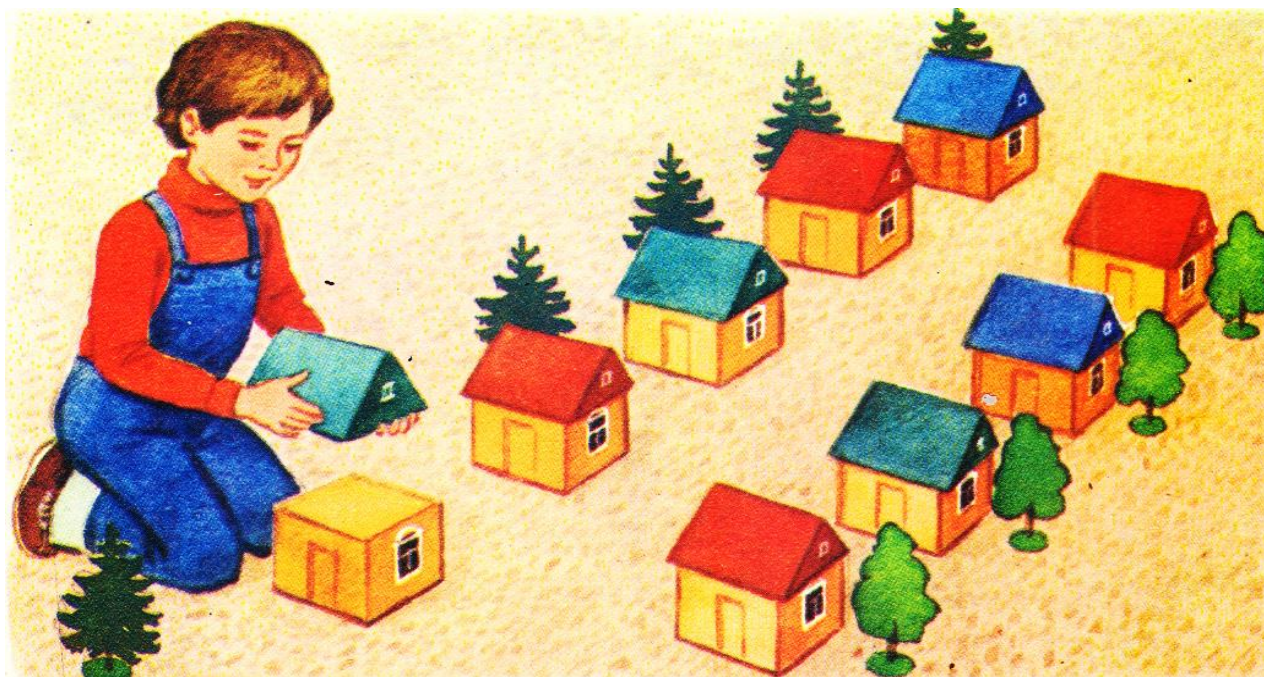
Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- маънои адади нӯхро донанд;
- номи адади 9-ро гуфта тавонанд;

- ишораи адади 9-ро шиносанд;
- адади 9-ро навишта тавонанд;
- таркиби ададхоро гуфта тавонанд;
- ададҳои тоқ ва ҷуфтро муайян карда тавонанд;
- шумораи тартибиро донанд, тартиби ашё ва амалхоро гуфта тавонанд;
- аломатҳои «+», «-», «=», «>», «<» шиносанд ва навишта тавонанд;
- усулҳои ҷамъу тарҳ бо маводди мушаххас ва ҳосил кардани ифодаҳо ($8+1$, $9-3$ ва ғайра), зиёу кам кардани ададхоро донанд ва истифода баранд;

Методикаи таълим. Дар чараёни дарсҳои мазкур хонандагон адад ва рақами 9-ро аз худ меkunанд. Дикқати асосӣ бояд ба он равона гардад, ки хонанда маънои ададро сарфаҳм меравад. Барои ин мо бояд аввал таълимиро аз маънои адад сар кунем. Инчунин усулҳои ҷамъ ва тарҳ бо маводди мушаххас ва ҳосил кардани ифодаҳо ($8+1$, $9-1$ ва ғайра), зиёд ва кам кардани ададҳо, аломатҳои «+», «-», «=», «>», «<» ва навишти онҳо низ омӯхта мешавад. Дар поён якчанд намунаи усулҳои таълим пешкаши шумо гардонда мешаванд. Ҳангоми таҳияи нақшаи дарс аз тавсияҳои мазкур истифода бурда метавонед. Ташкил намудани лаҳзаҳои дамгириро фаромӯш накунад.

- 1) Ададҳои омӯхтаи хонандагонро дар тахтаи синф нависед: 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8. Ба ададҳо ишора кунед, хонандагон онҳоро гӯянд. Барои муайян кардани ададҳои пешоянд ва пасоянд якчанд савол диҳед, хонандагон ҷавоб гардонанд. Масалан, пеш аз адади 4 кадом адад меояд? 3. Пас аз адади 6 кадом адад меояд? Амсоли ин. Тартиб ва ададҳои пешоянд ва пасояндро ба хонандагон фаҳмонед. Якчанд маротиба машқ кунед.
- 2) Маҷмӯаи қортҳоеро, ки дар онҳо нӯҳ ашё (ё шакл, нукта) тасвир шудаанд омода намоед. Як қортро ба хонандагон нишон диҳед аз онҳо пурсед: Дар расм чанд ашё тасвир шудааст? Хонандагон ҷавоб медиҳанд нӯҳ. Ба хонандагон мурочиат карда пурсед: Маънои нӯҳ чист? Хонандагон фикрашонро мегӯянд. Ба хонандагон маънои адади нӯҳро фаҳмонед. Нӯҳ дар худ чанд адади як дорад? Боз кадом ададхоро дорад? Маънои нӯҳро шарҳ диҳед.

- 3) Акнун дар тахтаи синф ададҳоро аз 0 то 9 хоно ва зебо (ба таври омехта) нависед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки адади 9-ро аз байни ададҳо нишон диҳанд. Ин ададро ба давра гиред. Бори дигар ба хонандагон шакл ва маънои ин ададро (инчунин ададҳои 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8)-ро фаҳмонед.
- 4) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки чӯбча (муҳра) ё дигар ашёро дар рӯи миз гузоранд. Шумо ба рақами 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 ва 9 ишора мекунед, хонандагон бояд миқдори ашёи мувофиқро гиранд ва ба шумо нишон диҳанд. Ин амалро якчанд маротиба такрор намоед.
- 5) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки танҳо нӯх дона ашёро дар болои миз гузоранд. Ҳангоме ки ба адади 8 ишора мекунед, хонандагон ҳашт ашёро ба зарфи дар пешашон буда мегузоранд. Вакте ки нӯхро нишон медиҳед, онҳо ба зарф як ашёи дигар мегузоранд. Ин амалро якчанд маротиба (бо ададҳои гуногун: 7 ва 2, 4 ва 5, 6 ва 3,) такрор намоед.
- 6) Ҷадвали зеринро ба хонандагон супоред, аз онҳо хоҳиш намоед, ки дар ҳар як расм адади 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9-ро ёбанд ва дар болои он расм миқдори муайяни лӯбиё (сангча, тугмача ё мӯҳра) гузоранд. Ба назди хонандагон рафта, кори онҳоро мушоҳида кунед ва ба онҳо ёрӣ расонед.
- 7) Аз хонандагон пурсед, ки дар ҷадвал чанд адади 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 ва 9 ҳаст?

2	3	0	5	9	7	1	8	6
0	1	9	8	2	5	6	3	4
4	6	5	1	3	7	8	9	2

- 8) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ба ҳаракати дастони шумо (навиштани шумо) диққат диҳанд. Дар тахтаи синф адади 9-ро нависед.

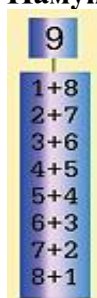
Намуна:

- 9) Барои ин бӣёед машқ мекунем.
- 10) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки тарзи навиштани адади нӯхро дар фазо нишон диҳанд. Инчунин шумо метавонед дар тахтаи синф нависед ва хонандаеро даъват карда, хоҳиш намоед, ки аз боло навиштаатон бо бӯр хат кашад. Ин амалро якчанд маротиба иҷро намоед.
- 11) Тарзи навиштани ададро бо истифодаи дафтари машқи хат ба хонандагон ёд диҳед. Агар хонандагон дафтари хат надошта бошанд, ба дафтари ҳар як хонанда адади 9 нависед. Дастӣ хонандагонро гирифта, тарзи навиштани адади нӯхро машқ кунед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки навиштани рақами нӯхро давом додан гиранд. Ба назди ҳар як хонанда рафта, ба онҳо ёрӣ расонед.
- 12) Ба хонандагон намунаи расмхое, ки дар он 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 ва 9 ашё тасвир шудаанд супоред. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки зери ҳар як расм адади 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 ва 9-ро нависанд. Нигаред ба намунаи маҷмӯи расмҳо.
- 13) Барои навиштани адади 9 ба хонандагон машқ супоред. Хонандагонро назорат карда, кори онҳоро санҷед ва ба онҳо ёрӣ расонед.

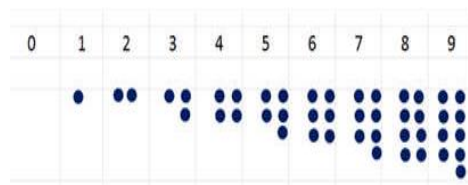
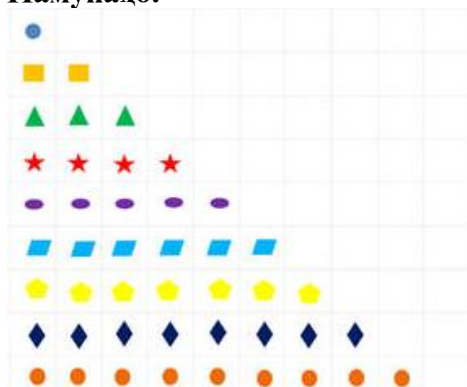
- 14) Таркиби ададҳо. Таркиби адади нухро ба хонандагон фаҳмонед. Барои фаҳмондан аз намунаи зерин истифода баред.

Намуна:

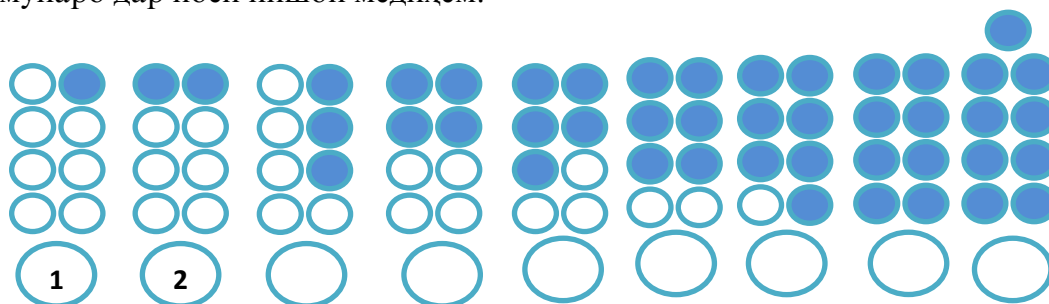

- 15) Инчунин бо чунин намунаҳо бо хонандагон кор карда метавонед.

Намунаҳо:

- 16) Намунаи машқҳо барои мустаҳкам кардани дарки маънои ададҳои аз 1 то 9. Шумо метавонед мустақилона барои дарси мазкур маводди таълим омода намоед. Якчанд намунаро дар поён нишон медиҳем.

Намунаҳо:

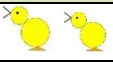

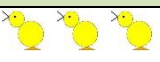

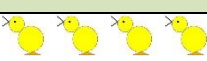

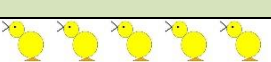

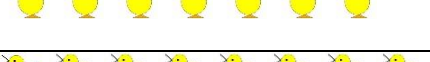

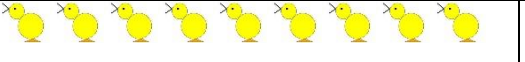

1									
2									
3									
4									
5									
6									
7									
8									
9									
	9	8	7	6	5	4	3	2	1

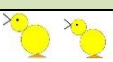

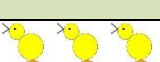

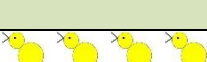

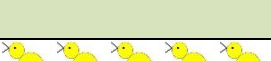

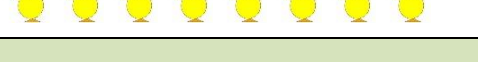

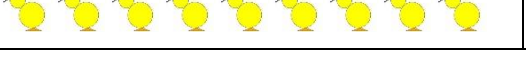

- 17) Якчанд мисолҳо оид ба машқи аломатҳои $>$, $<$, $=$ таҳия кунед ва бо хонандагон иҷро намоед. Намунаҳо: $9 \square 7$ $6 \square 3$ $8 \square 4$ $8 \square 9$ $9 \square 4$ $8 \square 8$
То даҳ намунаи мисолҳоро бо хонандагон ҳал кунед.

18) Шуморед, хонед, ҳисоб кунед. Ба монанди намуна мисол омода намуда, тарзи ҷамъ ва тарҳ кардани ашёро бо хонандагон машқ кунед.

Намуна:

	+		=	
	+		=	
	+		=	
	+		=	
	+		=	
	+		=	
	+		=	
	+		=	
	+		=	
	+		=	

	-		=	
	-		=	
	-		=	
	-		=	
	-		=	
	-		=	
	-		=	
	-		=	
	-		=	
	-		=	

19) Баъд аз иҷрои мисоли боло, ашёро ба рақам иваз намоед. Нигаред ба намуна.

Намуна:

1	+	1	=	
2	+	1	=	
3	+	1	=	
4	+	1	=	
5	+	1	=	
6	+	1	=	
7	+	1	=	
8	+	1	=	
9	+	1	=	

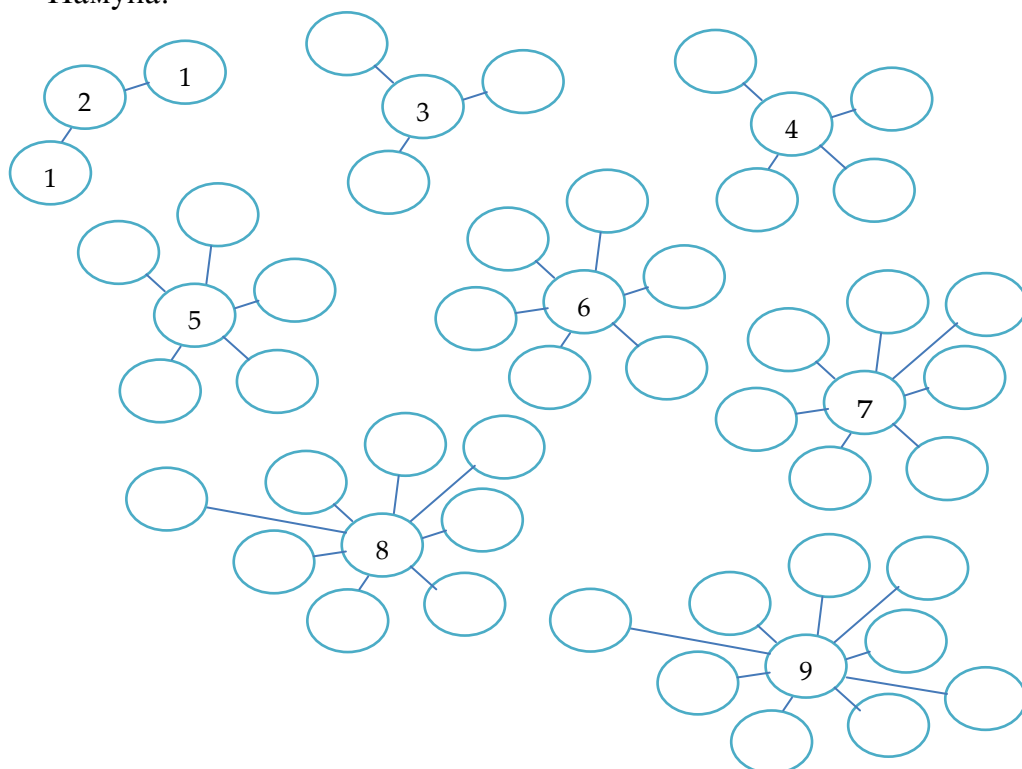
1	-	1	=	
2	-	1	=	
3	-	1	=	
4	-	1	=	
5	-	1	=	
6	-	1	=	
7	-	1	=	
8	-	1	=	
9	-	1	=	

20) Мисолу намунаҳои гуногунро метавонед таҳия намоед ва бо хонандагон ҳисоб кунед.

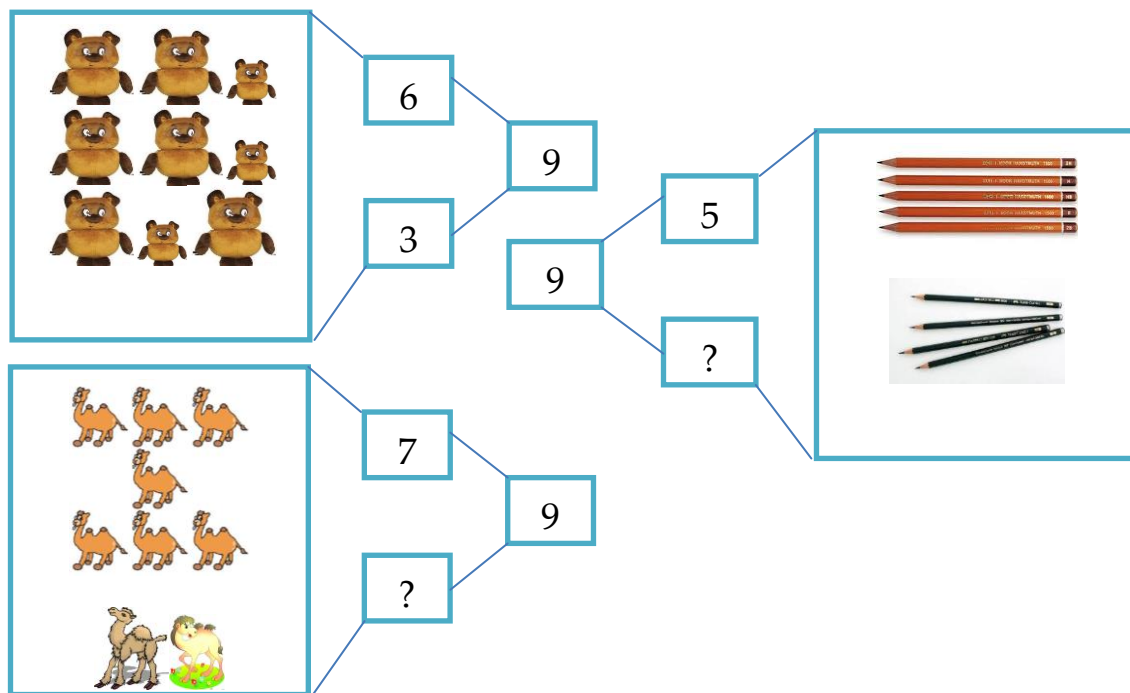
21) Якум, дуум... Сухбат аз рӯи расми китоб. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ба расм нигаранд, ва гӯянд, ки муш дар ҷойи чандум аст? Малах чӣ?

22) Хонандагонро ба гурӯҳҳои чорнафарӣ муттаҳид намоед. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки аз чанд як иборат будани ададҳоро ба монанди намуна нависанд.

Намуна:

23) Таркиби адади 9. Тавассути намунаҳои мисолҳои зерин таркиби ададҳоро бо хонандагон машқ карда метавонед:

24) Ба мақсади мустаҳкам кардани донишу малакаи хонандагон намунаҳои зиёди мисолҳоро ба хонандагон пешниҳод намоед ва барои иҷрои онҳо ёрӣ расонед.

$$1 + 2 = \quad 3 + 4 = \quad 8 + 1 = \quad 7 + 2 =$$

$$2 + 2 = \quad 3 + 6 = \quad 7 + 1 = \quad 5 + 2 =$$

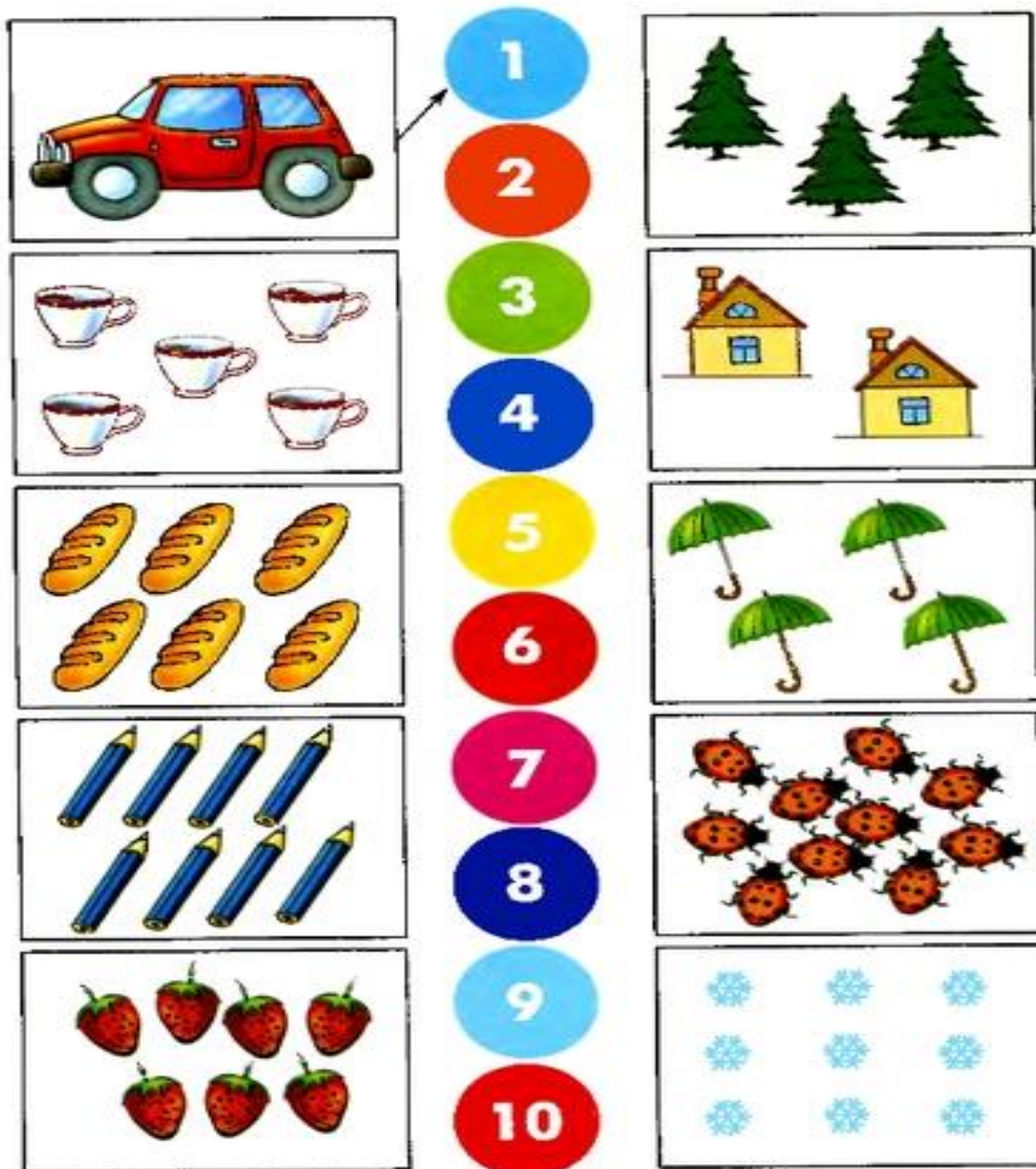
$$3 - 2 = \quad 4 - 4 = \quad 8 - 1 = \quad 7 - 3 =$$

$$4 - 2 = \quad 6 - 3 = \quad 7 - 2 = \quad 5 - 1 =$$

25) Таъкид барои омӯзгорон: Шумо метавонед, фаъолиятҳои гуногунро мувофиқи салоҳият ва қобилияти азхудкунии хонандагони синфатон дар асоси натиҷаҳои таълим илова намоед.

Арзёбӣ. Дар раванди машғулият фаъолияти хонандагонро мушоҳида карда, натиҷаи мушоҳидаатонро ба қайд гиред, барои хонандагоне, ки дар татбиқи салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълим мушкилӣ мекашанд, машқҳои иловагӣ таҳия намоед.

Чадвал барои шинохтани ададҳо аз 0 то 9

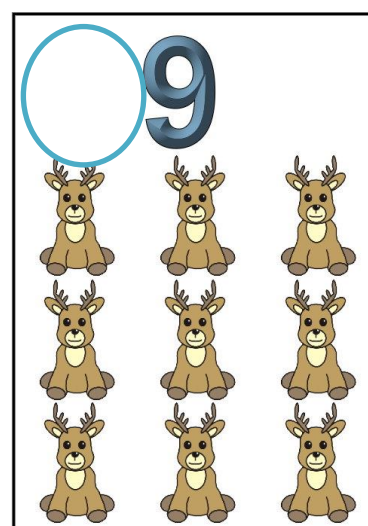
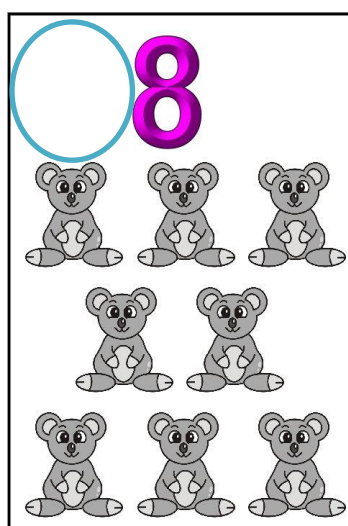
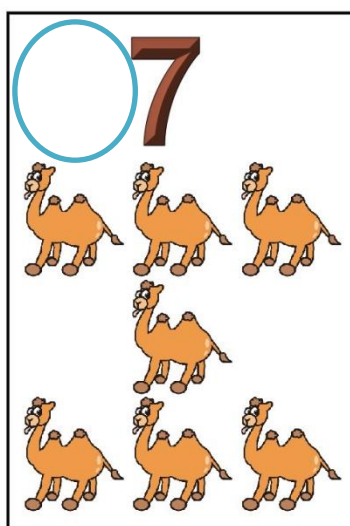
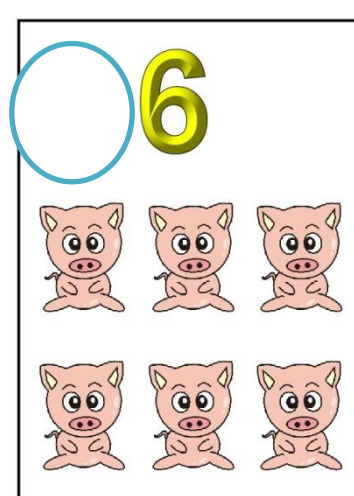
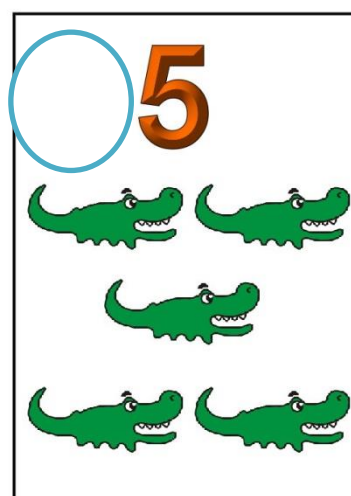
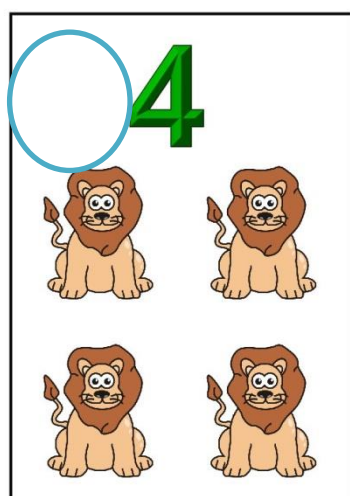
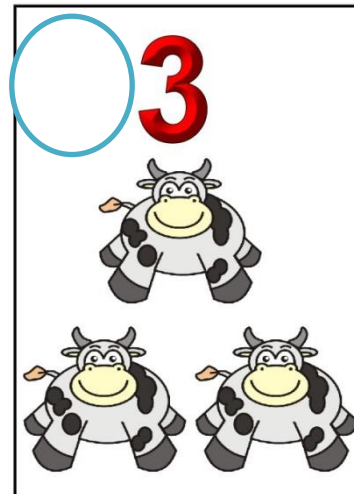
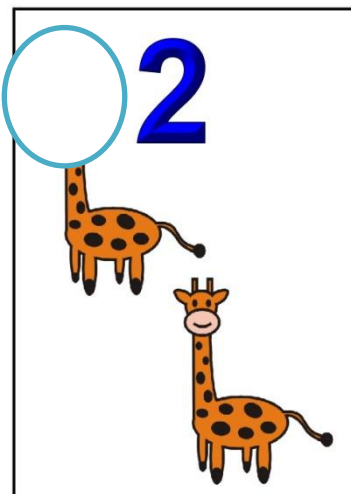
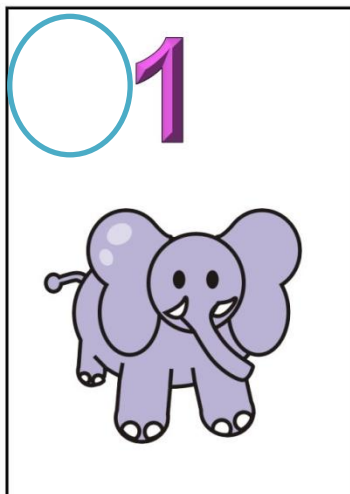

Варақай муаррифийи шакли ададҳои 0 то 9.

Расмҳо барои машқи ададҳо

§ 19. Чамъ ва тарҳи адади 3 (2 соат)

Барнома: Чамъ ва тарҳи адади 3. Бо усулҳои гуногун ҳосил кардани адади 3. Номи компонентҳо (ададҳо) дар амали чамъ. Чамъшавандаҳо. Сумма (ҳосили чамъ). Номи компонентҳо (ададҳо) дар амали тарҳ. Тарҳшавандаҳо. Фарқ ё ҳосили тарҳ. Таркиби ададҳои 1 ва 3. Муқоисаи ададҳо.

Салоҳиятҳо:

а) рақамҳоро аз 0 то 9 меҳонад, менависад ва муқоиса мекунад;

б) рамзҳои одии математикӣ (+; -; =) ва маънои онҳоро муайян ва дар амалҳо истифода карда метавонад.

в) стратегияҳои зехнро дар амалҳои одии чамъ ва тарҳ истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- бо ёрии расмҳо, амалҳо ва адади се ҳосил кардани ададҳоро тавонанд;
- чамъ ва тарҳи адади сео донанд ва истифода карда тавонанд;
- номи компонентҳо (ададҳо) дар амали тарҳ (тарҳшаванда, тарҳкунанда, ҳосили тарҳ ё фарқ)-ро донанд ва гуфта тавонанд;
- номи компонентҳо (ададҳо) дар амали чамъ (чамъшавандаҳо, ҳосили чамъ ё сумма)-ро донанд ва гуфта тавонанд.

Методикаи таълимӣ: Дар чараёни дарси мазкур хонандагон маводро оид ба чамъшавандаҳо, сумма (ҳосили чамъ) ва чамъи 3, тарҳшаванда, тарҳкунанда, фарқ (ҳосили тарҳ) ва тарҳ аз 7-ро аз худ мекунанд. Диққати асосӣ бояд ба он равона гардад, ки хонанда маънои номи компонентҳои амали чамъ ва тарҳро такрор намуда, ҳолатҳои чамъ ва мавқеи адади 3, ҳолатҳои тарҳ ва мавқеи адади 3 дар тарҳи адади 3 низ ҷой дорад. Дар поён якҷанд намунаи усулҳои таълим пешкаши шумо гардонда мешаванд. Барои банақшагирии марҳалаи мазкур ва муайян кардани натиҷаҳои таълим, нигаред ба бахши салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълими роҳнамои мазкур. Шумо тавсияҳои зеринро ҳангоми таҳияи нақшаҳои дарси яксоата истифода бурда метавонед, инчунин усул ва мисолу масъалаҳои гуногунро барои расидан ба ҳадафҳои гузошташуда истифода бурда метавонед.

- 1) Чамъи адади 3. Дар тахтаи синф якҷанд ифодаро нависед. Аз хонандагон ҳар як ҷузъи ададҳоро дар амали чамъ пурсед.

Намуна:

$$4 + 1 = 5 \quad 2 + 3 = 5 \quad 1 + 3 = 4 \quad 1 + 4 = 5 \quad 3 + 1 = 4$$

- 2) Дар тахтаи синф якҷанд ифодаҳоро оид ба чамъи 3 нависед ва онҳоро ҳал кунед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ҷузъҳои ададҳоро дар амали чамъ гӯянд ва амалҳоро ҳисоб кунанд.

- 3) Дар асоси расму нақшаҳо чамъи адади 3-ро шарҳ диҳед. Нигаред ба китоби дарсӣ.

Ба хонандагон ёрӣ расонед.

$$0 + 3 = \quad 0 + \square = 3$$

$$1 + 3 = \quad 1 + \square = 4$$

$$2 + 3 = \quad 2 + \square = 5$$

$$3 + 3 = \quad 3 + \square = 6$$

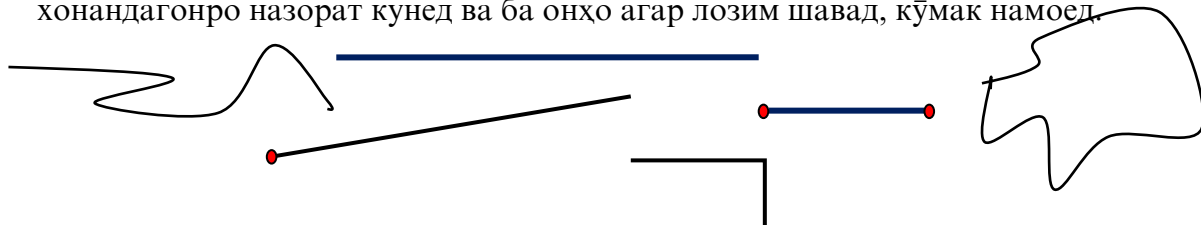
$$4 + 3 = \quad 4 + \square = 7$$

- 4) Кор бо китоби дарсӣ. Бо ёрии расм шарҳ диҳед:

$$4 = 3 + 1 \quad 5 = 3 + 2 \quad 2 + 4 = 2 + 1 + 1 + 1 + 1 = 6 \quad 2 + 4 = 2 + 2 + 2 = 6$$

$$7 = 6 + 1 \quad 7 = 5 + 2 \quad 7 = 3 + 4$$

- 5) Ба хонандагон ҳалли мисолҳоро бо ҷамъ дар доираи 9 супоред. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки мисолҳоро ҳал кунанд. Баъд аз хонандагон хоҳиш кунед, ки ҷузьҳои ададҳоро дар амали ҷамъ гӯянд.
- 6) Оид ба таркиби ададҳои 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 кори дунафарӣ гузаронед.
- 7) Оид ба муқоисаи ададҳо ва шинохти хатҳо якҷанд машқ пешниҳод кунед. Кори хонандагонро назорат кунед ва ба онҳо агар лозим шавад, кӯмак намоед.

- 8) Тарҳ аз 7. Тарҳшаванда, тарҳкунанда ва фарқ. Дар тахтаи синф як ифодаро нависед. Ҳар як ҷузьи ададҳоро дар амали тарҳ аз хонандагон пурсед.

$$5 - 4 = 1$$

- 9) Дар тахтаи синф якҷанд ифода нависед ва онҳоро ҳал кунед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ҷузьҳои ададҳоро дар амали тарҳ гӯянд. Ба хонандагон ёрӣ расонед.

$$4 - 1 = 3 \quad 3 - 2 = 1 \quad 2 - 2 = 0 \quad 5 - 1 = 4$$

- 10) Дар асоси расму нақшаҳо тарҳ аз адади 7-ро шарҳ диҳед. Нигаред ба китоби дарсӣ. Ба хонандагон ёрӣ расонед.

$$7 - 1 = 6$$

$$7 - 2 =$$

$$7 - 3 =$$

$$7 - 4 =$$

$$7 - 5 =$$

$$7 - 6 =$$

$$7 - 7 =$$

- 11) Ба хонандагон ҳалли мисолҳоро бо амали тарҳ дар доираи адади 7 супоред. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки мисолҳоро ҳал кунанд. Баъд аз хонандагон хоҳиш кунед, ки компонентҳои ададҳоро дар амали тарҳ гӯянд.

Арзёбӣ. Дар раванди машғулият фаъолияти хонандагонро мушоҳида карда, натиҷаи мушоҳидаатонро ба қайд гиред, барои хонандагоне, ки дар татбиқи салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълим мушкилӣ мекашанд, машқҳои иловагӣ таҳия намоед.

§ 20. Ҷамъ ва тарҳи адади 4 (2 соат)

Барнома: Ҷамъ ва тарҳи адади 4. Бо роҳҳои гуногун ҳосил кардани адади 4. Номи компонентҳо (ададҳо) дар амали ҷамъ. Ҷамъшавандаҳо. Сумма (ҳосили ҷамъ). Номи компонентҳо (ададҳо) дар амали тарҳ. Тарҳшавандаҳо. Фарқ ё ҳосили тарҳ. Таркиби ададҳои 1 ва 4. Муқоисаи ададҳо.

Салоҳиятҳо:

- рақамҳоро аз 0 то 9 меҳонад, менависад ва муқоиса мекунад;
- рамзҳои одии математикӣ (+; -; =) ва маънои онҳоро муайян ва дар амалҳо истифода карда метавонад;
- стратегияҳои зехиро дар амалҳои одии ҷамъ ва тарҳ истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- бо ёрии расмҳо, амалҳо ва адади чор ҳосил кардани ададҳоро тавонанд;
- ҷамъ ва тарҳи адади чорро донанд ва истифода карда тавонанд;
- номи компонентҳо (ададҳо) дар амали тарҳ (тарҳшаванда, тарҳкунанда, ҳосили тарҳ ё фарқ)-ро донанд ва гуфта тавонанд;
- номи компонентҳо (ададҳо) дар амали ҷамъ (ҷамъшавандаҳо, ҳосили ҷамъ ё сумма)-ро донанд ва гуфта тавонанд.

Методикаи таълимӣ. Дар ҷараёни дарси мазкур хонандагон мавдро оид ба ҷамъшавандаҳо, сумма (ҳосили ҷамъ) ва ҷамъи 4, тарҳшаванда, тарҳкунанда, фарқ (ҳосили тарҳ) ва тарҳ аз 8-ро аз худ мекунанд. Дикқати асосӣ бояд ба он равона гардад, ки хонанда маънои номи компонентҳои амали ҷамъ ва тарҳро такрор намуда, ҳолатҳои ҷамъ, ва мавқеи адади 4, ҳолатҳои тарҳ ва мавқеи адади 8 дар тарҳи адад аз 8 низ ҷой дорад. Дар поён якҷанд намунаи усулҳои таълим пешкаши шумо гардонда мешаванд. Барои банақшагирии марҳалаи мазкур ва муайян кардани натиҷаҳои таълим, нигаред ба бахши салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълими машғулиятҳои мазкур. Шумо тавсияҳои зеринро ҳангоми таҳияи нақшаҳои дарси яксоата истифода бурда метавонед, инчунин усул ва мисолу масъалаҳои гуногунро барои расидан ба ҳадафҳои гузошташуда истифода бурда метавонед.

- 1) Ҷамъи адади 4. Дар тахтаи синф якҷанд ифодаро нависед. Аз хонандагон ҳар як ҷузъи ададҳоро дар амали ҷамъ пурсед.

Намуна:

$$4 + 1 = 5 \quad 2 + 3 = 5 \quad 1 + 3 = 4 \quad 1 + 4 = 5 \quad 3 + 1 = 4$$

- 2) Дар тахтаи синф якҷанд ифодаҳоро оид ба ҷамъи 4 нависед ва онҳоро ҳал кунед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ҷузъҳои ададҳоро дар амали ҷамъ гӯянд ва амалҳоро ҳисоб кунанд.

- 3) Дар асоси расму нақшаҳо ҷамъи адади 4-ро шарҳ диҳед. Нигаред ба китоби дарсӣ. Ба хонандагон ёрӣ расонед.

$$\begin{array}{ll} 1 + 4 = & 0 + \boxed{} = 4 \\ 1 + 4 = & 1 + \boxed{} = 5 \\ 2 + 4 = & 2 + \boxed{} = 6 \\ 3 + 4 = & 3 + \boxed{} = 7 \\ 4 + 4 = & 4 + \boxed{} = 8 \end{array}$$

- 4) Кор бо китоби дарсӣ. Бо ёрии расм шарҳ диҳед: Дар табакчаҳо 4 қандро бо миқдори гуногун чӣ тавр ҷойгир кардан мумкин аст. а) дар ду табакча; б) дар се табакча; в) дар чор табакча.

$$\begin{array}{lll} 4 = 3 + 1 & 4 = 2 + 2 & 3 + 4 = 3 + 3 + 1 = 6 + 6 + 1 = 7 \\ 8 = 4 + 4 & 8 = 5 + 3 & 8 = 6 + 2 \quad 8 = 7 + 1 \end{array}$$

- 5) Ба хонандагон ҳалли мисолҳоро бо ҷамъ дар доираи 9 супоред. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки мисолҳоро ҳал кунанд. Баъд аз хонандагон хоҳиш кунед, ки ҷузъҳои ададҳоро дар амали ҷамъ гӯянд.
- 6) Бозии “Ҷойи ман дар кучо?": Рақамҳоро ба таври омехта дар тахтаи синф нависед (агар имконият бошад, дар лавҳи магнитӣ гузоред). Аз хонандае хоҳиш кунед, ки онҳоро бо тартиби зиёдшавӣ нависад. Хонандаи дигарро даъват карда супориш диҳед, ки онро ба таври камшавӣ нависад. Ин бозиро хонандагон метавонанд дунафарӣ дар кортҳо (рақамҳои бурида)-и худ иҷро намоянд.
- 7) Оид ба таркиби ададҳои 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 кори дунафарӣ гузаронед.
- 8) Тарҳ аз 8. Тарҳшаванда, тарҳкунанда ва фарқ. Дар тахтаи синф як ифодаро нависед. Ҳар як ҷузъи ададҳоро дар амали тарҳ аз хонандагон пурсед.

$$8 - 5 = 3$$

- 9) Дар тахтаи синф якчанд ифода нависед ва онҳоро ҳал кунед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки чузъҳои ададҳоро дар амали тарҳ гӯянд. Ба хонандагон ёрӣ расонед.
- $$5 - 1 = 4 \quad 8 - 2 = 6 \quad 3 - 2 = 1 \quad 7 - 3 = 4$$

- 10) Дар асоси расму нақшаҳо тарҳ аз адади 8-ро шарҳ диҳед. Нигаред ба китоби дарсӣ. Ба хонандагон ёрӣ расонед.

$$8 - 1 = 7$$

$$8 - 2 =$$

$$8 - 3 =$$

$$8 - 4 =$$

$$8 - 5 =$$

$$7 - 6 =$$

$$8 - 7 =$$

- 11) Ба хонандагон ҳалли мисолҳоро бо амали тарҳ дар доираи адади 8 супоред. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки мисолҳоро ҳал кунанд. Баъд аз хонандагон хоҳиш кунед, ки компонентҳои ададҳоро дар амали тарҳ гӯянд.

- 12) Оид ба шинохти аломатҳои «>, <, =» ва муқоисаи ададҳо машқе пешбурд намоед.

$$8 > 7 \quad 5 * 6 \quad 4 * 8 \quad 3 * 5 \quad 4 * 4 \quad 1 * 0 \quad 8 * 2 \quad 8 * 8$$

Арзёбӣ. Дар раванди машғулият фаъолияти хонандагонро мушоҳида карда, натиҷаи мушоҳидаатонро ба қайд гиред, барои хонандагоне, ки дар татбиқи салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълим мушкилӣ мекашанд, машқҳои иловагӣ таҳия намоед.

§ 21. Чамъ ва тарҳи адади 5 (2 соат)

Барнома: Чамъ ва тарҳи адади 5. Бо роҳҳои гуногун ҳосил кардани адади 5. Номи компонентҳо (ададҳо) дар амали чамъ. Чамъшавандаҳо. Сумма (ҳосили чамъ). Номи компонентҳо (ададҳо) дар амали тарҳ. Тарҳшавандаҳо. Фарқ ё ҳосили тарҳ. Таркиби ададҳои 1 ва 5. Муқоисаи ададҳо.

Салоҳиятҳо:

а) рақамҳоро аз 0 то 9 меҳонад, менависад ва муқоиса мекунад;

б) рамзҳои одии математикӣ (+; -; =) ва маънои онҳоро муайян ва дар амалҳо истифода карда метавонад.

в) стратегияҳои зеҳнро дар амалҳои одии чамъ ва тарҳ истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- бо ёрии расмҳо, амалҳо ва адади 5 ҳосил кардани ададҳоро тавонанд;
- чамъ ва тарҳи адади панҷро донанд ва истифода карда тавонанд;
- номи компонентҳо (ададҳо) дар амали тарҳ (тарҳшаванда, тарҳкунанда, ҳосили тарҳ ё фарқ)-ро донанд ва гуфта тавонанд;
- номи компонентҳо (ададҳо) дар амали чамъ (чамъшавандаҳо, ҳосили чамъ ё сумма)-ро донанд ва гуфта тавонанд;

Методикаи таълим. Дар чараёни дарси мазкур хонандагон маводро оид ба чамъшавандаҳо, сумма (ҳосили чамъ) ва чамъи 5. Дикқати асосӣ бояд ба он равона гардад, ки хонанда маънои номи компонентҳои амали чамъ ва тарҳро такрор намуда, ҳолатҳои чамъ ва мавқеи адади 5 низ ҷой дорад. Дар поён якҷанд намунаи усулҳои таълим пешкаши шумо гардонда мешаванд. Барои банақшагирии марҳалаи мазкур ва муайян кардани натиҷаҳои таълим, нигаред ба бахши салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълими машғулиятҳои мазкур. Шумо тавсияҳои зеринро хангоми таҳияи нақшаҳои дарси яксоата истифода бурда метавонед, инчунин усул ва мисолу масъалаҳои гуногунро барои расидан ба ҳадафҳои гузошташуда истифода бурда метавонед.

- 1) Чамъи адади 5. Дар тахтаи синф якчанд ифодаро нависед. Аз хонандагон ҳар як
чузъи ададхоро дар амали чамъ пурсед.

Намуна:

$$2 + 3 = 5 \qquad 1 + 3 = 4 \qquad 1 + 4 = 5 \qquad 3 + 1 = 4$$

- 2) Дар тахтаи синф якчанд ифодаҳоро оид ба ҷамъи 5 нависед ва онҳоро ҳал кунед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ҷузьҳои ададҳоро дар амали ҷамъ гӯянд ва амалҳоро ҳисоб кунанд.

- 3) Адади 5-ро нависед: а) дар суммаи ду ҷамъшаванда:

$$5 = 4 + 1 \qquad 5 = \square + \square \qquad 5 = \square + \square + \square + \square + \square$$

- 4) Кор бо китоби дарсӣ. Аз намунаи чамъи адади 5 истифода карда $4+4=8$ ва $8+1=9$ -ро фаҳмонед.

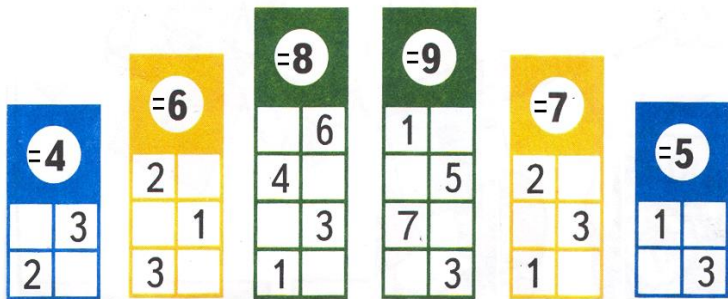
$$4 + 4 = 8 \qquad 4 + 5 = 9 \qquad 4 + 5 = 4 + 4 + 1 = 4 + 3 + 2 = 9$$

- 5) Тарзи дигари чамъи адади 5-ро пешниҳод намоед.

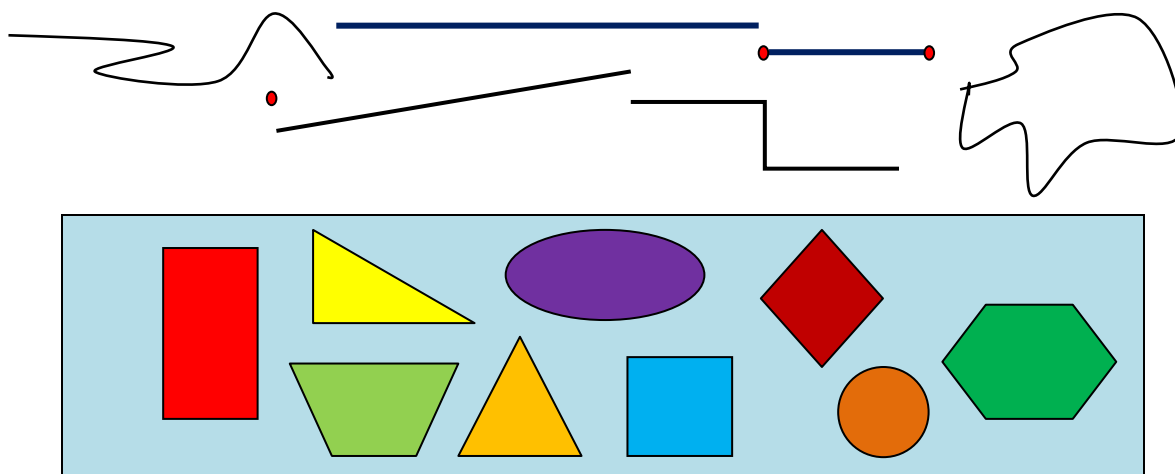
0 + 5 =											
1 + 5 =											
2 + 5 =											
3 + 5 =											
4 + 5 =	4	+	4	+	1	=	8	+	1	=	9

- б) Аз онҳо хоҳиш намоед, ки мисолҳоро ҳал кунанд кори якдигарро санчанд. Баъд аз хонандагон хоҳиш кунед, ки ҷузьҳои ададҳоро дар амали ҷамъ гӯянд.

- 7) Оид ба таркиби ададҳои 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9 кори дунафарӣ гузаронед.

- 8) Оид ба муқоисаи ададҳо, шинохти хатҳо ва фигураҳои геометрӣ якчанд машқҳо пешниҳод кунед. Кори хонандагонро назорат кунед ва ба онҳо агар лозим шавад, ёрӣ расонед.

Арзёбӣ. Дар раванди машғулият фаъолияти хонандагонро мушоҳида карда, натиҷаи мушоҳидаатонро ба қайд гиред, барои хонандагоне, ки дар татбиқи салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълим мушкилӣ мекашанд, машқҳои иловагӣ таҳия намоед.

§ 22. Қойивазкунии чамъшавандаҳо (2 соат)

Барнома. Қонуни қойивазкунии чамъшавандаҳо. Бозии “Қойи маро иваз кунед!”. Мавридҳои мувофиқи чамъ ($6+1$, $1+6$). Хондан, навиштан ва ёфтани қиммати ифодаҳо бо як ва ду амал. Мавридҳои махсуси чамъ. Номи ҷузъҳо (ададҳо) дар амали чамъ (чамъшавандаҳо, ҳосили чамъ ё сумма).

Салоҳиятҳо:

а) Рақамҳоро дар доираи аз 0 то 5 чамъ карда метавонад.

б) Стратегияҳои зеҳнӣ дар амалҳои одии чамъ истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- номи ҷузъҳо (ададҳо) дар амали чамъ (чамъшавандаҳо, ҳосили чамъ ё сумма)-ро донанд ва гуфта тавонанд;
- қоидаи иваз кардани қойи чамъшавандаҳоро донанд ва дар амал истифода бурда тавонанд;
- суммаҳоро бо усулҳои қойивазкунии чамъшавандаҳо ҳисоб карда тавонанд;
- бо ёрии расмҳо оид ба қойивазкунии чамъшавандаҳо суммаҳои гуногун навишта тавонанд;
- мавридҳои мувофиқи чамъ ($6+1$, $1+6$)-ро донанд;

Методикаи таълим.

- 1) Кори амалӣ. Ба хонандагон муроҷиат карда гӯед, ки ба дасти рост 2-то ва ба дасти чап 4 –то ҷӯбча гиранд ва ҳисоб кунанд. Ҳамагӣ чандто шуд? 6-то. Акнун ҷӯбчаҳоро иваз кунед ва ҳисоб кунед. Оё миқдори ҷӯбчаҳо тағйир ёфтанд? Не. Дар мизи якум ду хонанда дар мизи дуюм ду хонанда нишастаанд. Дар ду миз чанд хонанда нишастаанд? 4 хонанда. Биёед қойи онҳоро иваз мекунем. Бачаҳо қояшонро иваз мекунанд ва ҳисобкунӣ аз нав иҷро карда мешавад. Аз иваз кардани қойи нишаст миқдори бачаҳо тағйир наёфт. Аз ин гуна машқҳо хулоса мебарояд, ки агар қойи чамъшавандаҳоро иваз кунем ҳосили чамъ (сумма) тағйир намеёбад.
- 2) Ба хонандагон чунин супориш диҳед: *Ба боли миз дар як тараф ду бозича (дафтар ё китоб) дар тарафи дигараш 3-то гузоред. Миқдори онҳоро ҳисоб кунед. Чандто шуд?*

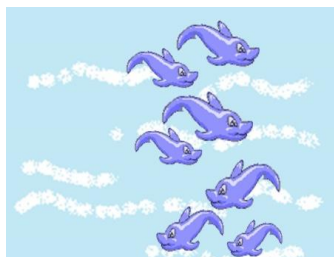
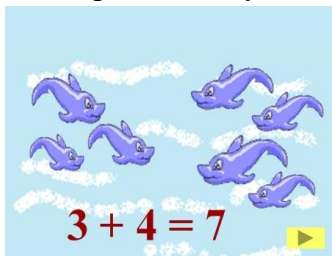
Шашто. Офарин! Акнун ҷойи бозичаҳоро иваз кунед. Миқдори онҳоро аз нав ҳисоб кунед. Чандто шуд? Ба кори хонандагон назорат кунед, ки оё ҳама ин амалро дуруст иҷро мекунанд? Бо онҳо аввал дар асоси ин амал бо ҳамроҳи хонандагон ифода тартиб диҳед. Сипас мисолҳоро ҳисоб кунед ва бо онҳо қонуни ҷойивазкунии ҷамъшавандаҳоро муҳокима кунед. Боз ба ин монанд машқҳоро иҷро кардан мумкин аст.

Намунаҳо:

Қоида: Аз иваз кардани ҷойи ҷамъшавандаҳо сумма тағйир намеёбад.

- 3) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ба расмҳо назар кунанд ва ифодаҳо тартиб диҳанд ва онро ҳисоб кунанд.

- 4) Ба хонандагон чунин ифодаҳоро пешниҳод намоед ва гӯед, ки дар катакҳои ҳолӣ кадом ададҳоро гузоштан мувофиқ аст?

а) $\square + 3 = 6 + 3$ $5 + 2 = 2 + \square$

$6 + 3 = 6 + \square$ $\square + 2 = 2 + 5$

$6 + \square = 3 + 6$ $5 + \square = 2 + 5$

Оё аз иваз кардани ҷойи ҷамъшавандаҳо сумма тағйир меёбад?

б)

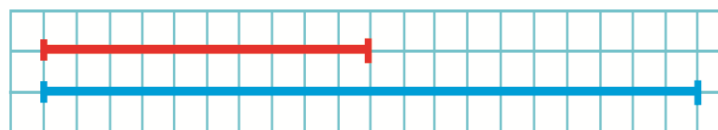
$1+6=$	● ● ● ● ● ● ●	
	● ● ● ● ● ● ● ●	$6+1=$
$2+6=$	● ● ● ● ● ● ● ●	
	● ● ● ● ● ● ● ●	$6+2=$
$3+6=$	● ● ● ● ● ● ● ●	
	● ● ● ● ● ● ● ●	$6+3=$
$4+6=$	● ● ● ● ● ● ● ●	
	● ● ● ● ● ● ● ●	$6+4=$

5) Машқи навиштан.

6 + 3	7 + 2	8 + 1	9 + 1
3 + 6	2 + 7	1 + 8	1 + 9

2 + 2 = 4	5 + 3 =	6 + 2 =	7 + 2 =
4 - 2 = 2	8 - 3 =	8 - 6 =	9 - 7 =

- б) Варақаеро барои чен кардани порча омода кунед ва ба хонандагон пешниҳод намоед. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки дарозии порчаҳоро чен кунанд ва дар зераш онро нависанд. Намуна:

(Ёддошт: Ин гуна варақаҳоро метавонед худатон омода созед.)

Арзёбӣ. Дар раванди машғулият фаъолияти хонандагонро мушоҳида карда, натиҷаи мушоҳидаатонро ба қайд гиред, барои хонандагоне, ки дар татбиқи салоҳиятҳо ва мақсадҳои таълим мушкилӣ мекашанд, машқҳои иловагӣ таҳия намоед. Объекти арзёбӣ: хонандагон дар доираи ададҳои аз 7 то 9 ҷамъ ва тарҳ карда метавонанд.

§ 23. Ҳамаи рақамҳо (2 соат)

Барнома. Ном ва пайдарпайии ададҳо. Ишораи рақамҳои аз 0 то 9. Тарзи навиштан ва хондани онҳо. Хондани қатори ададҳо. Ҳисоб кардани ашёи мушаххас. Шумораи тартибӣ (якум, дуюм...). Муқоисаи ададҳо. Ҳосил кардани ададҳои пешоянд ва пасоянд. Ададҳои ҷуфт ва тоқ. Таркиби ададҳои 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9. Маҷмӯи ашё ва аз онҳо ҷудо кардани ашёи алоҳида. Аломатҳои «+», «-», «=», «>», «<» ва навишти онҳо.

Салоҳиятҳо:

- рақамҳоро аз 0 то 9 меҳонад, менависад ва муқоиса мекунад;
- ададҳоро дар доираи аз 0 то 5 ҷамъ ва тарҳ карда метавонад;
- стратегияҳои зехниро дар амалҳои одии ҷамъ ва тарҳ истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- маънои рақамҳои 0 то 9-ро донанд;
- номи рақамҳои аз 0 то 9-ро гуфта тавонанд;
- ишораи рақамҳои аз 0 то 9-ро шиносанд;
- рақамҳои аз 0 то 9-ро навишта тавонанд;
- таркиби рақамҳоро гуфта тавонанд;
- рақамҳои тоқ ва ҷуфтро муайян карда тавонанд;
- шумораи тартибиро донанд ва тартиби ашё ва амалҳоро гуфта тавонанд;

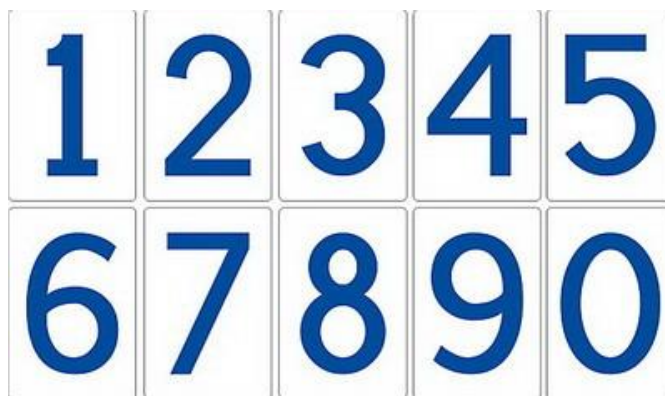
– аломатҳои «+», «-», «=», «>», «<»-ро шиносанд ва навишта тавонанд.

Методикаи таълим. Маҷмӯи дарсҳои мазкур ба мустаҳкам намудани донишу малакаи хонандагон аз мавзӯҳои гуногуни боби мазкур ва ба ин восита ташаккул додани салоҳиятнокии хонандагон ба нақша гирифта мешавад. Барои расидан ба ин мақсад ба ҳар як самти таълим диққати махсус дода мешавад. Ин дарсҳо имконият медиҳанд, ки донишу малакаи хонандагон ба танзим дароварда шуда, барои аз худ кардани дониш, малака ва маҳорати нав ва ташаккули салоҳиятнокии онҳо заминаи устувор гузошта шавад.

Ададҳо ва рақамҳо.

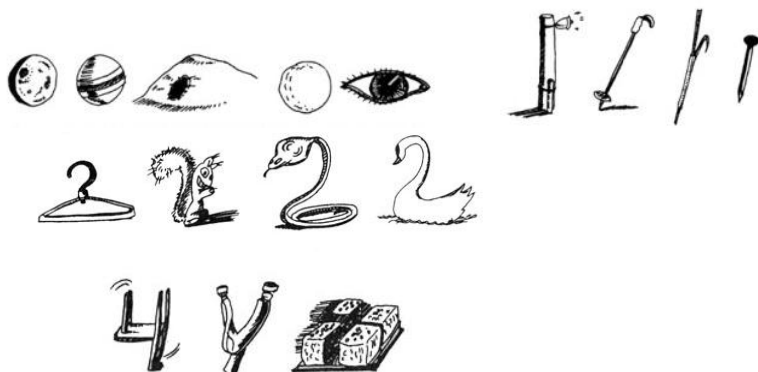
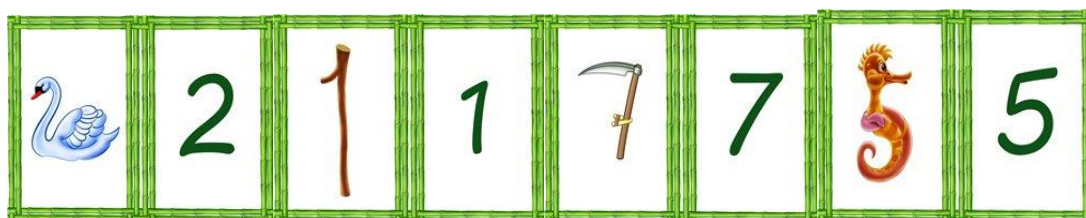
- 1) Машқи ном ва пайдарпайии ададҳо. Барои машқи ном ва пардапайии ададҳо бо шумо усулҳои зеринро тавсия мекунем.
- 2) Дар тахтаи синф ададҳои азхудкардаи хонандагонро нависед. Ба ҳар як рақам ба тартиб ишора кунед ва аз хонандагон хоҳиш кунед, ки номи ин ададҳоро гӯянд.
- 3) Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки ададҳои азхудкардаашонро дар даврачаҳо (варақҳо) алоҳида нависанд. Ҳар як хонанда кортҳои омодакардаашро дар болои миз ба таври омехта мемонад. Ба хонандагон як дақиқа вақт дода, хоҳиш намоед, ки рақамҳоро батартиб гузоранд. Ин амалро якчанд маротиба такрор намоед.
- 4) Дар тахтаи синф (ё вараки алоҳида) ададҳоро батартиб нависед. Аммо якчанд ададро нанависед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ададҳои нанавиштаро ёбанд ва нависанд.
- 5) Ба таври “занҷирвор” ҳисоб кардан. Шумурданро аз як шурӯъ намоед, сипас аз хонандаи қатори аввал хоҳиш намоед, ки шумурданро идома диҳад, ҳамин тавр ҳар як хонанда бонавбат як рақами ояндаро мегӯяд. Ин амалро якчанд маротиба иҷро намоед.
- 6) Машқи ишораи ададҳои аз 0 то 9. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки дар вараки алоҳида рақамҳоро нависанд. Нигаред ба намунаи поён. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ба рӯйи ададҳо миқдори мувофиқи нахӯд (лӯбиё, муҳра) гузоранд. Кори онҳоро санҷед ва ба онҳо ёрӣ расонед.

Намуна:

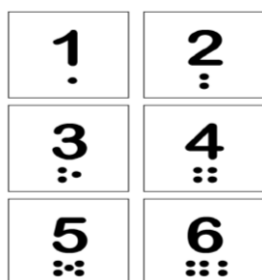
- 7) Ёфтани ашёи ба рақамҳо монанд. Расми ашёро, ки ба рақамҳо монандаст ҷамъ оваред ва ба хонандагон фармоед, ки рақамҳоро ба расми монанд мувофиқ гузоранд.

Намунаҳо:

- 8) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки дар корҳои алоҳида рақам ва миқдори мувофиқи нукта (ё даврачаҳоро) кашанд. Нигаред ба намунаи поён. Шумо номи рақамро гиред, хонандагон онро ба шумо нишон медиҳанд. Ин амалро хонандагон дунафарӣ ё дар гурӯҳҳои чорнафара иҷро карда метавонанд.

Намуна:

- 9) Дар дастурҳои рақамҳо. Ба хонандагон намунаҳои гуногуни ашёе, ки дар онҳо рақам навишта шудааст, пешниҳод намоед, аз онҳо хоҳиш карда мешавад, ки рақамҳоро ёбанд. Чунин ашё рақами мошин, тақвим, суроға, рақами телефон ва амсоли он буда метавонанд.

Намунаҳо:

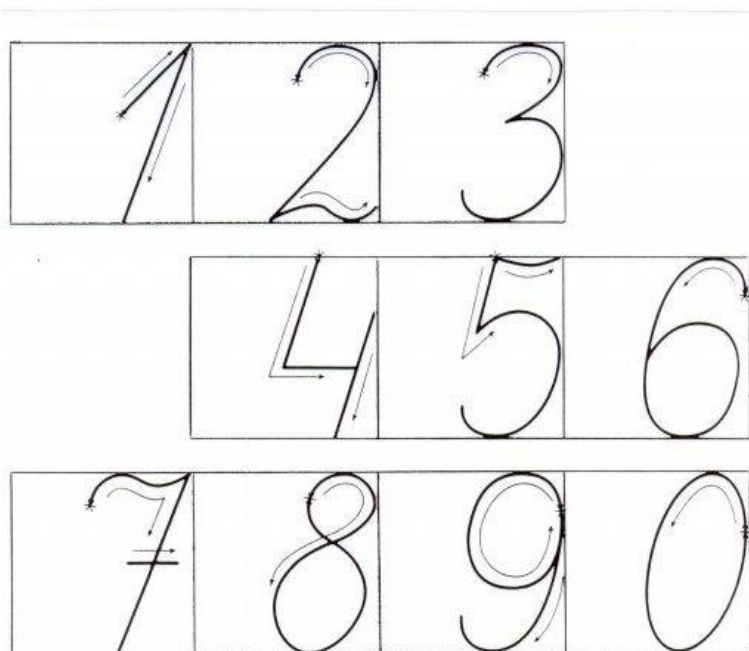

2016

January							February							March						
Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat	Sun	Mon	Tue	Wed	Thu	Fri	Sat
27	28	29	30	31	1	2	31	1	2	3	4	5	6	28	29	1	2	3	4	5
3	4	5	6	7	8	9	7	8	9	10	11	12	13	6	7	8	9	10	11	12
10	11	12	13	14	15	16	14	15	16	17	18	19	20	13	14	15	16	17	18	19
17	18	19	20	21	22	23	21	22	23	24	25	26	27	20	21	22	23	24	25	26
24	25	26	27	28	29	30	28	29	1	2	3	4	5	27	28	29	30	31	1	2
31	1	2	3	4	5	6														

- 10) Тарзи навиштан ва хондани ададҳо. Барои машқи навиштани ададҳо якчанд намунаи хатро, ки хати беҳтарин ва бадтаринро тасвир мекунанд, бо хонандагон муҳокима кунед. Хусусиятҳои тарзи дурусти навиштани ададҳо ба хонандагон фаҳмонед. Тарзи навишти як рақамро якчанд маротиба нишон дода, амали иҷрокардаатонро ба хонандагон ғӯед. Самти ҳаракати дастро ба хонандагон нишон диҳед.

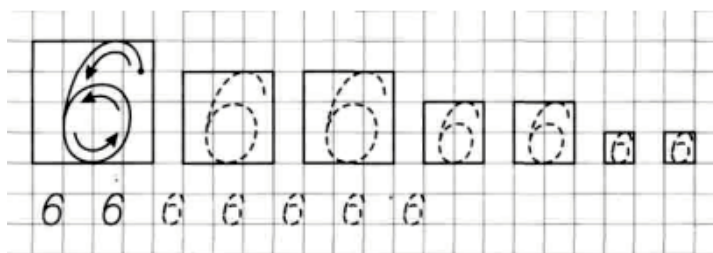
Намуна:

- 11) Дар фазо “навиштан”. Баъд аз он ки тарзи навиштани ададро дар тахтаи синф намоиш додед, аз хонандагон хоҳиш намоед, ки шакли ададро дар фазо бо ангуштонашон “нависанд”. Ин амалро якчанд маротиба иҷро намуда, ададҳои гуногунро истифода баред.
- 12) Латта ва бўр. Шакли ададро бо латтаи тар дар тахтаи синф нависед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки аз болои изи латтаи тар бо бўр нависанд.
- 13) Аз рӯйи нуктачаҳо навиштан. Мувофиқи шакли адад нуктачаҳо гузоред. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки аз болои нуктачаҳо ададро нависанд.

Намуна:

- 14) Ҳисоб кардани ашёи мушаххас. Дар ин марҳала хонандагон дар раванди ҳисоб кардани ашёи мушаххас, ашёро бо ададҳо муқоиса мекунанд ва менависанд. Шумо метавонед, ҳангоми машқ амалҳои ҷамъ ва тарҳро истифода баред. Барои ин пеш аз машғулият мавод омода намоед.

Намунаҳо:

   $3 + 4 = 7$

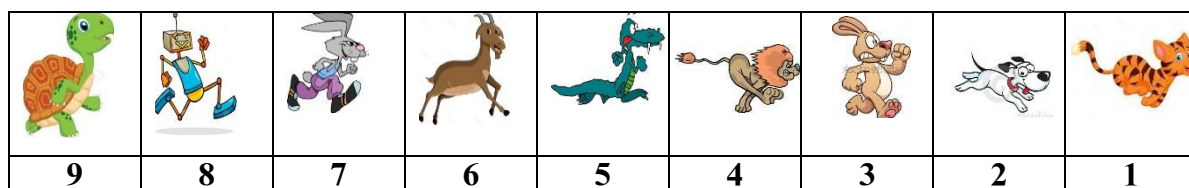
   $4 + 3 = 7$

 $2 + 3 = 5$

- 15) Дар назди тахтаи синф як миз гузоред. Дар болои миз ашёи гуногун (миқдори гуногун) гузоред. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ҳар як гурӯҳи ашёро ҳисоб кунанд.

- 16) Шумораи тартибӣ (якум, дуюм ...). Ба хонандагон намунаи расми давиданро намоиш дода, пурсед, ки кадом ҳайвон якум, дуюм сеюм ... давида истодааст.

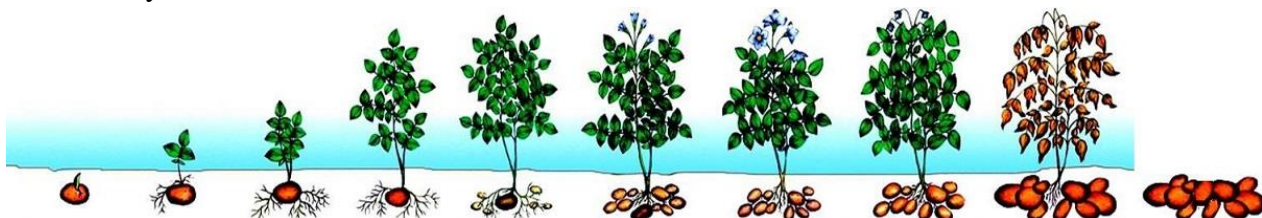
Намуна:

17) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки бо тартиб шумораи хонандагони пеш аз худ ва худро гӯянд. Масалан, Заррина – якум, Рустам – дуюм, Ҳадиса – сеюм, ман чорум. Ҳамин тавр хонандагон шумораи тартиби хонандагони пеш ва шумораи тартибии худро мегӯянд.

18) Якчанд намунаҳои расмхоро барои машқи шумораҳои тартибӣ пешкаши хонандагон карда, бо онҳо муҳокима намоед. Инчунин хонандагон дунафарӣ кор карда, ба ҳамдигар расмхоро нақл карда метавонанд.

Намунаҳо:

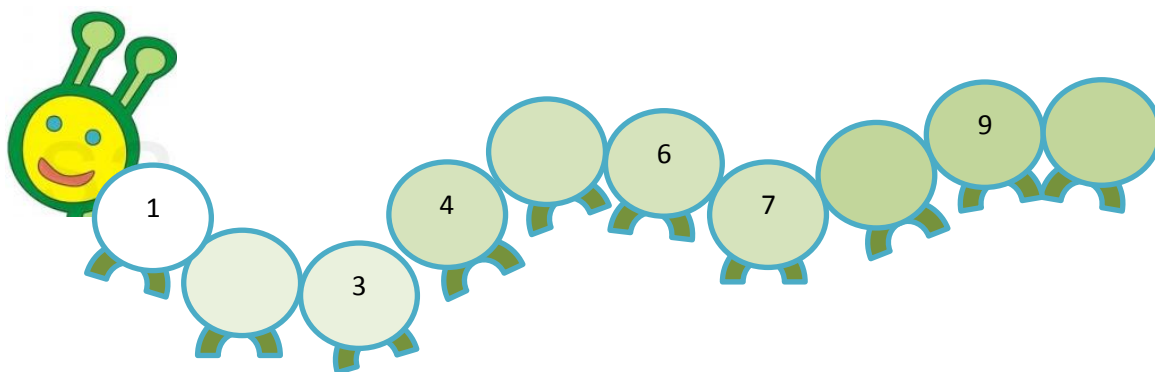
19) Муқоисаи ададҳо. Барои муқоисаи ададҳо шумо метавонед мисолҳои гуногунро оид ба истифодаи аломати $>$, $<$, $=$ истифода баред. Аммо пеш аз иҷрои чунин мисолҳо хонандагон бояд маънои ададҳоро муқоиса кунанд.

20) Ҳосил кардани ададҳои пешоянд ва пасоянд. Барои машқи малакаи мазкур шумо метавонед, рақамҳои азхудкардаи хонандагонро батартиб навишта, якчанд рақамро нанависед. Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки ин рақамҳоро муайян кунанд ва нависанд.

21) Шумо метавонед ададҳоро дар даруни расме ҷо диҳед, якчандтои онро тоза кунед ва бо хонандагон пурсиш гузаронда, аз онҳо хоҳиш намоед, ки рақамҳои пешоянд ва пасояндро муайян кунанд.

Намуна:

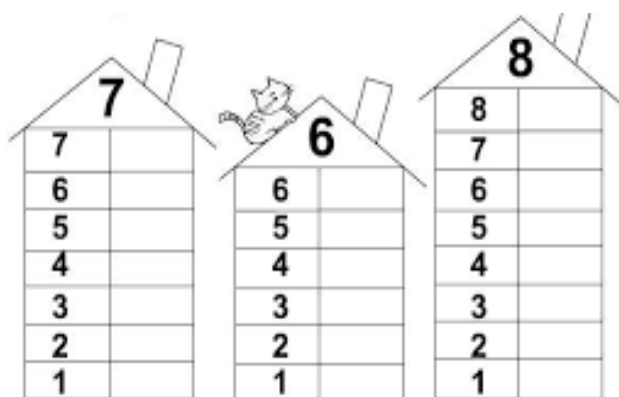
- 22) Ададҳои чуфт ва тоқ. Аз хонандагон маънои адади чуфт ва тоқро пурсед. Ба онҳо барои муайян кардани ададҳои чуфт ва тоқ якчанд мисол дода фармод, ки ҳал кунанд. Дар ҳалли ин мисолҳо ба хонандагон ёрӣ расонед.
- 23) Таркиби ададҳо. Дар ин марҳала дониши хонандагон оид ба таркиби ададҳо мустаҳкам карда мешавад. Хонандагон аллакай доир ба таркиби ададҳо маълумоти аввалияро доранд. Барои машқ шумо метавонед аз намунаҳои усули зерин истифода баред.

Намуна:

1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	1+1	1+2	1+3 2+2	1+4 2+3	1+5 2+4 3+3	1+6 2+5 3+4	1+7 2+6 3+5 4+4	1+8 2+7 3+6 4+5

10

- 24) Мачмӯи ашё ва аз онҳо чудо кардани ашёи алоҳида. Шумо метавонед якчанд машқҳои амалӣ гузаронед. Масалан, аз хонандагон хоҳиш намоед, ки дунафарӣ машғул шуда, ба болои миз ҳар ду нафар ашёи худро гузорад. Онҳоро омехта карда ашёи якдигарро муайян кунанд.
- 25) Инчунин шумо ба хонандагон қатори ашёро, ки дар он як ё ду ашё ба ин гурӯҳ тааллуқ надоранд, пешниҳод карда, аз онҳо хоҳиш кунед, ки ин ашёро муайян намоянд.

Намуна:

				
				
2 + 2	3 + 1	4 + 0	5 - 1	6 - 1
				

- 26) Аломатҳои «+», «-», «=», «>», «<» ва навишти онҳо. Аввал якчанд мисолро ба монанди намуна ба тахтаи синф нависед, аз хонандагон хоҳиш намоед, ки аломати мувофиқро ба ҷойи ҳолӣ гузоранд. Намунаҳои бештар таҳия намоед. Инчунин шумо метавонед қаторҳои таълимиро бо чунин мисолҳо таҳия намуда, ба хонандагон пешниҳод кунед.

Намуна:

$$\begin{array}{ll} 5 \square 4 = 1 & 5 \square 4 = 9 \\ 6 \square 3 = 9 & 7 \square 3 = 4 \end{array}$$

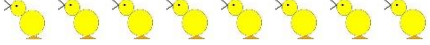
- 27) Баъд барои машқи аломатҳои «=», «>», «<» ба монанди намунаҳо ифодаҳо тартиб дода, аз хонандагон хоҳиш намоед, ки аломати мувофиқ гузоранд. Намунаҳои бештар таҳия намоед. Инчунин шумо метавонед қаторҳои таълимиро бо чунин мисолҳо таҳия намуда, ба хонандагон пешниҳод кунед.

Намуна:

$$\begin{array}{ll} 5 \square 4 & 5 \square 5 \\ 6 \square 3 & 7 \square 9 \end{array}$$

- 28) Барои ба хонандагон додани имконияти машқи бештари малака, аз онҳо хоҳиш намоед, ки ба монанди намунаҳои боло мисолҳо таҳия намоянд ва ба ҳамроҳашон барои иҷро супоранд. Қори якдигарро санчанд.
- 29) Номи амалҳо (ҷамъ ва тарҳ), аз худ намудани маънои онҳо. Усулу воситаҳои зиёди машқ кардани ин мавзӯро аз тарафи омӯзгорон истифода мешаванд. Боварӣ дорем, ки шумо низ миқдори зиёди чунин усулро медонед ва истифода мебаред. Аз ҷумла, иваз кардани ашё ба рақамҳо.

Намуна:

	+		=	
8	+	1	=	

- 30) Ба хонандагон бо саволҳои гуногун мурочиат карда, номи амалҳоро дар ифодаҳо пурсед. Аз онҳо хоҳиш кунед, ки амали ҷамъро бо амали тарҳ муқоиса кунанд. Бо мисолҳои ҳаёти амали ҷамъ ва амали тарҳро фаҳмонед.
- 31) Хатҳо, хати рост, порча, хати қавҷ, хати шикаста, нур, хати сарбаста. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки шаш арақ омода кунанд. Ба ҳар корт як хат кашанд. Барои омода кардани корт ба онҳо ёрӣ расонед.
- 32) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ба монанди намунаи поён ҷадвал кашанд. Хоначаҳои ҷадвал бояд ба андозаи корт мувофиқ бошанд.

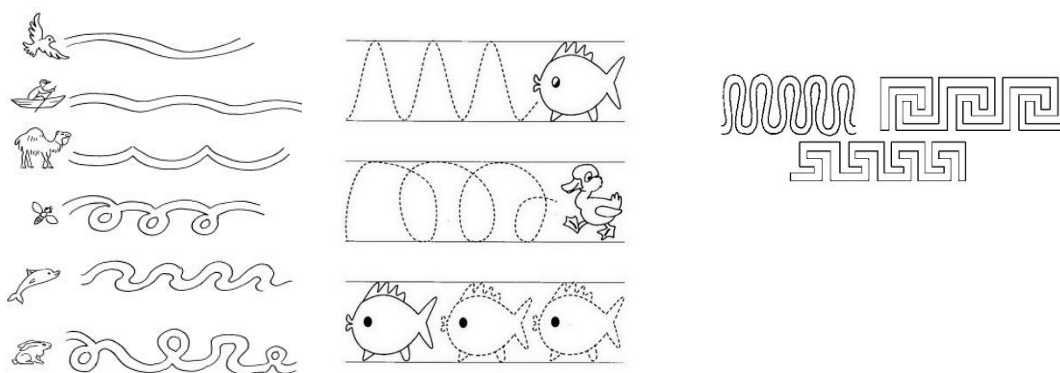
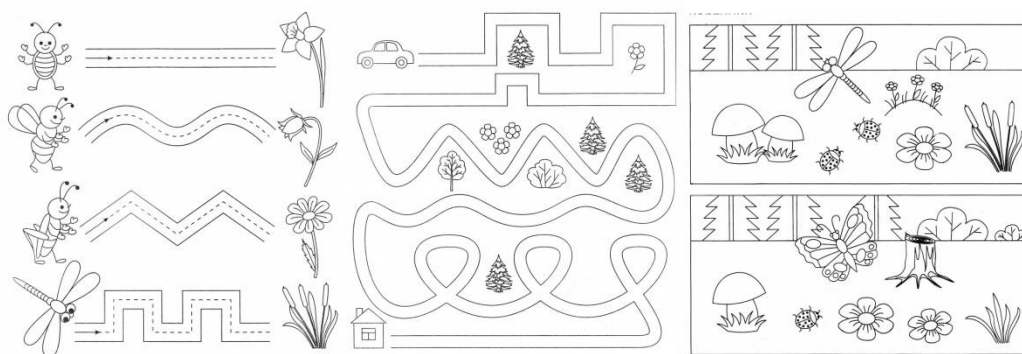
Намуна:

- 33) Шумо низ шаш корти хатҳои гуногундор омода намоед. Кортҳоро омехта кунед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки аз шаш корти дошташон чор кортро интихоб кунанд ва ба ҳар як хонача як кортро гузоранд.

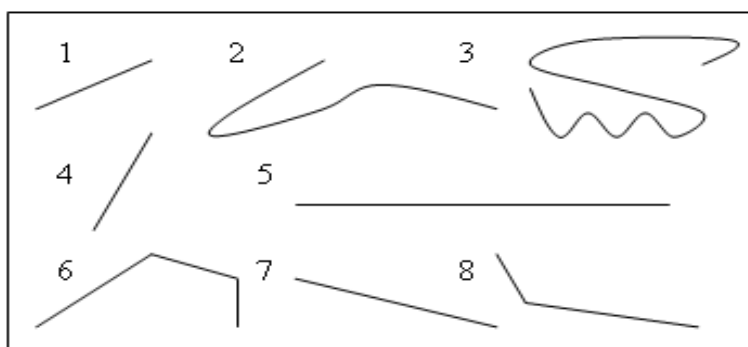
- 34) Кортиҳои дар дастатон бударо бонавбат ба хонандагон нишон дода, номашонро гиред. Агар хонанда дар рӯйи ҷадвал ҳамин кортро дошта бошад, онро ҷаппа мекунад. Ба ҳамин усул кортиҳои дигарро намоиш диҳед. Хонандае, ки аввалин шуда ҳамаи кортиҳоро ҷаппа мекунад, ғолиб доништа мешавад. Ин бозиро якчанд маротиба иҷро намоед.
- 35) Муқоисаи тасаввурии порчаҳо. Ба хонандагон якчанд расмҳои манзара ё ашё намоиш дода мешавад, онҳо бояд хатҳоро муайян ва муқоиса кунанд.

Намуна:

36) Тасвири одитарини хатҳо. Бори дигар тарзи кор бо хаткашакро ба хонандагон ёдовар шавед. Хати рост кашед, ҳангоми кашидани хати рост амали иҷрокардаатонро ба хонандагон фаҳмонед. Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки ба монанди намунаи кашидани шумо хати рост кашанд. Ҳангоми иҷрои вазифа ба назди ҳар як хонанда рафта, кори ӯро санҷед ва ба ӯ ёрӣ расонед. Ин амалро бо хати шикаста, порча, хати қач, хатҳое, ки якдигарро мебуранд, хатҳои сарбаста иҷро намоед. Боварӣ ҳосил намоед, ки хонандагони шумо малакаи кашидани хатҳои одитаринро доранд.

37) Фарқи хатҳо аз ҳамдигар. Намунаи хатҳои азхудкардаи хонандагонро дар тахтаи синф кашед. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки аввали номи ҳар як хатро гуянд. Пас аз ин аз онҳо хоҳиш намоед, ки фарқи байни хатҳоро гуянд. Таърифи хатҳоро бори дигар ба хонандагон ёдовар шавед ва хусусияти ҳар як хатро ба онҳо фаҳмонед. Бори дигар ба хатҳо нишон диҳед ва аз хонандагони алоҳида хоҳиш намоед, ки дар бораи ин хат маълумот диҳанд.

38) Мафҳумҳои дур ва наздик. Дар асоси мушоҳидаи атроф мафҳумҳои дур ва наздикро машқ кунед. Ба ашъи синф ва берун аз он нишон дода, аз хонандагон пурсед, ки оё он ашъ аз онҳо дур аст ё ба онҳо наздик? Ин амалро якчанд маротиба бо ашъ ва манзараҳои гуногун машқ кунед. Инчунин хонандагон метавонанд дунафарӣ ё дар гурӯҳҳои хурд ин машқро иҷро кунанд. Як нафар номи ашъеро мегирад ва нафари дигар мегӯяд, ки ин ашъ дур аст ё наздик.

39) Мафҳумҳои баланд ва паст. Дар асоси мушоҳидаи атроф мафҳумҳои баланд ва пастро машқ кунед. Ба ашъи синф ва берун аз он нишон дода, аз хонандагон пурсед, ки оё он ашъ аз онҳо баланд аст ё ба онҳо паст? Ин амалро якчанд маротиба бо ашъ ва манзараҳои гуногун машқ кунед. Инчунин хонандагон метавонанд дунафарӣ ё дар гурӯҳҳои хурд ин машқро иҷро кунанд. Як нафар номи ашъеро мегирад ва нафари дигар мегӯяд, ки ин ашъ баланд аст ё паст.

Арзёбӣ. Дар раванди машғулият фаъолияти хонандагонро мушоҳида карда, натиҷаи мушоҳидаатонро ба қайд гиред, барои хонандагоне, ки дар татбиқи салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълим мушкилӣ мекашанд, машқҳои иловагӣ таҳия намоед.

§ 24. Ченкунӣ ва муқоисакунӣ. (2 соат)

Барнома. Шиносоӣ бо ченкунӣ. Муқоисакунӣ. Ченкунӣ бо вачаб, бо қадам, бо назардид. Чен кардани дарозии ашъҳо, порчаҳо ва муқоисаи онҳо.

Салоҳиятҳо:

- а) намудҳои одии хатҳоро мешиносад, аз ҳамдигар фарқ мекунад ва тасвир карда метавонад.
- б) барои тасвири ҳаракат ва мавқеъ аз истилоҳоти одӣ истифода карда метавонад.
- в) истилоҳоти одиро муайян намуда барои тасвири дарозӣ истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- бо вачаб, бо қадам, бо назардид ва ғайра кор карда тавонанд;
- дарозии порчаҳоро бо ресмон, бо вачаб, бо қадам, бо назардид чен ва муқоиса карда тавонанд.

Методикаи таълим. Барои самаранок гузаронидани силсиламашғулиятҳои мазкур, ки аз шаш дарс иборатанд, дар поён якчанд тавсияҳои методиро пешкаши шумо мегардонем. Барои банақшагирии марҳалаи мазкур ва муайян кардани натиҷаҳои таълим, нигаред ба бахши салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълими силсиламашғулиятҳои мазкур. Шумо тавсияҳои зеринро ҳангоми таҳияи нақшаҳои дарси яксоата истифода бурда метавонед, инчунин усул ва мисолу масъалаҳои гуногунро бароирасидан ба ҳадафҳои гузошташуда истифода бурда метавонед.

- 1) Дарсро аз суҳбат оғоз намоед. Ба хонандагон бо суоли “Дар замонҳои қадим одамон дарозӣ, баландӣ, ғафсии ашъ ва масофаро бо ёрии чӣ чен мекарданд?” муроҷиат намоед. Фикри хонандагонро пурра гӯш кунед. Имконият диҳед, ки аксари хонандагон фикри баён кунанд.

Маълумот: Дар замонҳои қадим одамон дарозӣ, баландӣ, ғафсии ашё ва масофаро бо ёрии ангуштон, вачаб, қулоҷ, назардид, таноб ё ресмон, ченчӯб, қадам ва ғайра чен мекарданд.

- 2) Сухбат. Оё дарозии қадам тағйир ёфта метавонад? Дарозии ресмон ё чӯб чӣ?

- 3) Сухбат. Шумо ягон воситаи дигари чен кардани дарозиро медонед? Оё ягон маротиба дидаед, ки касе ягон ашёро чен кунад? Дар намунаи расмҳо амали ченкуниро нишон диҳед. Масалан, дӯзанда матоъро чен мекунад. Сохтмончӣ дарозии чӯбро/хонаро ва амсоли ин.

Арзёбӣ. Дар раванди машғулият фаъолияти хонандагонро мушоҳида карда, натиҷаи мушоҳидаатонро ба қайд гиред, барои хонандагоне, ки дар татбиқи салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълим мушкилӣ мекашанд, машқҳои иловагӣ таҳия намоед.

§ 25. Ченкунии дарозии порча. Сантиметр (2 соат)

Барнома. Ченаки дарозӣ: сантиметр ва навишти мухтасари он (см). Шиносӣ бо хаткашак ва тарзи истифодаи он. Чен кардани дарозии порчаҳо ва муқоисаи онҳо.

Салоҳиятҳо:

- а) намудҳои одии хатҳоро мешиносад, аз ҳамдигар фарқ мекунад ва тасвир карда метавонад.
- б) барои тасвири ҳаракат ва мавқеъ аз истилоҳоти одӣ истифода карда метавонад.
- в) истилоҳоти одиро муайян намуда барои тасвири дарозӣ истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- бо хаткашак кор карда тавонанд;
- ченаки дарозӣ: сантиметро донанд ва онро мухтасар навишта тавонанд (см);
- дарозии порчаҳоро чен ва муқоиса карда тавонанд;
- порчаҳои дарозиаш додасударо чен карда тавонанд.

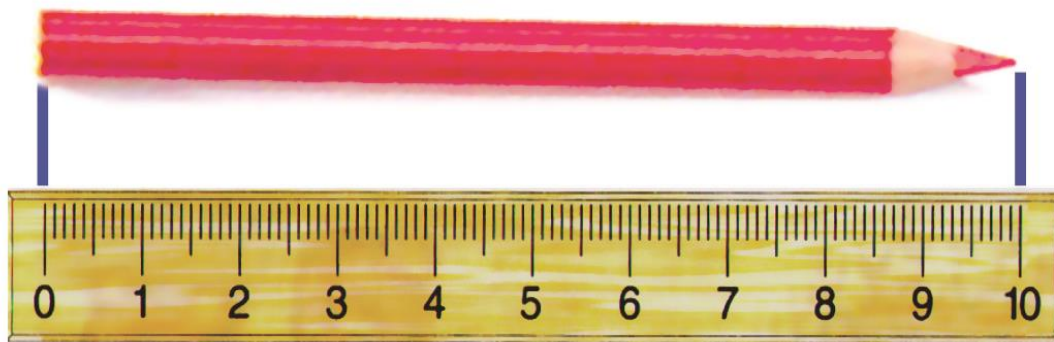
Методикаи таълим.

Дарсро аз суҳбат оғоз намоед. Шиносӣ бо хаткашак ва тарзи истифодаи он. Ба хонандагон хаткашакро нишон дода пурсед, ки ин чист ва бо кадом мақсад истифода бурда мешавад? Бале ин хаткашак аст, барои кашидани хатҳои рост истифода мешавад.

1. Суҳбат. Шумо ягон воситаи дигари чен кардани дарозиро медонед? Оё ягон маротиба дидаед, ки касе ягон ашёро чен кунад? Дар намунаи расмҳо амали ченкуниро нишон диҳед. Масалан, дӯзанда матоъро чен мекунад. Сохтмончи дарозии чӯбро/хонаро ва амсоли ин.
2. Ба хатҳо ва рақамҳои хаткашак ишора карда пурсед, ки инҳо чӣ мебошанд?
3. Ба хонандагон тарзи доштани хаткашакро ҳангоми кашидани хат намоиш диҳед. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки амали нишондодаи шуморо такрор кунанд. Кори хонандагонро назорат кунед ва ба онҳо ёрӣ расонед. Ба хонандагон супориш диҳед, ки қалам ё чӯбчаро чен кунанд. Хаткашакро ҳамин ҳел мегузорем, ки як нӯги он қалам ба 0 рост ояд. Сипас нӯги дигари онро менигарем, ки ба кадом рақами дар ҷадвалбуда рост омад? Дар айнаи ҳол ин рақами 10 аст. Пас қалами чен кардаи мо 10 сантиметр дарозӣ доштааст.

4. Ба хонандагон ченаки дарозӣ – сантиметро муаррифӣ кунед. Хаткашакро то даҳ сантиметр нишон диҳед. Сипас тарзи навишти мухтасари онро ба хонандагон фаҳмонед. *Сантиметр мухтасар дар наси адад чунин навишта мешавад: “см”*
5. Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки порчаҳои дар китоб тасвиршударо чен кунанд ва дар дафтарашон онро тасвир намоянд.

6. Соати дуҷум. Кори амалӣ. Як ришта гиред. Аз он як порчаи 5 см чен карда буред. Ин амалро ба хонандагон намоиш дода фаҳмонед. Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки риштаеро гирифта аз он як порчаи 5 см буранд. Ба назди хонандагон рафта, кори онҳоро назорат кунед ва ба онҳо ёрӣ расонед.
7. Баъд ба хонандагон супориш диҳед, ки ба тартиби муайян аз ришта порчаҳои дарозии гуногундоштаро (то 10 см) буранд. Риштаҳоро дар бари якдигар гузоранд. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки риштаҳоро ба тартиб аз поён ба боло (аз кӯтоҳтаринаш сар карда) гузоранд. Онҳоро байни ҳам муқоиса кунанд ва гуянд, ки кадом порча аз кадомаш кӯтоҳтар ва кадомаш дарозтар аст.

Намуна:

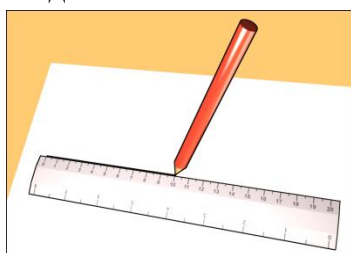

---

8. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ба монанди порчаҳои ришта ва мувофиқи дарозии онҳо дар дафтар порча кашанд (маъноӣ порчаро бори дигар ба хонандагон ёдовар шавед). Хати аз ду тарафаш маҳдудшударо порча мегӯянд. Агар дарозии порчаи ришта 5 см. бошад. Он гоҳ хонандагон дар дафтар бояд порчаи 5 см кашанд. Чараёни фаъолияти мазкурро бодикқат мушоҳида кунед ва ба хонандагон ёрӣ расонед.

9. Кори дунафарӣ. Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки ба кори дунафара омода шаванд. Ба онҳо тасмаҳои пешакӣ тайёркардагонро супоред ва гӯед: Аз тасма қисми дарозиаш 7 сантиметрро буридан лозим аст. Ба ҳамнишинатон нишон диҳед, аз кучои тасма буридан дуруст аст?

10. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ду катаки дафтарашонро бо хаткашак чен кунанд ва гӯянд, ки он ба чанд сантиметр баробар аст. Ба хонандагон оид ба кашидани порчаи дарозиаш муайян супориш диҳед. Кори онҳоро назорат кунед ва ба онҳо ёрӣ расонед.
11. Ченкунӣ ва муқоисакунӣ бо назардид. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ашёи гуногунро бо назардид чен кунанд ва дарозии онҳоро ба ҳам муқоиса намоянд. Онҳо метавонанд, қалам, дафтар, китоб, миз ва дигар ашёро чен кунанд.

Арзёбӣ. Дар раванди машғулият фаъолияти хонандагонро мушоҳида карда, натиҷаи мушоҳидагонро ба қайд гиред, барои хонандагоне, ки дар татбиқи салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълим мушкилӣ мекашанд, машқҳои иловагӣ таҳия намоед.

§ 26. Адади 10 ва як даҳӣ (2 соат)

Барнома. Адади 10. Як даҳӣ. Маънои адади даҳ. Номи чузъҳо (ададҳо) дар амали чамъ (чамъшавандаҳо, ҳосили чамъ ё сумма). Номи чузъҳо (ададҳо) дар амали тарҳ (тарҳшаванда, тарҳкунанда, ҳосили тарҳ ё фарқ).

Салоҳиятҳо:

- а) ададҳоро аз 0 то 10 меҳонад, менависад ва муқоиса мекунад;
- б) ададҳоро дар доираи 10 чамъ ва тарҳ карда карда метавонад.
- в) стратегияҳои зехниро дар амалҳои одии чамъ ва тарҳ истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

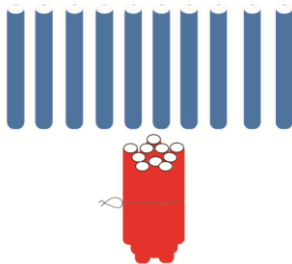
- адади 10 ва як даҳиро донанд ва фарқ карда тавонанд;
- маънои адади 10-ро шарҳ дода тавонанд;
- таркиби адади 10-ро донанд;
- номи чузъҳо (ададҳо) дар амали чамъ (чамъшавандаҳо, ҳосили чамъ ё сумма)-ро донанд ва гуфта тавонанд;
- номи чузъҳо (ададҳо) дар амали тарҳ (тарҳшаванда, тарҳкунанда, ҳосили тарҳ ё фарқ)-ро донанд ва гуфта тавонанд.

Методикаи таълим. Барои самаранок гузаронидани машғулиятҳои мазкур, дар поён якчанд тавсияҳои методиро пешкаши шумо мегардонем. Барои банақшагирии марҳалаи мазкур ва муайян кардани натиҷаҳои таълим нигаред ба бахши салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълими машғулиятҳои мазкур. Шумо тавсияҳои зеринро ҳангоми таҳияи нақшаҳои дарси яксоата истифода бурда метавонед, инчунин усул ва мисолу масъалаҳои гуногунро барои расидан ба ҳадафҳои гузошташуда истифода бурда метавонед.

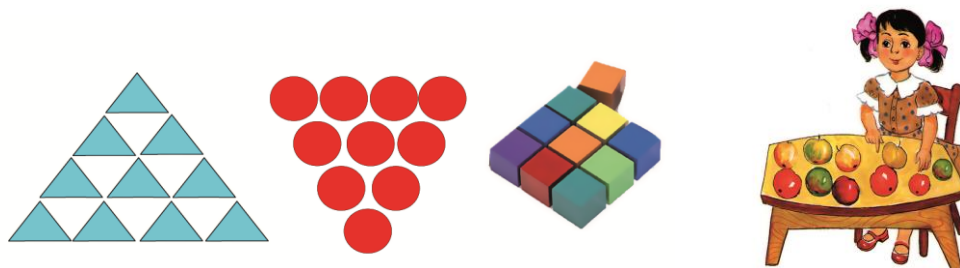
- 1) Адади 10 ва даҳии аввалро тавассути мисолҳои гуногун ба хонандагон фаҳмонед. Масалан, ададҳоро аз 0 то 10 нависед ва онҳоро якҷоя бо хонандагон хонед ва таркиби ададҳоро ба хонандагон фаҳмонед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки бо ангуштонашон то 10 ва баръакс шуморанд.

- 2) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки адади пешоянди 10-ро муайян кунанд.
 3) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки 10 чӯбча гиранд. Онҳоро ҳисоб кунанд ва маънои адади даҳро таҳлил кунанд.
 4) Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки даҳ чӯбчаро бо ришта банданд. Аз онҳо пурсед, ки дар дасташон чанд даҳӣ ҳаст? Як даҳӣ.

- 5) Бори дигар маънои даҳиро фаҳмонед. Бо истифодаи расмҳои китоби дарсӣ ё ашё ва расмҳои дигар оид ба ҳосил шудани адади 10 машқҳои гуногун гузаронед.

- 6) Аз хонандагон пурсед, ки адади 10 ба воситаи кадом рақамҳо навишта мешавад? Рақами 1 чӣ маъно дорад? Рақами 0 чиро ифода мекунад. Муҳокима кунед ва аз хонандагон хоҳиш намоед, ки адади даҳро дар дафтар нависанд. Кори хонандагонро мушоҳида кунед ва ба онҳо ёрӣ расонед.

- 7) Соати дуум. Корро аз суҳбат оид ба рақами 10 оғоз кунед. Аз хонандагон пурсед, ки маънои адади 10-ро шарҳ диҳанд.
- 8) Аз 1 то 10 ва баръакс аз 10 то 1 шуморед. Бо қортҳои математикӣ машқҳо оид ба тартиби ададҳо аз 1 то 10 ва баръакс аз 10 то 1 гузаронед.
- 9) Таркиби ададҳо. Аз ҷӯбчаҳо истифода бурда, машқҳои гуногунро оид ба таркиби адади 10 гузаронед. Ба хонандагон мурочиат кунед, ки ба кунчи рости миз 4 ҷӯбча гузоранд ва тарафи чапи миз 6 ҷӯбча гузоранд. Ба зерини ҷӯбчаҳо мувофиқи миқдорашон рақамҳоро гузоранд. Баъд аз онҳо пурсед, ки ҷӯбчаҳоро яқоя ҳисоб кунанд. Чанд ҷӯбча ҳосил мешавад? Сипас барои муайян кардани таркиби адади 10 яқчанд маротиба бо миқдори гуногуни ҷӯбчаҳо ва рақамҳо машқ кунед.

Намунаҳо:

$$10 = 5 + 5 \quad 10 = 4 + 6 \quad 10 = 3 + 7 \quad 10 = 2 + 8 \quad 10 = 1 + 9$$

$$10 = \square + 2 \quad 10 = \square + 1 \quad 10 = \square + 7 \quad 10 = \square + 5 \quad 10 = \square + 4$$

- 10) Машқи навиштани адади 10 ва даҳ доирача.

10																			
10 = 5 + 5	10 = 6 + 4	10 = 7 + 3																	

Арзёбӣ. Дар раванди машғулият фаъолияти хонандагонро мушоҳида карда, натиҷаи мушоҳидаатонро ба қайд гиред, барои хонандагоне, ки дар татбиқи салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълим мушкилӣ мекашанд, машқҳои иловагӣ таҳия намоед.

§ 27. Ҳисоб то даҳӣ (2 соат)

Барнома. Адади 10. Як даҳӣ. Маънои адади даҳ. Маънои мафҳуми “даҳӣ”. Ҳисоб то даҳӣ. Чамъ ва тарҳ дар доираи 10.

Салоҳиятҳо:

- Ададҳоро аз 1 то 10 меҳонад, менависад ва муқоиса мекунад;
- Ададҳоро дар доираи 10 чамъ ва тарҳ карда метавонад.
- Стратегияҳои зеҳнӣ дар амалҳои одии чамъ ва тарҳ истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- адади 10 ва як даҳиро донанд ва фарқ карда тавонанд;
- маънои адади даҳро шарҳ дода тавонанд;
- таркиби адади 10-ро донанд;
- номи ҷузъҳо (ададҳо) дар амали чамъ (чамъшавандаҳо, ҳосили чамъ ё сумма)-ро донанд ва гуфта тавонанд;
- номи ҷузъҳо (ададҳо) дар амали тарҳ (тарҳшаванда, тарҳкунанда, ҳосили тарҳ ё фарқ)-ро донанд ва гуфта тавонанд;

Методикаи таълим. Барои самаранок гузаронидани машғулиятҳои мазкур, дар поён яқчанд тавсияҳои методиро пешкаши шумо мегардонем. Барои банақшагирии ин дарсҳо ва муайян кардани натиҷаҳои таълим, нигаред ба бахши салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълими машғулиятҳои мазкур. Шумо тавсияҳои зеринро ҳангоми таҳияи нақшаҳои дарси яқсоата истифода бурда метавонед, инчунин усул ва мисолу масъалаҳои гуногунро барои расидан ба ҳадафҳои гузошташуда истифода бурда метавонед.

- 1) Кортҳои математикиро дар тахтаи синф ба таври омехта гузоред. Хонандаеро назди тахтаи синф даъват кунед, то ки онҳоро бо тартиби зиёдшавӣ ҷо ба ҷо гузорад. Аз хонандаи дигар метавонед, хоҳиш кунед, ки ададҳоро бо тартиби камшавӣ аз 10 то 1 ҷо ба ҷо гузорад.
- 2) Дар тахтаи синф як ифодаро нависед. Ҳар як ҷузъи ададҳоро дар амали ҷамъ аз хонандагон пурсед. Намуна: Дар ин амал номи ададҳоро гуед. $6 + 4 = 10$

6 – ҷамъшавандаи якум

4 – ҷамъшавандаи дуюм

10 – сумма (ҳосили ҷамъ)

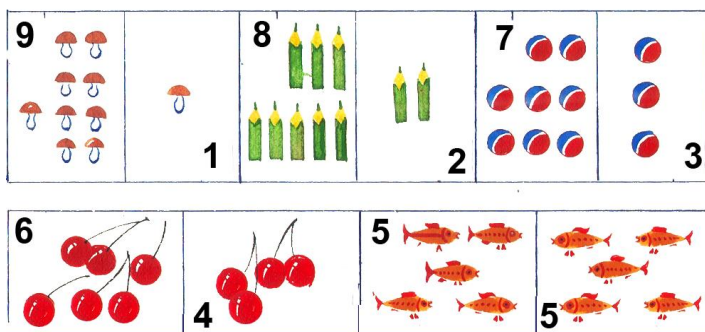
- 3) Дар тахтаи синф якчанд ифода нависед ва онҳоро ҳал кунед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ҷузъҳои ададҳоро дар амали ҷамъ гӯянд. Ба хонандагон ёрӣ расонед.
- 4) Ба хонандагон чунин расмҳое, ки 10 тоғӣ ашё дошта бошанд, пешниҳод намоед ва ва суҳбат кунед. Намуна: Дар табақ чандто олу ҳаст? Шуморед. Тухмҳои қуттиро шуморед. Дар бораи онҳо чӣ гуфта метавонед? Микдори олу ва тухм баробар аст.

- 5) Ба хонандагон ҳалли мисолҳоро бо ҷамъ дар доираи 10 супоред. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки мисолҳоро ҳисоб кунанд. Баъд аз хонандагон хоҳиш кунед, ки номи ададҳоро дар амали ҷамъ гӯянд.

$10 = \square + 2$	$10 = 9 + \square$
$10 = \square + 3$	$10 = 8 + \square$
$10 = \square + 4$	$10 = 7 + \square$
$10 = \square + 5$	$10 = 6 + \square$

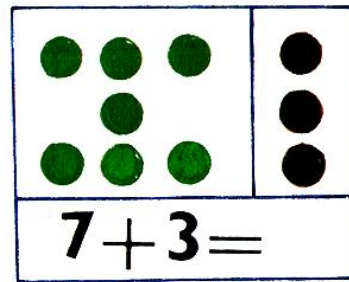
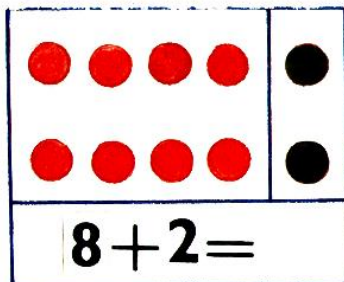
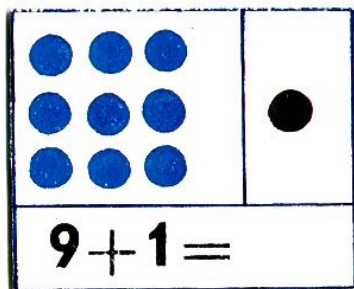
- 6) Дар асоси расму нақшаҳо амали ҷамъро дар доираи аз 0 то 10 машқ кунед. Ба хонандагон мисолҳои гуногун супорида дар ҳалли онҳо ёрӣ расонед.

- 11) Соати дуюм. Корро аз суҳбат оид ба рақами 10 оғоз кунед. Аз хонандагон пурсед, ки маънои адади 10-ро шарҳ диҳанд.

- 12) Аз 1 то 10 ва баръакс аз 10 то 1 шуморед. Бо кортҳои математикӣ машқҳо оид ба тартиби ададҳо аз 1 то 10 ва баръакс аз 10 то 1 гузаронед.
- 13) Таркиби ададҳо. Аз чӯбчаҳо истифода бурда машқҳои гуногунро оид ба таркиби адади 10 гузаронед. Ба хонандагон муроҷиат кунед, ки ба кунчи рости миз 4 чӯбча гузоранд ва тарафи чапи миз 6 чӯбча гузоранд. Ба зери чӯбчаҳо мувофиқи миқдорашон рақамҳоро гузоранд. Баъд аз онҳо пурсед, ки чӯбчаҳоро якҷоя ҳисоб кунанд. Чанд чӯбча ҳосил мешавад? Сипас барои муайян кардани таркиби адади 10 якчанд маротиба бо миқдори гуногуни чӯбчаҳо ва рақамҳо машқ кунед.

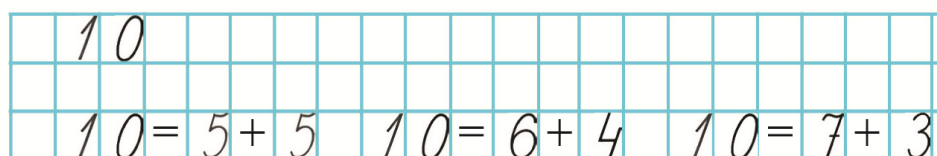
- 14) Дар асоси расму нақшаҳо амали ҷамъро дар доираи аз 0 то 10 машқ кунед. Ба хонандагон мисолҳои гуногун супорида дар ҳалли онҳо ёрӣ расонед.

Намунаҳо:

$$\begin{array}{ccccccccc} \square + 1 = 10 & \square + 2 = 10 & \square + 3 = 10 & \square + 4 = 10 & \square + 5 = 10 \\ 9 + \square = 10 & 8 + \square = 10 & 7 + \square = 10 & 6 + \square = 10 & 5 + \square = 10 \end{array}$$

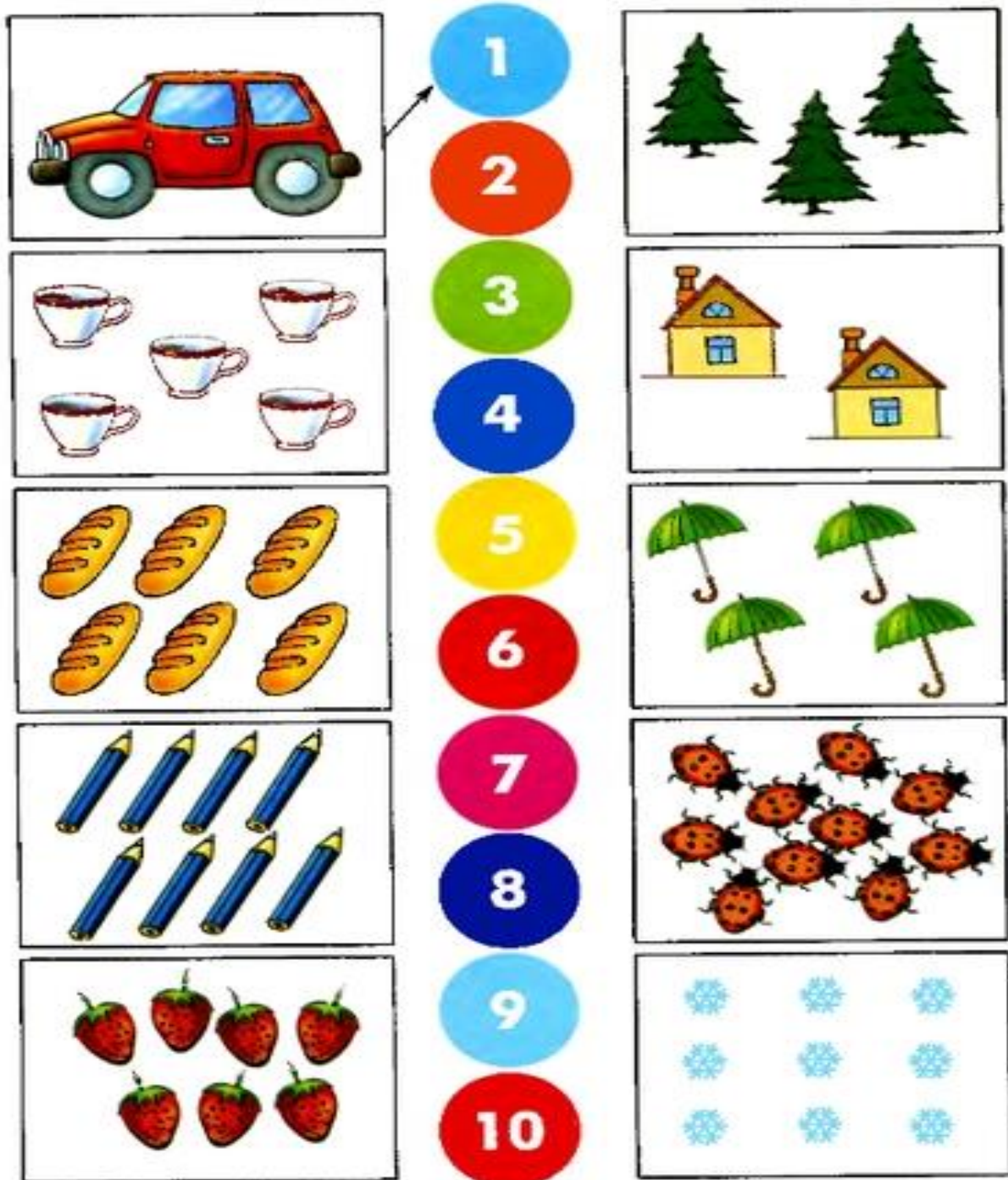
Ҷамъшавандаи якум ва дуумро чӣ хел меёбед?

- 15) Бозии “Бинго” гузаронед.
- 16) Машқи навиштани адади 10.

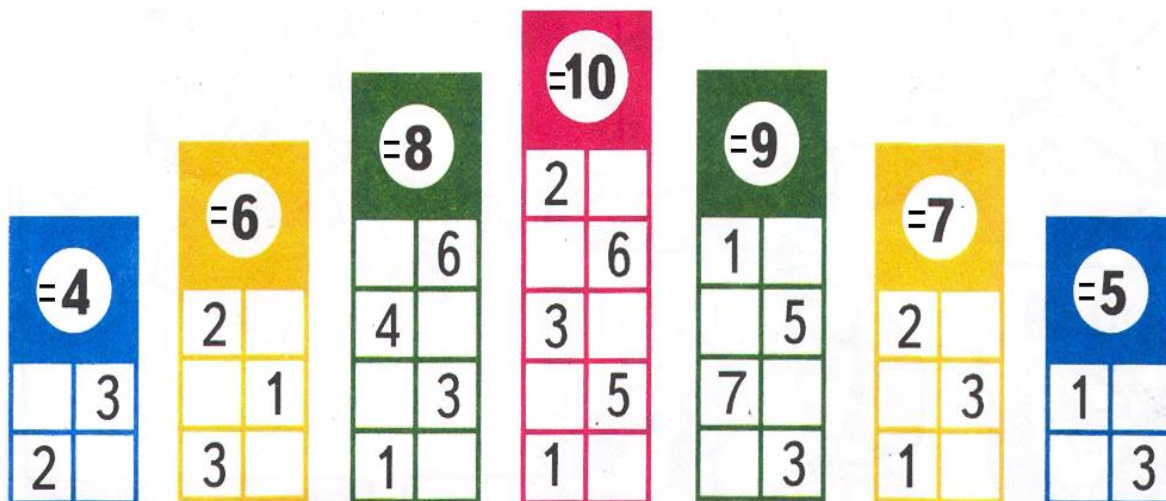
Арзёбӣ. Дар раванди машғулият фаъолияти хонандагонро мушоҳида карда, натиҷаи мушоҳидаатонро ба қайд гиред, барои хонандагоне, ки дар татбиқи салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълим мушкилӣ мекашанд, машқҳои иловагӣ таҳия намоед.

Ҷадвал барои шинохтани ададҳо аз 0 то 10

Чадвал барои шинохт ва муайян кардани таркиби ададҳо

§ 28. Ададҳо аз 0 то 10 (2соат)

Барнома. Ададҳо аз 0 то 10. Маънои ададҳо аз 0 то 10. Маънои мафҳуми “даҳӣ”. Ҳисоб то даҳӣ. Як даҳӣ.

Салоҳиятҳо:

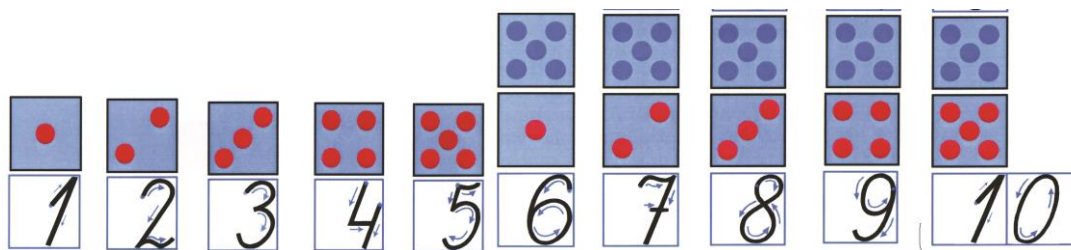
- ададҳоро аз 1 то 10 меҳонад, менависад ва муқоиса мекунад;
- ададҳоро дар доираи аз 1 то 10 ҷамъ ва тарҳ карда метавонад.
- стратегияҳои зехиро дар амалҳои одии ҷамъ ва тарҳ истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

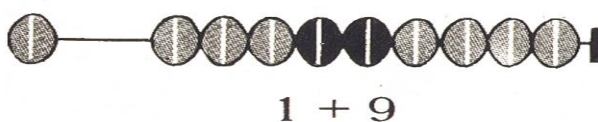
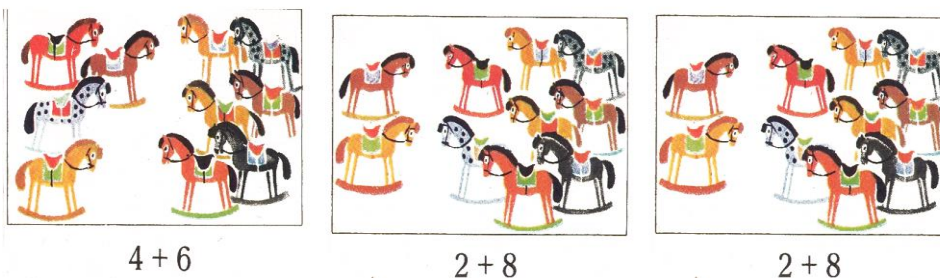
- адади 10 ва як даҳиро донанд ва фарқ карда тавонанд;
- маънои адади даҳро шарҳ дода тавонанд;
- таркиби адади 10-ро донанд;
- номи ҷузъҳо (ададҳо) дар амали ҷамъ (ҷамъшавандаҳо, ҳосили ҷамъ ё сумма)-ро донанд ва гуфта тавонанд;
- номи ҷузъҳо (ададҳо) дар амали тарҳ (тарҳшаванда, тарҳкунанда, ҳосили тарҳ ё фарқ)-ро донанд ва гуфта тавонанд.

Методикаи таълим. Барои самаранок гузаронидани машғулиятҳои мазкур, дар поён якчанд тавсияҳои методиро пешкаши шумо мегардонем. Барои банақшагирии ин дарсҳо ва муайян кардани натиҷаҳои таълим нигаред ба бахши салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълими машғулиятҳои мазкур. Шумо тавсияҳои зеринро ҳангоми таҳияи нақшаҳои дарси яксоата истифода бурда метавонед, инчунин усул ва мисолу масъалаҳои гуногунро барои расидан ба ҳадафҳои гузошташуда истифода бурда метавонед.

- 1) Кортҳои математикиро дар тахтаи синф ба таври омехта гузоред. Хонандаеро назди тахтаи синф даъват кунед, то ки онҳоро бо тартиби зиёдшавӣ ҷо ба ҷо гузорад. Аз хонандаи дигар метавонед, хоҳиш кунед, ки ададҳоро бо тартиби камшавӣ аз 10 то 1 ҷо ба ҷо гузорад.
- 2) Ҳосил кардани ададҳои аз 1 то 10-ро бо воситаи расмҳо ба хотир оред. Ба ҷойи доираҳо ашёи гуногунро истифода бурда метавонед.

3) Аз расмҳо истифода бурда таркиби адади 10-ро такрор кунед.

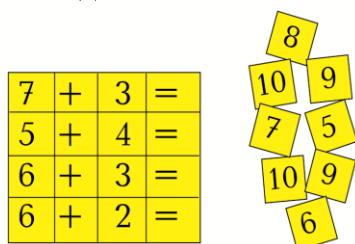

4) Дар тахтаи синф як ифодаро нависед. Ҳар як чузъи ададхоро дар амали чамъ аз хонандагон пурсед. Намуна: Дар ин амал номи ададхоро гӯед. $6 + 4 = 10$

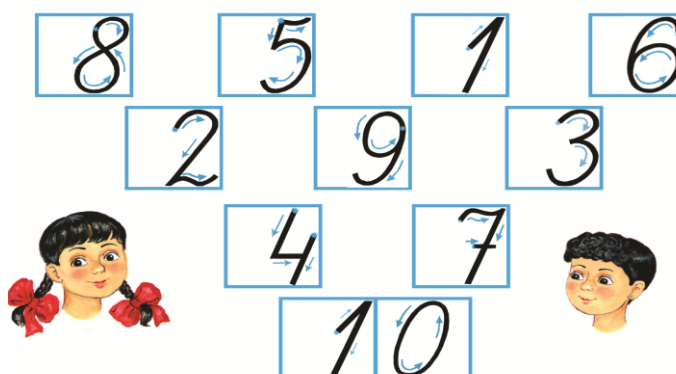
6 – чамъшавандаи якум
4 – чамъшавандаи дуюм

12. – сумма (ҳосили чамъ)

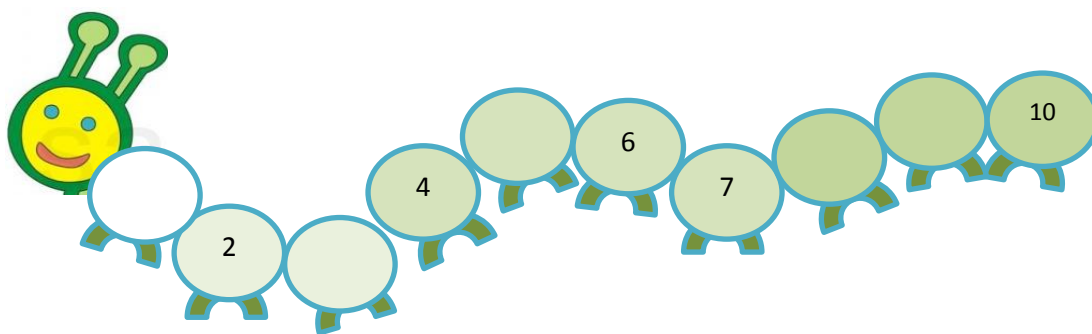
5) Дар тахтаи синф якчанд ифода нависед ва онҳоро ҳисоб кунед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки чузъҳои ададхоро дар амали чамъ гӯянд. Ба хонандагон ёрӣ расонед.

10. Ададхоро аз 1 то 10 ва 10 то 1 бо тартиб нависед ва хонед.

11. Ададҳои пешоянд ва пасояндро машқ кунед.

12. Соати дуҷум. Корро аз суҳбат оид ба ададҳои аз 0 то 10 оғоз кунед. Аз хонандагон пурсед, ки маънои ададҳои то 10-ро шарҳ диҳанд. Адади 0 чиро мефаҳмонад? Набудани ашёро мефаҳмонад. Адади 7 чӣ? Ҳафтто будани ашёро мефаҳмонад. Адади 10 чӣ?
13. Аз 1 то 10 ва баръакс аз 10 то 1 шуморед. Бо қорғҳои математикӣ машқҳо оид ба тартиби ададҳо аз 0 то 10 ва баръакс аз 10 то 0 гузаронед.
14. Дар асоси расму нақшаҳо амали ҷамъро дар доираи аз 0 то 10 машқ кунед. Ба хонандагон мисолҳои гуногун супорида дар ҳалли онҳо ёрӣ расонед.

15. Таркиби ададҳо. Аз ҷӯбчаҳо истифода бурда машқҳои гуногунро оид ба таркиби ададҳо гузаронед. Ба хонандагон муроҷиат кунед, ки ба қунҷи ростӣ миз 3 ҷӯбча гузоранд ва тарафи чапи миз 6 ҷӯбча гузоранд. Ба зерин ҷӯбчаҳо мувофиқи миқдорашон рақамҳоро гузоранд. Баъд аз онҳо пурсед, ки ҷӯбчаҳоро яқоя ҳисоб кунанд. Чанд ҷӯбча ҳосил мешавад? Нух. Сипас барои муайян кардани таркиби ададҳо яқчанд маротиба бо миқдори гуногуни ҷӯбчаҳо ва рақамҳо машқ кунед.
16. Тартиби ададҳо. Нақшофарӣ. Дах нафар хонандаро ба назди тахтаи синф даъват намоед. Онҳо бояд дар як қатор саф кашанд. Аз дигар хонандагон пурсед: Анвар яқум. Лола-чӣ? Ҳамин тавр тартиби ададҳоро яқчанд маротиба машқ кунед.
17. Машқи навиштани ададҳо аз 0 то 10.

Арзёбӣ. Дар раванди машғулият фаъолияти хонандагонро мушоҳида карда, натиҷаи мушоҳидаатонро ба қайд гиред, барои хонандагоне, ки дар татбиқи салоҳиятҳо ва

Боби III. Чадвали чамъ ва тарҳ дар доираи 10 (24 соат)

§ 1. Чамъ ва тарҳи адади 1 (2 соат)

Барнома. Чамъи адади 1. Дар асоси чамъи чадвали 1 воҳид тарҳ кардан. Хондан, навиштан ва ёфтани қимати ифодаҳо бо як амал. Мавридҳои махсуси чамъ ва тарҳ. Як воҳид зиёд ва кам кардани адад. Қонуни ҷойивазкунии чамъшавандаҳо. Истифодаи аломатҳои $>$, $<$, $=$ дар муқоиса.

Методикаи таълим.

Салоҳиятҳо:

а) Ададҳоро дар доираи 10 чамъ ва тарҳ карда метавонад.

б) Стратегияҳои зехнро дар амалҳои одии чамъ ва тарҳ истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- адади 1 -ро чамъ ва тарҳ карда тавонанд;
- чадвали чамъи 1-ро истифода бурда, чадвали тарҳи 1-ро тартиб дода тавонанд;
- 1) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки дар асоси расм (нигаред ба намуна) сумма ва фарқҳоро муқоиса кунанд.

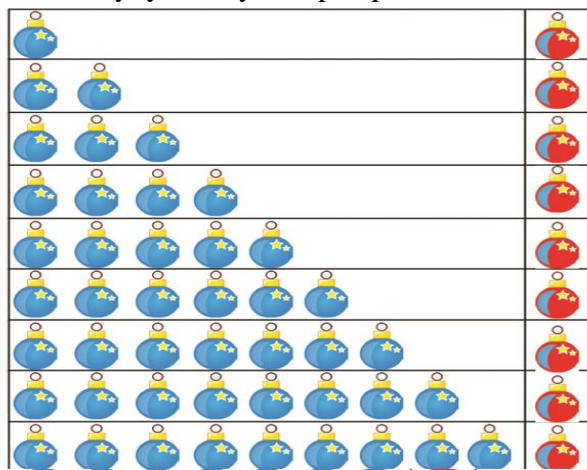
Намуна:

$1+1=2$											$2-1=1$
$2+1=3$											$3-1=2$
$3+1=4$											$4-1=3$
$4+1=5$											$5-1=4$
$5+1=6$											$6-1=5$
$6+1=7$											$7-1=6$
$7+1=8$											$8-1=7$
$8+1=9$											$9-1=8$
$9+1=10$											$10-1=9$
0											

- 2) Чамъ ва тарҳи адади 1-ро ба хонандагон бо истифода аз расмҳо ё ашёи гуногун фаҳмонед. Дар асоси он якчанд мисолҳоро якҷоя таҳия карда ҳисоб кунед. Ифода тартиб диҳед ва аз хонандагон хоҳиш намоед, ки онро ҳисоб кунанд. Намунаи расмҳо: Дар сабад чандто мева ҳаст? Лола ба сабад боз чандто мева гузошт? Акнун миқдори меваҳо чандто шуд? Ба расм нигоҳ карда оид ба якто зиёд кардан ифода таҳия намоед.

- 3) Ба хонандагон чунин расмро пешниҳод намоед. Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки монанди сутуни якум дар зери онҳо мисолҳо гӯянд.

- 4) Машқ барои навиштан. Тарзи нишастии ҳар як хонандаро ҳангоми навишт ва дурусти навиштани рақамҳоро назорат кунед.

2 + 1 = 3	8 + 1	6 + 1	5 + 1
3 - 1 = 2	9 - 1	7 - 1	6 - 1

- 5) Ба хонандагон якчанд мисол оид ба ҷойивазкунии ҷамъшавандаҳо пешниҳод карда, аз онҳо хоҳиш намоед, суммаҳои якхеларо муайян кунанд. Пас мисолҳоро дар дафтарашон нависанд ва ҳисоб кунанд.

Намунаҳо:

$$\begin{array}{llll}
 4 + 1 = 5 & 1 + 1 = & 8 + 1 = & 1 + 4 = 5 \\
 1 + 1 = & 1 + 8 = & 1 + 3 = & 1 + 7 = \\
 1 + 6 = & 3 + 1 = & 6 + 1 = & 2 + 1 =
 \end{array}$$

(Ёддошт: Ин гуна сутуни ифодаҳоро оид ба ҷойивазкунии ҷамъшавандаҳо шумо метавонед худатон тартиб диҳед.)

- 6) Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки суммаи ин ду ҷамъшавандаро ёфта нависанд.

$$1 + 0 = \quad 0 + 1 =$$

- 7) Дар тахтаи синф барои муайян кардани адади пешоянд чунин намуна нависед:

	3
--	---

Иҷро:

2	3
---	---

Якчанд машқҳои ба ин монандро дар тахтаи синф нависед. Хонандагон дар ҷойи холӣ адади пешояндро мегузоранд.

- 8) Ба хонандагон бори дигар амали тарҳро бо мисолҳо фаҳмонед. Ба онҳо якчанд мисол барои машқи тарҳи адад аз адади пешоянд пешниҳод кунед ва хоҳиш намоед, ки амали тарҳро иҷро кунанд.

- 9) **Намунаҳо:** $2 - 1 = 1$ $5 - 4 =$ $7 - 6 =$

- 10) Дар тахтаи синф якчанд суммаи гуногунро нависед. Аз хонандагон пурсед, ки кадоми ин суммаҳо яктогӣ зиёд карданро мефаҳмонад. Хонандагон онҳоро бояд

муайян намуда, дар дафтарашон нависанд ва ҳисоб кунанд. Сипас аз суммаҳои додашуда фарқҳоро тартиб диҳанд. Масалан: $8 + 1 = 9$ $9 - 1 = 8$

Намуна:

$$\begin{array}{ccccc} 0 + 1 & 2 + 1 & 4 + 1 & 6 + 2 & 7 + 1 \\ 8 + 1 & 3 + 4 & 3 + 1 & 5 + 1 & 9 + 1 \end{array}$$

11) Расмҳое, ки дар онҳо аз як гурӯҳи ашё якто кам карданро нишон медиҳанд, ба хонандагон супоред. Расмҳоро муҳокима кунед. Сипас дар асоси расм ифода тартиб диҳед.

12) Машқ барои навиштан. Тарзи нишастӣ ҳар як хонандаро Ҳангоми навишт ва дуруст навиштани рақамҳоро назорат кунед.

Намуна:

$3 - 1 = \square$	$5 - 1 = \square$	$6 - 1 = \square$
$7 - 1 = \square$	$2 - 1 = \square$	$9 - 1 = \square$
$8 - 1 = \square$	$4 - 1 = \square$	$1 - 1 = \square$

Арзёбӣ. Дар раванди машғулият фаъолияти хонандагонро мушоҳида карда, натиҷаи мушоҳидаатонро ба қайд гиред, барои хонандагоне, ки дар татбиқи салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълим мушкилӣ мекашанд, машқҳои иловагӣ таҳия намоед.

$1 + 1 = 2$	$10 - 1 = 9$
$2 + 1 =$	$9 - 1 =$
$3 + 1 =$	$8 - 1 =$
$4 + 1 =$	$7 - 1 =$
$5 + 1 =$	$6 - 1 =$
$6 + 1 =$	$5 - 1 =$
$7 + 1 =$	$4 - 1 =$
$8 + 1 =$	$3 - 1 =$
$9 + 1 = 10$	$2 - 1 =$

§ 2. Ҷамъ ва тарҳи адади 2 (2 соат)

Барнома. Ҷамъи адади 2. Дар асоси ҷамъи ҷадвали 2 воҳид тарҳ кардан. Тарҳи адади 2. Хондан, навиштан ва ёфтани қимати ифодаҳо бо як амал. Ду воҳид зиёд ва кам кардани адад дар доираи 10. Истифодаи аломатҳои $>$, $<$, $=$ дар муқоиса.

Салоҳиятҳо:

а) ададҳоро дар доираи 10 ҷамъ ва тарҳ карда метавонад.

б) стратегияҳои зеҳнӣ дар амалҳои одии ҷамъ истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- адади 2 -ро ҷамъ ва тарҳ карда тавонанд;
- ҷадвали ҷамъи 2-ро истифода бурда, ҷадвали тарҳи 2-ро тартиб дода тавонанд;

Методикаи таълим.

- 1) Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки ба рӯйи миз 5 кубик (чӯбча ё дигар ашё) гузошта ба он аввал 1 то ва боз 1-тои дигар кубик илова кунанд. Бо ин машқ 1 ва 1 кубики дигар илова карда ҷамъ намудан ва адади 7 ҳосил кардан фаҳмонида мешавад.
- 2) Ба рӯйи миз 5 мошинча (ё дигар бозича ва ё чӯбча) гузошта, аз як нафар хонанда даъват карда мешавад, ки ӯ аввал 1 мошинчаро мегирад, хонандаи дигар боз 1 мошинчаро мегирад. Ҳамин тавр баъди дуто мошинчаро гирифтани бачаҳо мошинчаҳои боқимонда ҳисоб карда мешаванд. Бо ин машқ ду бор яктоӣ кам карда, аз адади додашуда дуто кам кардан омӯзонда мешавад. Ба ҷойи мошинчаҳо меваҳои истифода бурда метавонед:

- 3) Дар тахтаи синф ё дар вараки алоҳида ҷадвали ҷамъи адади 2-ро нависед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки онро ҳисоб намоянд.

Намуна:

$$1+2=3$$

$$2+2=$$

$$3+2=$$

$$4+2=$$

$$5+2=$$

$$6+2=$$

$$7+2=$$

$$8+2=$$

- 4) Дар тахтаи синф ё дар вараки алоҳида ҷадвали тарҳи адади 2-ро нависед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки онро ҳисоб кунанд.

Намуна:

$$2-2=$$

$$3-2=$$

$$4-2=$$

$$5-2=$$

$$6-2=$$

$$7-2=$$

$$8-2=$$

$$9-2=$$

$$10-2=$$

5) Тавассути нақшаи зерин ҷамъ ва тарҳи адади дуру ба хонандагон фаҳмонед:

1+2=3											3-2=1
2+2=4											4-2=2
3+2=5											5-2=3
4+2=6											6-2=4
5+2=7											7-2=5
6+2=8											8-2=6
7+2=9											9-2=7
8+2=10											10-2=8

6) Ба таври шифохӣ 2-воҳидӣ зиёд ва кам кардани ададхоро дар доираи 10 бо хонандагон машқ кунед. Масалан, шумо якчанд савол дода, аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ба савол ҷавоб диҳанд.

Намунаҳо:

Суммаи 4 ва 2 чанд аст?

1-ро 2 воҳид зиёд кунед.

Ба 7 адади 2 илова кунем, чанд мешавад?

5-ро 2 воҳид кам кунем, чанд мешавад?

Фарқи 8 ва 2 чанд аст?

Аз адади 6 адади 2-ро гирем, чанд мешавад?

7) Бо хонандагон оид ба 2 воҳид кам ва 2 воҳид зиёд кардан саволу ҷавоб гузаронед.

Намунаҳо: Масалан, дар яхдон ҳашт тухм буд. Модар ду тухмро гирифта, барои Замир пухт. Дар яхдон чанд тухм монд?

7) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки дар асоси расм (нигаред ба намуна) сумма ва фарқхоро муқоиса кунанд.

8) Машқ барои навиштан. Тарзи нишастии ҳар як хонандаро ҳангоми навишт ва дурусти навиштани рақамхоро назорат кунед.

1 + 2 =

2 + 2 =

3 + 2 =

4 + 2 =

÷ =

÷ =

÷ =

÷ =

3 - 2 =

4 - 2 =

5 - 2 =

6 - 2 =

... =

... =

... =

... =

- 9) Ба хонандагон якчанд мисол оид ба ҷойивазкунии чамъшавандаҳо пешниҳод карда, аз онҳо хоҳиш намоед, суммаҳои якхеларо муайян кунанд. Пас мисолҳоро дар дафтарашон нависанд ва ҳисоб кунанд.

Намунаҳо:

$$4 + 2 = 6 \quad 2 + 2 = \quad 8 + 2 = \quad 2 + 4 = 6$$

$$1 + 2 = \quad 2 + 8 = \quad 2 + 3 = \quad 2 + 2 =$$

$$2 + 6 = \quad 3 + 2 = \quad 6 + 2 = \quad 2 + 1 =$$

(Ёддошт: Ин гуна сутуни ифодаҳо оид ба ҷойивазкунии чамъшавандаҳо шумо метавонед худатон тартиб диҳед.)

- 10) Аз хонандагон пурсед, ки ададҳои ҷуфт ва тоқро гӯянд. Ададҳои ҷуфт байни худ бо чандвоҳидӣ фарқ мекунанд? Ададҳои тоқ-чӣ?

- 11) Дар тахтаи синф якчанд суммаи гуногунро нависед. Аз хонандагон пурсед, ки кадоми ин суммаҳо дутогӣ зиёд карданро мефаҳмонад. Хонандагон онҳоро бояд муайян намуда, дар дафтарашон нависанд ва ҳисоб кунанд. Сипас аз суммаҳои додашуда фарқҳоро тартиб диҳанд. Масалан: $8 + 2 = 10$ $10 - 2 = 8$

Намуна:

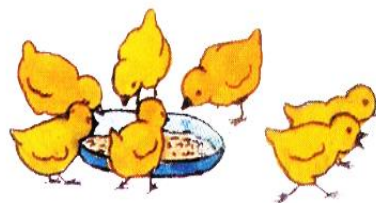
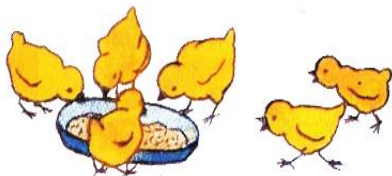
$$0 + 2 \quad 2 + 2 \quad 4 + 3 \quad 6 + 2 \quad 7 + 2$$

$$8 + 2 \quad 3 + 2 \quad 3 + 2 \quad 5 + 1 \quad 9 + 1$$

- 12) Расмҳое, ки дар онҳо аз як гурӯҳи ашё дуто зиёд ва дуто кам карданро нишон медиҳанд ба хонандагон супоред. Расмҳоро муҳокима кунед. Сипас дар асоси расм ифода тартиб диҳед. Намуна:

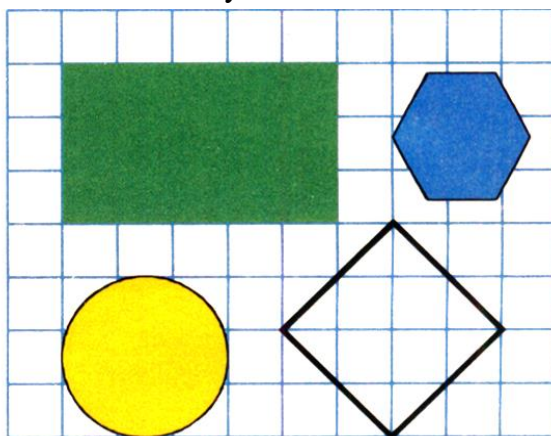
$$4 + 2 = \square$$

$$7 - 2 = \square$$

- 13) Машқ барои навиштан. Тарзи нишастии ҳар як хонандаро ҳангоми навишт ва дурусти навиштани рақамҳоро назорат кунед.

- 14) Оид ба шинохти порча ва ҷангунии он, шинохти секунҷа, чоркунҷа, доира варақаҳоро ба хонандагон пешниҳод кунед.

Арзёбӣ. Дар раванди машғулият фаъолияти хонандагонро мушоҳида карда, натиҷаи мушоҳидаатонро ба қайд гиред, барои хонандагоне, ки дар татбиқи салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълим мушкилӣ мекашанд, машқҳои иловагӣ таҳия намоед.

§ 3. Ба адад чамъ кардани 0 (сифр) ва аз адад кам кардани 0 (сифр) (2 соат)

Барнома. Ба адад чамъ кардани 0 (сифр) ва аз адад кам кардани 0 (сифр). Хондан, навиштан ва ёфтани қимати ифодаҳо бо як амал. Мавридҳои махсуси чамъ ва тарҳ. (0+0, 0-0, 1-0). Истифодаи аломатҳои $>$, $<$, $=$ дар муқоиса.

Салоҳиятҳо:

а) ададҳоро дар доираи аз 10 чамъ ва тарҳ карда метавонад.

б) стратегияҳои зеҳнӣ дар амалҳои одии чамъ истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- ба адад чамъ кардани 0 (сифр) ва аз адад кам кардани 0 (сифр)-ро донанд ва ҳисоб карда тавонанд;
- номи чузъҳо (ададҳо) дар амали чамъ (чамъшавандаҳо, ҳосили чамъ ё сумма)-ро донанд ва гуфта тавонанд;
- номи чузъҳо (ададҳо) дар амали тарҳ (тарҳшаванда, тарҳкунанда, ҳосили тарҳ ё фарк)-ро донанд ва гуфта тавонанд.

Методикаи таълим.

- 1) Дарсро аз суҳбат оғоз намоед. Аз расмҳои гуногун ё ашёи истифода бурда, ҳосил чӣ тавр шудани сифрро ба хонандагон фаҳмонед. – Ман рӯзи гузашта 4-то нон харидам, мо то бегоҳ 4-то нонро хӯрдём. Чандто нон боқӣ монд? $4 - 4 = 0$. Дар табакча ду-то себ буд. Духтарча аввал якто баъд яктои дигар себро хӯрд. Дар табакча чандто себ монд? $2 - 1 - 1 = 0$
- 2) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки чашмонашонро пӯшанд. Сипас, аз онҳо пурсед: Чашмонашонро кушоед, дар тахтаи синф чанд ситораҷа аст? (Дар тахтаи синф ягон ситораҷа нест). Акнун се ситораҷа кашед. Аз хонандагон пурсед, ки чанд ситораҷа шуд (се ситораҷа). Кӣ барои ин амал ифода навишта метавонад? ($0+3=3$)
- 3) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки бори дигар чашмонашонро пӯшанд. Гӯед, ки шумо ситораҷаҳоро пок мекунед (аммо пок накунад).
- 4) Аз хонандагон пурсед, ки чанд ситораҷа боқӣ монд. Кӣ барои ин амал ифода навишта метавонад? ($3+0=3$).
- 5) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки бори дигар чашмонашонро пӯшанд. Гӯед, ки шумо чанд ситораҷаро пок мекунед (ҳамаи ситораҷаҳоро пок кунед).
- 6) Кӣ барои ин амал ифода навишта метавонад? ($3-3=0$).
- 7) Хонандагонро таъриф кунед. Нақшаи поёнро дар тахтаи синф кашед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки дар асоси он хулоса бароранд. Ба хонандагон фаҳмонед, ки ситораҷа адади дилхоҳ буда метавонад.

$$\begin{array}{rcl} \star & + & 0 = \star \\ \star & - & 0 = \star \\ \star & - & \star = 0 \end{array}$$

- 8) Хонандагон мустақилона хулоса мебароранд. Баъд ба онҳо як маротиба қоидаҳои зеринро фаҳмонед:

Агар ба дилхоҳ адад сифрро илова кунем, мо ҳамон ададро ҳосил мекунем.

Агар аз дилхоҳ адад сифрро кам кунем, ҳамон адад ҳосил мешавад.

Агар аз дилхоҳ адад худӣ ҳамон ададро кам кунем, сифр ҳосил мешавад.

- 9) Ба хонандагон машқи мустақилона супоред. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки ситораҷаҳоро бо адад иваз карда, ифода ҳосил кунанд ва онро ҳал намоянд. Ду ё се маротиба иҷро намоед.

- 10) Оид ба ҷамъ ва тарҳ якҷанд ифода тартиб дода, аломати онро нанависед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ба ҷойҳои ҳолӣ аломати мувофиқ гузоранд.

$$1 + 0 = 1 \quad 2 + ? = 2 \quad 3 - 3 = ? \quad 0 + ? = 8 \quad 0 = ? + 0 \quad 0 = 9 - ? \quad 0 = ? - ?$$

Арзёбӣ. Дар раванди машғулият фаъолияти хонандагонро мушоҳида карда, натиҷаи мушоҳидаатонро ба қайд гиред, барои хонандагоне, ки дар татбиқи салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълим мушқилӣ мекашанд, машқҳои иловагӣ таҳия намоед.

§ 4. Ҷамъ ва тарҳи адади 3 (2 соат)

Барнома. Ҷамъи адади 3. Дар асоси ҷамъи ҷадвали 3 воҳид тарҳ кардан. Тарҳи адади 3. Хондан, навиштан ва ёфтани қимати ифодаҳо бо як амал. Мавридҳои махсуси ҷамъ ва тарҳ. Се воҳид зиёд ва кам кардани адад дар доираи 10. Қонуни ҷойивазкунии ҷамъшавандаҳо. Истифодаи аломатҳои $>$, $<$, $=$ дар муқоиса.

Салоҳиятҳо:

а) ададҳоро дар доираи 0 ҷамъ ва тарҳ карда метавонад;

б) стратегияҳои зеҳнӣ дар амалҳои одии ҷамъ истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- адади 3-ро ҷамъ ва тарҳ карда тавонанд;
- ҷадвали ҷамъи 3-ро истифода бурда, ҷадвали тарҳи 3-ро тартиб дода тавонанд;
- номи ҷузъҳо (ададҳо) дар амали ҷамъ (ҷамъшавандаҳо, ҳосили ҷамъ ё сумма)-ро донанд ва гуфта тавонанд;
- номи ҷузъҳо (ададҳо) дар амали тарҳ (тарҳшаванда, тарҳкунанда, ҳосили тарҳ ё фарқ)-ро донанд ва гуфта тавонанд;

Методикаи таълим.

- 1) Дарсро аз пешниҳоди тезгӯяк ё чистоне, ки адади се истифода шуда бошад, оғоз намоед:

Сета сада,

Як сутуну се болор. (чароғи раҳнамо)

Даруни боғ.

Ба ҳар сада

Сетогӣ зоғ.

Дар чистон (тезгӯяк) кадом адад истифода шудааст? Бачаҳои азиз имрӯз мо ҷамъ ва тарҳи адади се меомӯзем. Барои ин аввал мо бояд 1 воҳид зиёд ва кам кардан, 2

воҳид зиёд ва кам карданро ба хотир орем. Аз хонандагон метавонед ба таври занҷирӣ чадвалҳои ҷамъу тарҳи 1 ва 2-ро пурсед.

- 2) Кори амалӣ: Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки дар рӯи миз 1 доирачаи сабз гузоранд. Ба он боз 3 доирачаи сафед илова намуда, сипас ҳамаашро ҳисоб намоянд. Чандто доирача шуд? 4 то. Ин корро то ҳосил шудани 10 давом диҳед: 2 ва 3, 3 ва 3, 4 ва 3, 5 ва 3...

- 3) Тавассути нақшаи зерин ҷамъ ва тарҳи адади сео ба хонандагон фаҳмонед:

$1 + 3 = \square$			$4 - 3 = \square$
$2 + 3 = \square$			$5 - 3 = \square$
$3 + 3 = \square$			$6 - 3 = \square$
$4 + 3 = \square$			$7 - 3 = \square$
$5 + 3 = \square$			$8 - 3 = \square$
$6 + 3 = \square$			$9 - 3 = \square$
$7 + 3 = \square$			$10 - 3 = \square$

- 4) Барои машқи бештари ҷамъ ва тарҳи адади се ба хонандагон ба таври шифоҳӣ ва хаттӣ ифодаҳо пешниҳод намоед. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки сумма ва фарқи онҳоро гӯянд. Мисолҳои китобро метавонед истифода баред.

$$5 + 3 = \quad 3 + 3 = \quad 4 + 3 = \quad 6 + 3 = \quad 7 + 3 =$$

Ба хонандагон супориш диҳед, ки ҷойи ҷамъшавандаҳоро иваз карда ифодаҳоро бори дигар ҳисоб кунанд. Оё аз иваз кардани ҷойи ҷамъшавандаҳо сумма тағйир ёфт? Чаро?

- 5) Оид ба иваз кардани ҷойи ҷамъшавандаҳо дар ҷамъи 3 машқ пешниҳод намоед.

$4 = 3 + \square$		$4 = \square + 3$	
$5 = 3 + \square$		$5 = \square + 3$	
$6 = 3 + \square$		$6 = \square + 3$	
$7 = 3 + \square$		$7 = \square + 3$	

- 6) Машқи навиштан. Ба монанди намунаи поён ба хонандагон мисолҳо пешниҳод намоед. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки мустақилона кор кунанд. Ҳангоми навиштан ба кори хонандагон назорат баред. Ба хонандагоне, ки мушкилӣ мекашанд ёрӣ расонед.

$$9 = 3 + 3 + 3 \quad 7 = 4 + 3 \quad 3 = ? + ?$$

$$9 = 6 + 3 \quad 5 = 2 + ? \quad 6 = 3 + ?$$

- 7) Дарси 2. Дарсро аз ба хотир овардани чадвали ҷамъи 3 оғоз намоед.

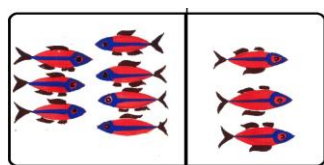
$1+3=4$										$4-3=1$
$2+3=5$										$5-3=2$
$3+3=6$										$6-3=3$
$4+3=7$										$7-3=4$
$5+3=8$										$8-3=5$
$6+3=9$										$9-3=6$
$7+3=10$										$10-3=7$

- 8) Дар тахтаи синф якчанд суммаи гуногунро нависед. Аз хонандагон пурсед, ки кадоми ин суммаҳо сегойи зиёд карданро мефаҳмонад. Хонандагон онҳоро бояд муайян намуда, дар дафтарашон нависанд ва ҳисоб кунанд. Сипас аз суммаҳои додашуда фарқхоро тартиб диҳанд. Масалан: $7 + 3 = 10$ $10 - 3 = 7$

Намуна:

$$\begin{array}{ccccc} 2 + 3 & 1 + 3 & 4 + 3 & 6 + 3 & 7 + 3 \\ 8 + 2 & 5 + 3 & 0 + 2 & 5 + 1 & 9 + 1 \end{array}$$

- 9) Расмҳое, ки дар онҳо аз як гурӯҳи ашё сето зиёд ва сето кам карданро нишон медиҳанд, ба хонандагон супоред. Расмҳоро муҳокима кунед. Сипас дар асоси расм ифода тартиб диҳед. Намуна:

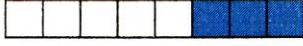
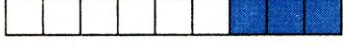
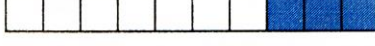

$$7 + 3 = ?$$

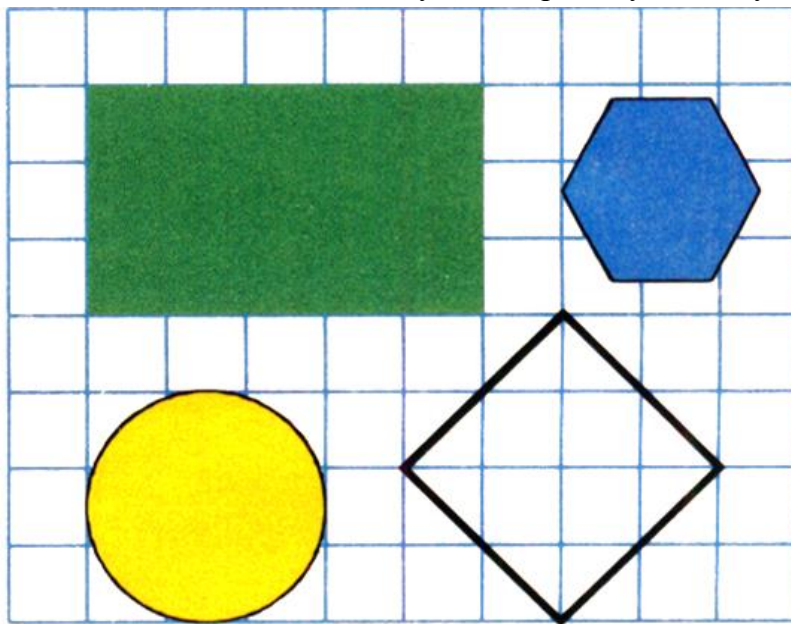
- 10) Кори амалӣ: Дар рӯи миз якто бозича гузоред. Ба он якто илова кунед. Боз яктои дигар ва боз яктои дигар (яъне ба 1 бозича се маротиба яктогӣ илова кунед) Акнун бозичаҳоро ҳисоб карда гӯед чандто шуд? $1 + 1 + 1 + 1 = 4$. Чорто ашё (мева, бозича)-ро дар рӯи мизи назди тахтаи синф гузоред. Се нафар хонандаро даъват карда, хоҳиш кунед, ки яктогӣ ашё гиранд. Акнун пурсед, ки дар рӯи миз чандто ашё монд? 1-то.

- 11) Машқ барои навиштан.

$1 + 3 = 4$		$4 - 3 = 1$
$2 + 3 = 5$		$5 - 3 = 2$
$3 + 3 =$		$6 - 3 =$
$4 + 3 =$		$7 - 3 =$
$5 + =$		$=$
$+ =$		$=$
$+ = 10$		$10 - 3 =$

12) Оид ба шинохти порча ва ченкунии он, шинохти секунча, чоркунча, доира варақахоро ба хонандагон пешниҳод кунед. Чаро секунча мегӯем? Шарҳ диҳед.

Арзёбӣ. Дар раванди машғулият фаъолияти хонандагонро мушоҳида карда, натиҷаи мушоҳидаатонро ба қайд гиред, барои хонандагоне, ки дар татбиқи салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълим мушкилӣ мекашанд, машқҳои иловагӣ таҳия намоед.

§ 5. Чамъ ва тарҳи адади 4 (2 соат)

Барнома. Чамъи адади 4. Дар асоси чамъи чадвали 4 воҳид тарҳ кардан. Чадвали чамъу тарҳи 4. Хондан, навиштан ва ёфтани қимати ифодаҳо бо як амал. Мавридҳои махсуси чамъ ва тарҳ. Чор воҳид зиёд ва кам кардани адад дар доираи 10. Қонуни ҷойивазкунии чамъшавандаҳо. Истифодаи аломатҳои $>$, $<$, $=$ дар муқоиса.

Салоҳиятҳо:

- ададҳоро аз 1 то 10 меҳонад, менависад ва муқоиса мекунад;
- ададҳоро дар доираи 10 чамъ ва тарҳ карда метавонад.
- стратегияҳои зеҳнӣ дар амалҳои одии чамъ ва тарҳ истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- адади 4-ро чамъ ва тарҳ карда тавонанд;
- чадвали чамъи 4-ро истифода бурда, чадвали тарҳи 4-ро тартиб дода тавонанд;
- номи ҷузъҳо (ададҳо) дар амали чамъ (чамъшавандаҳо, ҳосили чамъ ё сумма)-ро донанд ва гуфта тавонанд;
- номи ҷузъҳо (ададҳо) дар амали тарҳ (тарҳшаванда, тарҳкунанда, ҳосили тарҳ ё фарқ)-ро донанд ва гуфта тавонанд;

Методикаи таълим.

- 1) Дарсро аз суҳбат оғоз намоед. Барои ин метавонед аз расмҳо ё ашё истифода баред. Суҳбати шумо аз рӯйи расм метавонад чунин бошад: Бачаҳо ба расм нигаред. Дар инҷо чӣ тасвирҳо шудааст? Зардолу чандто? Олуҷа-чӣ? Миқдори меваҳо бо адад ифода кунед. Байни онҳо кадом аломат гузошта мешавад? Чаро?

$$4 = 4$$

Ба ин монанд ададхоро бо адади 4 муқоиса кунед.

$$\begin{array}{ccccc} 4 * 3 & 1 * 4 & 4 * 5 & 4 * 1 & 7 * 4 \\ 9 * 4 & 4 * 4 & 6 * 4 & 2 * 4 & 4 * 7 \end{array}$$

Бо ин восита хонандагонро ба омӯзиши мавзӯи ҷамъ ва тарҳи адади 4 омода мекунед.

- 2) Тавассути нақшаи зерин ҷамъ ва тарҳи адади чорро ба хонандагон фаҳмонед:

1+4=5									5-4=1
2+4=6									6-4=2
3+4=7									7-4=3
4+4=8									8-4=4
5+4=9									9-4=5
6+4=10									10-4=6

- 3) Барои машқи бештари ҷамъ ва тарҳи адади чор ба хонандагон ба таври шифоҳӣ ва хаттӣ ифодаҳо пешниҳод намоед. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки сумма ва фарқи онҳоро гӯянд.

$$\begin{array}{ccc} 6 + \square = 10 & 2 + \square = 6 & \square + 4 = 8 \\ 10 - 4 = \square & 6 - 4 = \square & 8 - 4 = \square \end{array}$$

- 4) Машқи навиштан.

1 + 4 = 5		5 - 4 =
2 + 4 =		6 - 4 =
3 + 4 =		7 - 4 =
4 + =		8 - =
÷ 4 =		= ÷
÷ =		10 - 4 =

- 5) Дарси 2. Кори дунафарӣ. Ба назди худ аввал панҷ ашё (чӯбча) гузоред. Баъд 4 ашёи дигарро гиред. Фикр карда якчанд роҳи ба адади 5 ҷамъ кардани адади 4-ро таҳия намоед. Барои ин кор аввал таркиби адади 4-ро бояд ба хотир оред. Хонандагон таркиби адади 4-ро мегӯянд:

$$4 = 1 + 3 \quad 4 = 2 + 2 \quad 4 = 3 + 1$$

Сипас ба кори дунафарӣ вақт диҳед.

$$5 + 4 = 5 + 2 + 2 = 9$$

$$5 + 4 = 5 + 3 + 1 = 9$$

$$5 + 4 = 5 + 1 + 3 = 9$$

Хонандагоне, ки пештар иҷро карданд, метавонанд кори худро дар мизи назди тахтаи синф ба таври амалӣ намоиш диҳанд. Амали онҳо чунин буда метавонад: Ба 5 ашё аввал 2 ашёро илова мекунем, 7 ашё ҳосил мешавад. Ба 7 ашё боз ду ашёро илова мекунем, 9 ҳосил мешавад. $5 + 2 + 2 = 9$. Аз дунафариӣ навбатӣ хоҳиш кунед, ки дигар усули ба адади 5 ҷамъ кардани адади 4-ро намоиш диҳанд. Х-н: Ба 5 ашёи додашуда аввал 3 ашё илова мекунем, 8 ҳосил мешавад. Ба 8 ашё 1 ашёи дигар илова мекунем 9 ашё мешавад. $5 + 3 + 1 = 9$. Ҳамин тавр дунафариӣ навбатӣ дигар амали ба адади 5 ҷамъ кардани адади 4-ро намоиш медиҳанд. Ба 5 ашё аввал 1 ашё илова мекунем, 6 ашё мешавад. Сипас 3 ашёи дигар илова мекунем, 9 ашё мешавад, ки ифодааш чунин аст. $5 + 1 + 3 = 9$.

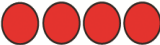

Кори дунафариро идома диҳед. Супоришро чунин тағйир диҳед. *Хонандагони азиз ба рӯйи миз аввал панҷ доирача (ашё, ҷӯбча) гузоред. Ин навбат бо кадом роҳҳо аз адади 5 тарҳ кардани адади 4-ро фикр кунед. Оид ба он ифодаҳоро таҳия намоед.* Сипас ба кори дунафарӣ вақт диҳед. Кори хонандагонро назорат баред.

$$5 - 4 = 5 - 2 - 2 = 1$$

$$5 - 4 = 5 - 3 - 1 = 1$$

$$5 - 4 = 5 - 1 - 3 = 1$$

Хонандагон ин навбат низ мустақилона амалҳоро оид ба тарҳи адади 4 аз адади 5 бо роҳҳои гуногун таҳия мекунанд. Баъд тарзи ҳаллашонро метавонанд монанди мисоли боло амалан иҷро намоянд. Таъкид: Кӯшиш кунед, ки ин навбат хонандагони дигарро пурсед.

$1 + 4 =$			$5 - 4 =$
$2 + 4 =$			$6 - 4 =$
$3 + 4 =$			$7 - 4 =$
$4 + 4 =$			$8 - 4 =$
$5 + 4 =$			$9 - 4 =$
$6 + 4 =$			$10 - 4 =$

Арзёбӣ. Дар раванди машғулият фаъолияти хонандагонро мушоҳида карда, натиҷаи мушоҳидаатонро ба қайд гиред, барои хонандагоне, ки дар татбиқи салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълим мушкилӣ мекашанд, машқҳои иловагӣ таҳия намоед.

§ 6. Ҷамъ ва тарҳи адади 5 (2 соат)

Барнома. Ҷамъи адади 5. Дар асоси ҷамъи ҷадвали 5 воҳид тарҳ кардан. Ҷадвали ҷамъ ва тарҳи 5. Хондан, навиштан ва ёфтани қимати ифодаҳо бо як амал. Мавридҳои махсуси ҷамъ ва тарҳ. Панҷ воҳид зиёд ва кам кардани адад дар доираи 10. Қонуни ҷойивазкунии ҷамъшавандаҳо. Истифодаи аломатҳои $>$, $<$, $=$ дар муқоиса.

Салоҳиятҳо: Дарси мазкур ба ташаккули салоҳиятҳои зерин равона карда мешавад:

а) ададҳоро дар доираи аз 1 то 10 ҷамъ ва тарҳ карда метавонад.

б) стратегияҳои зехнро дар амалҳои одии ҷамъ ва тарҳ истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- адади 5-ро чамъ ва тарҳ карда тавонанд;
- чадвали чамъи 5-ро истифода бурда, чадвали тарҳи 5-ро тартиб дода тавонанд;
- номи чузъҳо (ададҳо) дар амали чамъ (чамъшавандаҳо, ҳосили чамъ ё сумма)-ро донанд ва гуфта тавонанд;
- номи чузъҳо (ададҳо) дар амали тарҳ (тарҳшаванда, тарҳкунанда, ҳосили тарҳ ё фарқ)-ро донанд ва гуфта тавонанд;

Методикаи таълим.

- 1) Дарси 1. Ба хонандагон якчанд калимаро пешниҳод кунед ва хоҳиш кунед, ки аз таркиби калимаҳо ададро пайдо кунанд: панча, Панҷакент, панҷшоха, панҷшанбе, панҷара, Панҷрӯд.

Ё метавонед чистон пешниҳод намоед:

Дар миёни чору шаш,

Менамояд кашмакаш.

Бачаҳо ҷавоби чистонро мегӯянд: *адади 5. Бале дуруст. Бачаҳои азиз, имрӯз мо чадвали чамъ ва тарҳи 5-ро дар доираи 10 мемоӯзем. Мақсади дарсро метавонед аз хонандагон пурсед. Фикри онҳоро гӯш карда иловаи худро гӯед. Барои аз худ кардани чадвали чамъ ва тарҳи 5 шумо бояд таркиби адади 5-ро донед. Адади 5-ро дар суммаи ду, се, чор, ва панҷ чамъшаванда навишта тавонед.*

- 2) Адади 5-ро ба намуди суммаҳо чӣ тавр навиштан мумкин аст?

а) дар суммаи ду чамъшаванда: $5 = 2 + 3$ $5 = \square + \square$

б) дар суммаи се чамъшаванда: $5 = 2 + \square + \square$

в) дар суммаи чор чамъшаванда: $5 = \square + \square + \square + \square$

г) дар суммаи панҷ чамъшаванда: $5 = \square + \square + \square + \square + \square$

Ин намуди кор барои дарсҳои минбаъда низ замина мешавад.

- 3) Тарзи ҳисоббарориро шарҳ диҳед.

$$4 + 5 = 4 + 4 + 1 = 9$$

Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки дар асоси намуна дигар тарзҳои ҳисоббарорӣ таҳия кунанд ва кори худро шарҳ диҳанд.

$$4 + 5 = 4 + 2 + ? =$$

$$4 + 5 = 4 + ? + ? + ? =$$

$$4 + 5 = 4 + ? + ? + ? + ? =$$

$$4 + 5 = 4 + ? + ? + ? + ? + ? =$$

- 4) Тавассути нақшаи зерин ба чамъ ва тарҳи адади панҷро ба хонандагон фаҳмонед:

$1+5=6$												$6-5=1$
$2+5=7$												$7-5=2$
$3+5=8$												$8-5=3$
$4+5=9$												$9-5=4$
$5+5=10$												$10-5=5$

- 5) Оид ба ҷойивазкунии чамъшавандаҳо супориш пешниҳод кунед. Ба хонандагон гӯед, ки дар асоси қатори якум ҷойи чамъшавандаҳоро иваз карда, суммаҳои навро таҳия кунанд. Намуна:

$$1 + 5 = 6 \quad 2 + 5 = \quad 3 + 5 = \quad 4 + 5 = \quad 5 + 5 =$$

$$5 + 1 = 6$$

- 6) Машқи навиштан:

дихед. Кори хонандагонро назорат кунед. Ба хонандагоне, ки дар навиштан мушкилӣ мекашанд, ёрӣ расонед.

Арзёбӣ. Дар раванди машғулият фаъолияти хонандагонро мушоҳида карда, натиҷаи мушоҳидаатонро ба қайд гиред, барои хонандагоне, ки дар татбиқи салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълим мушкилӣ мекашанд, машқҳои иловагӣ таҳия намоед. Намунаи варақа барои арзёбӣ:

$2 = 1 + \square$	$4 + 1 = \square$	$4 + 5 = \square$
$3 = 2 + \square$	$3 + 1 = \square$	$4 + 4 + 1 = \square$
$4 = 3 + \square$	$2 + 1 = \square$	$4 + 2 + 3 = \square$
$5 = 4 + \square$	$1 + 1 = \square$	$4 + 2 + 1 + 1 + 1 = \square$

§ 7. Масъала. Ҳал ва навишти он (2 соат)

Барнома. Шиносӣ бо масъала. Ҳалли масъалаҳои сода бо як амал (бо ҷамъ ё тарҳ). Тартиб додани масъалаҳои якамала (доир ба ҷамъ ва тарҳ) аз рӯйи расм. Масъалаҳо оид ба якчанд воҳид зиёд ва кам кардани ададҳо. Навиштани ҷавоби масъала. Истифодаи аломатҳои $>$, $<$, $=$ дар муқоиса.

Салоҳиятҳо:

- ададҳоро дар доираи аз 1 то 10 ҷамъ ва тарҳ карда, масъалаҳои содара бо амалҳои ҷамъ ва тарҳ ҳал карда метавонад;
- стратегияҳои зеҳнӣ дар амалҳои одии ҷамъ ва тарҳ истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- аз рӯйи расм нақл карда тавонанд;
- аз рӯйи расм масъала тартиб дода тавонанд;
- масъалаҳои содара бо як амал (бо ҷамъ ё тарҳ) иҷро карда тавонанд;
- тарзи навишти ҳалли масъаларо донанд.

Методикаи таълим. Омӯзиши масъалаҳои арифметикӣ давом меёбад. Дар дарсҳои гузашта аз бачаҳо талаб карда мешуд, ки онҳо аз рӯйи расм нақл кунанд ва ба саволҳо ҷавоб гардонанд. Мақсади асосӣ аз он иборат буд, ки бачаҳо ба ҳал кардани масъала малака пайдо кунанд. Агар ин талабот дар раванди дарсҳои гузашта дуруст иҷро шуда бошад, пас аз рӯйи расмҳо тартиб додани масъалаҳо барои бачаҳо душворӣ намеорад. Дар мавзӯи мазкур сухан дар бораи тартиби ҳалли масъала меравад. Истилоҳи «ҳал кардан» дар якчанд маъно истифода меёбад. Аввалан дар зерин истилоҳи мазкур раванди фикрӣ дар назар дошта мешавад, ки дар ҷавоб ёфтан ба саволи масъала ҳидоят мекунад. Дуюм дар зерин мафҳумҳои ҳал кардан навишти математикӣ чарағни ҳал ва сеюм натиҷаи иҷро ва ё ҳалли масъала фаҳмида мешавад.

- 1) Дарси 1. Аз рӯйи расм нақл кунед. Ба хонандагон расмро пешниҳод намоед ва гӯед, ки аз рӯйи он нақл кунанд. Намуна:

$$5 + 4 = 9$$

Х: - Дар табақи якҷум 5-то олу гузоштанд, дар табақи дуюм 4-дона.

М: - Офарин, бачаҳо! Агар ба нақли шумо саволи «Дар ду табақ ҳамагӣ чанд дона олу гузоштанд?»- гузорем, матни масъала пайдо мешавад. Кӣ масъаларо такрор мекунад? (2-3 нафар такрор мекунад). Барои ба масъала ҷавоб додан онро ҳал кардан лозим аст. Ба навишти зеро расм нигаред: $5 + 4 = 9$. Ин навишта ҳалли масъала мебошад. Барои чӣ дар байни ададҳо аломати ҷамъ гузошта шудааст?

Х: - Чунки миқдори ҳамаи олуҳо дар ду табақ пурсида мешавад.

М: - Ба панҷ чорро ҷамъ кунем, чанд ҳосил мешавад?

Х: - 9

М: - Ин ҷавоби масъала мебошад. Саволи масъала «Дар ду табақ ҳамагӣ чанд дона олу гузоштанд?» буд. Ҷавоби масъала «9 олу гузоштанд» мебошад.

- 2) Ба хонандагон чунин масъаларо дар намуди овардани тасвири ашё ва саволи он пешниҳод кунед. Ин намуди масъала хонандагонро ба тартиб додани масъала ва навишти мухтасари он омода месозад. Намуна:

5 сангпушт буд. Ба назди онҳо 3 сангпушти дигар омад. Сангпуштҳо чандто шуд?

 буд, омад.

Шуд:

Ҳал: $5 + 3 = 8$ Ҷавоб: 8 сангпушт

Манижа дошт. Бежан овард. Чӯчаҳо чандто шуданд?

- 3) Оид ба тарҳ масъалаи дигарро пешниҳод кунед.

 буд. 5 сангпушт рафт. Чанд сангпушт монд? $8 - 5 = 3$. Ҷавоб: 3 сангпушт.

- 4) Оид ба ҷамъ ва тарҳи адади 1, 2, 3, 4, 5 якҷанд масъалаҳои содаи якамала тартиб диҳед ва онҳоро якҷоя бо хонандагон ҳал намоед. Баъд аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ба якҷанд масъала ифода тартиб диҳанд (масъалаҳоро ба таври шифоҳӣ баён кунед, зеро шояд дар ин давра хонандагон малакаи хондан надошта бошанд). Аз расмҳои гуногун ва ашёи аёнӣ истифода баред. Аёниятҳо махсусан расмҳо хонандагонро ба сухан кардан ва фикрашонро баён кардан водор мекунад. Намуна: Ба расм нигаред ва оид ба тарҳ (кам кардан) масъала гӯед.

- 5) Дарси 2. Дар ин дарс диққати асосӣ ба фаҳмонидани тарзи ҳалли масъалаҳо аз рӯйи расм равона карда мешавад. Ба хонандагон расмҳои пешниҳод намоед ва гӯед, ки масъала тартиб диҳанд. Хонандагон бояд мувофиқан ба расм масъала тартиб дода, ба ҳал ва навишти он эътибор диҳанд. Намунаи расмҳо дар китоби дарсӣ оварда шудааст. Инчунин шумо метавонед дигар расмҳоро мувофиқи мақсади омӯзиш интихоб кунед ва истифода баред.
- 6) Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки ҳалли масъалаҳои тартибдодаи худро дар дафтар нависанд. Ба кори хонандагон назорат баред. Ба хонандагоне, ки мушкилӣ мекашанд, ёрӣ расонед.

Ҳал: $6 - 2 = 4$

Ҷавоб: 4 кабӯтар

Арзёбӣ. Дар раванди машғулият фаъолияти хонандагонро мушоҳида карда, натиҷаи мушоҳидаатонро ба қайд гиред, барои хонандагоне, ки дар татбиқи салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълим мушкилӣ мекашанд, машқҳои иловагӣ таҳия намоед.

Намунаи варақа барои арзёбии дониш, малака ва маҳорати хонандагон оид ба масъала.

§ 8. Ҷамъ ва тарҳи адади 6 (2 соат)

Барнома. Ҷамъи адади 6. Дар асоси ҷамъи ҷадвали 6 воҳид тарҳ кардан. Ҷадвали ҷамъ ва тарҳи 6. Хондан, навиштан ва ёфтани қимати ифодаҳо бо як амал. Мавридҳои махсуси ҷамъ ва тарҳ. Шаш воҳид зиёд ва кам кардани адад дар доираи 10. Истифодаи аломатҳои $>$, $<$, $=$ дар муқоиса.

Салоҳиятҳо:

а) ададҳоро дар доираи аз 1 то 20 ҷамъ ва тарҳ карда, масъалаҳои содара бо амалҳои ҷамъ ва тарҳ ҳал карда метавонад.

б) стратегияҳои зеҳнӣ дар амалҳои одии ҷамъ истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- адади 6-ро ҷамъ ва тарҳ карда тавонанд;
- ҷадвали ҷамъи 6-ро истифода бурда, ҷадвали тарҳи 6-ро тартиб дода тавонанд;
- номи ҷузъҳо (ададҳо) дар амали ҷамъ (ҷамъшавандаҳо, ҳосили ҷамъ ё сумма)-ро донанд ва гуфта тавонанд;
- номи ҷузъҳо (ададҳо) дар амали тарҳ (тарҳшаванда, тарҳкунанда, ҳосили тарҳ ё фарқ)-ро донанд ва гуфта тавонанд;

Методикаи таълим.

1) Адади 6-ро ба намуди суммаҳо чӣ тавр навиштан мумкин аст?

а) дар суммаи ду ҷамъшаванда: $6 = 3 + 3$ $6 = \square + \square$

б) дар суммаи се ҷамъшаванда: $6 = 2 + \square + \square$

в) дар суммаи чор ҷамъшаванда: $6 = \square + \square + \square + \square$

г) дар суммаи панҷ ҷамъшаванда: $6 = \square + \square + \square + \square + \square$

2) Тарзи ҳисоббарориро шарҳ диҳед.

$$4 + 6 = 4 + 4 + 2 = 10$$

Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки дар асоси намуна дигар тарзҳои ҳисоббарори таҳия кунанд ва кори худро шарҳ диҳанд.

$$4 + 6 = 4 + 2 + 4 =$$

$$4 + 6 = 4 + ? + ? + ? =$$

$$4 + 6 = 4 + ? + ? + ? + ? + ? =$$

$$4 + 6 = 4 + ? + ? + ? + ? + ? + ? =$$

- 3) Тавассути нақшаи зерин ҷамъ ва тарҳи адади шашро ба хонандагон фаҳмонед:

$1+6=7$							$7-6=1$
$2+6=8$							$8-6=2$
$3+6=9$							$9-6=3$
$4+6=10$							$10-6=4$

- 4) Оид ба ҷойивазкунии ҷамъшавандаҳо супориш пешниҳод кунед. Ба хонандагон гӯед, ки дар асоси қатори якум ҷойи ҷамъшавандаҳоро иваз карда, суммаҳои навро таҳия кунанд. Намуна:

$$1 + 6 = 7 \quad 2 + 6 = \quad 3 + 6 = \quad 4 + 6 =$$

$$6 + 1 = 7 \quad 6 + ? = \quad ? + ? = \quad ? + ? =$$

- 5) Кори мустақилона. Оид ба ҷамъ ва тарҳ дар доираи 10 мисолҳо пешниҳод намоед.

$$10 - 9 = 1 \quad 9 - 6 = \quad 1 + 6 =$$

$$10 - 8 = 2 \quad 7 - 6 = \quad 2 + 6 =$$

$$10 - 7 = 3 \quad 8 - 6 = \quad 4 + 6 =$$

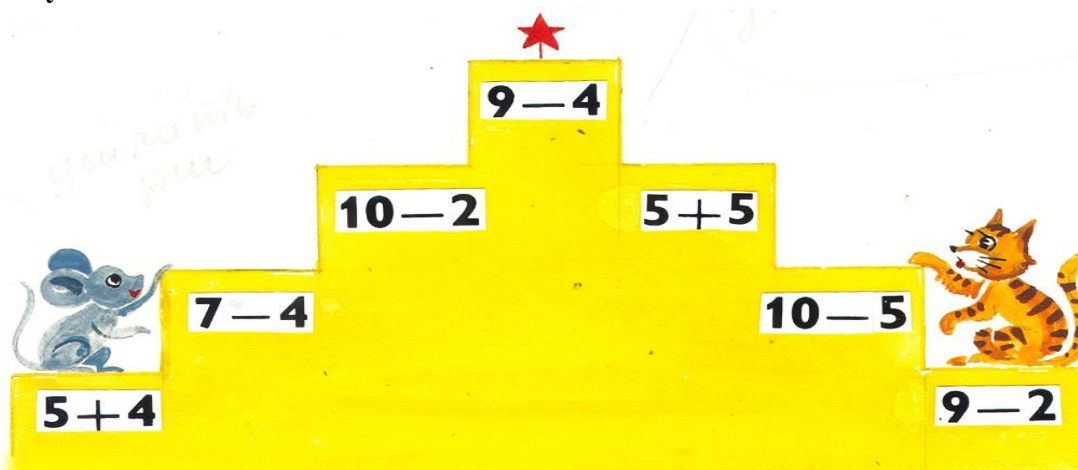
$$10 - 6 = 4 \quad 6 - 6 = \quad 3 + 6 =$$

- 6) Дарси 2. Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки ҷадвали ҷамъ ва тарҳи 6-ро ба хотир оранд ва гӯянд. Ба хонандагоне, ки дар ин кор мушкилӣ мекашанд метавонед, ки чунин варакачаҳо пешкаш намуда, сумма ва фарқи ифодаҳои додашударо пурсед. Бо ин роҳ ҷадвали ҷамъ ва тарҳи 6 аз худ мешавад. Инчунин метавонед ба таври занҷирӣ ҷадвалҳои ҷамъ ва тарҳи 2, 3, 4, 5-ро пурсед.

- 7) Барои машқи бештари ҷамъ ва тарҳи адади шаш ба хонандагон ба таври шифохӣ ва хаттӣ ифодаҳо пешниҳод намоед. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки сумма ва фарқи онҳоро гӯянд.

- 8) Кори дунафарӣ. Бозии зинача.

Намуна:

- 9) Тарзи яклухт ва қисм-қисм тарҳ кардани адади 6-ро аз адади 9 шарҳ диҳед. Нигаред ба тартиби кор дар дарси “Ҷамъ ва тарҳи 5”.

10) Барои машқи бештари тарҳи адади 6 бо роҳҳои гуногун ба хонандагон дар лавҳа ифодаҳо нависед. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки дар дафтарашон нависанд ва бо ёрии ҷӯбчаҳо ҳисоб намоянд. Намуна:

$$\begin{array}{lll} 9 - 6 = & 9 - 3 - 3 = & 9 - 4 - 2 = \\ 8 - 6 = & 8 - 4 - 2 = & 8 - 3 - 3 = \\ 7 - 6 = & 7 - 1 - 5 = & 7 - 2 - 4 = \\ 6 - 6 = & 6 - 3 - 3 = & 6 - 3 - 1 - 1 - 1 = \end{array}$$

Ҳар як омӯзгор метавонад дар асоси намунаи пешниҳодшуда дигар ифодаҳоро тартиб диҳад ва ба хонандагон пешниҳод намояд. Барои навиштан ба хонандагон вақт диҳед. Кори хонандагонро назорат кунед. Ба хонандагоне, ки дар навиштан мушкилӣ мекашанд ёрӣ расонед.

Арзёбӣ. Дар раванди машғулият фаъолияти хонандагонро мушоҳида карда, натиҷаи мушоҳидаатонро ба қайд гиред, барои хонандагоне, ки дар татбиқи салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълим мушкилӣ мекашанд, машқҳои иловагӣ таҳия намоед.

Намунаи варақаҳо барои арзёбӣ:

$1 + 6 =$		
		$6 + 1 =$
$2 + 6 =$		
		$6 + 2 =$
$3 + 6 =$		
		$6 + 3 =$
$4 + 6 =$		
		$6 + 4 =$

$6 = 1 + \square$	$1 + 6 = \square$	$4 + 5 = \square$
$6 = 2 + \square$	$2 + 6 = \square$	$4 + 4 + 1 = \square$
$6 = 3 + \square$	$3 + 6 = \square$	$4 + 2 + 3 = \square$
$6 = 4 + \square$	$4 + 6 = \square$	$4 + 2 + 1 + 1 + 1 = \square$

§ 9. Чамъ ва тарҳи адади 7 (2 соат)

Барнома. Чамъи адади 7. Дар асоси чамъи чадвали 7 воҳид тарҳ кардан. Чадвали чамъ ва тарҳи 7. Хондан, навиштан ва ёфтани қимати ифодаҳо бо як амал. Мавридҳои махсуси чамъ ва тарҳ. 7 воҳид зиёд ва кам кардани адад дар доираи 10. Қонуни ҷойивазкунии чамъшавандаҳо. Истифодаи аломатҳои $>$, $<$, $=$ дар муқоиса.

Салоҳиятҳо:

- а) ададҳоро дар доираи аз 1 то 10 чамъ ва тарҳ карда, масъалаҳои содара бо амалҳои чамъ ва тарҳ ҳал карда метавонад;
- б) стратегияҳои зеҳнӣ дар амалҳои одии чамъ истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- адади 7-ро чамъ ва тарҳ карда тавонанд;
- чадвали чамъи 7-ро истифода бурда, чадвали тарҳи 7-ро тартиб дода тавонанд;
- номи ҷузъҳо (ададҳо) дар амали чамъ (чамъшавандаҳо, ҳосили чамъ ё сумма)-ро донанд ва гуфта тавонанд;

- номи чузъхо (ададҳо) дар амали тарҳ (тарҳшаванда, тарҳкунанда, ҳосили тарҳ ё фарқ)-ро донанд ва гуфта тавонанд;

Методикаи таълим.

- 1) Ба хотир овардани дарси гузашта. Расмеро ба тахтаи синф овезед ва дар тахтаи синф чунин ифодаҳоро нависед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки фикр карда мувофиқи расм ва ифодаҳо масъала гӯянд. Барои фикр кардан ба онҳо вақт диҳед. Кӯшиш кунед, ки фикри аксари хонандагонро гӯш кунед.

$$4 + 3 = 7 \quad 3 + 4 = \quad 7 - 3 = \quad 7 - 4 =$$

Адади 7-ро ба намуди суммаҳо чӣ тавр навиштан мумкин аст?

- а) дар суммаи ду ҷамъшаванда: $7 = 4 + 3$ $7 = \square + \square$
  - б) дар суммаи се ҷамъшаванда: $7 = 2 + \square + \square + \square$
  - в) дар суммаи чор ҷамъшаванда: $7 = \square + \square + \square + \square$
  - ғ) дар суммаи панҷ ҷамъшаванда: $7 = \square + \square + \square + \square + \square$
- 2) Тарзи ҳисоббарориро шарҳ диҳед.
 $3 + 7 = 3 + 4 + 3 = 10$

Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки дар асоси намуна дигар тарзҳои ҳисоббарорӣ таҳия кунанд ва кори худро шарҳ диҳанд.

$$3 + 7 = 4 + 2 + 5 =$$

$$3 + 7 = 4 + ? + ? + ? =$$

$$3 + 7 = 4 + ? + ? + ? + ? =$$

$$3 + 7 = 4 + ? + ? + ? + ? + ? =$$

- 3) Тавассути нақшаи зерин ҷамъ ва тарҳи адади шашро ба хонандагон фаҳмонед:

$1+7=8$												$8-7=1$
$2+7=9$												$9-7=2$
$3+7=10$												$10-7=3$

- 4) Кори мустақилона. Оид ба ҷамъ ва тарҳ дар доираи 10 мисолҳо пешниҳод намоед.

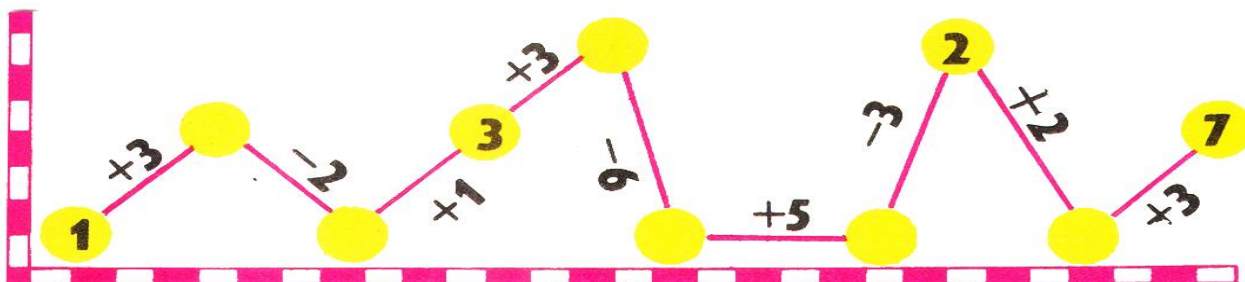
$$10 - 9 = 1 \quad 9 - 7 = \quad 1 + 7 =$$

$$10 - 8 = 2 \quad 7 - 7 = \quad 2 + 7 =$$

$$10 - 7 = 3 \quad 8 - 6 = \quad 4 + 6 =$$

$$10 - 6 = 4 \quad 6 - 5 = \quad 3 + 7 =$$

- 5) Дарси 2. Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки чадвали чамъ ва тарҳи 7-ро ба хотир оранд ва гӯянд. Ба хонандагоне, ки дар ин кор мушкилӣ мекашанд метавонед, ки чунин варакачаҳо пешкаш намуда, сумма ва фарқи ифодаҳои додашударо пурсед. Бо ин роҳ чадвали чамъ ва тарҳи 6 аз худ мешавад. Инчунин метавонед ба таври занҷирӣ чадвалҳои чамъ ва тарҳи 2, 3, 4, 5, 6-ро пурсед.
- 6) Барои машқи бештари чамъ ва тарҳи адади 7 ба хонандагон ба таври шифохӣ ва хаттӣ ифода ё масъалаҳо пешниҳод намоед. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки сумма ва фарқи онҳоро гӯянд. Намунаи масъала: *Дар табақча 7-то олу буд. Мирбарот ва Маҳина яктогӣ олу гирифта хӯрданд. Дар табақ чандто олу монд?* $7 - 1 - 1 = 5$
- 7) Кори дунафарӣ. Намуна:

- 8) Тарзи яклухт ва қисм-қисм тарҳ кардани адади 7-ро аз адади 9 шарҳ диҳед. Нигаред ба тартиби кор дар дарси “Чамъ ва тарҳи 5”. $9 - 7 = 9 - 5 - 2 = 9 - 4 - 3 = 2$
- 9) Барои машқи бештари тарҳи адади 7 бо роҳҳои гуногун ба хонандагон дар тахтаи синфхона ифодаҳо нависед. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки дар дафтарашон нависанд ва ба ёрии чӯбчаҳо ҳисоб намоянд. Намуна:
$9 - 7 =$	$9 - 3 - 3 - 1 =$	$9 - 4 - 3 =$
$8 - 7 =$	$8 - 4 - 2 - 1 =$	$8 - 2 - 5 =$
$7 - 6 =$	$7 - 1 - 5 - 1 =$	$7 - 3 - 4 =$
- 10) Хондан ва навиштани ифодаҳо бо як ва ду амал. Ҳангоми иҷрои мисолҳои қадами боло тарзи хондан ва навиштани ифодаҳоро бо як ва ду амал ба хонандагон омӯzed. Диктанти математикӣ гузаронда, ифодаҳои як ва дуамаларо хонед ва хонандагон ифодаҳоро менависанд. Пас аз гуфтани ҳар як ифода, кори хонандагонро санҷед ва ба онҳо ёрӣ расонед.
- Омӯзгор метавонад дар асоси намунаи пешниҳодшуда дигар ифодаҳоро тартиб диҳад ва ба хонандагон пешниҳод намояд. Барои навиштан ба хонандагон вақт диҳед. Кори хонандагонро назорат кунед. Ба хонандагоне, ки дар навиштан мушкилӣ мекашанд, ёрӣ расонед.

Арзёбӣ. Дар раванди машғулият фаъолияти хонандагонро мушоҳида карда, натиҷаи мушоҳидаатонро ба қайд гиред, барои хонандагоне, ки дар татбиқи салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълим мушкилӣ мекашанд, машқҳои иловагӣ таҳия намоед.

Намунаи варақа барои арзёбӣ:

$7 = 1 + \square$	$1 + 7 = \square$	$3 + 7 = \square$
$7 = 2 + \square$	$2 + 7 = \square$	$3 + 4 + 3 = \square$
$7 = 3 + \square$	$3 + 7 = \square$	$3 + 2 + 5 = \square$
$7 = 4 + \square$	$0 + 7 = \square$	$3 + 2 + 2 + 2 + 1 = \square$

§ 10. Чамъ ва тарҳи адади 8 (2 соат)

Барнома. Чамъи адади 8. Ҷадвали чамъ ва тарҳи адади 8. Хондан, навиштан ва ёфтани қимати ифодаҳо бо як амал. Мавридҳои махсуси чамъ ва тарҳ. Қонуни ҷойивазкунии чамъшавандаҳо. Истифодаи аломатҳои $>$, $<$, $=$ дар муқоиса.

Салоҳиятҳо:

а) ададҳоро дар доираи аз 1 то 10 чамъ ва тарҳ карда, масъалаҳои содара бо амалҳои чамъ ва тарҳ ҳал карда метавонад;

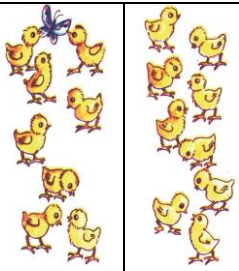

б) стратегияҳои зехнро дар амалҳои одии чамъ ва тарҳ истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- адади 8-ро чамъ ва тарҳ карда тавонанд;
- номи ҷузъҳо (ададҳо) дар амали чамъ (чамъшавандаҳо, ҳосили чамъ ё сумма)-ро донанд ва гуфта тавонанд;
- номи ҷузъҳо (ададҳо) дар амали тарҳ (тарҳшаванда, тарҳкунанда, ҳосили тарҳ ё фарқ)-ро донанд ва гуфта тавонанд;
- аз рӯи расмҳо масъалаҳои одии якамала тартиб дода, ҳал карда тавонанд.

Методикаи таълим.

- Ба хотир овардани дарси гузашта. Расмеро ба тахтаи синф овезед ва дар тахтаи синф чунин ифодаҳоро нависед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки фикр карда мувофиқи расм ва ифодаҳо масъала гуянд. Барои фикр кардан ба онҳо вақт диҳед. Кӯшиш кунед, ки фикри аксари хонандагонро гӯш кунед.

			<p>Як ҷӯча бозӣ мекард. Ба назди он 8 ҷӯчаи дигар омад.</p> <p>Ҳал:</p> $1 + 8 = 9$ <p>Ҷавоб: 9 ҷӯча</p>
---	---	---	--

Адади 8-ро ба намуди суммаҳо чӣ тавр навиштан мумкин аст?

- дар суммаи ду ҷамъшаванда: $8 = 4 + 3$ $8 = \square + \square$
  - дар суммаи се ҷамъшаванда: $8 = 2 + \square + \square + \square$
  - дар суммаи чор ҷамъшаванда: $8 = \square + \square + \square + \square$
  - дар суммаи панҷ ҷамъшаванда: $8 = \square + \square + \square + \square + \square + \square + \square$
- Тарзи ҳисоббарориро шарҳ диҳед.

$$2 + 8 = 2 + 4 + 4 = 10$$

Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки дар асоси намуна дигар тарзҳои ҳисоббарорӣ таҳия кунанд ва кори худро шарҳ диҳанд.

$$2 + 8 = 4 + 2 + 5 =$$

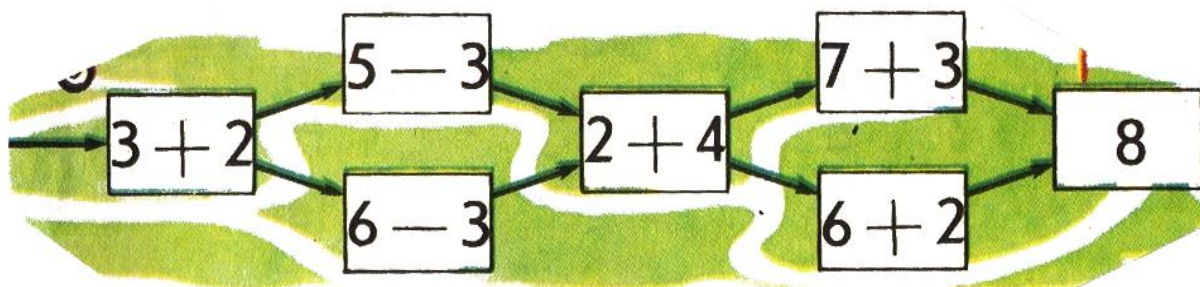
$$2 + 8 = 4 + ? + ? + ? + ? + ? =$$

$$2 + 8 = 4 + ? + ? + ? + ? + ? + ? =$$

- 3) Тавассути нақшаи зерин ҷамъ ва тарҳи адади шашро ба хонандагон фаҳмонед:

$1+8=9$												$9-8=1$
$2+8=10$												$10-8=2$

- 4) Кори мустақилона. Оид ба ҷамъ ва тарҳ дар доираи 10 мисолҳо пешниҳод намоед.
- $$10 - 7 = 3 \quad 9 - 8 = \quad 1 + 8 =$$
- $$10 - 8 = 2 \quad 7 - 8 = \quad 2 + 8 =$$
- $$10 - 5 = 5 \quad 8 - 8 = \quad 4 + 6 =$$
- 5) Дарси 2. Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки ҷадвали ҷамъ ва тарҳи 8-ро ба хотир оранд ва гӯянд. Ба хонандагоне, ки дар ин кор мушкилӣ мекашанд метавонед, ки чунин варақаҷаҳо пешкаш намуда, сумма ва фарқи ифодаҳои додашударо пурсед. Бо ин роҳ ҷадвали ҷамъ ва тарҳи 6 аз худ мешавад. Инчунин метавонед ба таври занҷирӣ ҷадвалҳои ҷамъ ва тарҳи 2, 3, 4, 5, 6, 7-ро пурсед.
- 6) Барои машқи бештари ҷамъ ва тарҳи адади 8 ба хонандагон ба таври шифоҳӣ ва хаттӣ ифода ё масъалаҳо пешниҳод намоед. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки сумма ва фарқи онҳоро гӯянд. Намунаи масъала: *9-то паранда буд. 8-то паранда рафт. Чанд паранда монд?* $9 - 8 = 1$ Ҷавоб: *8 паранда монд.*
- 7) Кори дунафарӣ. Намуна:

- 8) *Тарзи яклухт* ва қисм-қисм тарҳ кардани адади 8-ро аз адади 9 шарҳ диҳед. Нигаред ба тартиби кор дар дарси “Ҷамъ ва тарҳи 5”. $9 - 8 = 9 - 5 - 3 = 9 - 4 - 4 = 1$
- 9) Барои машқи бештари тарҳи адади 8 бо роҳҳои гуногун ба хонандагон дар тахтаи синфхона ифодаҳо нависед. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки дар дафтарашон нависанд ва бо ёрии ҷӯбҷаҳо ҳисоб намоянд. Намуна:
- $$9 - 8 = \quad 9 - 3 - 3 - 2 = \quad 9 - 4 - 4 =$$
- $$8 - 8 = \quad 8 - 4 - 2 - 2 = \quad 8 - 3 - 5 =$$
- $$8 - 6 = \quad 7 - 1 - 4 - 3 = \quad 7 - 2 - 6 =$$
- 10) Хондан ва навиштани ифодаҳо бо як ва ду амал. Ҳангоми иҷрои мисолҳои қадами боло тарзи хондан ва навиштани ифодаҳоро бо як ва ду амал ба хонандагон омӯzed. Диктанти математикӣ гузаронда, ифодаҳои як ва дуамаларо хонед ва хонандагон ифодаҳоро менависанд. Пас аз гуфтани ҳар як ифода, кори хонандагонро санҷед ва ба онҳо ёрӣ расонед.
- Омӯзгор метавонад дар асоси намунаи пешниҳодшуда дигар ифодаҳоро тартиб диҳад ва ба хонандагон пешниҳод намояд. Барои навиштан ба хонандагон вақт

дихед. Кори хонандагонро назорат кунед. Ба хонандагоне, ки дар навиштан мушкилӣ мекашанд, ёрӣ расонед.

Арзёбӣ. Дар раванди машғулият фаъолияти хонандагонро мушоҳида карда, натиҷаи мушоҳидаатонро ба қайд гиред, барои хонандагоне, ки дар татбиқи салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълим мушкилӣ мекашанд, машқҳои иловагӣ таҳия намоед.

Намунаи варақа барои арзёбӣ:

$8 = 1 + \square$	$1 + 8 = \square$	$3 + 7 = \square$
$7 = 2 + \square$	$2 + 8 = \square$	$3 + 4 + 3 = \square$
$6 = 3 + \square$	$8 - 2 = \square$	$4 + 2 + 4 = \square$
$8 = 4 + \square$	$8 - 0 = \square$	$2 + 2 + 2 + 2 = \square$

§ 11. Ҷамъ ва тарҳи адади 9 (2 соат)

Барнома. Ҷамъ ва тарҳи адади 9. Дар асоси ҷамъи ҷадвали тарҳ кардан. Хондан, навиштан ва ёфтани қиммати ифодаҳо бо як амал. Мавридҳои махсуси ҷамъ ва тарҳ. Чор вохид зиёд ва кам кардани адад дар доираи 10. Қонуни ҷойивазкунии ҷамъшавандаҳо. Истифодаи аломатҳои $>$, $<$, $=$ дар муқоиса.

Салоҳиятҳо:

а) ададхоро дар доираи аз 1 то 10 ҷамъ ва тарҳ карда, масъалаҳои содара бо амалҳои ҷамъ ва тарҳ ҳал карда метавонад;

б) стратегияҳои зеҳнӣ дар амалҳои одии ҷамъ истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- адади 9-ро ҷамъ ва тарҳ карда тавонанд;
- номи ҷузъҳо (ададҳо) дар амали ҷамъ (ҷамъшавандаҳо, ҳосили ҷамъ ё сумма)-ро донанд ва гуфта тавонанд;
- номи ҷузъҳо (ададҳо) дар амали тарҳ (тарҳшаванда, тарҳкунанда, ҳосили тарҳ ё фарқ)-ро донанд ва гуфта тавонанд;
- бо истифодаи расмҳо ё ашёи гуногун масъалаҳо тартиб дода ҳал карда тавонанд.

Методикаи таълим.

- 1) Дарси 1. Ба хотир овардани дарси гузашта. Расмеро ба тахтаи синф овезед ва дар тахтаи синф чунин ифодахоро нависед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки фикр карда мувофиқи расм ва ифодаҳо масъала гуянд. Барои фикр кардан ба онҳо вақт диҳед. Кӯшиш кунед, ки фикри аксари хонандагонро гӯш кунед.

- 2) Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки бо доирачаҳо ҳисоб карда, сумма ва фарқро ёбанд.

1 + 9												10 - 9
=												=

- 3) Кори мустақилона. Оид ба ҷамъ ва тарҳ дар доираи 10 мисолҳо пешниҳод намоед.

$$10 - 9 = 1 \quad 9 - 7 = \quad 1 + 9 = \quad 2 + ? = 9$$

$$10 - 8 = 2 \quad 9 - 9 = \quad 10 - 1 = \quad 9 - ? = 5$$

Дарси 2. Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки ҷадвали ҷамъ ва тарҳи 7-ро ба хотир оранд ва гӯянд. Ба хонандагоне, ки дар ин кор мушкилӣ мекашанд, метавонед, ки чунин варақаҷаҳо пешкаш намуда, сумма ва фарқи ифодаҳои додашударо пурсед. Бо ин роҳ ҷадвали ҷамъ ва тарҳи 6 аз худ мешавад. Инчунин метавонед ба таври занҷирӣ ҷадвалҳои ҷамъ ва тарҳи 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8-ро пурсед.

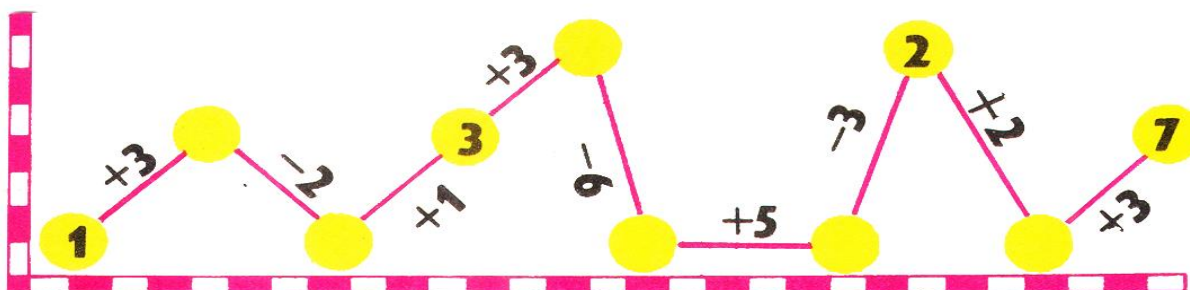
- 4) Барои машқи бештари ҷамъ ва тарҳи адади 9 ба хонандагон ба таври шифоҳӣ ва хаттӣ ифода ё масъалаҳо пешниҳод намоед. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки сумма ва фарқи онҳоро гӯянд. Намунаи масъала: *Як мӯрча буд. Аввал ба наздаш 4 мӯрча ва баъд боз 4 мӯрчаи дигар омаданд. Мӯрчаҳо чандто шуданд?* Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки барои ин масъала ифода тартиб дода ҳал кунанд ва нависанд.

Ҳал: $1 + 4 + 4 = 9$

Ҷавоб: 9 мӯрча.

Хонандагон метавонанд дар асоси мазмуни матн оид ба тарҳ (кам кардан) низ масъала тартиб диҳанд.

- 5) Кори дунафарӣ. **Намуна:**

- 6) Қисм-қисм ҷамъ ва тарҳ кардани ададҳо. Тарзи яклухт ва қисм-қисм тарҳ кардани адади аз хонандагон пурсед. Нигаред ба тартиби кор дар дарси “Ҷамъ ва тарҳи 5”.

$$10 - 9 = 10 - 5 - 4 = 10 - 4 - 5 = 1$$

- 7) Тарзи қисм-қисм ҷамъ ва тарҳ кардани ададҳоро дар асоси намунаҳо ба хонандагон фаҳмонед. Ба хонандагон мисолҳои намунавии бештар супоред ва хоҳиш кунед, ки намунаҳоро ҳал кунанд.

Намунаҳо:

$$7 + 1 + 1 = \quad 10 - 3 - 3 - 1 = \quad 9 - 4 - 3 =$$

$$8 - 1 - 1 = \quad 10 - 4 - 2 - 1 = \quad 8 - 2 - 5 =$$

$$5 + 3 + 1 = \quad 10 - 1 - 5 - 1 = \quad 7 - 3 - 4 =$$

- 8) Хондан ва навиштани ифодаҳо бо як ва ду амал. Ҳангоми иҷрои мисолҳои қадами боло тарзи хондан ва навиштани ифодаҳоро бо як ва ду амал ба хонандагон омӯzed. Диктанти математикӣ гузаронда, ифодаҳои як ва дуамаларо хонед ва хонандагон

ифодаҳоро менависанд. Пас аз гуфтани ҳар як ифода кори хонандагонро санҷед ва ба онҳо ёрӣ расонед.

- 9) Машқи иловагии ҳалли масъалаҳои сода бо як амал (бо ҷамъ ё тарҳ). Якҷанд масъалаҳои сода тартиб дода, ба хонандагон пешниҳод кунед ва аз онҳо хоҳиш намоед, ки масъаларо гӯш кунанд ва ҳалли онро ёбанд. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки дар асоси масъалаи гуфтаи шумо ифода нависанд. Тарзи навиштани ифодаро ба хонандагон бори дигар хотиррасон кунед.

- 10) Барои машқи бештари тарҳи адади 9 бо роҳҳои гуногун ба хонандагон дар тахтаи синф ифодаҳо нависед. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки дар дафтарашон нависанд ва бо ёрии ҷӯбчаҳо ҳисоб намоянд. Намуна:

Омӯзгор метавонад дар асоси намунаи пешниҳодшуда дигар ифодаҳоро тартиб диҳад ва ба хонандагон пешниҳод намояд. Барои навиштан ба хонандагон вақт диҳед. Кори хонандагонро назорат кунед. Ба хонандагоне, ки дар навиштан мушкилӣ мекашанд, ёрӣ расонед.

Арзёбӣ. Дар раванди машғулият фаъолияти хонандагонро мушоҳида карда, натиҷаи мушоҳидаатонро ба қайд гиред, барои хонандагоне, ки дар татбиқи салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълим мушкилӣ мекашанд, машқҳои иловагӣ таҳия намоед.

Намунаи варақаҳо барои арзёбӣ:

а)

$9 = 1 + \square$	$1 + 9 \square$	$9 + \square =$
$9 = 2 + \square$	$2 + 8 \square$	$1 + 4 + \square =$
$9 = 3 + \square$	$3 + 7 \square$	$1 + 4 + \square =$
$9 = 4 + \square$	$0 + 9 \square$	$2 + 2 + 2 + 2 + \square =$

б)

$6 - 1$	$7 - 1$	$8 - 1$	$9 - 1$
$6 - 2$	$7 - 2$	$8 - 2$	$9 - 2$
$6 - 3$	$7 - 3$	$8 - 3$	$9 - 3$
$6 - 4$	$7 - 4$	$8 - 4$	$9 - 4$
$6 - 5$	$7 - 5$	$8 - 5$	$9 - 5$

§ 12. Ҷадвали ҷамъ ва тарҳ дар доираи 10 (2 соат)

Барнома. Ҷамъ ва тарҳи ададҳои 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9. Қисм-қисм ҷамъ ва тарҳ кардани ададҳо ($7+1+1$; $8-1-1$; $5+3+1$ ва монанди инҳо). Дар асоси ҷамъи ҷадвали тарҳ кардан. Мавридҳои мувофиқи тарҳ ($6+1$, $6-1$; $8+1$, $8-1$; $8+2$, $8-2$ ва ғайра). Хондан, навиштан ва ёфтани қимати ифодаҳо бо як ва ду амал. Мавридҳои махсуси ҷамъ ва тарҳ. Ҳалли масъалаҳои сода бо як амал (бо ҷамъ ё тарҳ). Тартиб додани масъалаҳои якамала (доир ба ҷамъ ва тарҳ). Масъалаҳо оид ба якҷанд воҳид зиёд ва кам кардани ададҳо. Истифодаи аломатҳои $>$, $<$, $=$ дар муқоиса. Ҷенаки дарозӣ: сантиметр ва навишти мухтасари он (см). Шиносоӣ бо хаткашак ва тарзи истифодаи он. Ҷен кардани дарозии порчаҳо ва муқоисаи онҳо. Ҷен кардани дарозии порчаҳо ва муқоисаи онҳо. Дар дафтар тасвир кардани порчаҳои дарозияш муайян, секунча, чоркунча.

Салоҳиятҳо:

а) ададҳоро дар доираи аз 1 то 10 чамъ ва тарҳ карда, масъалаҳои содара бо амалҳои чамъ ва тарҳ ҳал карда метавонад;

б) стратегияҳои зехниро дар амалҳои одии чамъ истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- ададҳои аз 1 то 10-ро дар асоси ҷадвали чамъ ва тарҳ, чамъ ва тарҳ карда тавонанд;
- масъалаҳои содара бо як амал (бо чамъ ё тарҳ) иҷро карда тавонанд;
- номи ҷузъҳо (ададҳо) дар амали чамъ (чамъшавандаҳо, ҳосили чамъ ё сумма)-ро донанд ва гуфта тавонанд;
- номи ҷузъҳо (ададҳо) дар амали тарҳ (тарҳшаванда, тарҳкунанда, ҳосили тарҳ ё фарқ)-ро донанд ва гуфта тавонанд;
- бо хаткашак кор карда тавонанд;
- ченаки дарозӣ: сантиметрро донанд ва онро мухтасар навишта тавонанд (см).
- дарозии порчаҳоро чен ва муқоиса карда тавонанд;
- порчаҳои дарозиаш додасударо чен карда тавонанд;
- секунча ва чоркунчаро шиносанд ва чен карда тавонанд.

Методикаи таълим. Тақриран машқ кардан ва тадриҷан илова кардани дониш ва малакаи нав ҳосил таълим дар синфи якум аст. Дар ҷараёни дарсҳои мазкур хонандагон амали чамъ ва тарҳро бо ададҳои нав машқ карда, сумма ва фарқи онҳоро муқоиса мекунанд. Инчунин мазмуни ададҳоро тавассути муқоисаи расм ва миқдори ашё аз худ мекунанд.

- 1) Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки ҷадвали чамъ ва тарҳи ададҳоро аз 1 то 9 гӯянд. Ин корро метавонед ба таври занҷирӣ анҷом диҳед. Инчунин метавонед хонандагонро ба назди тахтаи синф даъват карда хоҳиш намоед, ки яке аз ҷадвалҳои чамъ ва ё тарҳро дар тахтаи синф нависанд. Навиштаи хонандагонро санҷед, ғалатҳояшро ҳамроҳи дигар хонандагон муайян карда, ислоҳ намоед.
- 2) Кори гурӯҳӣ. Ҳалли мисолҳо оид ба чамъ ва тарҳи ададҳои аз 1 то 9. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки дар варақаҳои алоҳида 4 ифода (ду чамъ ва ду тарҳ) тартиб диҳанд. Ифодаҳои тартибдодаи хонандагонро чамъ оваред. Онҳоро ба қуттиё омехта кунед. Хонандагонро ба гурӯҳҳои чорнафара муттаҳид намоед. Ба гурӯҳҳо варақаҳои ифодадори баробар супоред. Ба гурӯҳҳо вақт дода хоҳиш намоед, ки ифодаҳоро ҳал кунанд. Кадом гурӯҳе, ки аввалин шуда ҳамаи ифодаҳоро дуруст ҳал мекунад, ғолиб доништа мешавад. Ҳангоми кор ба назди гурӯҳҳо рафта, кори онҳоро мушоҳида кунед ва ба онҳо ёрӣ расонед. Кори гурӯҳиро чамъбаст ва ғолибро муайян намоед. (агар имконияти ташкили кори гурӯҳӣ надошта бошед, кори дунафарӣ ташкил намоед)
- 3) Кори дунафарӣ оид ба ченаки дарозӣ, чен кардани дарозии порчаҳо ва муқоисаи онҳо. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки се порчаи дарозиаш гуногун (то 10 см) кашанд. Сипас дафтарашонро бо ҳамнишин иваз карда, аз ҳамдигар хоҳиш кунанд, ки порчаи кашидаашонро чен кунанд ва нависанд, ки ҳар як порча чанд сантиметрӣ аст.

Дарси 2.

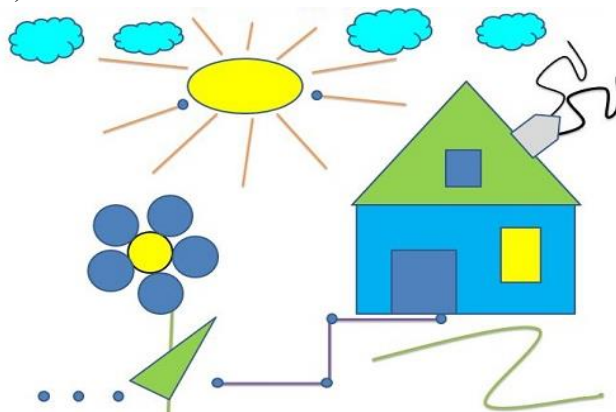
- 1) Бо ададҳои аз 0 то 10 бозии “Бинго” гузаронед. Барои тарзи иҷрои ин бозӣ нигаред ба тавсияҳои методии машғулиятҳои пешин.

- 2) Кори гурӯҳӣ. Хонандагонро ба гурӯҳҳои 4 ё 5 нафарӣ муттаҳид намоед. Ба гурӯҳҳо расмҳои гуногунро пешниҳод карда, аз онҳо хоҳиш намоед, ки мувофиқи мазмуни он масъалаҳо тартиб диҳанд ва ҳал кунанд. Барои иҷрои кор ба онҳо вақт диҳед. Инчунин таъкид кунед, ки онҳо бояд дар як гурӯҳ як масъала таҳия намоянд. Пас аз он ки ҳамаи гурӯҳҳо кори худро ба анҷом расониданд, Ба қисмати муаррифӣ гузаред. Кори ҳар як гурӯҳхоро бодикқат гӯш кунед, ва агар мушкилӣ кашанд, кумак расонед.
- 3) Бозии “Тӯбчаро дор!”. Як рақам гуфта, тӯбчаро ба тарафи хонандаи дилхоҳ ҳаво диҳед. Аз ӯ хоҳиш кунед, ки таркиби ин ададро гӯяд. Масалан: вақте Шумо 5 мегӯед хонанда бояд таркиби онро, яъне 2 ва 3 (ё 4-у 1, 3 ва 2) гӯяд. Пас аз ин хонанда адади дигарро мегӯяд ва тӯбчаро ба тарафи хонандаи дигар мебарояд. Ин амалро якчанд маротиба иҷро намоед.
- 4) Фаъолият барои шинохти хатҳо ва фигураҳои геометрӣ. Ба хонандагон расмҳои гуногунро намоиш диҳед ва хоҳиш кунед, ки дар расм шаклҳои чоркунча ва секунча, инчунин хатҳои дигар (шикаста, сарбаста, рост, қач, нур)-ро ёбанд.
Намунаҳо:

А)

Б)

Арзёбӣ. Дар раванди машғулият фаъолияти хонандагонро мушоҳида карда, натиҷаи мушоҳидаатонро ба қайд гиред, барои хонандагоне, ки дар татбиқи салоҳиятҳо ва натиҷаҳои таълим мушкилӣ мекашанд, машқҳои иловагӣ таҳия намоед. Объекти арзёбӣ: хонандагон дар доираи ададҳои аз 1 то 9 ҷамъ ва тарҳ карда метавонанд; секунча каша метавонанд; дарозии порчаро ҷен карда метавонанд. Ба ин ҷанбаҳо диққати махсус диҳед.
Намунаи варақаи арзёбӣ:

Боби IV. Даҳии дуҷум. Ададҳо аз 11 то 20 (6 соат)

§ 1. Нумератсия. Пайдарпайии ададҳо аз 11 то 20. (2 соат)

Барнома. Нумератсия. Пайдарпайии ададҳо аз 11 то 20. Шумурдан ва шинос кардани хонандагон бо ададҳои даҳии дуҷум. Маълумот оид ба ададҳои якрақама ва дурақама аз 1 то 20. Кори амалӣ. Бо ёрии кубикҳо (чӯбчаҳо ё дигар ашё) ҳосил кардани ададҳо аз 11 то 20.

Салоҳиятҳо:

- а) ададҳоро аз 11 то 20 меҳонад, менависад ва муқоиса мекунад;
- б) ададҳоро дар доираи аз 11 то 20 бо ашё ҳосил мекунад.

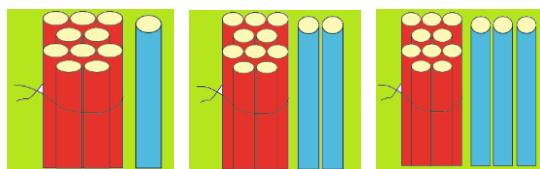
Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- мафҳуми нумератсияро донанд;
- ном ва пайдарпайии ададҳо аз 11 то 20-ро донанд ва шумурда тавонанд;
- ифодаҳои як ва дуамаларо хонда, навишта ҳисоб карда тавонанд.

Методикаи таълим. Дар чараёни дарсҳои мазкур диққати асосӣ ба номи ададҳо ва пайдарпайии онҳо равона мегардад. Ҳангоми хондани ададҳои даҳии дуҷум аввал воҳид ва баъд даҳӣ (дувоздаҳ, чордаҳ, ҳаҷдаҳ) талаффуз шуда, ҳангоми навишт аввал даҳӣ ва баъд воҳид (12, 14, 18) оварда мешавад. Омӯзгорони азиз, шумо усул ва воситаҳои гуногуни таълимиро дар чараёни таълим ба мақсади ташаккули салоҳиятҳои хонандагон хеле зиёд истифода кардед. Боварӣ дорем, ки дар ин давра низ шумо ба таълими ададҳои 11 – 20 диққати махсус дода, бо ёрии корҳои амалӣ маводро ба хонандагон хуб меомӯзонед. Усул ва воситаҳои гуногунро барои татбиқи дарсҳои мазкур истифода бурда, раванди азхудкунии дониш, малака ва маҳорате, ки барои ташаккули салоҳиятҳои хонандагон равона шудааст, натиҷабархш мегардонед.

Дарси 1. Нумератсия. Ададҳо аз 11 то 20.

- 1) Кори амалӣ. Аз як даҳтоӣ ва чӯбчаҳои дигар ҳосил кардани ададҳои аз 11 то 20. Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки даҳто чӯбча шуморанд. Онро дар тарафи чапи миз гузоранд. Сипас дар тарафи рости онҳо як чӯбчаи дигар гузоранд. Акнун чӯбчаҳоро шуморанд, хонанд ва бо рақамҳои бурида дар зери он 11-ро ҳосил кунанд. Ин корро то ҳосил шудани адади 20 идома диҳед.

- 1) Рақамҳои аз 11 то 20-ро тадриҷан ба хонандагон шинос кунед. Бо кадом рақамҳо навиштани ададҳоро бо хонандагон муҳокима кунед. Саволу ҷавоб ташкил намоед. Масалан, адади 12 аз кадом ададҳо сохта шудааст? Адад 1 ва адад 2. Адади 14 чӣ?
- 2) Тарзи бо тартиб шумурдани ададҳоро аз 1 то 20 машқ кунед.
- 3) Ададҳои пешоянд ва пасоянд аз 1 то 20 машқ кунед. Ададҳо гӯед ва аз хонандагон пурсед, ки адади пешоянд ва пасоянди адади гуфтаи шумо кадом аст? Ин амалро метавонед тавассути бозии “Тӯбча” гузаронед. Барои ташкил намудани

ин бозӣ ададеро гуфта, тӯбчаро ба тарафи хонандае ҳаво диҳед. Хонандаи тӯбчаро гирифта адади пешоянд ва адади пасояндро мегӯяд. (Масалан: омӯзгор тӯбчаро ҳаво дода мегӯяд - 13, хонандаи тӯбчаро дошта ҷавоб мегардонад – пешояндаш 12 пасояндаш 14). Дар навбати худ ин хонанда як адади дигар гуфта, тӯбчаро ба тарафи хонандаи дигар ҳаво медиҳад. Хонандаи дигар низ адади пешоянд ва пасоянди адади навро мегӯяд ва адади дигареро гуфта, тӯбчаро ба тарафи хонандаи навбатӣ ҳаво медиҳад. Ин бозиро якчанд маротиба иҷро кунед. Инчунин дар дарсҳои оянда низ ин бозиро барои ба дарс омода шудани хонандагон истифода бурда метавонед.

Дарси 2. Ном ва пайдарпайии ададҳо аз 11 то 20.

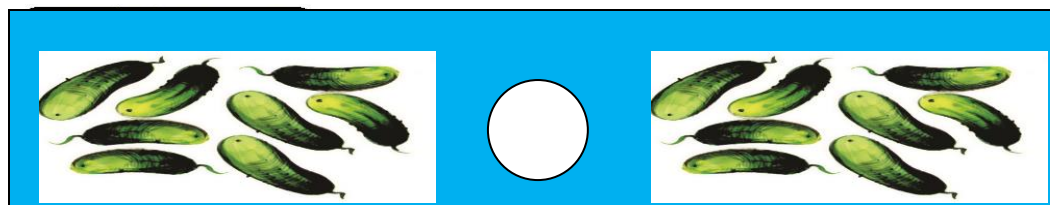
- 4) Тарзи бо тартиб шуморидани ададҳоро аз 1 то 20 машқ кунед.
Дар тахтаи синф якчанд ададҳоро бо таври омехта нависед. Намуна:
3, 5, 9, 13, 17, 1, 8, 11
- 5) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ададҳоро бо тартиби зиёдшавӣ нависанд.
1, 3, 5, 8, 9, 11, 13, 17.
- 6) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки аз рӯйи хусусияташон ин ададҳоро ба ду гурӯҳ муттаҳид намоянд. Ба кадом гурӯҳҳо ин ададҳоро муттаҳид кардан мумкин аст? Ададҳои якрақама ва ададҳои дурақама.
- 7) Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки қоидае таҳия намоянд: Масалан: *Ададҳое, ки бо як рақам (рақам) навишта мешаванд, ададҳои якрақама номида мешаванд. Ададҳое, ки бо ду рақам навишта мешаванд, ададҳои дурақама номида мешаванд.*
- 8) Ададҳои ҷуфт ва тоқ дар доираи 20. Якҷоя бо аҳли синф рақамҳоро аз 1 то 20 хонед. Бозии “Дор”-ро гузаронед.
Тартиби бозӣ барои муайян кардани ададҳои ҷуфт аз 1 то 20:
  - Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки дар шакли давра истанд. Хонандаи якум аз рақами «як» оғоз карда, хонандагони дар давра буда ғуфтани рақамҳоро ба тартиб идома медиҳанд. Аммо ба ҷойи ададҳои ҷуфт калимаи «дор»-ро истифода мебаранд.
  - Масалан, хонандаи якум «як», дуюм бошад ба ҷойи рақами ду «дор» мегӯяд, хонандаи сеюм «се» ва хонандаи чорум «дор», панҷум «панҷ» ва шашум ба ҷойи шаш «дор» мегӯяд ва ҳамин тавр бозиро идома медиҳанд.
  - Агар хонандае, ки бояд «дор» меғуфт, ба ҷояш ададро ғӯяд, ӯ ғалат содир мекунад ва аз бозӣ мебарояд. Бозиро то мондани як нафар хонанда дар давра идома диҳед. Бозиро метавонед такроран иҷро намоед. Навбати дуюм барои муайян намудани ададҳои тоқ бозии навро оғоз кунед. Ин навбат хонандагон ба ҷойи ададҳои тоқ калимаи «дор»-ро истифода мебаранд. (Эзоҳ: ба ҷойи калимаи «дор» барои ададҳои тоқ як қарсақ, барои ададҳои ҷуфт ду қарсақ заданро низ метавонед истифода баред. *Қарсақ* - □□□□ ба ҳам задани ду кафи даст барои изҳори таҳсин ва табрик, *кафқӯбӣ*, *чапак*, *қарсақ задан*, *кафқӯбӣ кардан*, *чапак задан*; *қарсақ аз ду даст мебарояд*).

- 9) Адад чиро ифода мекунад? Ба хонандагон фаҳмонед, ки адад ифодакунандаи шумораи ашё аст. Ба ҳар як хонанда расмҳое, ки ашёи гуногун бо миқдори гуногун тасвир шудааст, пешниҳод намоед ва аз онҳо хоҳиш кунед, ки онро шуморанд ва адади ифодакунандаи шумораи ашёро дар дохили доирачаҳо нависанд. Намунаҳо:

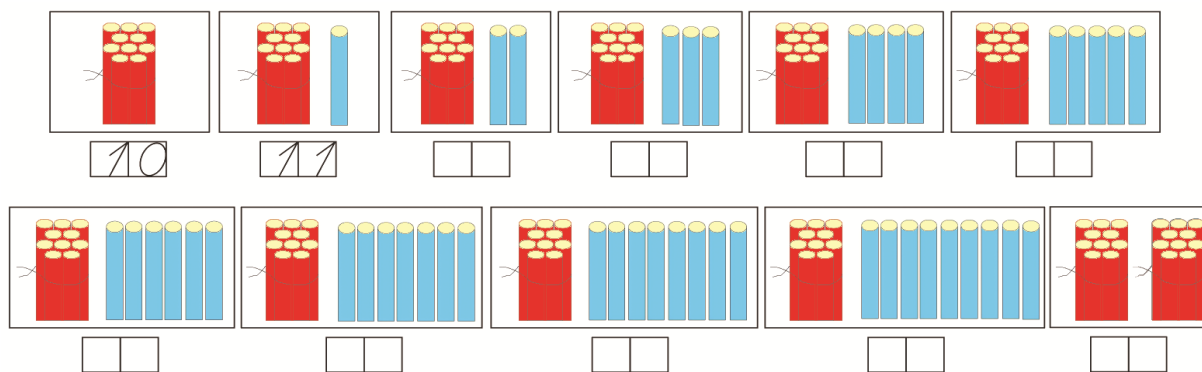
а)

б)

- 10) Доир ба ададҳои якрақама ва дурақама суҳбат гузаронед. Ададҳоро ба таври омехта дар тахтаи синф нависед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ададҳои якрақама ва дурақамаро муайян намуда, дар дафтарашон дар сатри якум ададҳои якрақама ва дар сатри дуюм ададҳои дурақамаро нависанд.
- 11) Хондани ададҳоро низ машқ кунед. Бо навбат ҳамаи бачаҳоро хононед. Бодикқат хониши бачаҳоро гӯш кунед ва агар мушкิลӣ кашанд ба онҳо ёрӣ расонед.
Дарси 3. Даҳӣҳо ва воҳидҳо. Хондан ва навиштани ададҳо аз 11 то 20.
- 12) Корро аз суҳбат оғоз намоед. Чӣ будани даҳиро бори дигар ба хотири хонандагон расонед. Инчунин маънои адади воҳидро ба хонандагон шарҳ диҳед. Ҳангоми шарҳ додан мисолҳо оред ва хонандагонро ба муҳокима даъват намоед. Разряди воҳидҳоро ба хонандагон фаҳмонед ва бо мисолҳо шарҳ диҳед. *Рақами ифодакунандаи шумораи воҳидҳоро разряди воҳидҳо меноманд.* (Ёддошт барои омӯзгор: *Воҳид* (арабӣ) دھرا 1. якка, якто, танҳо; 2. меъёре, ки барои андоза кардани чизҳои ҳамчун қабул шудааст, андоза: воҳиди андоза (метр), воҳиди вазн (кило), воҳиди қувваи барқ (ампер) Даҳӣ □ □ 1. мансуб ба даҳ. 2. асосёфта ба ҳисоби даҳ-даҳ; мартабаи дувуми ададҳо. 3. дар гуфтугуӣ: пули даҳ сомонӣ; касри даҳӣ).
- 13) Таркиби ададҳои аз 10 то 20-ро бо даҳӣ ва воҳид ишора кунед. Бо хонандагон саволу ҷавоб ташкил намоед. Масалан, адади 12 аз чанд даҳӣ ва чанд воҳид иборат аст? Аз як даҳӣ ва ду воҳид. Адади 19 чӣ?
- 14) Кори дунафара. Ба ҳар гурӯҳи дунафара аз чунин варақаҳо яктогӣ пешниҳод намоед ва гӯед, ки чӯбчаҳоро шуморанд ва дар катакчаҳо ададҳои ҳосилшударо нависанд.

- 15) Аз китоби дарсӣ истифода бурда тарзи навишт ва хондани ададҳои аз 11 то 20-ро бо ҳарфҳо ва рақамҳо машқ кунед. Масалан:

дах – 10	чордах – 14	ҳаждах – 18
ёздах – 11	понздах – 15	нуздах – 19
дувоздах – 12	шонздах – 16	бист – 20
сездах – 13	ҳабдах – 17	

Дарси 4. Хондан ва навиштани ададҳо аз 11 то 20.

- 16) Ададҳои аз 11 то 20-ро дар тахтаи синф бо андозаи калон нависед. Ба ададҳо ишора карда, аз хонандагон хоҳиш намоед, ки гуянд ин адад аз чанд даҳӣ ва чанд воҳид иборат аст. Ин амалро якчанд маротиба иҷро намоед.
- 17) Диктанти математикӣ. Ба хонандагон фаҳмонед, ки ҳоло шумо ададҳоро не, балки аз чанд даҳӣ ва чанд воҳид иборат будани онҳоро мегӯед ва хонандагон дар дафтар шакли ададии онро менависанд. Масалан: Шумо 1 даҳӣ ва ду воҳид мегӯед, хонандагон дар дафтар адади 12 менависанд. Пас аз ҳар як адад, кори хонандагонро санҷед ва адади навбатиро гӯед. Ин навъи диктантро ҳар дарс иҷро карда метавонед.
- 18) Ба монанди намунаи поён чадвал тартиб диҳед ва аз хонандагон хоҳиш намоед, ки сутуни адади онро пур кунанд. Намуна:

Даҳӣ	Воҳид	Адад
1	1	11
1	2	
1	3	
1	4	
1	5	
1	6	
1	7	
1	8	
1	9	
2	0	

19) Акнун чадвали баръаксро тартиб дода, аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ададро ба даҳӣ ва воҳид чудо кунанд. **Намуна:**

Адад	Даҳӣ	Воҳид
11	1	1
12	1	
13		
14		
15		
16		
17		
18		
19		
20	2	0

20) Инчунин ба даҳӣ ва воҳид чудо кардани ададҳоро бо чӯбчаҳо машқ кунед.

21) Ададҳоро аз 1 то 20 дар тахтаи синф нависед. Як бозӣ гузаронед. Ба хонандагон гӯед, ки ҳоло муаммоеро дар бораи як адад мегӯед. Хонандагон он ададро меёбанд. Масалан, *Ман адади якрақам мебошам. Ман пеш аз шаш ва баъд аз чор меоям.* Хонандагон ададро меёбанд. Сипас аз хонандагон хоҳиш кунед, ки ба монанди муаммои гуфтаи шумо, муаммо гӯянд ва аҳли синф ададро ёбанд. *Ман адади дурақам мебошам. Ман пеш аз 15 ва баъд аз 13 меоям.* Хонандагон ададро меёбанд. Ин амалро якчанд маротиба иҷро намоед. Ба хонандагоне, ки мушкилӣ мекашанд, ёрӣ расонед.

22) Ҳалли масъалаҳои сода бо як амал (бо ҷамъ ё тарҳ). Якчанд масъалаҳои сода тартиб дода, аз хонандагон хоҳиш кунед, ки ба таври шифоҳӣ онҳоро ҳал кунанд ва дар асоси масъала ифода тартиб диҳанд. Аз масъалаҳои китоб истифода баред.

Арзёбӣ. Пешакӣ дар асоси натиҷаҳои таълими силсиламашғулиятҳо чадвале тартиб дода, (нигаред ба намуна) барои ҳар як хонанда онро нусха бардоред. Дар чараёни машғулиятҳо фаъолияти хонанда ва натиҷаҳои таълимии ӯро мушоҳида карда, дар чадвал қайдҳо кунед. Вактро барои мушоҳида дуруст тақсим кунед, ки дар давоми чор соати таълимии муқарраргардида ҳамаи хонандагонро мушоҳида ва натиҷаҳои мушоҳидаҳо ба қайд гиред. Аз ҳама муҳим он аст, ки хонандагоне, ки дар иҷрои яке аз натиҷаҳо мушкилӣ мекашанд, муайян ва ба ӯ барои аз худ кардани малака ёрӣ расондан аст.

Намунаи чадвали арзёбӣ:

Нишондиҳандаҳо	Не	Қисман	Пурра
Ном ва пайдарпайии ададҳо аз 11 то 20 медонад ва шумурда метавонад			
Ададҳоро аз 1 то 20 шинохта, хонда, навишта метавонад			
Дарозии порчаҳоро чен ва муқоиса карда метавонад			

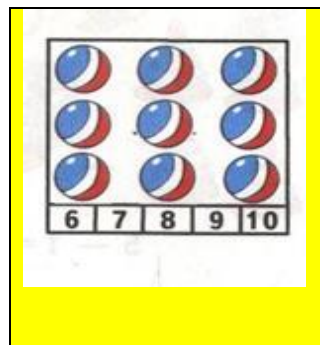
Ифодаҳои як ва дуамаларо хонда ва навишта метавонад			
Қимати ифодаҳоро бо як ва ду амал ёфта метавонанд			
Масъалаҳои содаро бо як амал (бо ҷамъ ё тарҳ) ҳал карда метавонад			

Намунаи воситаҳои арзёбӣ:

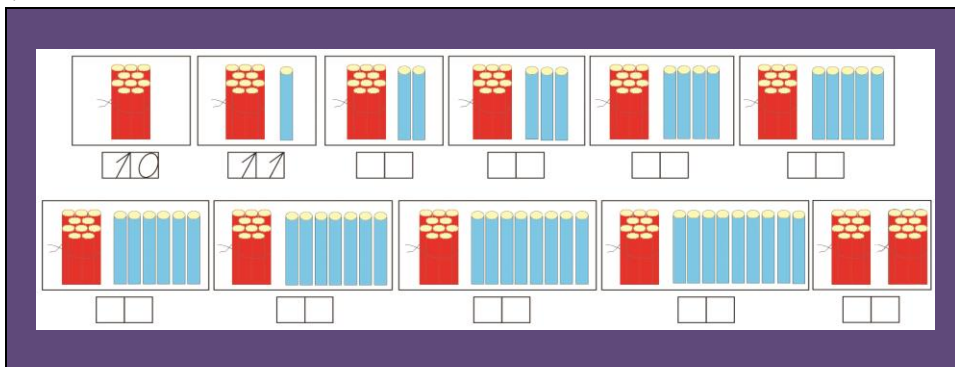
а)

б)

в)

§ 2. Муқоисаи ададҳо. Қиматтар ва арзонтар. (2 соат)

Барнома. Хондан ва навиштани ададҳо аз 11 то 20. Муқоисаи ададҳо дар доираи 20. Тартиб додани масъалаҳои якамала (доир ба ҷамъ ва тарҳ). Масъалаҳо оид ба якчанд воҳид зиёд ва кам кардани ададҳо.

Салоҳиятҳо:

- ададҳоро аз 11 то 20 меҳонад, менависад ва муқоиса мекунад;
- ададҳоро дар доираи аз 11 то 20 бо ашё ҳосил мекунад;
- ченаки арзишро муқоиса карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- ададҳоро аз 11 то 20 хонда, навишта тавонанд;
- ададҳоро аз 11 то 20 муқоиса карда тавонанд;
- масъалаҳои якамала (доир ба ҷамъ ва тарҳ) тартиб дода тавонанд;
- масъалаҳоро оид ба якчанд воҳид зиёд ва кам кардани ададҳо ҳал карда тавонанд.

Методикаи таълим. Барои татбиқи машғулиятҳои мазкур дар поён тавсияҳои методӣ пешкаш мегарданд. Шумо метавонед, ҳангоми таҳияи нақшаи дарс аз онҳо истифода баред.

- 1) Хондан ва навиштани ададҳо аз 11 то 20. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки тарзи хондан ва навиштани ададҳоро ба хотир оранд. Барои машқи хондан ва навиштан бозии “Бинго”-ро гузаронда метавонед:

Тартиби бозӣ

Омодагӣ: Дар варақчаҳои алоҳида ададҳоро аз 0 то 20 нависед.

Масалан:

Варақаҳои омодакардаатонро тоб дода, ба қуттӣ андозед. Сипас ҳамаи ададҳоро дар тахтаи синф нависед.

Тарзи бозӣ:

- Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки дар дафтарашон ё дар варақи алоҳида ҷадвали 3x3 ё 4x4 кашанд. Нигаред ба намунаи ҷадвал:

- Хонандагон ададҳоро дар тахтаи синф навишта 9 ададро интихоб мекунанд (ё 16 рақамро, агар шумо бозии «Бингои» 4x4-ро интихоб карда бошед) ва онҳоро дар ҷадвал ба монанди намунаи поён менависанд.

6	9	15
17	19	11
12	4	3

- Сипас ададҳоро як-як кашида, бо овози баланд хонед.
- Агар рақами хондаи шумо дар ҷадвали хонандагон бошад, онро хат мекашанд.
- Қадом хонандае, ки аввалин шуда ҳамаи рақамҳоро хат кашад, “Бинго” мегӯяд ва ғолиб доништа мешавад.
- Натиҷа чунин шуда метавонад:

6	9	15
17	19	11
12	4	3

- Хонандаи ғолибро ба назди тахтаи синф даъват кунед ва аз ӯ хоҳиш намоед, ки ба ҷойи шумо ададхоро хонад ва хонандагони дигар “Бинго”-ро пур кунанд (Шумо метавонед ин бозиро то ҳамаи хонандагон як маротиба «Бинго» гуфтан идома диҳед).

- Муқоисаи ададҳо. Якчанд мисол оид ба муқоисаи ададҳо омода намоед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки аломатҳои $>$, $<$, $=$ ро мувофиқ гузоранд. Нигаред ба намунаҳои машғулиятҳои пешин.

$12 > 11$ $10 < 20$ $14 = 14$ $18 ? 17$ $15 * 0$ $16 * 6$
 $15 * 19$ $20 * 19$ $9 * 16$ $11 * 11$ $0 * 10$ $18 * 18$

- Ба хонандагон расмҳои ашёи гуногун бо миқдори гуногун тасвиршударо пешниҳод кунед. Хонандагон бояд миқдори ашёро шуморида дар дафтарашон нависанд ва муқоиса намоянд.
- Якчанд ададхоро дар доираи 20 ба таври омехта дар тахтаи синф нависед ва аз хонандагон хоҳиш кунед, ки танҳо ададҳои дурақамаро муайян карда дар дафтарашон нависанд ва якчанд баробарӣ ва нобаробарӣ нависанд.

Намуна: 20, 16, 19, 2, 5, 17, 16, 3, 0, 11, 4, 14.

$20 > 19$ $17 < 19$ $16 = 16$ $14 < 11$

- Масъалаҳо оид ба якчанд воҳид зиёд ва кам кардани ададҳо.

Намунаи масъала:

- Дар як гулдон 10 гули садбарг ва дар гулдони дигар 7 гули лола ҳаст. Гули садбарг аз гули лола чанд дона зиёд?

- 3 дона зиёд.

- Чӣ тавр муайян кардед?

- Аз миқдори гулҳои садбарг миқдори гулҳои лоларо тарҳ кардем.

- Тартиб додани масъалаҳои якамала (доир ба ҷамъ ва тарҳ). Дар тахтаи синф як ифода нависед. Онро ҳал намоед. Дар асоси ин ифода як намунаи масъала гӯед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки бо иваз кардани ашё ба таври шифоҳӣ масъала тартиб диҳанд. Ду се маротиба бо ифодаҳои нав ҳамин амалро иҷро намоед.

Арзёбӣ. Пешакӣ дар асоси натиҷаҳои таълими силсиламашғулиятҳо чадвале тартиб дода (нигаред ба намуна) барои ҳар як хонанда онро нусха бардоред. Дар ҷараёни машғулиятҳо фаъолияти хонанда ва натиҷаҳои таълимии ӯро мушоҳида карда, дар чадвал қайдҳо кунед. Вақтро барои мушоҳида дуруст тақсим кунед, ки дар давоми чор соати таълимии муқарраргардида ҳамаи хонандагонро мушоҳида ва натиҷаҳои мушоҳидаро ба

қайд гиред. Аз ҳама муҳим он аст, ки хонандагоне, ки дар иҷрои яке аз натиҷаҳо мушкилӣ мекашанд, муайян ва ба ӯ барои аз худ кардани малака ёрӣ расондан аст.

Намунаи ҷадвали арзёбӣ:

Нишондиҳандаҳо	Не	Қисман	Пурра
Ададҳоро аз 11 то 20 хонда ва навишта метавонад.			
Ададҳоро аз 0 то 20 муқоиса карда метавонад.			
Порчаҳои дарозияш муайян, секунча, чоркунча, квадрат, росткунчаҳои дилхоҳро тасвир карда метавонад.			
Масъалаҳои якамала (доир ба ҷамъ ва тарҳ) тартиб дода метавонад.			
Масъалаҳоро оид ба якчанд воҳид зиёд ва кам кардани ададҳо ҳал карда метавонад.			
Масъалаҳои якамала тартиб дода метавонад.			

§ 3. Ҷамъшавандаҳои разрядӣ (2 соат)

Барнома. Ҷудо кардани ададҳои аз 11 то 20 ба ҷамъшавандаҳои разрядӣ. Ҷудо кардани ададҳои аз 11 то 20 ба даҳию воҳидҳо. Ҷамъ ва тарҳ бо ёрии даҳиҳо ва воҳидҳо дар доираи 20. Пайдарпайии ададҳо аз 11 то 20. Ададҳои якрақам ва дурақам аз 1 то 20. Ададҳои тоқ ва ҷуфт. Ҳалли масъалаҳои сода бо як амал (бо ҷамъ ё тарҳ). Тартиб додани масъалаҳои якамала (доир ба ҷамъ ва тарҳ). Масъалаҳо оид ба якчанд воҳид зиёд ва кам кардани ададҳо.

Салоҳиятҳо:

а) ададҳоро аз 11 то 20 меҳонад, менависад ва муқоиса мекунад; разрядҳои воҳид ва даҳиро муайян карда метавонад.

б) ададҳоро дар доираи аз 11 то 20 ҷамъ ва тарҳ карда, масъалаҳои содара бо амалҳои ҷамъ ва тарҳ ҳал карда метавонад;

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

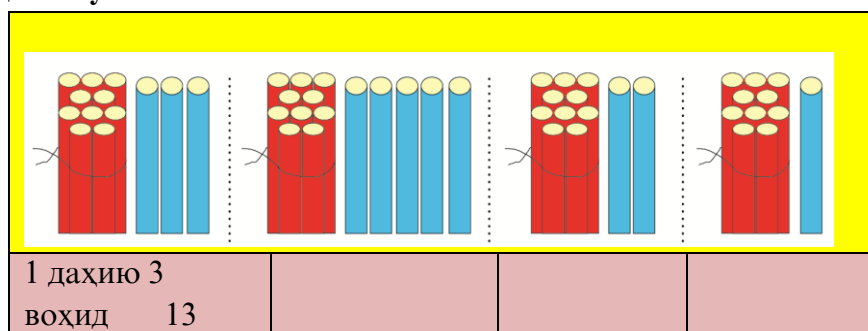
- ададҳои аз 11 то 20-ро ба суммаи разрядӣ ҷудо карда тавонанд;
- ифодаҳоро бо як ва ду амал хонда, навишта тавонанд ва қимати ифодаҳоро ёбанд;
- масъалаҳои содара бо як амал (бо ҷамъ ё тарҳ) ҳал карда тавонанд;
- масъалаҳои якамала (доир ба ҷамъ ва тарҳ) тартиб дода тавонанд;
- масъалаҳои оид ба якчанд воҳид зиёд ва кам кардани ададҳо ҳал карда тавонанд.

Методикаи таълим. Дар ҷараёни дарсҳои мазкур диққати асосӣ ба ҷамъшавандаҳои разрядӣ ҷудо кардани ададҳои аз 11 то 20 равона мегардад. Усул ва воситаҳои гуногунро барои татбиқи дарсҳои мазкур истифода бурда, раванди азхудкунии дониш, малака ва маҳорате, ки барои ташаккули салоҳиятҳои хонандагон равона шудааст, натиҷабаш мегардонед.

- 1) Ба хонандагон доир ба суммаи ҷамъшавандаҳои разрядӣ ҷудо кардани адад маълумот диҳед ва шарҳи худро бо мисоле фаҳмонед.

Намуна: $19 = 10 + 9$ - чунин тарзи навишт ба суммаи ҷамъшавандаҳои разрядӣ ҷудокунии адад ном дорад.

- 2) Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки ададҳои 14, 17, 12, 10-ро бо суммаи ҷамъшавандаҳои разрядӣ нависанд. *Ин ададҳо чанд даҳӣ ва чанд воҳид доранд?* Бо воситаи саволу ҷавоб якчанд маротиба ин фаъолиятро такрор кунед.
- 3) Диктанти математикӣ оид ба номи адад. Намуна: *Ададҳо нависед, ки 2 даҳӣ ва 0 воҳид дошта бошад.* Хонандагон менависанд: 20. *Шарҳ диҳед: Ин адад бист ном дорад.* Ин корро дар навишти ҳар як адад такрор кунед.
- 4) Дар тахтаи синф ададҳоро ба таври омехта нависед. Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки аз 11 то 20-ро бо тартиби зиёдшавӣ ва баъд бо тартиби камшавӣ нависанд. Сипас ададҳоро хонанд ва ба суммаи ҷамъшавандаҳои разрядӣ ҷудо кунанд. Ба хонандагоне, ки дар ин кор мушкилӣ мекашанд, ёрӣ расонед. Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки ададҳои тоқ ва ҷуфтро номбар кунанд.
- 5) Ададҳои пешоянд ва пасояндро машқ кунед. Адади 16 бо кадом ададҳо ҳамсоя аст? Адади 13-чӣ? Ададҳои 18, 17, 15-чӣ?
Дарси 2.
- 6) Дарсро бо шуморидан аз 1 то 20 ва баръакс оғоз кунед.
- 7) Кори дунафарӣ. Ба хонандагон чунин варақаҳои тасвирдорро пешниҳод кунед. Аз онҳо хоҳиш кунед, аз рӯи тасвири додашуда ададҳоро навишта, ба зерӣ рақами разряди даҳӣро хат кашанд. Пас дафтарҳояшонро иваз карда, кори ҳамдигариро санчанд. **Намуна:**

- 8) Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки амалҳоро шифохӣ иҷро кунанд.

1 даҳӣ + 4 воҳид ☐	воҳид	$10 + 4 = \square$
1 даҳӣ + 6 воҳид ☐	воҳид	$10 + 6 = \square$
1 даҳӣ + 5 воҳид ☐	воҳид	$10 + 5 = \square$
1 даҳӣ + 1 воҳид ☐	воҳид	$10 + 1 = \square$
- 9) Расмеро ба хонандагон пешниҳод намоед ва хоҳиш кунед, ки аз рӯи мазмуни он масъала тартиб дода, ҳал кунанд. Намуна:

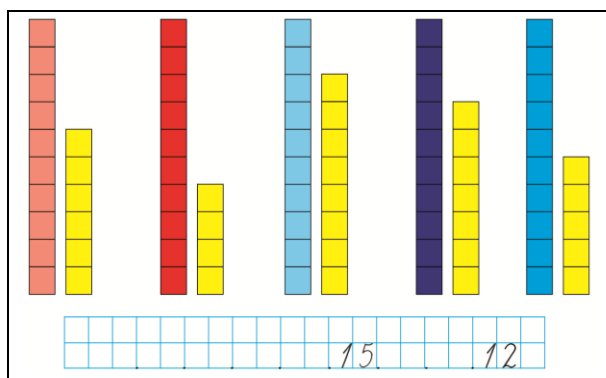

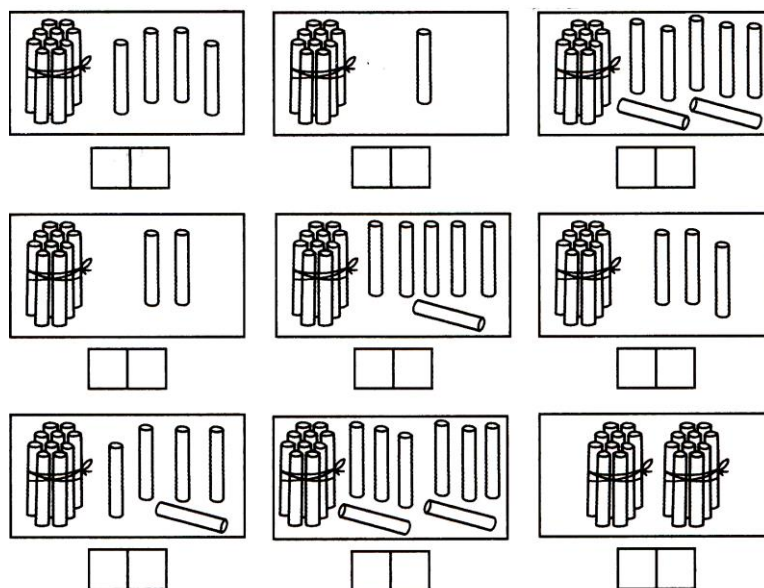
Арзёбӣ: Пешакӣ дар асоси натиҷаҳои таълими силсиламашғулиятҳо чадвале тартиб дода (нигаред ба намуна) барои ҳар як хонанда онро нусха бардоред. Дар чараёни машғулиятҳо фаъолияти хонанда ва натиҷаҳои таълимии ӯро мушоҳида карда, дар чадвал қайдҳо кунед. Вактро барои мушоҳида дуруст тақсим кунед, ки дар давоми чор соати таълимии муқарраргардида ҳамаи хонандагонро мушоҳида ва натиҷаҳои мушоҳидаро ба қайд гиред. Аз ҳама муҳим он аст, ки хонандагоне, ки дар иҷрои яке аз натиҷаҳо мушкилӣ мекашанд, муайян ва ба ӯ барои аз худ кардани малака ёрӣ расондан аст.

Намунаи чадвали арзёбӣ:

Нишондиҳандаҳо	Не	Қисман	Пурра
Ададҳоро аз 11 то 20 хонда ва навишта метавонад.			
Ададҳоро аз 0 то 20 муқоиса карда метавонад.			
Порчаҳои дарозиаш муайян, секунча, чоркунча, квадрат, росткунчаҳои дилхоҳро тасвир карда метавонад.			
Масъалаҳои якамала (доир ба ҷамъ ва тарҳ) тартиб дода метавонад.			
Масъалаҳоро оид ба якҷанд воҳид зиёд ва кам кардани ададҳо ҳал карда метавонад.			
Масъалаҳои якамала тартиб дода метавонад.			

Намунаи варақаҳо барои арзёбии дониш, малака ва маҳорати хонандагон оид ба шинохт ва хондану навиштани ададҳои аз 11 то 20:

Боби V. Чамъ ва тарҳ дар доираи даҳии дуҷум. (32 соат)

§ 1. Аз даҳӣ нагузашта чамъ ва тарҳ кардан (2 соат)

Барнома. Аз даҳӣ нагузашта чамъ ва тарҳ кардан. Хондан, навиштан ва ёфтани қимати ифодаҳо бо як ва ду амал. Мавридҳои махсуси чамъ ва тарҳ. Ҳалли масъалаҳои сода бо як амал (бо чамъ ё тарҳ). Тартиб додани масъалаҳои якамала (доир ба чамъ ва тарҳ). Масъалаҳо оид ба якчанд воҳид зиёд ва кам кардани ададҳо.

Салоҳиятҳо:

- а) ададҳоро дар доираи аз 11 то 20 чамъ ва тарҳ карда, масъалаҳои содаро бо амалҳои чамъ ва тарҳ ҳал карда метавонад.
- б) стратегияҳои зеҳнӣ дар амалҳои одии чамъ истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- аз даҳӣ нагузашта чамъ ва тарҳ карда тавонанд;
- чадвали чамъ ва тарҳро хонда дар хотир нигоҳ дошта тавонад;
- ифодаҳоро бо як ва ду амал хонда ва навишта тавонанд;
- масъалаҳои содаро бо як амал (бо чамъ ё тарҳ) ҳал карда тавонанд;
- масъалаҳои якамала (доир ба чамъ ва тарҳ) тартиб дода тавонанд;
- масъалаҳои оид ба якчанд воҳид зиёд ва кам кардани ададҳоро ҳал карда тавонанд.

Методикаи таълим. Дарси 1. Аз даҳӣ нагузашта чамъ ва тарҳ кардан.

- 1) Тарзи аз даҳӣ нагузашта чамъ ва тарҳ карданро бори дигар ба хонандагон ёдовар шавед. Ифодаҳои гуногун тартиб дода, ба хонандагон супоред. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки ифодаҳоро ҳисоб кунанд. Дар чараёни кор ба онҳо ёрӣ расонед.
- 2) Хондан, навиштан ва ёфтани қимати ифодаҳо бо як ва ду амал. Намунаи ифодаҳои якамала ва дуамаларо дар тахтаи синф нависед. Тарзи ёфтани қимати чунин ифодаҳоро ба хонандагон фаҳмонед. Боз намуна нависед, ин дафъа аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ифодаҳоро бо тарзе, ки шумо фаҳмонед, ҳисоб кунанд.
- 3) Чунин чадвалро пешаки дар ягон вараки калон навишта, ба тахтаи синф овезед. Онро шарҳ диҳед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки чадвали чамъ ва тарҳро хонанд.

$10 + 1 = 11$		$11 - 1 = 10$
$10 + 2 = 12$		$12 - 2 = 10$
$10 + 3 = 13$		$13 - 3 = 10$
$10 + 4 = 14$		$14 - 4 = 10$
$10 + 5 = 15$		$15 - 5 = 10$
$10 + 6 = 16$		$16 - 6 = 10$
$10 + 7 = 17$		$17 - 7 = 10$
$10 + 8 = 18$		$18 - 8 = 10$
$10 + 9 = 19$		$19 - 9 = 10$
$10 + 10 = 20$		$20 - 10 = 10$

- 4) Кори мустақилона супоред. Хонандагон ифодаҳои як ва дуамаларо ҳисоб мекунанд. Кори хонандагонро мушоҳида кунед ва ба онҳо ёрӣ расонед.

Дарси 2. Мисол ва масъалаҳо.

- 5) Мавридҳои махсуси ҷамъ ва тарҳро ба хонандагон ёдовар шавед. Барои мустаҳкам кардани донишу малакаи онҳо мисолҳои гуногун пешниҳод кунед.
- 6) Ҳалли масъалаҳои сода бо як амал (бо ҷамъ ё тарҳ). Якчанд масъалаҳои сода тартиб диҳед. Онҳоро ба хонандагон хонед. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки аввал ифода тартиб диҳанд, баъд онро ҳисоб карда, масъаларо ҳал кунанд.
- 7) Тартиб додани масъалаҳои якамала (доир ба ҷамъ ва тарҳ). Хонандагон дар асоси ифода масъала тартиб медиҳанд. Нигаред ба тавсияҳои методи машғулиятҳои пешин.
- 8) Пешакӣ оид ба якчанд воҳид зиёд ва кам кардани ададҳо масъала тартиб диҳед. Масъалаҳоро ба хонандагон супоред. Як ё ду намунаро якҷоя ҳал кунед, сипас хонандагон мустақилона ҳал мекунанд.

Арзёбӣ. Пешакӣ дар асоси натиҷаҳои таълими силсиламашғулиятҳо чадвале тартиб дода (нигаред ба намуна) барои ҳар як хонанда онро нусха бардоред. Дар ҷараёни машғулиятҳо фаъолияти хонанда ва натиҷаҳои таълимии ӯро мушоҳида карда, дар чадвал кайдҳо кунед. Вақтро барои мушоҳида дуруст тақсим кунед, ки дар давоми шаш соати таълимии муқарраргардида ҳамаи хонандагонро мушоҳида ва натиҷаҳои мушоҳидаро ба кайд гиред. Аз ҳама муҳим он аст, ки хонандагоне, ки дар иҷрои яке аз натиҷаҳо мушкилӣ мекашанд, муайян ва ба ӯ барои аз худ кардани малака ёрӣ расондан аст.

Намунаи чадвали арзёбӣ:

Нишондиҳандаҳо	Не	Қисман	Пурра
Аз даҳӣ нагузашта ҷамъ ва тарҳ карда метавонад.			
Ифодаҳоро бо як ва ду амал хонда ва навишта метавонад ва қимати ифодаҳоро меёбад.			
Масъалаҳои сода бо як амал (бо ҷамъ ё тарҳ) ҳал карда метавонад.			
Масъалаҳоро оид ба якчанд воҳид зиёд ва кам кардани ададҳо ҳал карда метавонад.			
Масъалаҳои якамала тартиб дода метавонад.			

§ 2. Якчанд воҳид зиёд ва кам кардани адад. Вазнин ва сабук (2 соат)

Барнома. Якчанд воҳид зиёд ва кам кардани ададҳо дар доираи 20. Муқоисаи ададҳо дар доираи 20. Номи ҷузъҳо (ададҳо) дар амали ҷамъ (ҷамъшавандаҳо, ҳосили ҷамъ ё сумма). Номи ҷузъҳо (ададҳо) дар амали тарҳ (тарҳшаванда, тарҳкунанда, ҳосили тарҳ ё фарқ). Қонуни ҷойивазкунии ҷамъшавандаҳо. Мавридҳои махсуси ҷамъ ва тарҳ. Масъалаҳо оид ба якчанд воҳид зиёд ва кам кардани ададҳо.

Салоҳиятҳо:

- а) ададҳоро дар доираи аз 1 то 20 ҷамъ ва тарҳ карда, масъалаҳои содара бо амалҳои ҷамъ ва тарҳ ҳал карда метавонад;
- б) ченаки вазиро муқоиса карда метавонад;
- в) стратегияҳои зеҳнӣ дар амалҳои одии ҷамъ истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

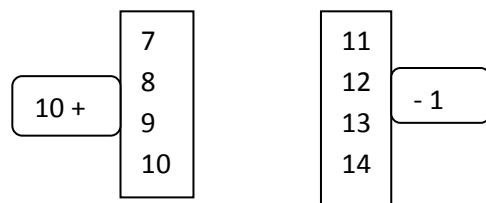
- ададҳоро дар доираи 20 якчанд воҳид зиёд ва кам карда тавонанд;
- ададҳои дурақамаро бо якҷама ҷамъ карда тавонанд;
- қонуни ҷойивазкунии ҷамъшавандаҳоро донанд ва дар амал истифода бурда тавонанд.

Методикаи таълим.

- 1) Ҷамъи ададҳои дурақамаро бо якҷама. Тарзи ҷамъи ададҳои дурақамаро бо якҷама ба хонандагон фаҳмонед. Ҳангоми фаҳмондан мисолҳо оред. Намунаи ифодаҳоро дар тахтаи синф нависед. Аввал якчанд хонандаро ба назди тахтаи синф даъват карда, хоҳиш намоед, ки ададҳои дурақамаро ба якҷама ҷамъ кунанд.
- 2) Якчанд воҳид зиёд ва кам кардани адад. Дар тахтаи синф якчанд адади дурақамаро аз 11 то 20 нависед. Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки ададҳоро якчанд воҳид зиёд ва кам кунанд.

Намуна: $10 + 5 = 15$ $16 - 6 = 10$

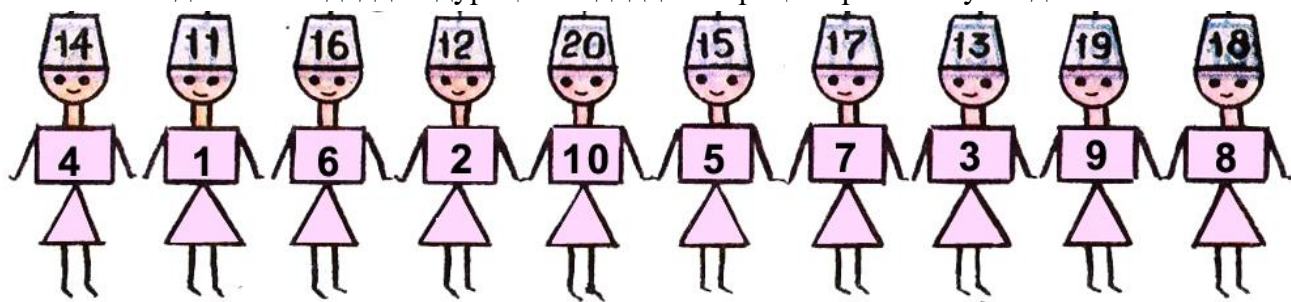
- 3) Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки аз рӯйи нақша истифода бурда, ададро зиёд ва кам кунанд. Намуна:

Ин амалро якчанд маротиба такроран бо воҳидҳои дигар машқ кунед.

- 4) Машқи номи ҷузъҳои ададҳо. Санҷиш. Ба хонандагон якчанд ифодаҳоро пешниҳод кунед ва аз онҳо хоҳиш намоед, ки номи ҷузъҳо (ададҳо) дар амали ҷамъ (ҷамъшавандаҳо, ҳосили ҷамъ ё сумма) ва номи ҷузъҳо (ададҳо) дар амали тарҳ (тарҳшаванда, тарҳкунанда, ҳосили тарҳ ё фарқ)-ро гуянд. Ин амалро бо ифодаҳои гуногун бо хонандагон машқ кунед.
- 5) Аз рӯйи расм масъалае таҳия карда, ба хонандагон пешниҳод кунед. Тарзи ҳалли онро шарҳ диҳед. Пас ба хонандагон расмҳои гуногуни дигар пешниҳод кунед ва гуед, ки масъалаҳо тартиб дода, ҳал кунанд.

- 6) Бозии “Чойи ман дар кучо?”. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки аз расми одамчаҳо катори ададҳои якрақама ва дурақама муайян карда бо тартиби зиёдшавӣ хонанд. Пас аз ададҳои дурақама ададҳои якрақама кам кунанд.

- 7) Аз расми одамчаҳо истифода бурда, ададҳои токи якрақама ро якҷоягӣ зиёд кунед. Ададҳои чуфти дурақама ро якҷоягӣ кам кунед.

Намуна: $3 + 1 = 4$ $14 - 1 = 11$

Арзёбӣ. Пешакӣ дар асоси натиҷаҳои таълими машғулиятҳо чадвале тартиб дода (нигаред ба намуна), барои ҳар як хонанда онро нусха бардоред. Дар чараёни машғулиятҳо фаъолияти хонанда ва натиҷаҳои таълимии ӯро мушоҳида карда, дар чадвал кайдҳо кунед. Вақтро барои мушоҳида дуруст тақсим кунед, ки дар давоми шаш соати таълимии муқарраргардида ҳамаи хонандагонро мушоҳида ва натиҷаҳои мушоҳидаро ба кайд гиред. Аз ҳама муҳим он аст, ки хонандагоне, ки дар иҷрои яке аз натиҷаҳо мушкилӣ мекашанд, муайян ва ба ӯ барои аз худ кардани малака ёрӣ расондан аст.

Намунаи чадвали арзёбӣ:

Нишондиҳандаҳо	Не	Қисман	Пурра
Ададҳои дурақама ро бо якрақама ҷамъ карда метавонад.			
Номи ҷузъҳо (ададҳо) дар амали ҷамъ (ҷамъшавандаҳо, ҳосили ҷамъ ё сумма) гуфта метавонад.			
Номи ҷузъҳо (ададҳо) дар амали тарҳ (тарҳшаванда, тарҳкунанда, ҳосили тарҳ ё фарқ) карда метавонад.			
Қонуни ҷойивазкунии ҷамъшавандаҳоро медонад ва дар амал истифода бурда метавонад.			

Намунаи расм барои таҳияи масъала:

§ 3. Чамъи ададҳои дурақама ба ададҳои якрақама (2 соат)

Барнома. Чамъи ададҳои дурақама бо ададҳои якрақама. Номи чузъҳо (ададҳо) дар амали чамъ (чамъшавандаҳо, ҳосили чамъ ё сумма). Қонуни ҷойивазкунии чамъшавандаҳо.

Салоҳиятҳо:

- а) ададҳоро дар доираи аз 1 то 20 чамъ ва тарҳ карда, масъалаҳои содара бо амалҳои чамъ ва тарҳ ҳал карда метавонад.
- б) стратегияҳои зеҳнӣ дар амалҳои одии чамъ истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- ададҳои дурақамаро ба ададҳои якрақама чамъ карда тавонанд;
- номи чузъҳо (ададҳо)-ро дар амали чамъ (чамъшавандаҳо, ҳосили чамъ ё сумма) гуфта тавонанд;
- масъалаҳои сода оид ба чамъи ададҳои дурақама бо якрақама тартиб дода ҳал карда тавонанд.

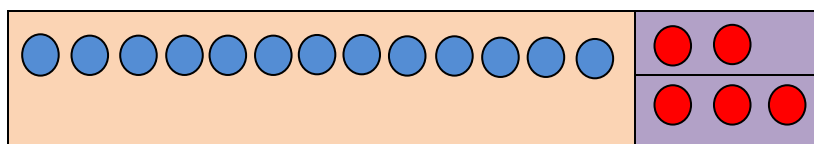
Методикаи таълим.

- 1) Чамъи ададҳои дурақама бо якрақама. Тарзи чамъи ададҳои дурақамаро бо якрақама ба хонандагон фаҳмонед. Ҳангоми фаҳмондан мисолҳо оред. Намунаи ифодаҳоро дар тахтаи синф нависед ва шарҳ диҳед.

$$12 + 3 = 15$$

$$2 + 3 = 5$$

$$10 + 5 = 15$$

Тарзи ҳисоббарорӣ: воҳид (2)-ро ба воҳид (3) чамъ намуда, натиҷа (5-ро ба даҳӣ) чамъ кардем, ки 15 ҳосил шуд.

- 2) Сипас чанд хонандаро ба назди тахтаи синф даъват карда, хоҳиш намоед, ки ададҳои дурақамаро ба якрақама чамъ кунанд.

$$14 + 2 = 16$$

$$13 + 4 =$$

$$12 + 7 =$$

$$11 + 5 =$$

$$4 + 2 = 6$$

$$10 + 6 = 16$$

- 3) Намунаҳои бештари ифодаҳоро оид ба ҷамъи ададҳои дурақама ба ададҳои якрақама тартиб диҳед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ифодаҳоро ҳисоб кунанд.
- 4) Номи ҷузъҳо (ададҳо) дар амали ҷамъ (ҷамъшавандаҳо, ҳосили ҷамъ ё сумма). Ҳангоми иҷрои амали ҷамъи ададҳои дурақама ба якрақама аз хонандагон хоҳиш намоед, ки номи ҷузъҳоро гӯянд. Қонуни ҷойивазкунии ҷамъшавандаҳоро ба хотири хонандагон оред.
- 5) Лаҳзаҳои дамгирӣ: Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки тезгӯяк ё чистон гӯянд.
Намуна: Дар девор якто тоқча,
Дар тоқча чорто меҳча.
- 6) Якчанд масъалае таҳия намоед, ки дар он ҷамъи ададҳои дурақама ба ададҳои якрақама талаб карда шавад. Масалан, модарам дирӯз 12-то тухм ва бародарам 8 тухм овард. Ҳамагӣ чанд тухм шуд? Намунаҳои бештар таҳия намоед. Инчунин аз хонандагон хоҳиш карда метавонед, ки дар асоси ифода масъала тартиб диҳанд.
Дарси 2. Ҳалли мисол ва масъалаҳо
- 7) Дар ин дарс оид ба ҷамъи ададҳои якрақама бо дурақама мисол ва масъалаҳои гуногунро ҳал кунед. Аз методикаҳои дар боло овардашуда истифода бурда, барои машғулияти дуҷум нақшаи дарсӣ таҳия намоед.

Арзёбӣ. Пешакӣ дар асоси натиҷаҳои таълими машғулиятҳо чадвале тартиб дода (нигаред ба намуна) барои ҳар як хонанда онро нусха бардоред. Дар ҷараёни машғулиятҳо ҷаъолияти хонанда ва натиҷаҳои таълимии ӯро мушоҳида карда, дар ҷадвал қайдҳо кунед. Вактро барои мушоҳида дуруст тақсим кунед, ки дар давоми машғулиятҳо ҳамаи хонандагонро мушоҳида ва натиҷаҳои мушоҳидаро ба қайд гиред. Аз ҳама муҳим он аст, ки хонандагоне, ки дар иҷрои яке аз натиҷаҳо мушкилӣ мекашанд, муайян карда, ба ӯ барои аз худ кардани малака ёрӣ расондан лозим аст. Намунаи ҷадвали арзёбӣ барои арзёбии дониш, малака ва маҳорати хонандагон оид ба ҷамъи ададҳои дурақама ба ададҳои якрақама:

Нишондиҳандаҳо	Не	Қисман	Пурра
Ададҳои дурақамаро бо якрақама ҷамъ карда метавонад.			
Номи ҷузъҳо (ададҳо)-ро дар амали ҷамъ (ҷамъшавандаҳо, ҳосили ҷамъ ё сумма) гуфта метавонад.			
Номи ҷузъҳо (ададҳо)-ро дар амали тарҳ (тарҳшаванда, тарҳкунанда, ҳосили тарҳ ё фарқ) гуфта метавонад.			
Қонуни ҷойивазкунии ҷамъшавандаҳоро медонад ва дар амал истифода бурда метавонад.			

§ 4. Аз адади дурақама тарҳ кардани адади якрақама (2 соат)

Барнома. Аз адади дурақама тарҳ кардани адади якрақама. Номи ҷузъҳо (ададҳо) дар амали тарҳ (тарҳшаванда, тарҳкунанда, ҳосили тарҳ ё фарқ).

Салоҳиятҳо:

а) ададҳоро дар доираи аз 1 то 20 ҷамъ ва тарҳ карда, масъалаҳои содара бо амалҳои ҷамъ ва тарҳ ҳал карда метавонад;

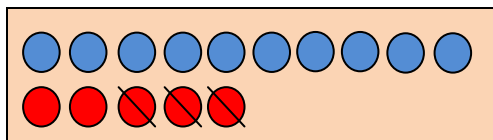
б) стратегияҳои зехниро дар амалҳои одии ҷамъ истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- аз адади дурақама ададҳои якрақамаро тарҳ карда тавонанд;
- номи ҷузъҳо (ададҳо)-ро дар амали тарҳ (тарҳшаванда, тарҳкунанда, ҳосили тарҳ ё фарқ) гуфта тавонанд;
- масъалаҳои сода оид ба тарҳ кардани ададҳои якрақама аз ададҳои дурақама тартиб дода ҳал карда тавонанд.

Методикаи таълим.

Дарси 1. Аз адади дурақама тарҳ кардани адади якрақама.

- 1) Тарзи аз адади дурақама тарҳ кардани адади якрақамаро ба хонандагон фаҳмонед. Ҳангоми фаҳмондан мисолҳо оред. Намунаи ифодаҳоро дар тахтаи синф нависед ва шарҳ диҳед.

$$15 - 3 = 12$$

$$5 - 3 = 2$$

$$10 + 2 = 12$$

Тарзи ҳисоббарорӣ: Аз воҳид (5), воҳид (3)-ро тарҳ намуда, натиҷа (2-ро) ба 10 ҷамъ кардем, ки 12 ҳосил шуд.

- 2) Сипас чанд хонандаро ба назди тахтаи синф даъват карда, хоҳиш намоед, ки аз адади дурақама адади якрақамаро тарҳ кунанд.

$$14 - 2 = 12$$

$$13 - 1 =$$

$$17 - 4 =$$

$$19 - 5 =$$

$$4 - 2 = 2$$

$$10 + 2 = 12$$

- 3) Намунаҳои бештари ифодаҳоро оид ба тарҳи ададҳои якрақама аз адади дурақама тартиб диҳед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки ифодаҳоро ҳисоб кунанд.
- 4) Аз хонандагон хоҳиш кунед, номи ҷузъҳо (ададҳо)-ро дар амали тарҳ (тарҳшаванда, тарҳкунанда, ҳосили тарҳ ё фарқ) гуянд.
- 5) Лаҳзаи дамгирӣ: Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки тезгӯяк ё чистон гуянд.
- 6) Якчанд масъалае оид ба тарҳ кардани ададҳои якрақама аз ададҳои дурақама тартиб дода ҳал кунед. Масалан: *Модарам дирӯз 12-то тухм овард. 2 тухмро ба бародарам нӯхта дод. Чанд тухм монд?* Намунаҳои бештар таҳия намоед. Инчунин аз хонандагон хоҳиш карда метавонед, ки дар асоси ифода масъала тартиб диҳанд.

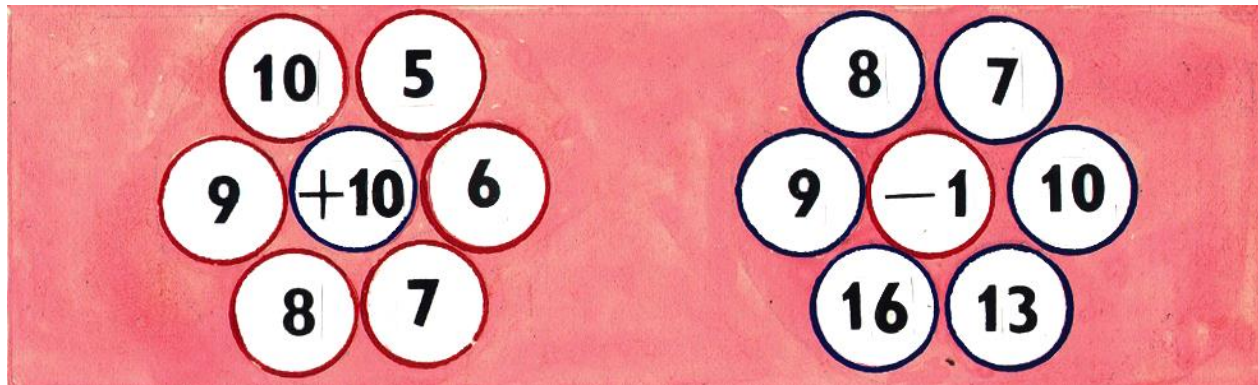
Дарси 2. Ҳалли мисол ва масъалаҳо. Дар ин дарс оид ба тарҳ кардани ададҳои якрақама аз ададҳои дурақама мисол ва масъалаҳои гуногунро тартиб диҳед. Бо ҳамроҳи хонандагон онро ҳал кунед. Аз методикаҳои дар боло овардашуда истифода бурда, барои машғулияти дуҷум нақшаи дарсӣ таҳия намоед.

Арзёбӣ. Пешакӣ дар асоси натиҷаҳои таълими машғулиятҳо чадвале тартиб дода (нигаред ба намуна) барои ҳар як хонанда онро нусха бардоред. Дар чараёни машғулиятҳо фаъолияти хонанда ва натиҷаҳои таълимии ӯро мушоҳида карда, дар чадвал қайдҳо кунед. Вактро барои мушоҳида дуруст тақсим кунед, ки дар давоми машғулиятҳо ҳамаи хонандагонро мушоҳида ва натиҷаҳои мушоҳидаро ба қайд гиред. Аз ҳама муҳим он аст, ки хонандагоне, ки дар иҷрои яке аз натиҷаҳо мушкилӣ мекашанд, муайян карда, ба ӯ барои аз худ кардани малака ёрӣ расондан лозим аст.

Намунаи чадвали арзёбӣ барои арзёбии дониш малака ва маҳорати хонандагон оид ба ҷамъи ададҳои дурақама ба ададҳои якрақама:

Нишондиҳандаҳо	Не	Қисман	Пурра
Аз адади дурақама ададҳои якрақамаро тарҳ карда метавонад.			
Номи ҷузъҳо (ададҳо)-ро дар амали ҷамъ (ҷамъшавандаҳо, ҳосили ҷамъ ё сумма) гуфта метавонад.			
Номи ҷузъҳо (ададҳо) дар амали тарҳ (тарҳшаванда, тарҳкунанда, ҳосили тарҳ ё фарқ) карда метавонад.			
Масъалаҳои сода оид ба тарҳ кардани ададҳои якрақама аз ададҳои дурақама тартиб дода ҳал карда метавонад			

Намунаи варақаи арзёбӣ:

§ 5. Аз даҳӣ гузашта ҷамъ кардан (2 соат)

Барнома. Аз даҳӣ гузашта ҷамъ кардан. Тарзҳои ҳисоббарорӣ дар ифодаҳои намуди $9 + 2$, $11 + 2$ ва ғайра. Хондан ва навиштани ифодаҳо. Истифодаи аломатҳои $>$, $<$, $=$ дар муқоиса.

Салоҳиятҳо:

а) Ададҳоро дар доираи аз 1 то 20 ҷамъ карда, масъалаҳои содаро бо амалҳои ҷамъ ва тарҳ ҳал карда метавонад.

б) Стратегияҳои зехнро дар амалҳои одии ҷамъ истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- тарзи ҳисоббарориро дар ифодаҳои намуди $9+2$, $11-2$ донанд ва истифода бурда тавонанд;

- аз рӯйи матни додашуда ифодаҳоро хонда ва навишта тавонанд;
- аломатҳои $>$, $<$, $=$ дар муқоиса истифода бурда тавонанд.

Методикаи таълим.

- 1) Усулҳои ҳисоббарорӣ дар ифодаҳои намуи $9 + 2$ –ро ба хонандагон омӯзонед. Якчанд расмҳо омода намоед, ки дар асоси онҳо ифода тартиб дода шавад. Тарзи ҳисоббарориро дар ифодаҳои намуи мазкур ба хонандагон нишон диҳед.
Тарзи ҳисоббарорӣ: Ифодаи $9 + 2$ чунин хонда мешавад: 9 ҷамъи 2; 9 – ро 2 воҳид зиёд кардан; суммаи ададҳои 9 ва 2; 9 ва 2 ҷамъишавандаҳо. Дар ҳисоббарорӣ ҷамъишавандаи дуҷумро ба таркиби ададҳо иваз намуда, аввал 9-ро ба даҳӣ меорем, яъне ба 9 якро ҷамъ мекунем, сипас ба 10 якро ҷамъ мекунем, 11 ҳосил мешавад. Ҷавоби ифода (11) аз даҳ гузашт. Бинобар ин онро аз даҳӣ гузашта ҷамъ кардан меномем.

$$\begin{array}{ll} 9 + 2 = 11 & \text{ё ин ки } 9 + 2 = 11 \\ 9 + 1 = 10 & \uparrow 1 \\ 9 + 2 = 11 & \end{array}$$

- 2) Ифодаҳои гуногун тартиб дода, аз хонандагон хоҳиш намоед, ки онҳоро бо усули намоишдодаи шумо ҳисоб кунанд. Боварӣ ҳосил намоед, ки ҳамаи хонандагон тарзи ҳисоб кардани ифодаҳои намуи $9+2$ -ро метавонанд. Дар ҷараёни иҷрои вазифа ба назди хонандагон рафта, ба онҳо ёрӣ расонед.

$9+2=11$	$9+3=$	$9+4=$	$9+5=$
$8+3=$	$8+4=$	$8+5=$	$8+6=$
$7+4=$	$7+5=$	$7+6=$	$7+7=$
$8+7=$	$8+8=$	$9+9=$	$6+5=$
$9+6=$	$9+7=$	$9+8=$	$5+7=$

- 3) Чанд ифодаро дар тахтаи синф нависед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки онҳоро дар дафтарашон нависанд ва дар зери ҷамъишавандаҳо як хат ва дар зери сумма хати мавҷнок кашанд:

$$8+2=10 \quad 7+4=11 \quad 9+5=14$$

- 4) Якчанд матни масъалаҳоро таҳия намоед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки матни масъалаҳоро хонанд ва дар асоси он ифода тартиб диҳанд ва ифодаҳоро ҳисоб кунанд. Қимати ифодаҳоро ($>$, $<$, $=$) муқоиса кунанд.
- 5) Яке аз усулҳои тавсияшудаи машғулиятҳои пешинро истифода бурда, хондан ва навиштани ададҳоро аз 0 то 20 машқ кунед.
- 6) Бозии «Қойи ман дар кучо?» 1, 5, 4, 2, 3, 8, 10, 9, 6, 18, 11, 15, 14, 13, 12, 17, 16. Ададҳоро дар доираи 20 ба таври омехта ба тахтаи синф нависед. Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки онҳоро аввал ба тартиби зиёдшавӣ ва баъд ба тартиби камшавӣ нависанд ва хонанд. Ба хонандагоне, ки дар навишт ё хондани ададҳо мушкилӣ мекашанд, кумак расонед.
- 7) Ба разрядҳо чудо кардани ададҳои аз 11 то 19-ро бо истифодаи яке аз усулҳои тавсияшуда бо хонандагон машқ кунед.
Дарси 2. Аз даҳӣ гузашта тарҳ кардан
- 8) Дарсро аз суҳбат оғоз кунед. Ҳосили ҷамъи кадом ададҳо 5, 7 мешавад? Ҳосили ҷамъи кадом ададҳо 9 мешавад? Ба бештари хонандагон имконият диҳед, ки фикрашонро гуянд.

- 9) Усулҳои ҳисоббарорӣ дар ифодаҳои намуни 11 – 2-ро ба хонандагон омӯзонед. Якчанд расмҳо омода намоед, ки дар асоси онҳо ифода тартиб дода шавад, ё ба таври амалӣ аз ҷӯбчаҳо истифода бурда, тарзи ҳисоббарориро шарҳ диҳед.

Тарзи хондан ва ҳисоб кардани ифода: *Ифодаи 11 - 2 чунин хонда мешавад: 11 тарҳи 2; 11-ро 2 воҳид кам кардан; фарқи ададҳои ёздаҳ ва ду; 11-тарҳишаванда, 2 тарҳкунанда 1 ва 1 таркиби 2 аст. 11 адади дурақама аст. 2 адади якрақама. Барои тарҳ кардан тарҳкунанда 2-ро бо 1 ва 1 иваз намуда, тарҳишавандаро ба даҳӣ меорем. Аз 11 аввал 1-ро тарҳ (кам) мекунем, 10 мешавад, сипас аз 10 якро тарҳ кунем 9 ҳосил мешавад. 9 фарқ аст. Ин намуни ифодаҳоро аз даҳӣ гузашта тарҳ кардан меномем.*

$$\begin{array}{l} 11 - 2 = 9 \\ 11 - 1 = 10 \\ 10 - 1 = 9 \end{array} \quad \begin{array}{l} \text{ё ин ки } 11 - 2 = 9 \\ \begin{array}{c} 1 \quad 1 \end{array} \end{array}$$

- 10) Ифодаҳои гуногун тартиб дода, аз хонандагон хоҳиш намоед, ки онҳоро бо усули намоишдодаи шумо ҳисоб кунанд. Боварӣ ҳосил намоед, ки ҳамаи хонандагон тарзи ҳисоб кардани ифодаҳои намуни 11-2-ро метавонанд. Дар чараёни иҷрои вазифа ба назди хонандагон рафта ба онҳо ёрӣ расонед.

$$6 + 4 \quad 8 - 3 \quad 7 + 2 \quad 11 - 3 \quad 6 + 5 \quad 13 - 4 \quad 9 + 2 \quad 15 - 7$$

- 11) Якчанд ифодаҳоро ба тахтаи синф нависед. Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки ифодаҳоро дар дафтарашон нависанд ва дар зери тарҳишаванда як, дар зери тарҳкунанда ду хат ва дар зери фарқ хати мавҷнок кашед:

$$15 - 8 = 7 \quad 19 - 9 = 10 \quad 12 - 6 = 6 \quad 18 - 4 = 14$$

- 12) Якчанд матни масъалаҳоро таҳия намоед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки матни масъалаҳоро хонанд ва дар асоси он ифода тартиб диҳанд ва ифодаҳоро ҳисоб кунанд. Қимати ифодаҳоро ($>$, $<$, $=$) муқоиса кунанд. Намуна: *Фотима 16-то, Зӯҳро 7-то гули қоқу чиданд. Фотима аз Зӯҳро чандто зиёдтар гули қоқу чидааст?*

$$\text{Ҳал: } 16 - 7 = 9$$

Ҷавоб: Фотима аз Зӯҳро 9-то зиёдтар гули қоқу чидааст.

- 13) Яке аз усулҳои тавсияшудаи машғулиятҳои пешинро истифода бурда, хондан ва навиштани ададҳоро аз 0 то 20 машқ кунед.

- 14) Бозии «Ҷойи ман дар кучо?» 1, 5, 4, 2, 3, 8, 10, 9, 6, 18, 11, 15, 14, 13, 12, 17, 16. Ададҳоро дар доираи 20 ба таври омехта ба лавҳи синф нависед. Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки онҳоро аввал ба тартиби зиёдшавӣ ва баъд ба тартиби камшавӣ нависанд ва хонанд. Ба хонандагоне, ки дар навишт ё хондани ададҳо мушкилӣ мекашанд, кӯмак расонед.

Арзёбӣ. Пешакӣ дар асоси натиҷаҳои таълими машғулиятҳо чадвале тартиб дода (нигаред ба намуна) барои ҳар як хонанда онро нусха бардоред. Дар чараёни машғулиятҳо фаъолияти хонанда ва натиҷаҳои таълимии ӯро мушоҳида карда, дар чадвал қайдҳо кунед. Вактро барои мушоҳида дуруст таксим кунед, ки дар давоми 2 соати таълимии муқарраргардида ҳамаи хонандагонро мушоҳида ва натиҷаҳои мушоҳидаро ба қайд гиред. Аз ҳама муҳим он аст, ки хонандагоне, ки дар иҷрои яке аз натиҷаҳо мушкилӣ мекашанд, муайян ва ба ӯ барои аз худ кардани малака ёрӣ расондан аст.

Намунаи чадвали арзёбӣ:

Нишондиҳандаҳо	Не	Қисман	Пурра
Усулҳои ҳисоббарориро дар ифодаҳои намуди $9+2$, $11-2$ медонад ва истифода бурда метавонад.			
Аз рӯйи матни додашуда ифодаҳоро хонда ва навишта метавонад.			
Аломатҳои $>$, $<$, $=$ дар муқоиса истифода бурда метавонад.			

§ 6. Аз даҳӣ гузашта тарҳ кардан (2 соат)

Барнома. Аз даҳӣ гузашта тарҳ кардан. Усулҳои ҳисоббарорӣ дар ифодаҳои намуди $9 - 2$, $11 - 2$ ва ғайра. Хондан ва навиштани ифодаҳо аз рӯйи матни додашуда. Истифодаи аломатҳои $>$, $<$, $=$ дар муқоиса.

Салоҳиятҳо:

- ададҳоро дар доираи аз 1 то 20 тарҳ карда, масъалаҳои содара бо амали тарҳ ҳал карда метавонад;
- стратегияҳои зехнро дар амалҳои одии тарҳ истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- тарзҳои ҳисоббарориро дар ифодаҳои намуди $9-2$, $11-2$ донанд ва истифода бурда тавонанд;
- аз рӯйи матни додашуда ифодаҳоро хонда ва навишта тавонанд;
- аломатҳои $>$, $<$, $=$ дар муқоиса истифода бурда тавонанд.

Методикаи таълим.

- Усулҳои ҳисоббарорӣ дар ифодаҳои намуди $9 + 2$ –ро ба хонандагон омӯзонед. Якчанд расмҳо омода намоед, ки дар асоси онҳо ифода тартиб дода шавад. Тарзи ҳисоббарориро дар ифодаҳои намуди мазкур ба хонандагон нишон диҳед.

Тарзи ҳисоббарорӣ: Ифодаи $9 + 2$ чунин хонда мешавад: 9 ҷамъи 2; 9 – ро 2 воҳид зиёд кардан; суммаи ададҳои 9 ва 2; 9 ва 2 ҷамъшавандаҳо. Дар ҳисоббарорӣ ҷамъшавандаи дуҷумро ба таркиби ададҳо иваз намуда, аввал 9-ро ба даҳӣ меорем, яъне ба 9 якро ҷамъ мекунем, сипас ба 10 якро ҷамъ мекунем, 11 ҳосил мешавад. Ҷавоби ифода (11) аз даҳ гузашта. Бинобар ин онро аз даҳӣ гузашта ҷамъ кардан меномем.

$$9 + 2 = 11 \quad \text{ё ин ки } 9 + 2 = 1$$

$$9 + 1 = 10 \quad \quad \quad / \quad \backslash$$

$$9 + 2 = 11 \quad \quad \quad 1 \quad 1$$

- Ифодаҳои гуногун тартиб дода, аз хонандагон хоҳиш намоед, ки онҳоро бо усули намоишдодаи шумо ҳисоб кунанд. Боварӣ ҳосил намоед, ки ҳамаи хонандагон тарзи ҳисоб кардани ифодаҳои намуди $9+2$ -ро метавонанд. Дар чараёни иҷрои вазифа ба назди хонандагон рафта ба онҳо ёрӣ расонед.

$$9+2=11 \quad 9+3= \quad 9+4= \quad 9+5=$$

$$8+3= \quad 8+4= \quad 8+5= \quad 8+6=$$

$7+4=$	$7+5=$	$7+6=$	$7+7=$
$8+7=$	$8+8=$	$9+9=$	$6+5=$
$9+6=$	$9+7=$	$9+8=$	$5+7=$

3) Якчанд ифодаҳоро дар тахтаи синф нависед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки онҳоро дар дафтарашон нависанд ва дар зерӣ ҷамъшавандаҳо як хат ва дар зерӣ сумма хати мавҷнок кашанд:

$$8+2=10 \quad 7+4=11 \quad 9+5=14$$

4) Якчанд матни масъалаҳоро таҳия намоед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки матни масъалаҳоро хонанд ва дар асоси он ифода тартиб диҳанд ва ифодаҳоро ҳисоб кунанд. Қимати ифодаҳоро ($>$, $<$, $=$) муқоиса кунанд.

5) Яке аз усулҳои тавсияшудаи машғулиятҳои пешинро истифода бурда, хондан ва навиштани ададҳоро аз 0 то 20 машқ кунед.

6) Бозии «Қойи ман дар кучо?» 1, 5, 4, 2, 3, 8, 10, 9, 6, 18, 11, 15, 14, 13, 12, 17, 16. Ададҳоро дар доираи 20 ба таври омехта ба лавҳи синф нависед. Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки онҳоро аввал ба тартиби зиёдшавӣ ва баъд ба тартиби камшавӣ нависанд ва хонанд. Ба хонандагоне, ки дар навишт ё хондани ададҳо мушкилӣ мекашанд, кӯмак расонед.

7) Ба разрядҳо ҷудо кардани ададҳои аз 11 то 19-ро бо истифодаи яке аз усулҳои тавсияшуда бо хонандагон машқ кунед.

Дарси 2. Аз даҳӣ гузашта тарҳ кардан

8) Дарсро аз суҳбат оғоз кунед. Ҳосили ҷамъи кадом ададҳо 5, 7 мешавад? Ҳосили ҷамъи кадом ададҳо 9 мешавад? Ба бештари хонандагон имконият диҳед, ки фикрашонро гуянд.

9) Усулҳои ҳисоббарорӣ дар ифодаҳои намуди $11 - 2$ -ро ба хонандагон омӯзонед. Якчанд расмҳо омода намоед, ки дар асоси онҳо ифода тартиб дода шавад, ё ба таври амалӣ аз ҷӯбчаҳо истифода бурда тарзи ҳисоббарориро шарҳ диҳед.

Тарзи хондан ва ҳисоб кардани ифода: *Ифодаи $11 - 2$ чунин хонда мешавад: 11 тарҳи 2; 11-ро 2 воҳид кам кардан; фарқи ададҳои ёздаҳ ва ду; 11-тарҳишаванда, 2 тарҳкунанда. 1 ва 1 таркиби 2 аст. 11 адади дурақама аст. 2 адади якрақама. Барои тарҳ кардан тарҳкунанда 2-ро бо 1 ва 1 иваз намуда, тарҳишавандаро ба даҳӣ меорем. Аз 11 аввал 1-ро тарҳ (кам) мекунем, 10 мешавад, сипас аз 10 якро тарҳ кунем 9 ҳосил мешавад. 9 фарқ аст. Ин намуди ифодаҳоро онро аз даҳӣ гузашта тарҳ кардан меномем.*

$11 - 2 = 9$	ё ин ки $11 - 2 = 9$
$11 - 1 = 10$	10 $\swarrow \searrow$
$10 - 1 = 9$	

10) Ифодаҳои гуногун тартиб дода, аз хонандагон хоҳиш намоед, ки онҳоро бо усули намоишдодаи шумо ҳисоб кунанд. Боварӣ ҳосил намоед, ки ҳамаи хонандагон тарзи ҳисоб кардани ифодаҳои намуди $11-2$ -ро метавонанд. Дар ҷараёни иҷрои вазифа ба назди хонандагон рафта, ба онҳо ёрӣ расонед.

$$6 + 4 \quad 8 - 3 \quad 7 + 2 \quad 11 - 3 \quad 6 + 5 \quad 13 - 4 \quad 9 + 2 \quad 15 - 7$$

11) Якчанд ифодаҳоро ба тахтаи синф нависед. Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки ифодаҳоро дар дафтарашон нависанд ва дар зерӣ тарҳшаванда як, дар зерӣ тарҳкунанда ду хат ва дар зерӣ фарқ хати мавҷнок кашанд:

$$15 - 8 = 7 \quad 19 - 9 = 10 \quad 12 - 6 = 6 \quad 18 - 4 = 14$$

12) Якчанд матни масъалаҳоро таҳия намоед. Аз хонандагон хоҳиш намоед, ки матни масъалаҳоро хонанд ва дар асоси он ифода тартиб диҳанд ва ифодаҳоро ҳисоб кунанд. Қимати ифодаҳоро ($>$, $<$, $=$) муқоиса кунанд. Намуна: *Фотима 16-то, Зӯҳро 7-то гули қоқу ҷиданд. Фотима аз Зӯҳро чандто зиёдтар гули қоқу ҷидааст?*

Ҳал: $16 - 7 = 9$

Ҷавоб: *Фотима аз Зӯҳро 9-то зиёдтар гули қоқу ҷидааст.*

13) Яке аз усулҳои тавсияшудаи машғулиятҳои пешинро истифода бурда, хондан ва навиштани ададҳоро аз 0 то 20 машқ кунед.

14) Бозии «Чойи ман дар кучо?» 1, 5, 4, 2, 3, 8, 10, 9, 6, 18, 11, 15, 14, 13, 12, 17, 16. Ададҳоро дар доираи 20 ба таври омехта ба тахтаи синф нависед. Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки онҳоро аввал ба тартиби зиёдшавӣ ва баъд ба тартиби камшавӣ нависанд ва хонанд. Ба хонандагоне, ки дар навишт ё хондани ададҳо мушкилӣ мекашанд, кӯмак расонед.

Арзёбӣ. Пешакӣ дар асоси натиҷаҳои таълими машғулиятҳо чадвале тартиб дода (нигаред ба намуна) барои ҳар як хонанда онро нусха бардоред. Дар ҷараёни машғулиятҳо фаъолияти хонанда ва натиҷаҳои таълимии ӯро мушоҳида карда, дар чадвал қайдҳо кунед. Вактро барои мушоҳида дуруст тақсим кунед, ки дар давоми 2 соати таълимии муқарраргардида ҳамаи хонандагонро мушоҳида ва натиҷаҳои мушоҳидаро ба қайд гиред. Аз ҳама муҳим он аст, ки хонандагоне, ки дар иҷрои яке аз натиҷаҳо мушкилӣ мекашанд, муайян ва ба ӯ барои аз худ кардани малака ёрӣ расондан аст.

Намунаи чадвали арзёбӣ:

Нишондиҳандаҳо	Не	Қисман	Пурра
Усулҳои ҳисоббарориро дар ифодаҳои намуди $9+2$, $11-2$ медонад ва истифода бурда метавонад.			
Аз рӯйи матни додашуда ифодаҳоро хонда ва навишта метавонад.			
Аломатҳои $>$, $<$, $=$ дар муқоиса истифода бурда метавонад.			

§ 7. Аз даҳӣ гузашта ҷамъ ва тарҳ кардани адади 2. (2соат)

Барнома. Ҷамъи ададҳои якрақаме аз даҳӣ гузашта, яъне шифохӣ ҷамъ кардани ду адади якрақаме, ки ҳосили ҷамъи (суммаи) онҳо ба 11, 12 ..., 14 баробар аст. Ҳисоб намудани ифодаҳои намуди $9+2$, $14-5$, ... ва ғайра.

Салоҳиятҳо: **Дарси мазкур ба ташаккули салоҳиятҳои зерин равона карда мешавад:**

а) ададҳоро дар доираи аз 1 то 20 ҷамъ ва тарҳ карда, масъалаҳои содара бо амалҳои ҷамъ ва тарҳ ҳал карда метавонад.

б) стратегияҳои зехниро дар амалҳои одии ҷамъ истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- ба таври шифохӣ ду адади якрақаме, ки ҳосили ҷамъи (суммаи) онҳо ба 11, 12...14 баробар аст, ҳисоб карда тавонанд;
- чадвали ҷамъ ва тарҳи 2, 3, 4 ва 5-ро истифода бурда, мисолу масъалаҳоро ҳал карда тавонанд;

- номи чузъҳо (ададҳо) дар амали ҷамъ (ҷамъшавандаҳо, ҳосили ҷамъ ё сумма)-ро донанд ва гуфта тавонанд;
- номи чузъҳо (ададҳо) дар амали тарҳ (тарҳшаванда, тарҳкунанда, ҳосили тарҳ ё фарқ)-ро донанд ва гуфта тавонанд;
- масъалаҳои содара бо як амал ҳал карад тавонанд;
- масъалаҳои якамала ва дуамала тартиб дода ҳал карда тавонанд.

Методикаи таълим.

Аз методикаи таълими машғулиятҳои ҷамъ ва тарҳи 2 истифода бурда, нақшаи дарсиро таҳия намоед.

1) Аз ҷадвали зерин истифода бурда оид ба ҷамъ ва тарҳи 2 суҳбат гузаронед.

1+2= 3													3-2=1
2+2= 4													4-2=2
3+2= 5													5-2=3
4+2= 6													6-2=4
5+2= 7													7-2=5
6+2= 8													8-2=6
7+2= 9													9-2=7
8+2= 10													10- 2=8
9+2= 11													11- 2=9

2) Намунаи шарҳ:

$$9 + 2 = 11$$

$$9 + 1 + 1 = 11$$

$$\begin{array}{r} \text{ё ин ки } 9 + 2 = 11 \\ \swarrow \searrow \\ 1 \quad 1 \end{array}$$

$$11 - 2 = 9$$

$$11 - 1 - 1 = 9$$

$$\begin{array}{r} \text{ё ин ки } 11 - 2 = 9 \\ \swarrow \searrow \\ 1 \quad 1 \end{array}$$

3) Ба хонандагон супориши навбатиро пешниҳод намоед. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки қонуни ҷойивазкунии ҷамъшавандаҳоро истифода бурда, амалҳоро ҳисоб намоянд. Нигаред ба намуна:

$$2 + 1 = 1 + 2$$

$$2 + 3 = 3 + 2$$

- 4) Аз расмҳои гуногун барои ҳалли масъалаҳо истифода баред.
- 5) Барои мустаҳкам кардани мавзӯи мазкур оид ба ҷамъ ва тарҳ ифодаҳои гуногун тартиб диҳед. Ба ҳонандагон пешниҳод намоед, то ки ҳисоб намоянд. Кори ҳонандагонро назорат кунед.

2 + 1 =
2 + 2 =
2 + 3 =
2 + 4 =
2 + 5 =
2 + 6 =
2 + 7 =
2 + 8 =
2 + 9 =

§ 8. Аз даҳӣ гузашта ҷамъ ва тарҳ кардани адади 3. (2 соат)

Барнома. Ҷамъи ададҳои якҷама аз даҳӣ гузашта, яъне шифоҳӣ ҷамъ кардани ду адади якҷамае, ки ҳосили ҷамъи (суммаи) онҳо ба 11, 12 ..., 14 баробар аст. Ҳисоб намудани ифодаҳои намуди $9+2$, $14-5$, ... ва ғайра.

Салоҳиятҳо:

- а) ададҳоро дар доираи аз 1 то 20 ҷамъ ва тарҳ карда, масъалаҳои содара бо амалҳои ҷамъ ва тарҳ ҳал карда метавонанд;
- б) стратегияҳои зеҳнӣ дар амалҳои одии ҷамъ ва тарҳ истифода карда метавонанд.

Мақсадҳои таълим. Ҳонандагон бояд:

- ба таври шифоҳӣ ду адади якҷамае, ки ҳосили ҷамъи (суммаи) онҳо ба 11, 12...14 баробар аст, ҳисоб карда тавонанд;
- ҷадвали ҷамъ ва тарҳи 2, 3, 4 ва 5-ро истифода бурда, мисолу масъалаҳоро ҳал карда тавонанд;
- номи ҷузъҳо (ададҳо) дар амали ҷамъ (ҷамъшавандаҳо, ҳосили ҷамъ ё сумма)-ро донанд ва гуфта тавонанд;
- номи ҷузъҳо (ададҳо) дар амали тарҳ (тарҳшаванда, тарҳкунанда, ҳосили тарҳ ё фарқ)-ро донанд ва гуфта тавонанд;
- масъалаҳои содара бо як амал ҳал карда тавонанд;
- масъалаҳои яқамала ва дуамала тартиб дода ҳал карда тавонанд.

Методикаи таълим.

Аз методикаи таълими машғулиятҳои ҷамъ ва тарҳи 3 истифода бурда, нақшаи дарсиро таҳия намоед

- 1) Аз ҷадвали зерин истифода бурда, дар бораи ҷамъ ва тарҳи 3 суҳбат намоед.

1+3=4															4-3=1
2+3=5															5-3=2
3+3=6															6-3=3
4+3=7															7-3=4
5+3=8															8-3=5
6+3=9															9-3=6
7+3=10															10-3=7
8+3=11															11-3=8
9+3=12															12-3=9

Намунаи шарҳ:

$$\begin{array}{lcl}
 8 + 3 = 11 & \text{ё ин ки} & 8 + 3 = 11 \\
 8 + 2 + 1 = 11 & & \begin{array}{c} \swarrow \searrow \\ 2 \quad 1 \end{array} \\
 11 - 3 = 8 & \text{ё ин ки} & 11 - 3 = 8 \\
 11 - 2 - 1 = 8 & & \begin{array}{c} \swarrow \searrow \\ 2 \quad 1 \end{array}
 \end{array}$$

- 6) Ба хонандагон супориши навбатиро пешниҳод намоед. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки қонуни ҷойивазкунии ҷамъшавандаҳоро истифода бурда амалҳоро ҳисоб намоянд. Нигаред ба намуна:

$$\begin{array}{l}
 2 + 1 = 1 + 2 \\
 2 + 3 = 3 + 2
 \end{array}$$

- 7) Аз расмҳои гуногун барои ҳалли масъалаҳо истифода баред.
 8) Барои мустаҳкам кардани мавзӯи мазкур оид ба ҷамъ ва тарҳ ифодаҳои гуногун тартиб диҳед. Ба хонандагон пешниҳод намоед, то ки ҳисоб намоянд. Кори хонандагонро назорат кунед.

3 + 1 =
3 + 2 =
3 + 3 =
3 + 4 =
3 + 5 =
3 + 6 =
3 + 7 =
3 + 8 =
3 + 9 =

§ 9 Аз даҳӣ гузашта ҷамъ ва тарҳ кардани адади 4. (2 соат)

Салоҳиятҳо: Дарси мазкур ба ташаккули салоҳиятҳои зерин равона карда мешавад:

а) Ададҳои дар доираи аз 1 то 20 ҷамъ ва тарҳ карда, масъалаҳои содара бо амалҳои ҷамъ ва тарҳ ҳал карда метавонанд.

б) Стратегияҳои зеҳнӣ дар амалҳои одии ҷамъ истифода карда метавонанд.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- ба таври шифоӣ ду адади якҷамае, ки ҳосили ҷамъи (суммаи) онҳо ба 11, 12...14 баробар аст, ҳисоб карда тавонанд;
- чадвали ҷамъ ва тарҳи 2, 3, 4 ва 5-ро истифода бурда, мисолу масъалаҳои ҳал карда тавонанд;
- номи ҷузъҳо (ададҳо) дар амали ҷамъ (ҷамъшавандаҳо, ҳосили ҷамъ ё сумма)-ро донанд ва гуфта тавонанд;
- номи ҷузъҳо (ададҳо) дар амали тарҳ (тарҳшаванда, тарҳкунанда, ҳосили тарҳ ё фарқ)-ро донанд ва гуфта тавонанд;
- масъалаҳои содара бо як амал ҳал қарад тавонанд;
- масъалаҳои якҷама ва дуҷама тартиб дода ҳал карда тавонанд.

Барнома. Ҷамъи ададҳои якҷама аз даҳӣ гузашта, яъне шифоӣ ҷамъ қардани ду адади якҷамае, ки ҳосили ҷамъи (суммаи) онҳо ба 11, 12 ..., 14 баробар аст. Ҳисоб намудани ифодаҳои намуди $9+2$, $14-5$, ... ва ғайра.

Методикаи таълим.

Аз методикаи таълими машғулиятҳои ҷамъ ва тарҳи 4 истифода бурда, нақшаи дарсиро таҳия намоед.

1) Аз чадвали зерин истифода бурда оид ба ҷамъ ва тарҳи 4 суҳбат гузаронед

$1+4=5$												$5-4=1$
$2+4=6$												$6-4=2$
$3+4=7$												$7-4=3$
$4+4=8$												$8-4=4$
$5+4=9$												$9-4=5$
$6+4=10$												$10-4=6$
$7+4=11$												$11-4=7$
$8+4=12$												$12-4=8$
$9+4=13$												$13-4=9$

2) Амалҳои ҷамъ ва тарҳи 4-ро бо чунин тарз шарҳ диҳед.

Намунаи шарҳ:

$$9 + 4 = 13$$

$$9 + 1 + 3 = 13$$

$$13 - 4 = 9$$

$$13 - 3 - 1 = 9$$

$$\text{ё ин ки } 9 + 4 = 13$$

$$1 \quad 3$$

$$\text{ё ин ки } 13 - 4 = 9$$

$$3 \quad 1$$

- 9) Ба хонандагон супориши навбатиро пешниҳод намоед. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки қонуни ҷойивазкунии ҷамъшавандаҳоро истифода бурда, амалҳоро ҳисоб намоянд. Нигаред ба намуна:

$4 + 1 =$
$4 + 2 =$
$4 + 3 =$
$4 + 4 =$
$4 + 5 =$
$4 + 6 =$
$4 + 7 =$
$4 + 8 =$
$4 + 9 =$

$$4 + 1 = 1 + 4$$

$$4 + 3 = 3 + 4$$

- 10) Аз расмҳои гуногун барои ҳалли масъалаҳо истифода баред.
- 11) Барои мустаҳкам кардани мавзӯи мазкур оид ба ҷамъ ва тарҳ ифодаҳои гуногун тартиб диҳед. Ба хонандагон пешниҳод намоед, то ки ҳисоб намоянд. Қори хонандагонро назорат кунед.

§ 10. Аз даҳӣ гузашта ҷамъ ва тарҳ кардани адади 5. (2 соат)

Барнома. Ҷамъи ададҳои якҷама аз даҳӣ гузашта, яъне шифоҳӣ ҷамъ кардани ду адади якҷамае, ки ҳосили ҷамъи (суммаи) онҳо ба 11, 12 ..., 14 баробар аст. Ҳисоб намудани ифодаҳои намуди $9+2$, $14-5$, ... ва ғайра.

Салоҳиятҳо:

- а) ададҳоро дар доираи аз 1 то 20 ҷамъ ва тарҳ карда, масъалаҳои содара бо амалҳои ҷамъ ва тарҳ ҳал карда метавонад.
- б) стратегияҳои зехнӣ дар амалҳои одии ҷамъ истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- ба таври шифоҳӣ ду адади якҷамае, ки ҳосили ҷамъи (суммаи) онҳо ба 11, 12...14 баробар аст, ҳисоб карда тавонанд;
- ҷадвали ҷамъ ва тарҳи 2, 3, 4 ва 5-ро истифода бурда, мисолу масъалаҳоро ҳал карда тавонанд;
- номи ҷузъҳо (ададҳо) дар амали ҷамъ (ҷамъшавандаҳо, ҳосили ҷамъ ё сумма)-ро донанд ва гуфта тавонанд;
- номи ҷузъҳо (ададҳо) дар амали тарҳ (тарҳшаванда, тарҳкунанда, ҳосили тарҳ ё фарқ)-ро донанд ва гуфта тавонанд;
- масъалаҳои содара бо як амал ҳал карда тавонанд;
- масъалаҳои якамала ва дуамала тартиб дода ҳал карда тавонанд.

Методикаи таълим.

Аз методикаи таълими машғулиятҳои ҷамъ ва тарҳи 5 истифода бурда, нақшаи дарсиро таҳия намоед.

3) Аз рӯйи ҷадвали зерин истифода бурда оид ба ҷамъ ва тарҳи 5 суҳбат гузаронед

1+5=6																	6-5=1
2+5=7																	7-5=2
3+5=8																	8-5=3
4+5=9																	9-5=4
5+5=10																	10-5=5
6+5=11																	11-5=6
7+5=12																	12-5=7
8+5=13																	13-5=8
9+5=14																	14-5=9

4) Амали ҷамъ ва тарҳи 5-ро бо чунин тарз шарҳ диҳед.

Намунаи шарҳ:

$$9 + 5 = 14$$

$$9 + 1 + 4 = 14$$

$$14 - 4 = 9$$

$$14 - 4 - 1 = 9$$

$$\begin{array}{r} \text{ё ин ки } 9 + 5 = 14 \\ \quad \quad \quad \swarrow \quad \searrow \\ \quad \quad \quad 1 \quad 4 \end{array}$$

$$\begin{array}{r} \text{ё ин ки } 14 - 5 = 9 \\ \quad \quad \quad \swarrow \quad \searrow \\ \quad \quad \quad 4 \quad 1 \end{array}$$

12) Ба хонандагон супориши навбатиро пешниҳод намоед. Аз онҳо хоҳиш намоед, ки қонуни ҷойивазкунии ҷамъшавандаҳоро истифода бурда амалҳоро ҳисоб намоянд.

Нигаред ба намуна:

$$5 + 2 = 2 + 5$$

$$4 + 5 = 5 + 4$$

13) Аз расмҳои гуногун барои ҳалли масъалаҳо истифода баред.

14) Барои мустақкам кардани мавзӯи мазкур оид ба ҷамъ ва тарҳи 5 истифодаҳои гуногун тартиб диҳед. Ба хонандагон пешниҳод намоед, то ки ҳисоб намоянд. Қори хонандагонро назорат кунед.

Арзёбӣ. Пешакӣ дар асоси натиҷаҳои таълими машғулиятҳо ҷадвале тартиб дода (нигаред ба намуна) барои ҳар як хонанда онро нусха бардоред. Дар ҷараёни машғулиятҳо фаъолияти хонанда ва натиҷаҳои таълимии ӯро мушоҳида карда, дар ҷадвал қайдҳо кунед. Вақтро барои мушоҳида дуруст тақсим кунед, ки дар давоми соатҳои таълимии муқарраргардида ҳамаи хонандагонро мушоҳида ва натиҷаҳои мушоҳидаро ба қайд гиред. Аз ҳама муҳим он аст, ки хонандагоне, ки дар иҷрои яке аз натиҷаҳо мушкилӣ мекашанд, муайян ва ба ӯ барои аз худ кардани малака ёрӣ расондан аст.

Намунаи ҷадвали арзёбӣ:

Нишондиҳандаҳо	Не	Қисман	Пурра
Ба таври шифохӣ ду адади якҷамае, ки ҳосили ҷамъи (суммаи) онҳо ба 11, 12 ..., 18 баробар аст, ҳисоб карда метавонад.			

§ 11. Аз даҳӣ гузашта чамъ ва тарҳ кардани адади 6 - 7. (2 соат)

§ 12. Аз даҳӣ гузашта чамъ ва тарҳ кардани адади 8 - 9. (2 соат)

§ 13. Чадвали аз даҳӣ гузашта чамъ кардан (2 соат)

Барнома. Чамъи ададҳои якрақаме аз даҳӣ гузашта, яъне шифоҳӣ ва хаттӣ чамъ кардани ду адади якрақаме, ки ҳосили чамъи (суммаи) онҳо ба 11, 12 ..., 18 баробар аст. Ҳисоб намудани ифодаҳои намуди $9+9$, $18-9$, ... ва ғайра.

Салоҳиятҳо:

а) ададҳоро дар доираи аз 1 то 20 чамъ ва тарҳ карда, масъалаҳои содара бо амалҳои чамъ ва тарҳ ҳал карда метавонад;

б) стратегияҳои зехнӣ дар амалҳои одии чамъ истифода карда метавонад

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- ба таври шифоҳӣ ду адади якрақаме, ки ҳосили чамъи (суммаи) онҳо ба 11, 12 ..., 18 баробар аст, ҳисоб карда тавонанд;
- дар доираи чамъ ва тарҳи чадвали мисолҳоро ҳисоб карда тавонанд;
- дар доираи чамъ ва тарҳи чадвали масъалаҳо ҳал карда тавонанд.

Методикаи таълим.

- 1) Ба хонандагон чунин чадвалро пешниҳод намоед. Аз онҳо хоҳиш кунед, ки онро хонанд ва дар хотир нигоҳ доранд.

$9 + 2 = 11$			
$9 + 3 = 12$			
$9 + 4 = 13$	$8 + 3 = 11$		
$9 + 5 = 14$	$8 + 4 = 12$		
$9 + 6 = 15$	$8 + 5 = 13$	$7 + 4 = 11$	
$9 + 7 = 16$	$8 + 6 = 14$	$7 + 5 = 12$	
$9 + 8 = 17$	$8 + 7 = 15$	$7 + 6 = 13$	$6 + 5 = 11$
$9 + 9 = 18$	$8 + 8 = 16$	$7 + 7 = 14$	$6 + 6 = 12$

- 2) Хонандагон бояд аз чадвали боло ҳамаи ҳосили чамъҳои 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18-ро нишон диҳанд.
- 3) Кори мустақилона. Ба хонандагон чунин навиштаҳоро дар варақаҳо ё тахтаи синф пешниҳод намоед. Аз онҳо хоҳиш кунед, ки аз нақшаи зерин истифода бурда ҳарчи бештар мисолҳо тартиб диҳанд ва ҳисоб кунанд. Кори хонандагонро назорат кунед. Ба хонандагоне, ки мушкилӣ мекашанд ёрӣ расонед.

$9 + 2$	$8 + 3$	$7 + 4$	$6 + 5$		$11 = \square + \square$
$9 + 3$	$8 + 4$	$7 + 5$	$6 + 6$		$12 = \square + \square$
$9 + 4$	$8 + 5$	$7 + 6$			$13 = \square + \square$
$9 + 5$	$8 + 6$	$7 + 7$			$14 = \square + \square$
$9 + 6$	$8 + 7$				$15 = \square + \square$
$9 + 7$	$8 + 8$				$16 = \square + \square$
$9 + 8$					$17 = \square + \square$
$9 + 9$					$18 = \square + \square$

- 4) Оид ба чамъи чадвали дар доираи 20 масъалаҳо тартиб дода ҳал кунед.

Намуна: Дар сабад 8-то себ, 9-то зиёд нок ҳаст. Дар сабад чандто мева ҳаст? Ҳал: $8 + 9 = 17$ Ҷавоб: 17 то мева. Ба хонандагон расмҳои гуногунро пешниҳод кунед ва хоҳиш намоед, ки масъалаҳо тартиб дода ҳал кунанд. Ҳалли худро шарҳ диҳанд.

§ 14. Ҷадвали аз даҳӣ гузашта тарҳ кардан (2 соат)

Барнома. Ҷамъи ададҳои якҷама аз даҳӣ гузашта, яъне шифоҳӣ ва хаттӣ ҷамъ кардани ду адади якҷамае, ки ҳосили ҷамъи (суммаи) онҳо ба 13, 15 ..., 19 баробар аст. Ҳисоб намудани ифодаҳои намуди $9+9$, $18-9$, ... ва ғайра.

Салоҳиятҳо:

- ададҳоро дар доираи аз 1 то 20 ҷамъ ва тарҳ карда, масъалаҳои содара бо амалҳои ҷамъ ва тарҳ ҳал карда метавонад.
- стратегияҳои зехнро дар амалҳои одии ҷамъ истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- ба таври шифоҳӣ ду адади якҷамае, ки ҳосили ҷамъи (суммаи) онҳо ба 13, 15 ..., 19 баробар аст, ҳисоб карда тавонанд;
- дар доираи ҷамъ ва тарҳи ҷадвали мисолҳоро ҳисоб карда тавонанд;
- дар доираи ҷамъ ва тарҳи ҷадвали масъалаҳоро ҳал карда тавонанд.

- Ба хонандагон чунин ҷадвалро пешниҳод намоед. Аз онҳо хоҳиш кунед, ки онро хонанд ва дар хотир нигоҳ доранд.

11 – 2=9	12 – 3=9	13 – 4=9	14 – 5=9	15 – 6=9
11 – 3=8	12 – 4=8	13 – 5=8	14 – 6=8	15 – 7=8
11 – 4=7	12 – 5=7	13 – 6=7	14 – 7=7	15 – 8=7
11 – 5=6	12 – 6=6	13 – 7=6	14 – 8=6	15 – 9=6
11 – 6=5	12 – 7=5	13 – 8=5	14 – 9=5	
11 – 7=4	12 – 8=4	13 – 9=4		
11 – 8=3				
11 – 9=2				

- Хонандагон бояд аз ҷадвали боло ҳамаи ҳосили тарҳҳои 9, 8, 7, 6, 5, 4, 3, 2-ро нишон диҳанд.
- Кори мустакилона. Ба хонандагон чунин навиштаҳоро дар варақаҳо ё тахтаи синф пешниҳод намоед. Аз онҳо хоҳиш кунед, ки аз нақшаи зерин истифода бурда, ҳарчи бештар мисолҳо оид ба тарҳ тартиб диҳанд ва ҳисоб кунанд. Кори хонандагонро назорат кунед. Ба хонандагоне, ки мушкӣ мекашанд ёрӣ расонед.

11 – 2=	12 – 3=	13 – 4=	14 – 5=	15 – 6=
11 – 3=	12 – 4=	13 – 5=	14 – 6=	15 – 7=
11 – 4=	12 – 5=	13 – 6=	14 – 7=	15 – 8=
11 – 5=	12 – 6=	13 – 7=	14 – 8=	15 – 9=
11 – 6=	12 – 7=	13 – 8=	14 – 9=	
11 – 7=	12 – 8=	13 – 9=		
11 – 8=	12 – 9=			
11 – 9=				

4) Оид ба тарҳи чадвали дар доираи 20 масъалаҳо тартиб дода ҳал кунед. Намуна: *Зумрад аз 17-то 8-тояшро ба омина дод. Дар дасти Зумрад чандто қанд монд?*

Ҳал: $17 - 8 = 9$ Ҷавоб: 9-то қанд.

5) Ба хонандагон расмҳои гуногунро пешниҳод кунед ва хоҳиш намоед, ки масъалаҳо тартиб дода ҳал кунанд. Ҳалли худро шарҳ диҳанд.

Арзёбӣ. Пешакӣ дар асоси натиҷаҳои таълими машғулиятҳо чадвале тартиб дода (нигаред ба намуна) барои ҳар як хонанда онро нусха бардоред. Дар чараёни машғулиятҳо фаъолияти хонанда ва натиҷаҳои таълимии ӯро мушоҳида карда, дар чадвал қайдҳо кунед. Вақтро барои мушоҳида дуруст тақсим кунед, ки дар давоми 4 соати таълимии муқарраргардида ҳамаи хонандагонро мушоҳида ва натиҷаҳои мушоҳидаро ба қайд гиред. Аз ҳама муҳим он аст, ки хонандагоне, ки дар иҷрои яке аз натиҷаҳо мушкилӣ мекашанд, муайян карда шуда, ба ӯ барои аз худ кардани малака ёрӣ расонидан лозим аст.

Намунаи чадвали арзёбӣ:

Нишондиҳандаҳо	Не	Қисман	Пурра
Ба таври шифохӣ ду адади якҷамае, ки ҳосили ҷамъи (суммаи) онҳо ба 11, 12 ..., 18 баробар аст, ҳисоб карда метавонад.			

§ 15. Истифодаи чадвали ҷамъ ва тарҳ (2 соат)

Барнома. Истифодаи чадвали ҷамъ ва тарҳ дар доираи 20. Такрори маводи омӯхташуда.

Салоҳиятҳо:

а) ададҳоро дар доираи аз 1 то 20 ҷамъ ва тарҳ карда, масъалаҳои содара бо амалҳои ҷамъ ва тарҳ ҳал карда метавонад;

б) стратегияҳои зеҳнӣ дар амалҳои одии ҷамъ истифода карда метавонад.

Мақсадҳои таълим. Хонандагон бояд:

- чадвали ҷамъ ва тарҳро донанд ва дуруст истифода бурда тавонанд;
- ба таври шифохӣ ду адади якҷамае, ки ҳосили ҷамъи (суммаи) онҳо ба 2, 3, 4,...10, 11, 12 ..., 18 баробар аст, ҳисоб карда тавонанд;
- ба адади дуҷама адади якҷамааро ҷамъ карда тавонанд;
- аз адади дуҷама адади якҷама тарҳ карда тавонанд;
- ифодаҳои намуди 11-2, 11-3 ... 14-5 ва ғайраро ҳисоб карда тавонанд;

- масъалаҳои сода (якамала)-и доир ба ҷамъ ва тарҳ, зиёд ва кам карданро ҳал карда тавонанд.

Методикаи таълим.

- 1) Ҷадвали ҷамъи ададхоро то 20 ба хонандагон супоред ва тарзи бо он кор карданро фаҳмонед. Намуна:

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
9	10	11	12	13	14	15	16	17	18

6 + 3 = 9	8 + 6 = 14
9 - 3 = 6	14 - 8 = 6
9 - 6 = 3	14 - 6 = 8

□ + 2	□ + 3	□ + 4	□ + 5	□ + 6	□ + 7	□ + 8	□ + 9
1+2=3	1+3=4	1+4=5	1+5=6	1+6=7	1+7=8	1+8=9	1+9=10
2+2=4	2+3=5	2+4=6	2+5=7	2+6=8	2+7=9	2+8=10	2+9=11
3+2=5	3+3=6	3+4=7	3+5=8	3+6=9	3+7=10	3+8=11	3+9=12
4+2=6	4+3=7	4+4=8	4+5=9	4+6=10	4+7=11	4+8=12	4+9=13
5+2=7	5+3=8	5+4=9	5+5=10	5+6=11	5+7=12	5+8=13	5+9=14
6+2=8	6+3=9	6+4=10	6+5=11	6+6=12	6+7=13	6+8=14	6+9=15
7+2=9	7+3=10	7+4=11	7+5=12	7+6=13	7+7=14	7+8=15	7+9=16
8+2=10	8+3=11	8+4=12	8+5=13	8+6=14	8+7=15	8+8=16	8+9=17
9+2=11	9+3=12	9+4=13	9+5=14	9+6=15	9+7=16	9+8=17	9+9=18

10	8 + 2 = 10	5 + 4 = 9	9 + 3 = 12	6 + 7 = 13
8	10 - 2 = 8	9 - 4 = 5	12 - 9 = 3	13 - 6 = 7
2	10 - 8 = 2	9 - 5 = 4	12 - 3 = 9	13 - 7 = 6

- 2) Оид ба ҷадвали ҷамъ ва тарҳ дар доираи 20 суҳбат гузаронед. Дар “Ҷадвали ҷамъ” суммаи калонтарин кадом аст. Суммаи хурдтаринаш-чӣ? Кадом қимати ҷамъро дар ҷадвал бисёртар ва кадом суммаи ҷамъро дар ҷадвал камтар воমেҳӯред.? Суммаҳои тақриршударо нишон диҳед.

- 3) Ба хонандагон супориш диҳед, ки ҳолатҳои ба 8 баробарбудаи суммаи ҷамъро аз ҷадвал нависанд. Ҳамин амалро ҳангоми ба 10 ва 12 баробар будани сумма иҷро намоянд. Ба ин монанд амалхоро бо муайян намудани суммаҳои гуногун супоред.

(Эзоҳ: Барои ин дарсҳо, ки барои тақрир ва мустаҳкамкунии “Ҷадвали ҷамъ” нигаронида шудааст, мисол ва масъалаҳои гуногун таҳия кунед ва ба хонандагон пешниҳод намоед. Аз методикаи машғулиятҳои пешина истифода бурда барои ҳар дарс нақшаи кории худро таҳия намоед).

Арзёбӣ. Пешакӣ дар асоси натиҷаҳои таълими машғулиятҳо ҷадвале тартиб дода (нигаред ба намуна) барои ҳар як хонанда онро нусха бардоред. Дар ҷараёни машғулиятҳо фаъолияти хонанда ва натиҷаҳои таълимии ӯро мушоҳида карда, дар ҷадвал қайдҳо кунед. Вақтро барои мушоҳида дуруст тақсим кунед, ки дар давоми 4 соати таълими муқарраргардида ҳамаи хонандагонро мушоҳида ва натиҷаҳои мушоҳидаро ба қайд гиред. Аз ҳама муҳим он аст, ки хонандагоне, ки дар иҷрои яке аз натиҷаҳо мушкилӣ мекашанд, муайян ва ба ӯ барои аз худ кардани малака ёрӣ расондан аст.

Намунаи ҷадвали арзёбӣ:

Нишондиҳандаҳо	Не	Қисман	Пурра
Ба таври шифоҳӣ ду адади якҷамае, ки ҳосили ҷамъи (суммаи) онҳо ба 11, 12 ..., 18 баробар аст, ҳисоб карда метавонад.			
Ҷадвали ҷамъ ва тарҳро донанд ва дуруст истифода бурда тавонанд.			

Намунаи варақа барои арзёбии дониш, малака ва маҳорати хонандагон оид ба доништан ва истифода бурда, тавонистани чадвали ҷамъ ва тарҳ дар доираи 20.

$$\begin{array}{l} 1 + 1 = \\ 1 + 2 = \\ 1 + 3 = \\ 1 + 4 = \\ 1 + 5 = \\ 1 + 6 = \\ 1 + 7 = \\ 1 + 8 = \\ 1 + 9 = \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 2 + 1 = \\ 2 + 2 = \\ 2 + 3 = \\ 2 + 4 = \\ 2 + 5 = \\ 2 + 6 = \\ 2 + 7 = \\ 2 + 8 = \\ 2 + 9 = \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 3 + 1 = \\ 3 + 2 = \\ 3 + 3 = \\ 3 + 4 = \\ 3 + 5 = \\ 3 + 6 = \\ 3 + 7 = \\ 3 + 8 = \\ 3 + 9 = \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 4 + 1 = \\ 4 + 2 = \\ 4 + 3 = \\ 4 + 4 = \\ 4 + 5 = \\ 4 + 6 = \\ 4 + 7 = \\ 4 + 8 = \\ 4 + 9 = \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 5 + 1 = \\ 5 + 2 = \\ 5 + 3 = \\ 5 + 4 = \\ 5 + 5 = \\ 5 + 6 = \\ 5 + 7 = \\ 5 + 8 = \\ 5 + 9 = \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 6 + 1 = \\ 6 + 2 = \\ 6 + 3 = \\ 6 + 4 = \\ 6 + 5 = \\ 6 + 6 = \\ 6 + 7 = \\ 6 + 8 = \\ 6 + 9 = \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 7 + 1 = \\ 7 + 2 = \\ 7 + 3 = \\ 7 + 4 = \\ 7 + 5 = \\ 7 + 6 = \\ 7 + 7 = \\ 7 + 8 = \\ 7 + 9 = \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 8 + 1 = \\ 8 + 2 = \\ 8 + 3 = \\ 8 + 4 = \\ 8 + 5 = \\ 8 + 6 = \\ 8 + 7 = \\ 8 + 8 = \\ 8 + 9 = \end{array}$$

$$\begin{array}{l} 9 + 1 = \\ 9 + 2 = \\ 9 + 3 = \\ 9 + 4 = \\ 9 + 5 = \\ 9 + 6 = \\ 9 + 7 = \\ 9 + 8 = \\ 9 + 9 = \end{array}$$

Боби VI Мавод барои такрор (4 соат)

§ 1. Такрор (6 соат)

Соатҳои мазкур ба раводиди омӯзгор вогузошта мешавад. Омӯзгорон метавонанд оид ба он салоҳиятҳое, ки аксари хонандагон барои расидан ба он мушкилӣ мекашанд, фаъолиятҳо ва машқҳои гуногун таҳия намоянд ва барои расидани ҳамаи хонандагони синфашон ба он салоҳиятҳо имконият фароҳам оранд.

§ 2. Дарси арзёбии салоҳиятнокии хонандагон дар анҷоми соли таҳсил -4 соат

Барнома. Саволу ҷавоб доир ба мазмуни муҳтавои бобҳои омӯхташуда. Иҷрои машқу супоришҳо доир ба муҳтавои дарсҳои гузашта. Вазифа барои таътили тобистона.

Салоҳият ва мақсади таълим. Хонандагон бояд:

- дониш, малака ва маҳорати азхудкардаашонро муаррифӣ карда тавонанд.

Методикаи таълим Ин дарси ҷамъбасти аст. Дар аввал дар бораи натиҷаҳои бадастовардаи хонандагон суҳбат намоед. Яъне дар синфи якум «чиро донистӣ?», «чиро фаҳмидӣ?» ва «чиро иҷро карда метавонӣ?» Дар охир зикр намоед, ки «натиҷаҳои санҷиши охири сол нишон доданд, ки шумо, хеле инкишоф ёфтед». Муваффақиятҳои хонандагонро бо таърифу таҳсин қадр карда, барои рафъи ғалатҳои ҷойдошта тавсияҳо диҳед. Хонандагонро байни ҳам муқоиса накунед. Ҳаргиз нагӯед, ки Аҳрор аз Бехрӯз беҳтар аст. Ё Акбар ҳеҷ чизро ёд нагирифтааст. Фаъолияти онҳоро бо аввали сол муқоиса намоед. Ташаккур гӯед. Беҳтарин лаҳзаҳои дарси математикаро ба хотир оранд ва гӯянд. Кадом душворӣ доштанд ва онро чӣ гуна ҳал намуданд. Барои таътили тобистона супориш диҳед, ки кадом вазифаҳоро иҷро намоянд.

Арзёбӣ. Ин дарс хусусияти ҷамъбасти дошта, малакаю маҳорати хонандагон ба таври умумӣ ҷамъбаст карда мешавад. Шумо метавонед усули «Ба худ баҳо додан»-ро низ истифода баред.

Адабиёт

1. Абдуллоев И., Алиев А., Зоолишоева Б. ва дигарон. Методикаи таълими математика дар синфҳои ибтидоӣ (Модули таълимӣ). – Душанбе: Принт Хаус, 2007.
2. Алиев А.Б., Зиёев М.Н., Олимова Ф.К., Эрматова У.С., Зоолишоева Б.Ф., Ниёзов Ф. М., Ташкили ҷараён таълим дар синфҳои ибтидоӣ. Дастури таълим барои курсҳои тақмили ихтисоси омӯзгорони синфҳои ибтидоӣ. – Душанбе, 2009.
3. Барномаи таълими забони тоҷикӣ ва математика дар синфҳои ибтидоӣ. – Душанбе, 2007.
4. Зиёев М. Н., Мирзоматов Н., Бадалова М. Роҳнамои омӯзгорони синфҳои ибтидоӣ оид ба истифодаи барномаҳои нави таълими «Забони модарӣ» ва «Математика». – Душанбе, 2008.
5. Лутфуллоев М. Дарс.– Душанбе, 1995.
6. Математика: китоби дарсӣ барои синфи 1. – «Собириён», Душанбе- 2012.
7. Нугмонов М. Дарси математикаи мактабӣ.– Душанбе: АИТ, 2011.– 103 с.
8. Стандарти таҳсилоти ибтидоӣ. – Душанбе, 2009
9. Усулҳои ҳамкорӣ дар таълим. Мураттибон: Зиёев М. Н., Мирзоматов Н., Олимова Ф., Тошбоева З. – Душанбе, 2010.
10. Эрматова У.С., Зоолишоева Б.Ф., Зиёев М.Н., Олимова Ф.К., Алиев А.Б., Таълими математика дар синфҳои ибтидоӣ. Дастури таълим барои курсҳои тақмили ихтисоси омӯзгорони синфҳои ибтидоӣ. – Душанбе, 2009.
11. О. Шуайбова ва дигарон. Китоби дарсӣ барои синфи 1. Душанбе -2012.

Сарчашмаҳои интернетӣ

1. <http://www.kidsunder7.com/>
2. <http://www.slideshare.net/avtaturzova>
3. http://www.liveinternet.ru/users/tatyana_margo/post253037175/
4. http://snova1klass.blogspot.com/2012/05/blog-post_11.html
5. <http://www.earlychildhoodworksheets.com/number-flashcard-1-5.html>
6. http://upgradememory.ru/pg/metod_associacij_po_forme.htm
7. <http://videoforums.ru/showthread.php?t=1712>
8. http://easyen.ru/load/m/1_klass/375-5
9. <http://festival.1september.ru/articles/579712/>
10. <http://5klass.net/matematika-1-klass/Perestankovka-slagamykh-1-klass>
11. http://shishkinles.ru/shishkinles/Matematika/uroki_matematiki/Lomanaja liniya
12. <http://www.klassnye-chasy.ru/prezentacii-prezentaciya/matematika-po-matematike/vo-2-klasse/lomanaya-liniya-dlina>

РОҲНАМОИ ФАНИИ МАТЕМАТИКА БАРОИ СИНФИ 1-УМ

**барои омӯзгорони синфҳои ибтидоии
муассисаҳои таҳсилоти умумӣ**

Мухаррир
Мусаҳҳеҳ
Мухаррири
техникӣ
Тарроҳ

С. Умаров
М. Саидова

Қ. Саъдуллоев
И. Сатторов

Ба матбаа 26.08.2016 супорида шуд
Ба чоп 12.08.2016 иҷозат дода шуд. Андозаи 60x84 1/8.
Коғазӣ офсет. Чопи офсет. Ҷузъи чопӣ 25.
Адади нашр 10000 нусха.
Супориши № 112/2016

Муассисаи нашриявии «Маориф»-и
Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон.
734024, ш. Душанбе, кӯчаи Аҳмади Дониш, 50
Тел.: 222-14-66
E-mail: najmiddin64@mail.ru

Дар матбааи ҶДММ «ТоРус» чоп шудааст.